

**Державний вищий навчальний заклад
«Запорізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України**

А.І. Тернова

Т.А. Захарс

ТЕЛЕВИРОБНИЦТВО

Навчальний посібник

для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки
«Журналістика»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № від

Запоріжжя

2015

УДК : 070:654.19(075.8)

ББК : Ч612+Ч63я73

Т 353

Тернова А.І. Телевиробництво: навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Журналістика» / А.І. Тернова, Т.А. Захарс. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – 150 с.

Навчальний посібник відтворює історико-теоретичні аспекти становлення і функціонування телебачення як засобу масової комунікації та носить практично-прикладний характер формування складної й багатоманітної системи умінь і навичок, необхідних під час журналістської діяльності на телекомпаніях і пов'язаних із організацією виробництва аудіовізуальної продукції.

Призначений для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Журналістика».

Рецензент доктор філол. наук, професор *О.О. Семенець*

Відповідальний за випуск канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри журналістики *В.В. Костюк*

ЗМІСТ

Передмова	4
Модуль 1. Телебачення як засіб масової комунікації	6
Тема 1. Телебачення у системі ЗМІ	6
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	14
Тема 2. Специфіка аудіовізуальної інформації	14
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	37
Тема 3. Вітчизняні телевізійні канали та журналістські професії на ТБ	38
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	68
Модуль 2. Телевізійне виробництво	70
Тема 1. Робота журналіста у ході (на різних етапах) підготовки телематеріалу	70
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	80
Тема 2. Виробництво новин на телебаченні	80
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	91
Тема 3. Виробництво аналітичних та художньо-публіцистичні програм на телебаченні	91
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	100
Тема 4. Нові медіастандарти у виробництві екранної продукції	101
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	111
Практичні завдання і вправи	112
Тести та завдання до дисципліни	126
Орієнтовні екзаменаційні питання	130
Список використаної літератури	132
Рекомендована література	134
Додатки	136
Перша молодіжна програма студії «Гарт»	136
Покрокова інструкція по монтажу	140

ПЕРЕДМОВА

Запропонований у навчальному посібнику матеріал обумовлюється необхідністю осмислення усіх етапів як виникнення, становлення й сучасного стану телебачення, так і виробничо-прикладних та технологічних аспектів підготовки аудіовізуальних матеріалів для цього виду ЗМІ.

Головною *метою* запропонованого видання є ознайомлення студентів з основними історичними фактами, що мали визначальну роль у становленні телебачення – провідного засобу масової комунікації – як у світі, так і, власне, в Україні. Разом із тим, воно покликане залучити молодих фахівців до ефективного використання нових комунікаційних і технічних можливостей у розробці й виготовленні якісних матеріалів для телебачення, зважаючи на його звукозображальні можливості, масовість, оперативність, документальність, художність тощо.

Телевиробництво є необхідним складником вивчення теорії та практики телевізійної журналістики і складається з двох модулів (по чотири теми кожен, одна з яких виноситься на самостійне опрацювання й перевірку її засвоєння на лабораторних заняттях). Модулі включають відомості як із теорії тележурналістики, так і практики журналістської діяльності в межах різних типів програм телевізійного мовлення вітчизняних медіа. Оскільки дисципліна є вступною, нормативним курсом передбачається вивчення історії й важливих етапів виникнення й розвитку телебачення у світі та безпосередньо становлення телебачення в Україні, розкриття жанрових особливостей створення телевізійного продукту на сучасному етапі вітчизняної журналістики, реалізації різножанрового аудіовізуального продукту на провідних телеканалах, а також специфіку створення власних авторських програм.

Завданням курсу є формування складної та багатоманітної системи умінь і навичок, пов'язаних із організацією роботи телевізійного виробництва, створення програмного продукту, відмінного за жанровими ознаками. Тобто, навчити працювати і над зображенням, і над словом; уміти вибудовувати телевізійну структуру як складника окремої програми, так і передачі в цілому.

За підсумками вивчення курсу студент повинен *знати*:

- історію виникнення та становлення українського телебачення;
- специфіку сучасного ринку телевізійних медіа України;
- місце телебачення в системі інших ЗМІ;
- жанрові класифікації телевізійного матеріалу, сучасні тенденції у жанроподілі;
- різновиди жанрів та їх особливості в системі виражальних засобів ТБ;
- головні етапи роботи над телевізійним матеріалом та програмою в цілому;
- принципи взаємодії та співпраці представників різних творчих професій на ТБ.

У результаті вивчення курсу «Телевиробництво» студент повинен *уміти*:

- творчо використовувати набуті знання в процесі створення якісних телевізійних матеріалів;

- організувати належним чином кожен етап продакшну телепродукту;
- знаходити підходи для творчої колективної роботи у ході виробництва телепродукту;
- реалізувати задум у якісному, завершеному вигляді (ідея, сценарій, відеозйомка, закадровий коментар, композиційне рішення, монтаж);
- здійснювати виготовлення різножанрових матеріалів;
- працювати як у режимі відеозапису, так і у прямому ефірі.

Засвоєння всіх теоретичних аспектів та набуття навичок з фахової дисципліни «Телевиробництво» сприятиме майбутнім журналістам телевізійної сфери впевнено почуватися у подальшій професійній роботі як у складі творчих команд (журналіст, репортер, інтерв'юер, коментатор, сценарист, режисер-постановник, оператор, редактор, ведучий, монтажер тощо), так і самостійно. Вивчення окремих тем будуть необхідні при написанні рефератів, курсових, кваліфікаційних (дипломних, магістерських) робіт.

«Телевиробництво», як навчальна дисципліна, тісно пов'язане з «Основами журналістики. Вступом до спеціальності», із курсом «Технічні засоби виробництва», «Студійним практикумом», «Українською мовою у професійному спілкуванні», а також із іншими дисциплінами журналістського фаху «Телевізійні жанри», «Технологія створення аудіовізуального продукту», «Аналітична журналістика», «Ведучий новин на телебаченні» та ін.

Автори посібника сподіваються, що він сприятиме формуванню складної та багатоманітної системи умінь і навичок, пов'язаних із організацією роботи телевізійного виробництва, а також допоможе навчитися самостійно працювати над зображенням і над словом та реалізувати авторський задум у якісному, завершеному вигляді (ідея (інформаційний привід), сценарій, відеозйомка, закадровий коментар, композиційне рішення, монтаж); розумітися на телевізійному продакшні та знаходити підходи для творчої колективної роботи у ході виробництва телепродукту.

МОДУЛЬ 1

ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Телебачення у системі ЗМІ

Головні питання, що розглядаються:

Історія становлення телебачення як засобу масової комунікації. Хроніка українського телебачення: головні етапи виникнення й становлення державного телепростору. Борис Грабовський і зародження електронного телебачення. Головні функції телебачення. Державне, комерційне (приватне), муніципальне, кабельне та громадське телебачення. Спільні й відмінні риси телебачення із іншими мас-медіа. Генезис специфіки телебачення. Потреба в інформації як чинник розвитку нових ЗМІ. Розвиток українського телебачення. Закони, постанови, резолюції та інші законодавчі матеріали щодо координації діяльності цього сектору масової комунікації.

Основні терміни, поняття та імена: телебачення, техніко-комунікативні передумови телебачення, електронне та механічне телебачення, кольорове «механічне» телебачення, «диск Ніпкова», телефот, Борис Розінг, Дзига Вертов, Володимир Зворикін, Павло Шмаков.

Телебачення (телевізія, від лат. *tele* – далеко + *visio* – бачу) –популярний засіб масової інформації та комунікації; один із різновидів (поряд з *кіно та відео*) екранного мистецтва. Таке тлумачення зафіксовано практично в усіх словниках і довідниках. Проте, сьогодення вимагає дещо докладнішого підходу до трактування цього явища у суспільстві.

Телебачення має велику привабливість для людини, формує її уподобання, стиль мислення та поведінки. Це пов'язано з механізмами його впливу на людину:

Телебачення серед усіх інших засобів інформації є засобом масової комунікації, що найлегше сприймається людиною, бо, порівняно з читанням газет, переглядом інтернет-сторінок або ж прослуховуванням радіо, тут людина докладає найменше розумових зусиль. Природно, що діти швидко потрапляють під вплив такого «гарного помічника» у процесі пізнання ними світу.

Телебачення найшвидше та найоперативніше інформує про події у світі, легко та комфортно може перенести людину в будь-який куточок світу. Чому б не подорожувати разом з таким «другом», тим більше, що навряд чи ми колись об'їздимо не те що весь світ, а хоча б маленьку його частину?

Телебачення імітує тривимірний простір на екрані, одночасно використовує зорові та слухові образи, створює справжнє видовище, яке приносить відчутну насолоду людині. Як не любити такого домашнього «шоумена», тим більше, що й діти не пустують, а сидять собі тихенько на дивані та пильно стежать за подіями на телеекрані?

Не так уже й рідко телебачення стає чи не єдиним співрозмовником для самотніх, спустошених соціальними бідами людей. У них виникає ілюзія причетності до подій всесвітнього масштабу або до певної групи людей;

людина після перегляду «мільних опер» поринає у світ рожевих мрій і сподівань на краще. Нині телебачення стало найдоступнішим видом відпочинку для більшості населення, способом забуття. Для дітей, яких змалку дорослі намагаються долучити до світу абстрактних знань і навчання, для школярів і студентів – це відпочинок від холодної логіки, підрахунків, штучних понять і незрозумілих формул.

Отже, телебачення за своєю природою та соціальними функціями має величезні можливості впливу на внутрішній світ і поведінку людини.

Телебачення, як зазначено в «Енциклопедії мас-медіа» – (англ. *radiovision, small screen, television*) – вид електронних ЗМІ; творчо-технологічна система, що діє в інтересах населення. Одержувачем інформації виступає розділена простором або часом (чи одночасно тим й іншим) масова аудиторія. До особливостей ТБ відносяться: а) можливість опосередкованого звертання до *телевізійної аудиторії*, через засоби доставки інформації; б) здатність швидко поширювати інформацію, аж до передавання повідомлень, показу подій у момент їх звершення; в) визначена, заздалегідь обумовлена періодичність, систематичність розповсюдження повідомлень; г) універсальність масової інформації. 2) Технічний засіб, спосіб створення передач, трансляцій, показу візуальної інформації з використанням *радіотехніки* та інших електронних, електромагнітних і електричних систем, проводового і кабельного зв'язку, оптичних (у т. ч. *лазерних і голографічних*) систем зі звуковим супроводом або без нього).

Таким чином, *телебачення* – «це грань між інформацією і мистецтвом» (за твердженням Тетяни Цимбал), – це галузь науки, техніки і культури, пов'язана з передачею аудіовізуальної інформації на відстань електронними засобами.

Телебачення – один із найперспективніших глобалізаційних видів ЗМІ і найбільших технічних винаходів в історії людства. Його зародження, становлення і розвиток були пов'язані з необхідністю передачі повідомлень і зображень на відстані у вигляді електронних сигналів. Перші спроби створення такої апаратури були зроблені після винаходу телеграфу. А власне сам винахід телевізора розпочався з фототелеграфії.

Говорячи про витоки та передумови зародження телебачення (*далі ТБ – прим. авт.*) в Україні, необхідно орієнтуватися (принаймні в головних його історичних фактах і подіях) світового інформаційного простору, у якому формувалася вітчизняна телеіндустрія. У запропонованому хронікальному викладі відомостей про генезу ТБ варто чітко виокремлювати загальні світові тенденції цього явища й фактологічні дані щодо становлення українського ТБ (починаючи від утворення УРСР у складі СРСР).

☞**Зверніть увагу.** Для ґрунтовного (прикладного, детального) вивчення історичних та техніко-комунікативних передумов створення й розвитку ТБ у цілому рекомендуємо докладно ознайомитися із сучасними монографіями, посібниками, довідковими виданнями, науковими публікаціями (*див. список використаної літератури*).

☞ **Зверніть увагу.** Із текстами законів, постанов, резолюцій і інших законодавчих матеріалів щодо координації діяльності ТБ як засобу масової комунікації (які розглядаються під час вивчення дисципліни «Правові основи ЗМК») можна ознайомитися на офіційному сайті Національної ради з питань телебачення й радіомовлення – <http://www.nrada.gov.ua/ua/news.html> – у рубриці «Нормативні документи»; нормативно-правове регулювання діяльності аудіовізуальних ЗМІ в Європейському Союзі і в Україні: Порівняльний аналіз – за посиланням: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/19.htm>.

Отже, в історії світового ТБ у першу чергу необхідно звернути увагу на 1878р., коли Адріано де Пайва (професор фізики політехнічного інституту португальського міста Порту) надіслав до наукового журналу «Телефонія, телеграфія і телескопія» статтю, в якій виклав основні засади застосування електричних сигналів для безпосереднього візуального зв'язку. І на сьогодні, – це перша публікація про пристрій, здатний миттєво передавати й відправляти зображення.

Через два роки (1880р.) вийшла брошура автора «Електрична телескопія». ➔ *Це перша в історії книжка, спеціально присвячена ТБ.*

Термін *телебачення* виник на рубежі XIX та XX ст. У грудні 1899р. на I Всеросійському електротехнічному з'їзді у Петербурзі це поняття ввів у вжиток К. Перський (замість двох раніше використовуваних ним понять «електробачення», «телевізування»), який і увійшов у міжнародний вжиток.

Головними подіями, що стали визначальними у виникненні ТБ є такі:

1885р., 15 січня – німецький студент Пауль Ніпков запатентував винахід, під назвою «механічне ТБ». «Диск Ніпкова», саме так іменують цей проект в історії ТБ. Упродовж 50 років ідея передачі зображення на відстань реалізувалася шляхом практичного впровадження цього винаходу. Лише 1928 р. на радіотехнічній виставці у Берліні конструктор уперше наочно побачив у дії свою конструкцію. Зауважимо, що першу в Радянському Союзі телепередачу (у квітні 1931р.) теж було створено на засадах «механічного телебачення». Між іншим, довоєнний київський телецентр (який розпочав передачі 1 лютого 1939р.), теж діяв за цією ж системою, хоча й дещо вдосконаленою. Загалом. у XIX ст. винахідниками різних країн були запропоновані 25 проектів так званого «далекобачення», проте лише винахід П. Ніпкова використовувався на практиці на перших щаблях становлення ТБ.

☞ **Зверніть увагу.** Архівні ТБ матеріали можна переглянути у мережі інтернет, зокрема: «Как появилось телевидение. Нипков, Бэрд, Зворыкин и развитие телевидения» – <http://www.youtube.com/watch?v=raMwXxkXXjs>; «Зворыкин Владимир Кузьмич. Тайны голубого экрана» – <http://www.youtube.com/watch?v=1QwBvgfzYpg>; «Из истории великих научных открытий Нипков, Бэрд, Зворыкин» – <http://www.youtube.com/watch?v=q8kakMp9awc>.

1907р., 12 липня вірменин Ованес Адамян першим у світі запатентував винахід апарату кольорового ТБ. Згодом створив діючу модель кольорового телеапарату, ще пізніше з приміщення лабораторії Берлінського університету здійснив передачу кольорової картини по дротах на 600 км.

1907р., 25 липня – професор Петербурзького технологічного інституту Борис Розінг подав заявку на винахід, в основі якого лежало отримання рухомих зображень за допомогою сконструйованого ним електронно-променевого приладу (на основі катодної трубки німецького професора, лауреата Нобелівської премії К. Брауна). Це принципово важливий етап в історії телетехніки – перехід від (безперспективного на той вже час) «механічного ТБ» до електронного.

↪ *Саме Б. Розінга* (за сучасними науковими спостереженнями) *вважають основоположником сучасного, тобто електронного ТБ.* Вже 1911р., а саме 9 травня, Б. Розінг першим у світі продемонстрував передачу по дротах зображення за допомогою сконструйованої ним апаратури, одна «сторона» якої (приймач) була електронною. Це був перший крок до електронного ТБ.

Цікаво, що 1922р. англійський драматург Бернард Шоу у п'єсі «Назад до Манусаїла» детально описав прилад ТБ. Цей твір присвячений новій екранній музи, інструменти якої лише розроблялися експериментаторами в лабораторіях світу.

1925р., О. Адамян завершив розробку проекту триколірної системи ТБ, а восени в Єревані випробував у дії власноруч сконструйований апарат кольорового ТБ «Ератес» (у перекладі з вірменської – «далекобачення»). *Це одна з перших у світі спроб передати зображення у «веселковій гамі барв».*

1926р., 26 січня – Джон Л. Берд (Англія) публічно продемонстрував власну телесистему перед членами Королівського інституту Великобританії. Він виявився першим в історії фахівцем, який показав у дії сконструйовану ним апаратуру «механічного ТБ».

↪ *Деякі історики ТБ вважають саме цю дату днем народження ТБ.*

1926р., 26 травня – новітнім тогочасним досягненням у царині «дальнобачення» стала стаття Б. Розінга – «*батька російського ТБ*», опублікована у журналі «Наука и техника». У ній, зокрема, йшлося про конструкції апарату «*телефот*» молодого винахідника із Ташкента Бориса Грабовського (сина відомого українського поета-демократа П. Грабовського). Він одним із перших у світі запропонував оригінальну схему електронної комутації, завдяки чому вдалося «оживити» (за означенням автора) на екрані нерухоме зображення і вирішити одну з найскладніших проблем передачі зображення на відстань. Між іншим, другим став Філіп Тейлор Фарнсуорт (США), продемонструвавши повну електронну систему ТБ, що базувалася на «іміджсекторі» (передавальна електронно-променева трубка; зображення: 120 рядків при 15 кадрах за секунду).

А вже у липні цього ж року Джон Л. Берд демонструє *кольорове* «механічне ТБ». Об'єкти – через червоний, зелений і синій фільтри. Лише 1944р. (після II світової) він створив «Триграмотний кінескоп «Телехром»».

1928р. Акціонерна компанія Джона Л. Берда (Британія) почала випускати телеприймачі з чіткістю 30 рядків для продажу населенню. Апарат вперше отримав назву «*телевізор*».

1928р., 1 березня. У Великобританії виходить перший у світі журнал, присвячений виключно проблемам телебачення, під назвою «*Television*».

1929р., 9 березня. У Німеччині концерн Telehor, очолюваний угорцем за національністю Денешом Міхалі, видав в ефір першу телепередачу з чіткістю зображення 30 рядків.

1930-ті роки

Між іншим, 1931р. 21 липня, у Нью-Йорку розпочала мовлення телестанція CBS (США), керівник – Вільям Пейлі (його дід у дореволюційний час був власником меблевої фабрики під Києвом). Вона виходила в ефір півтора роки, припинила існування через недосконалість апаратури. Майже одночасно вийшов у ефір її основний конкурент – станція NBC, яка встановила свою передавальну антену на верхівці найвищої тодішньої будівлі – 102-поверховому хмарочосі Empire State Building у Нью-Йорку. Особливість у тому, що обидві станції здійснювали мовлення на апаратурі «механічного ТБ».

1932р., 20 жовтня. Московське ТБ показало *кінорепортаж* про відкриття Запорізького Дніпрогесу. Документальний фільм створювали три знімальні групи, одну з яких очолював відомий режисер-новатор Дзига Вертов. Другу (від Всесоюзного радіокомітету) – кінорежисер Олександр Розумний, третю представили оператори «Союзу кінохроніки». Були зафільмовані окремі епізоди роботи у котловині майбутньої ГЕС, бетонування греблі й т. под., далі кілька днів фільм монтували, закадрово озвучили та продемонстрували по ТБ.

1933р., 17 липня на з'їзді товариства радіоінженерів у Чикаго (США) Володимир Зворикін (учень Б. Розінга у Петербурзькому політехнічному інституті у дореволюційний час, пізніше – емігрант із більшовицької Росії), який у американській радіокорпорації RCA розробив *кінескоп та іконоскоп* (основні агрегати електронного телеприймача передавальної камери), довів, що його десятилітня праця по створенню електронного ТБ завершена. Проте економічна нестабільність США на початку 1930рр. «відклала» впровадження у життя цього сучасного виду ТБ аж на наступне десятиліття.

1934р., 2 січня. Емігранта *В. Зворикіна*, «творця» кінескопа та іконоскопа у Сполучених Штатах проголошено *«батьком американського ТБ»*. Саме цього року винахідник презентує електронний прилад нічного бачення. Конструкцію «електронних окулярів» невдовзі було взято на озброєння військовими (для стрілецької зброї, а згодом і для танків та авіації).

1935р., 20 липня. У Балаклавській бухті поблизу Севастополя професор *Павло Шмаков* провів досліди щодо візуального обстеження морського дна і прибережних скель за допомогою першої у світі експериментальної установки *підводного ТБ*. Одержані результати були використані при будівництві утаємничених стоянок підводних човнів Чорноморського флоту.

1936р., 1-16 серпня. Під час XI Олімпійських ігор, що проходили в Берліні, «стартує» *олімпійське ТБ*. Телевізійне акціонерне товариство Німеччини мало у своєму розпорядженні три телекамери з установкою позастудійної дії. За однією з них працював Вальтер Брух – майбутній творець системи *кольорового ТБ PAL*. Ефірні трансляції з Олімпіади здійснювалися чотири рази на день, по дві години кожен сеанс. Сигнал приймався у 28 спеціально обладнаних «телевізійних залах» не лише в Берліні, а й у Гамбурзі, куди він подавався по дратах.

1936р. Журнал «Короткохвильовик Польщі» вмістив опис конструкції телевізора львів'янина Яна Зембицького для приймання телепрограм із Лондона. *Перші експерименти ТБ-прийому* з далекої відстані цей аматор здійснив ще 1932р.

1937р., 16 вересня. Вийшла в ефір перша у Радянському Союзі програма ТБ в електронному стандарті, яку здійснив у експериментальному режимі Ленінградський телецентр. А рівно через рік там почалося й регулярне мовлення. Пробна студійна передача Московського телецентру від 9 березня 1938р. стала другою в СРСР. Відкритий того ж року в Києві телецентр базувався на застарілій апаратурі, хай і суттєво удосконаленій, так званого механічного ТБ.

☛**Зверніть увагу.** За інформацією Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, саме 1939р., 1 лютого о 12-й годині дня з приміщення Будинку Українського радіо, розташованого тоді на розі вулиць Хрещатик та ім. 25 Жовтня, 2 (нині це Майдан Незалежності), відбулася перша в Києві офіційна пробна передача телезображення в ефірі. Вона тривала 40 хв. Демонструвалися портрети «вождів СРСР», різні написи. Телезображення велося системою так званого механічного ТБ, хоча й суттєво вдосконаленого порівняно з аналогічною технікою початку 30рр. Зауважимо, що перші передачі трансливалися без звукового супроводу.

Між іншим, 1939р. у Німеччині в продаж надійшли телевізори для масового глядача з екраном 19,5 на 22,5 см. Гарантувався якісний прийом зображення у радіусі 22 км. від телецентру. На той час берлінський телекомплекс був пов'язаний кабельними лініями з ретрансляторами у низці міст (Гамбурзі, Лейпцигу, Мюнхені, Кельні тощо). Перша партія «народних телевізорів» становила 10 тис. приймачів. Ураховуючи їхню низьку ціну – 35 марок (тижнева зарплаті кваліфікованого робітника), такі апарати мали 90% родин. Німеччина у цьому перед Другою світовою війною стала лідером у світі.

1939р. У зв'язку з пуском Московського і Ленінградського телецентрів на ленінградському заводі ім. Козицького почали випускати *телевізори ТК-1* (телевізор Козицького) за американською ліцензією. Це були громіздкі, складні в експлуатації та дорогі апарати. Тому на початку 1940р. завод «Радист» випускає *17 ТН-1* (телевізор настільний, модель перша, діагональ – 17 см).

1939р., 10 березня. Почалося регулярне мовлення (4 рази на тиждень) Московського телецентру на електронній основі. *Першу передачу «наповнили» виступи й концерти.* Далі їх було урізноманітнено уривками з вистав московських театрів. ТБ здійснювало і власні студійні постановки: першою була версія опери Джакомо Пуччіні «Тоска» (телережисер П. Бровко).

1939р., 30 квітня. У Нью-Йорку відкрився Всесвітній ярмарок під девізом «Світ завтрашнього дня». На ньому виступили президент США Франклін Рузвельт та король Великобританії Георг VI. Був присутнім і керівник Radio Corporation of America (RCA) Давид Сарнофф (виходець із Росії). Підпорядкована йому телекомпанія (*далі ТК – прим. авт.*) трансливала цю подію в прямому ефірі через передавач, антену якого було встановлено на даху 102-го поверху найвищого тоді хмарочосу Empire State Building. *Ця трансляція*

була по суті першою інформаційною телепрограмою американського ТБ. Відтоді пряма передача одержала в Америці, а потім і в Західній Європі, колоритну назву «живої», або як зараз зазначають «наживо».

1939р., 1 червня. Телекомпанією NBC (США) здійснено трансляцію по ТБ професійного боксерського поєдинку між Байєром та Нова (зі стадіону «Янкі» в Нью-Йорку). Якщо на трибунах того дня були присутні близько 17 тис. глядачів, то телеаудиторія була значно масовішою: на екранах телевізорів, виставлених у вітринах магазинів, за поєдинком спостерігало понад 20 тис. уболівальників. Відтоді боксерські змагання стали однією з найрейтинговіших програм на ТБ у світі.

☛**Зверніть увагу.** Із початком війни телемовлення в СРСР припинилося.

1940-ві роки

На цей період припадає багато подій, які аж ніяк не сприяли розвитку ТБ, зокрема в УРСР. Проте у світі відбуваються стрімкі зміни у цій галузі. Так у березні 1940р. компанія NBC (США) об'єднала свою нью-йоркську телестудію зі станцією у Філадельфії. Це започаткувало формування першої загальнонаціональної телемережі у США.

1940р., 5 травня. На Ленінградській студії ТБ відбулася прем'єра опери Юлії Вейсберг «Гюльнара» – першого музичного твору цього жанру, спільно написаного для ТБ. Ця подія засвідчила творчий пошук ентузіастів раннього радянського ТБ.

1941р., 12-13 березня. У Ленінграді тривала всесоюзна конференція з проблем ТБ, у якій брали участь і представники відкритого двома роками раніше Київського телецентру. Учасники зібрання обговорювали підсумки дослідної експлуатації перших зразків вітчизняних *телеприймачів 17 ТН-1 та 17 ТН-3*. Оскільки це були апарати електронних моделей, а експериментальне мовлення в Києві здійснювалося все ще на основі так званого механічного ТБ (диск Ніпкова), київським фахівцям висновки московських і ленінградських колег виявилися «не за профілем».

1941р., травень. Регуляторний орган у сфері ТБ і радіомовлення США – Федеральна комісія зв'язку (ФКЗ) – схвалив *єдиний (діючий дотепер) стандарт* американського ТБ: 525 рядків/60 полів для монохромного (чорно-білого) ТБ. Цей стандарт пізніше було прийнято також у Канаді, Японії, Кореї, Китаї, на Кубі та в ряді інших країн.

1941р., червень. З початком війни припинилися передачі трьох функціонуючих тоді в СРСР телецентрів – Московського, Ленінградського й Київського. Обладнання Київського ТБ під час евакуації на схід було знищено прямим попаданням в ешелон фашистської бомби. Будинок Українського радіокомітету, у якому з 1 лютого 1939р. і працювала перша (довоєнна) телестудія, наприкінці оборони Києва – 1941-го – був зруйнований під час нальоту німецької авіації. *На десятиліття українська столиця залишилася без ТБ.*

☛**Зверніть увагу.** 1941р., 1 липня у телеэфірі США *вперше* пройшла оплачена *реклама* (протягом 10 сек. демонстрували годинник марки «Vulova»).

1945р. Англійський письменник-фантаст Артур Кларк висуває ідею використання створених людиною штучних супутників Землі (ШСЗ) для трансляції ТБ-програм. Тоді ж професор П. Шмаков науково обґрунтував ідею про те, що ШСЗ виведені на геостаціонарну орбіту, здатні покрити ТБ-сигналом одночасно практично всю земну кулю. Майже 12 років минуло від передбачень фантаста й ученого до перших запусків космічних апаратів.

1946р., 15 березня. У *Ленінграді* поновив роботу *Всесоюзний науково-дослідний інститут ТБ*, який був розформований через важкий блокадний час у червні 1942р. Директором ВНДІ призначено П. Шмакова. Одним із головних завдань інституту – участь у реконструкції Московського і Ленінградського телецентрів.

1946р., 1 червня. Показом у *запису* на кіноплівці *параду Перемоги* у Лондоні ВВС (Велика Британія) поновила перервані у перший день Другої світової війни (1 вересня 1939р.) ТБ-передачі.

☛ **Зверніть увагу.** 1946р., 28 червня, у Брюсселі засновано Міжнародну організацію радіомовлення – OIR (з 1959р. до неї увійшло й ТБ, – OIRT). Дійсними членами OIRT невдовзі стала більшість ТРК Європи, а також низка арабських і африканських країн (Україна – з 1946р.). Основне спрямування діяльності OIRT як комерційної структури – координація програм ТБ і РМ країн-членів, обмін новинними сюжетами, проведення фестивалів, конкурсів тощо. Після розпаду СРСР, 1991р. OIRT самоліквідувалася, а 1993р. – члени-телеорганізації увійшли до Європейської мовної спілки.

1949р., березень. В *Одеському* електротехнічному інституті ім. О. Попова розпочала *пробні телепередачі* під керівництвом доцента кафедри ТБ Михайла Глікліха. Сигнал подавався по дротові до аудиторії і службових приміщень «без виходу в ефір». Спочатку зображення було на 220 рядків, через рік – на 440, а до початку регулярного професійного мовлення в Одесі (травень 1956р.) – воно вже відповідало затвердженому в СРСР стандарту 625 рядків.

↔ 1949р., 2 травня. *Перша* в СРСР *спортивна телепередача – репортаж* про *футбольний матч* на московському стадіоні «Динамо», проведений за допомогою пересувної телевізійної станції ПТС-49. Для її розробки були використані трофейні німецькі телекамери «Тонне-6», об'єктиви яких розміщувалися на керованих крилатих ракетах «ФАУ».

1949р. Розпочинається будівництво Київського телецентру. Постанову про ТБ у столиці України підписав особисто Й. Сталін на прохання М. Хрущова (партійного, господарського керівника України). Він особисто визначив місце спорудження Київського телецентру на Хрещатику, 26 і разом із киянами брав участь у розбиранні завалів на знищеній у перші роки війни головній вулиці столиці. Спочатку на будівництві працювали полонені німецькі солдати, а завершував його побудову 1951р. – трест «Київхрещатикбуд».

? Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Що таке телебачення?

Яке місце посідає ТБ серед інших ЗМІ?

Що стало техніко-комунікативною передумовою виникнення ТБ?

Яку дату вважають днем народження ТБ у цілому?

Чим електронне ТБ відрізняється від механічного?

Що таке «Диск Ніпкова» і в чому його важливість?

Чому саме Б. Розінга вважають основоположником сучасного, тобто електронного ТБ?

Які пристрої були винайдені для телевізійного виробництва на етапі формування ТБ?

Хто такий Володимир Зворикін і яка його роль у створенні ТБ?

Що Вам запам'яталося про Павла Шмакова. Яка його роль на перших етапах становлення ТБ?

Чим «прославилися» запорізьці у перших документальних репортажах?

Коли й про що була перша в СРСР спортивна телепередача?

Які події й дати запам'яталися Вам у перший період розвитку ТБ?

Яка подія стала «стартом» ТБ-мовлення в УРСР?

Що розуміють під «єдиний стандарт ТБ» (діючий і дотепер)?

Тема 2. Специфіка аудіовізуальної інформації

Головні питання, що розглядаються:

Технічний розвиток ТБ в Україні. Розвиток ТБ в 50-90рр. Теоретичні засади зародження незалежного ТБ. Громадське та цифрове ТБ-мовлення в Україні. Телевізійний ринок України (90-ті рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.). Особливості взаємодії та взаємовпливу ТБ й Інтернету. Сучасні погляди на становлення ТБ в незалежній Україні. Роздержавлення ЗМІ. Особливості подання аудіовізуальної інформації на провідних вітчизняних ТК різної форми власності. Форми спілкування: монолог та діалог. Монолог та його жанри. Діалог та його жанри. Монологічні та діалогічні програми на ТБ. Інформаційні програми на ТБ. Аналітично-публіцистичне ТБ-мовлення.

Основні терміни, поняття та імена: стереоскопічне ТБ, аматорські телецентри, Центральне ТБ СРСР, Останкінська телевежа, Київський, Харківський телецентри, олімпійське ТБ, космічне ТБ, Республіканське ТБ, Євробачення, кінескоп, «25 кадр», ранкова передача, інформаційні випуски, теленарис, прямий ефір, телеміст, Наталя Фадєєва, Володимир Шнейдеров, Юрій Сенкевич, Самарій Зелікін, Володимир Познер.

1950р. Харківські радіоаматори під керівництвом інженера Віктора Вовчанка почали розробку і монтаж першого у СРСР «малого» (аматорського) телецентру. Роботи тривали майже рік.

→ 1950р. Під керівництвом професора П. Шмакова у Ленінграді була розроблена й випробувана в експериментальному режимі вітчизняна установка стереоскопічного (об'ємного) телебачення.

1951р., 1 лютого. Видав в ефір першу передачу (кінофільм «Каштанка») «малий» телецентр у Харкові (автор проекту – В. Вовчанка). Це була перша в Україні спроба організувати телемовлення: харків'яни більш як на півроку випередили киян. Про пуск аматорського телецентру доповіли особисто

Й. Сталіну, і він це схвалив. Модель апаратури «аматорського ТБ» було тим часом упроваджено майже в двадцяти містах Радянського Союзу, що передувало запровадженню типових професійних телецентрів. У другій українській столиці професійний телецентр почав діяти навесні 1955р.

1951р., 22 березня. Уряд СРСР прийняв постанову про організацію в Москві щоденних телепередач і *створення Центральної студії ТБ*. Комітету у справах мистецтв, якому підпорядковувалося ТБ, було рекомендовано всіляко сприяти ЦТ: залучати найкращі художні колективи і окремих виконавців до виступів на «домашньому екрані»; виділяти для ТБ копії кожного кінофільму для показу (у десятиденний термін після виходу на екрани кінотеатрів) тощо.

1951р., 15 серпня. 31-річний репортер Дуглас Едвардс відкрив першу в США загальнонаціональну програму ТБ-новин студії CBS. На стіні студійного павільйону висіла карта світу, над нею три годинники, які показували час у Нью-Йорку, Лондоні й Токію. *Перший випуск ТБ-новин був складений із повідомлень світових інформантств та сюжетів кінохроніки*. Надалі подібний стандарт телевипусків новин поширився й у інші країни.

1951р., 15 жовтня. У США відбулася прем'єра телесеріалу «Я люблю Люсі», з головну роллю «королеви американської кінокомедії» Люсіль Дезіре Болл. Цей щотижневий серіал ішов протягом 1951-57рр. У 1962-68рр. – під назвою «Шоу Люсі», у 1968-74рр. – «А ось і Люсі». Загалом було показано понад тисячу серій. Ці *телефільми* стали *класикою американського ТБ* і демонструвалися на домашніх екранах у 78 країнах.

1951р. Вийшла друком перша книга канадського філософа й культуролога, дослідника електронних мас-медіа Маршалла Маклюена «Механічна наречена». Поява «першого телевізійного покоління» – людей, які через свою матір з телевізора всмоктували усі часи й простори світу (у тому числі й через рекламу), – новітнє явище людської цивілізації. До речі, саме Маклюен увів *термін «глобальне село»* у розумінні того, що ТБ миттєво поширює важливі новини на всю планету. Зауважимо, що назва відомого твору М. Маклюена позичена у художника Марселя Дюшана.

1952р., 19 липня – 3 серпня. У Хельсінкі (Фінляндія) відбулися Ігри XV Олімпіади. Вперше у них взяли участь *радянські спортсмени*. Вперше ж *олімпійське ТБ* вийшло за межі міста-організатора Ігор і транслювалося на сусідню країну (Швецію). Показ Олімпіади на радянському ТБ, через тодішній режим, відбувся у вигляді коротких хронікальних сюжетів у кінотеатрах.

1952р., 31 жовтня. Рада Міністрів Української РСР ухвалила постанову щодо дій по завершенню оснащення зданого в експлуатацію рік тому Київського телецентру й шляхів формування його ТБ-програми.

→ У листопаді 1952р. Київський телецентр офіційно почав діяти.

1953р., 2 червня. З 10:15 до 17:30 (тобто 7 год. 15 хв. поспіль) тривала пряма телетрансляція з Великої Британії коронації Єлизавети II. Передача про цю подію йшла одночасно в низці країн Західної Європи. Цим було започатковано створення системи «Євробачення».

1954р., 30 травня. Вперше у Києві була проведена *позастудійна передача* за допомогою ПТС-52 (пересувної телевізійної станції). З приміщення театру

опери і балету ім. Т. Шевченка транслювалося урочисте засідання, *присвячене 300-річчю* возз'єднання України з Росією. ПТС-52 була розроблена в 1952-54рр. групою московських конструкторів, і перший її зразок (ще дослідний) було подаровано Держтелерадіо СРСР Київському телецентру і випробувано на святкових трансляціях. Цей пересувний телецентр «виїжджав» також для репортажних ефірів на місця важливих подій.

1954р., 6 серпня. Трансляцією свят нарцисів із Монтрьо (Швейцарія) започалася робота міжнародної телемережі Eurovision («Євробачення»). Того дня вісім телеорганізацій, об'єднаних в Європейській телерадіомовній спілці (ЕВУ), здійснили *перший обмін ТБ-програмами*. Ідея створення «Євробачення» належала Марселю Безансону (був на цей час генеральним директором Швейцарського ТБ і радіомовлення та президентом ЕВУ). На сьогодні всі члени ЕВУ входять до «Євробачення». Нашу країну в цій організації представляє *Національна телекомпанія України* (НТКУ). Крім масштабного обміну новинними сюжетами, «Євробачення» організовує мистецькі фестивалі: щорічні пісенні конкурси дорослих виконавців і дітей, змагання танцівників.

↔ 1955р., 19 березня. У Харкові розпочав роботу *другий* в Україні (після Києва) *телецентр*, оснащений останніми зразками промислового радіообладнання, розробленого фахівцями СРСР і випущеного на вітчизняних заводах. Студія ТБ розміщувалася у висотному приміщенні Держпрому. Першим диктором Харківського ТБ стала студентка місцевого театрального інституту *Наталія Фадєєва*, більше відома як актриса радянського кіно.

♣ **Зверніть увагу.** 1955р. На Львівському електроламповому заводі налагоджено випуск «сердечь телевізорів» – *кінескопів*. У 1958р. заводські конструктори першими у СРСР розробили металеві-скляний кінескоп (кут відхилення променя 110 градусів, розмір екрана по діагоналі 43 см), за який на Всесвітній виставці у Брюсселі отримали найвищу нагороду – *Гран-прі*. Партнером підприємства став Львівський телевізорний завод (створений у 1957р. і відомий випуском телеапаратів марки «Електрон» – спочатку чорно-білих, а з кінця 1960-х рр. і кольорових).

↔ 1956р., 15 лютого. Київською студією ТБ *започатковано інформаційні випуски «Останніх новин»*.

♣ **Зверніть увагу,** що до 1956р. Київський телецентр був єдиний у СРСР комплексно спроектований, збудований і забезпечений винятково вітчизняною технікою і технологіями. На ньому працював найкваліфікованіший персонал, який добре освоїв нову техніку та «вмів» передати свій досвід, тому Мінзв'язку СРСР «направляло» до нього студентів, аспірантів і фахівців із усіх країн.

↔ На початку 50-х рр. електронне ТБ в Україні «впевнено встає на ноги», а згаданий телецентр входить до десятки теле центрів світового рівня.

1956р., 1 травня. В ефір вийшла перша передача *Одеської студії ТБ*. Технічне забезпечення мовлення здійснювалося за сприяння кафедри ТБ місцевого Електротехнічного інституту зв'язку ім. О. Попова, де з 1949р. велися по замкнутому циклу експериментальні передачі.

→ 1956р., 7 травня. Київська студія ТБ показала *перший теленарис* власного виробництва (хронометраж 40 хв., 16 мм. (вузька) негативна кіноплівка).

1956. У прямому ефірі відбулися *перші теледебати* між кандидатами на пост президента США (із 1960р. припинилися, трансляції були поновлені напередодні президентських виборів 1976р.).

1957р., 16 травня. Уряд ухвалив постанову про створення Державного комітету по радіомовленню і телебаченню при Раді Міністрів СРСР (раніше координацією ТБ- і радіомовлення займалося Міністерство культури).

1957р. У Москві вперше обладнані стаціонарні телевізійні трансляційні пункти – на Великій спортивній арені в Лужниках, у Большому театрі, у Колонному залі Будинку спілок. Устатковані кількома телекамерами і режисерським пультом, вони дозволяли вести передачі з цих приміщень без ПТС. Наприкінці 70-х рр. стаціонарні транспункти з'явилися у Палаці культури «Україна», на Республіканському (нині Олімпійському) стадіоні в Києві.

♣ **Зверніть увагу.** 1957р. У кінотеатрах США проведено експеримент із «25-м кадром»: у стрічку кінофільму після кожних звичайних 24 кадрів сюжету вставлявся додатковий кадр реклами «*Пийте кока-колу*» та «*Їжте попкорн*». Такий початок мала «система зомбування», впливу на маси через ТБ.

1958р., травень. За даними ЮНЕСКО, на той час у всьому світі налічувалося 57 млн телевізорів (з них 12 млн – у Європі, 45 млн. – на Американському континенті). У світі працювало близько 800 телецентрів і ретрансляторів.

1958р., 1 жовтня. У день чергової річниці проголошення КНР у Пекіні відкрито *перший у Китаї телецентр*. Зауважимо, що населення практично не мало телевізорів, 1980р. на 1 млрд мешканців КНР їх було лише 5 млн (1 телеапарат на 200 китайців), а сер. 1990рр. ТБ в цій країні стало масовим (показник зріс у 40 разів, – а це 200 млн одиниць).

→ 1959р. Першою в Радянському Союзі *Харківська* студія ТБ почала вести *ранкові передачі* для тих глядачів, хто працював у вечірню чи в нічну зміни. У липні 1960р. на цій телестудії запровадили *ранкове ТБ-мовлення*.

→ 1959р., 7 жовтня – «народження» *космічного ТБ*, бо о 06.30 фототелевізійна апаратура «Єнісей», установлена на борту радянської автоматичної міжпланетної станції (АМС) «Луна-3», почала зйомку зворотного боку Місяця. Людство побачило кадри єдиного природного супутника, яке передавалося системою космічного зв'язку на Землю у пункти спостереження за польотами у Криму (Євпаторія) та на Камчатці.

1959р. У журналі «Советское радио и телевидение» надруковане інтерв'ю з конструктором нової московської телевежі (пізніше вона одержала назву Останкінської) *Миколою Нікітіним*. Згідно інформації автора проекту, «телеголка» спочатку призначалася для передавання лише трьох програм ТБ (двох чорно-білих і однієї експериментальної кольорової). У 1967р. на вежі було встановлено п'ять передавачів, призначених для трансляції кольорових ТБ-програм. В Останкінському парку планувалося звести вежу заввишки

508 м., а фактично її висота становила 533 м. – і вона на той час стала найвищою у світі.

Аби зрозуміти важливість цієї події та її практичну цінність, рекомендуємо переглянути відеоархів за посиланням: «История Останкинской телебашни» – <http://youtube.com.ua/watch/eA1GX9o-Cdc/istoriya-ostankinskojj-telebashni-doklad.html>; «Суперсооружения. Самая высокая телебашня в Мире» – http://youtube.com.ua/watch/30sa_CXvqDw/supersooruzheniya-samaya-vysokaya-telebashnya-v-mire.html.

♣ **Зверніть увагу**, що з лютого 1960р. розпочався *регулярний обмін* телепрограмами між Москвою та Києвом, а з 1961р. – між Києвом й іншими містами СРСР.

1960-ті роки

На його початку 60-х рр. в Україні працювало *11 студій ТБ*.

Перший етап будівництва і розгортання роботи телецентрів відбувався упродовж 16 років за такою хронологією: Київський – листопад 1951р., Харківський – лютий 1955р., Донецький – серпень 1956р., Одеський – жовтень 1956р., Львівський – грудень 1957р., Дніпропетровський – квітень 1958р., Сімферопольський – липень, Запорізький – серпень, Херсонський – вересень, Миколаївський – грудень 1959р., Сумський – квітень 1961р., Чернівецький – жовтень 1962р., Кіровоградський – травень 1965р., Закарпатський – листопад 1967р.

Через відсутність між ними ліній зв'язку – кожна діяла автономно. Лише на початку року почалося будівництво *радіорелейної лінії Одеса – Миколаїв – Херсон*, це дозволило організувати обмін програмами телестудій півдня України. Зазначимо: на цей час населення України мало 500 тис. телевізорів.

↔ 1960р., 14 січня. В Москві розпочалися *пробні кольорові передачі* за системою, розробленою радянськими фахівцями і на вітчизняній телеапаратурі. Був показаний *документальний кінонарис «Осінь у Криму»*, фрагменти з фільмів «Кам'яна квітка» та «Золота симфонія». Регулярне кольорове мовлення в СРСР розпочалося після пуску Останкінського телецентру в листопаді 1967р. на основі спільної радянсько-французької системи SECAM.

1960р., 20 лютого. Центральна студія ТБ СРСР уперше показала *концерт*, попередньо записаний на відеострічку. *Вітчизняну модель відеомагнітофону* була розроблена й виготовлена групою московських інженерів і конструкторів під керівництвом О. Пархоменка.

↔ 1960р., 18 березня. На домашніх екранах з'явилася *передача «Телевізійний клуб кіномандрів»* (пізніше «Клуб мандрівників»). Упродовж першого десятиліття її ведучим був відомий кінодокументаліст *Володимир Шнейдеров*, а з 1973р. протягом трьох десятків років (аж до самої своєї смерті) передачу вів *Юрій Сенкевич*.

♣ **Зверніть увагу**. Переглянути окремі випуски цієї передачі можна за посиланням: «Появление передачи «Клуб кинопутешествий»» – <https://www.youtube.com/watch?v=sQPkZlAldio>.

1960р., 1 квітня. За даними Міністерства зв'язку СРСР (підпорядковані цьому відомству *телеательє* по всій країні реєстрували придбані населенням

телевізори й отримували щорічну абонплату в розмірі 10 крб) у Радянському Союзі налічувалося 3 млн 915 тис. приймачів (із них в Україні – 575 тис.). Загалом упродовж року кількість телевізорів зросла на чверть.

1960р., 28 липня. Міністерство зв'язку УРСР затвердило *«Технічне завдання на будівництво нового трипрограминого телевізійного центру у місті Києві»*. Передбачалося звести у районі Сирцю вежу з передавальними станціями двох чорно-білих і однієї кольорової телепрограм, а студійно-редакційний корпус ТБ спорудити на території колишнього старого іподрому (район кінотеатру «Зоряний»).

1960р., 19 серпня. Вперше проведено *пряму телетрансляцію* живих істот із борту космічного корабля: у його кабіні знаходилися піддослідні тварини – Білка та Стрілка.

1960р., 26 вересня. Телеканали США показали «великі дебати» між кандидатами у президенти Америки – Річардом Ніксоном і Джоном Кеннеді. На виборах, які відбулися у листопаді, переміг Д. Кеннеді.

→ 1960р., 27 вересня. У Москві почалося *будівництво Останкінської* телевежі, що тривало більше семи років.

1961р., 10 лютого. Здано в постійну експлуатацію кабельну лінію зв'язку *Київ – Москва*, що сприяло регулярному обміну ТБ-програмами між столицями.

1961р., 14 квітня. О 12-й годині Всесоюзне радіо і Центральне ТБ почали *пряму передачу* про зустріч космонавта Юрія Гагаріна у Внуковському аеропорту Москви. Для проведення репортажу з нього (проїзд кортежу вулицями столиці, мітинг на Красній площі) були задіяні 12 ПТС, уперше телекамери встановили на вертольоті, це забезпечило *панораму зйомку з верхнього ракурсу*. Задля показу визначної події в історії людства вперше об'єдналися міжнародні телемережі *«Інтербачення»* (соцкраїни) та *«Євробачення»* (Західна Європа): з Москви сигнал надходив до Таллінна, далі – Хельсінкі, Стокгольм, Копенгаген та Лондон. Репортаж із Москви вівся трьома мовами (російською, англійською, французькою).

♣ **Зверніть увагу.** Детальніше про *«Інтербачення»* та інші міжнародні телесистеми – у книзі І.Г. Мащенко *«Глобальне телебачення»* (1992, С. 42-51).

1961р., 19 серпня. На космічному кораблі «Восток-2» із Германом Титовим було встановлено вдосконалену ТБ-апаратуру. Тож за польотом космонавта № 2 зі своїх домашніх екранів «спостерігали» мільйони глядачів Радянського Союзу і світу (за Ю. Гагаріном – лише вчені та його колеги).

1961р., 11 вересня. Американські телестанції, розташовані на Середньому Заході США, почали використовувати спеціально обладнаний літак як *повітряну телестудію* для трансляції уроків на екрани телевізорів, установлених у школах. Ідея таких програм із борту літака була запропонована інженером фірми Westinghouse Electric Чарльзом Облом іще 1944р.

1962р., 1 квітня. У ФРН почало функціонувати «Друге німецьке ТБ – ZDF». На відміну від ТБ-співтовариства західнонімецьких земель – ARD (першого каналу ФРН), який працював на засадах «кооперації», ZDF став загальнонаціональним мовником зі студіями по всій країні. Так народилася система *громадсько-правового ТБ-мовлення*, основним джерелом фінансування

якого став спеціальний телевізійний податок. ARD і ZDF існували до сер. 80-х, конкуренцію їм склали кабельно-супутникове і приватне ефірне мовлення.

→ 1962р., 6 квітня. Центральне ТБ показало *передачу «Телевізійне кафе»*. Пізніше вона одержала назву *«На вогник»*, потім – *«На блакитний вогник»* і, нарешті, *«Блакитний вогник»*. Передача набула стала надзвичайно популярною й «вогники за межами екрану» стали проходитися на заводах, фабриках, у сільських клубах культури, в інститутах. Для всесоюзного глядача «Блакитні вогники» готувало не лише ЦТ, а й республіканські студії, творчі колективи ТБ великих міст. «Вогник» довгий час «наповнював» новорічний ефір.

1962р., 2 жовтня. Міністерство зв'язку УРСР затвердило новий проект будівництва *Республіканського телецентру* в Києві. Відповідно документу, *380-метрова вежа* призначалася для передачі в ефір п'яти ТБ- і чотирьох радіомовних програм, по вул. Мельникова, 42 мав бути споруджений апаратно-студійний комплекс ТБ із п'ятьма павільйонами загальною площею 2,5 тис. м². Цей «сумісний» проект став початком тривалою багатолітньої епопеї будівництва у столиці України нового телецентру.

→ 1963р. Відбулася прем'єра телевізійного фільму автора – режисера Харківської студії ТБ *Самарія Зелікіна «За законами нашого завтра»*, про молоде місто хіміків Северодонецьк. Це новаторська екранна робота – *фільм-суперечка, фільм-доказ*. У фільмі замість традиційного голосу диктора «зазвучала» репортерська мова.

✦ **Зверніть увагу.** Професійний журнал «Советское радиовещание и телевидение» вперше друкує розшифровку ефірного тексту цього документального фільму.

1964р., 20 серпня. Уряди 11 країн (Австрії, Ватикану, Великої Британії, Данії, Іспанії, Італії, Канади, Нідерландів, США, Франції та Японії) уклали угоду про створення *«Інтелсату»* – *глобальної комерційної супутникової системи зв'язку*. Свій перший супутник Eorli Bird «Інтелсат» запустив 1965р. В апаратах зв'язку, які працювали на геостаціонарній орбіті з 1984р., разом із 15 тис. телефонних пар передбачалися й телевізійні лінії зв'язку. Тож постійно зростала кількість країн – членів «Інтелсату». І хоча СРСР не належав до його членів (спільно із соцкраїнами та рядом інших держав заснував власну *систему космічного зв'язку «Інтерсупутник»*), проте на Львівщині (м. Дубно) були облаштовані дві приймальні «інтелсатівські» станції. *Зазначимо, що вона і на сьогодні входить до української мережі космічного зв'язку.*

1964р. Голова Держтелерадіо УРСР Микола Скачко видав наказ *«Про координацію роботи студій телебачення України»*. У березні цього року почав працювати координаційний пункт УТ на базі Дніпропетровської студії для обміну програмами між телецентрами Півдня республіки. Так розпочинається «поєднання» творчих зусиль задля створення спільної загальнореспубліканської ТБ-програми.

→ 1965р., 20 січня. На екранах телевізорів у *20 областях України з'явилися великі літери заставки «УТ»* («Українське телебачення»). Об'єднане мовлення відкрила Харківська студія ТБ, диктор привітав працівників Міністерства зв'язку України і будівельників із достроковим уведенням в дію

радіорелейної лінії *Харків – Дніпропетровськ – Одеса – Херсон – та інші обласні центри*. Невдовзі була споруджена *телетраса Київ – Донецьк – Луганськ*. Так почалася історія *Українського республіканського ТБ*.

1965р., 20 лютого. ЦТ СРСР розпочало показ першого радянського багатосерійного художнього телефільму *«Викликаємо вогонь на себе»* (режисер-постановник – Сергій Колосов, студія «Мосфільм»).

1965р., 22 березня. Уряди СРСР і Франції підписали угоду про співпрацю в галузі кольорового ТБ. За основу спільно розробленої системи було взято французьку модель *СЕКАМ (SECAM)*. Її автор – французький інженер Анрі де Франс. Після її запровадження у 1967р. СЕКАМ прийняли Франція, СРСР, інші країни «соціалістичної співдружності», деякі африканські й азійські держави.

1965р., 1 вересня. *Республіканське ТБ України* розпочало навчальні передачі для студентів-заочників у формі лекцій викладачів провідних вищих навчальних закладів Києва. Якщо у 1965р. було передано 239,2 год. ТБ-лекцій, то 1970р. – у п'ять разів більше. Аналогічні телецикли передавали на свої регіони Харківська, Одеська, Дніпропетровська і Донецька обласні студії ТБ.

→ 1965р., 1 вересня на факультеті журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка відкрито спеціалізацію *«Телебачення і радіомовлення»*. Відбувся перший набір студентів за цим фахом.

1967р., 21 квітня. Центральне ТБ СРСР почало показ *50-серійного документального телефільму «Літопис піввіку»*, заключний випуск якого був показаний 6 листопада цього ж року. Це була найбільша на той час кіноробота для «домашнього екрану», творців якої було недовзі відзначено високими урядовими нагородами.

1967р. Телестанція міста Дейтон (штат Огайо, США) транслювала прем'єру *«Шоу Філа Донах'ю»*. Вперше у практиці світового ТБ ведучий показав зразок активної роботи із численною аудиторією у студії. Ф. Донах'ю став відомим радянським телеглядачам у середині 1980-х, коли разом із *Володимиром Познером* (ЦТ СРСР) вів радянсько-американські *телемости*.

♣ **Зверніть увагу.** 1967р., 25 серпня відбулася офіційна презентація у ФРН кольорового ТБ за системою *ПАЛ (PAL)*, розробленою німецьким фізиком Вальтером Брухом. Регулярне мовлення за стандартом PAL ТК «АРД» і «ЦДФ» розпочали вже у жовтні. PAL став одним із трьох (поряд із SECAM, NTSC) *світових стандартів кольорового ТБ*.

1967р., 1 жовтня. Цього дня ЦТ СРСР розпочало кольорові передачі за спільним радянсько-французьким стандартом *СЕКАМ*, випередивши на кілька днів колег із Паризького телецентру.

→ 1968р., 1 січня о 21.00 в ефірі головна *інформаційна програма УТ СРСР «Время»*. Програма умовно поділялася на три блоки (по 15 хв.): новини Радянського Союзу, зарубіжні повідомлення, культурна хроніка, спорт, погода. Згодом блочна будова почала порушуватися – переважали офіційні матеріали. «Время» було обов'язковою програмою для ретрансляції по всіх каналах ТБ (а їх тоді в Радянському Союзі було три). У модернізованому вигляді передача і тепер виходить на каналі Російського громадського ТБ.

1968р. Українські телефахівці та інженери французької фірми «Томсон-ЦСФ» розробили проект і почали монтаж кольорової апаратури для реконструкції Київського телецентру. Роботу було завершено в першому півріччі.

→ 1968р., 14 квітня. *Прем'єра телепередачі «У світі тварин»*. Її першим ведучим став кінорежисер-документаліст, народний артист СРСР *Олександр Згуріди*. Естафету ведення програми пізніше перейняли *Василь Песков* та *Микола Дроздов*.

1968р., 26 квітня. У Білому домі за участю Президента США Л. Джонсона відбулося перше засідання правління телерадіомовної корпорації PBS, що означало створення загальнонаціональної мережі мовлення, яка об'єднала місцеві станції. *Громадське ТБ* мало на меті задоволення різноманітних культурно-освітніх запитів аудиторії. Джерелами фінансування PBS є внески приватних осіб, субсидії від уряду штатів, збори коштів корпорацій, фінансові внески коледжів та університетів США.

1968р., травень. Прямою трансляцією військового параду, присвяченого 20-м роковинам утворення держави Ізраїль, дебютувало ТБ у Тель-Авіві. Державний ТК почергово вів передачі двома мовами: на івриті й арабською.

→ 1968р., 17 червня. *Утворено творчо-виробниче об'єднання ЦТ СРСР* із виробництва ТБ-програм на кіноплівці й у запису на відеомагнітофонній стрічці «Екран». Воно стало продукувати художні, документальні, музичні, мультиплікаційні телефільми, фільми-вистави тощо. При республіканських та великих місцевих ТК були створені аналогічні творчо-виробничі структури для зйомок стрічок для «домашнього екрану» (у Києві – студія «Укртелефільм», по Україні – ще при п'яти обласних ТРК).

1968р. На Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка створено *об'єднання «Телефільм»*. Однією з *перших* його робіт для Українського ТБ стала двосерійна *стрічка «У місто прийшла біда»* (1968р.). З-поміж кращих *ігрових стрічок* довженківців для домашнього екрана є випущений 1972р. двосерійний пригодницький фільм *«Бумбараши»* (за мотивами творів Аркадія Гайдара), трисерійна *стрічка «Назад дороги немає»* (1971р.).

1969р. Першою в Україні видала в ефір програму в кольорі реконструйована українськими і французькими фахівцями студія № 2 Республіканського телецентру у Києві, на Хрещатику, 26.

1969р., 20 липня. Понад 600 млн телеглядачів більш ніж 100 країн світу (п'ята частина тодішнього населення планети) спостерігали на своїх домашніх екранах перший в історії цивілізації вихід американських астронавтів Ніла Армстронга та Едвіна Олдріна на поверхню Місяця (експедиція космічного корабля «Аполлон-11»). Лише ТБ СРСР та Китаю не вели прямої трансляції цієї події, обмежившись короткими відеосюжетами у випусках новин.

♣**Зверніть увагу.** Відеархівні записи ТБ-програм і подій цього періоду можна переглянути у матеріалі «Развитие телевидения в конце 70-х» за посиланням: <http://ytube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/razvitie-televideniya-v-konce-70-kh.html>.

1970-ті роки

1970р. На міжнародному фестивалі у Монте-Карло художня стрічка «Сліпий дощ» (режисер Віктор Гресь, студія «Укртелефільм», 1968р.) одержала Гран-прі «Золота німфа».

→ Це перша найвища міжнародна нагорода українських майстрів «малого кіно».

⚡Зверніть увагу. 1970р., травень. В Англії О'Райлі здійснив запуск в ефір першого повітряного «телепірата». З передавача, встановленого на борту літака «Супер-констелейшн», мовлення велося кілька годин на добу (в основному музичні передачі й реклама).

1970р., травень. Здано в постійну експлуатацію *Останкінський* телецентр у Москві – найбільший на той час у Європі ТБ-комплекс.

1971р., 31 травня. Рекордний одномоментний продаж телепродукту здійснила компанія «Гранада» (Велика Британія), реалізувавши 1 144 серії програми «Вулиця Коронації» (виробництво канадської студії «Саскатун»). Безперервний показ усіх серій зайняв би 20 діб 15 год. 44 хв. ефірного часу.

В Україні на травень 1971р. функціонували повноцінно 14 програмних студій ТБ, передачі яких розповсюджувалися через 31 потужний і 121 малопотужний телеретранслятори.

1971р., травень. У Брюсселі ухвалено «Конвенцію про супутник», яка «регулювала» розподіл сигналів супутникових ретрансляторів.

→ 1972р., 6 березня. Вперше на теренах СРСР, в межах союзних і автономних республік, в Україні запроваджено двоканальне роздільне телевізійне мовлення. Одну групу передавачів і ретрансляторів та окрему мережу кабельних і радіорелейних ліній було виділено для трансляції на території України Першої програми ЦТ СРСР. З інших – був сформований відокремлений ТК для поширення програм Українського ТБ. На жаль, від самого початку цей «братній» поділ виявився далеко не рівноцінним: програму ЦТ СРСР мали змогу в Україні приймати 80% населення, а республіканську – лише 60%. І такий «розрив» у телефікації мав місце до проголошення незалежності України.

1972р., червень. За розпорядженням тогочасного голови Держтелерадіо СРСР Сергія Лапіна була *закрита* одна з найпопулярніших на той час розважальних програм «Клуб веселих і найвігадливіших» (КВН). Поновлення телетрансляції відбулося 1987р. (час «горбачовської» перебудови і гласності).

⚡Зверніть увагу. Докладніше про цю програму, її «непрості» періоди популярності й заборон можна переглянути за посиланням: «Как появился и цензурировался КВН в СССР» 1950р. – <https://www.youtube.com/watch?v=mi82TZcCFYs>.

1972р., 13 липня. ЦТ показало першу передачу циклу «Від усієї душі» (ведуча – диктор *Валентина Леонтьєва*). Ця програма стала знаковою на радянському ТБ. У 1970-80-х рр. такі зустрічі проходили вже «поза екраном»: у заводських палацах культури та сільських клубах по всій країні.

1973р. На ТБ і РМ УРСР працювало близько 5 тис. осіб, із них із вищою освітою – близько 43%.

↪ 1974р. – початок музичної передачі на замовлення «*Ранкова пошта*». Як це було в ефірі – за посиланням: «Утренняя почта» – ТВ передача СРСР с музыкой по заявкам» – <http://youtube.com.ua/watch/TyAgVTNb4xc/utrennyaya-rochta-tv-peredacha-sssr-s-muzykojj-po-zavyakam.html>.

26 березня. У Радянському Союзі *виведено* на космічну орбіту перший геостаціонарний *супутник* зв'язку «Космос-637». Згодом, забезпечення телетрансляцій на всю територію СРСР, були запущені ШСЗ «Радуга», «Екран», «Горизонт».

У сер. 70-х рр. система Українського ТБ, до якої разом із Республіканською телестудією тоді входили 14 обласних, сприяла розвитку, вдосконаленню фахового потенціалу не лише столичних, а й регіональних телевізійників, які готували для республіканського екрану вагомі творчі роботи.

↪ Так, *Запорізька* обласна студія ТБ започаткувала цикл *багатосерійних документально-публіцистичних програм «Соціальний портрет колективу»* (по п'ять 30-хв. випусків, кожен із яких присвячувався окремому трудовому колективу). З 1975р. цикл стає загальнореспубліканським, у його підготовці беруть участь всі студії України (за 5 років створено майже півсотні багатосерійних програм).

1975р., травень. *Республіканське ТБ* першим в Україні перейшло на *трипрограманне мовлення*: ретранслювалися Перша і Друга програма ЦТ СРСР, працював канал Українського ТБ. Невдовзі три програми з'явилися у Харкові, Сімферополі, Дніпропетровську та ряді інших великих обласних центрів. Саме «*трипрограманне телеменю*» було «нормою» для радянських глядачів до розпаду Радянського Союзу.

1975р., червень. Японська компанія електроніки Sony випустила перший у світі побутовий касетний відеомагнітофон (ВМ): ширина плівки – 12,65 мм. Згодом, 1985р., з'явилася модель із шириною плівки 8 мм., – відтоді японські виробники стають домінуючими на світових ринках побутової відеотехніки.

1975р., 1 вересня на кінофакультеті тодішнього Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого для підготовки фахівців відповідних профілів започатковано *творчі майстерні* телережисера Володимира Чубасова і телеоператора Юрія Федорова.

↪ 1975р., 4 вересня. На екранах телевізорів СРСР з'явилася передача «*Що? Де? Коли?*» (автор – режисер *Володимир Ворошилов*) – «інтелектуальна гра знавців». У 2008р. Національна телекомпанія України (НТКУ) придбала права на власне виробництво цієї програми, сьогодні ця передача транслюється на ТК «1+1», її ведучим є *Олександр Андросов*.

♪ **Зверніть увагу.** Переглянути архівні записи можна за посиланням: «Что Где Когда – советское телеказино» – <http://youtube.com.ua/watch/E0q6bPJ5Y3E/что-gde-kogda-sovetskoe-telekazino.html>.

1976р. У Москві показано перший *голографічний об'ємний фільм*, що був створений у Всесоюзному науково-дослідному кінофотоінституті.

1976р. Інженер Тейлор Хауард (США) сконструював першу *параболічну антену* («блюде») для безпосереднього прийому передач із космічних ретрансляторів на домашні телевізори.

1978р., травень. На українському ТБ започатковано *цикл програм «Сонячні кларнети»* за участю аматорів і колективів художньої самодіяльності. Цей *телетурнір* народної творчості, випуски якого почергово готували на «УТ» всі обласні студії, виходив в ефір майже два десятиліття.

→ 1979, 1 січня. По українському ТБ о 19.00 почала виходити *щоденна інформаційна програма «Актуальна камера»*, яка протягом наступного десятиліття стала головним інформаційним телевипуском у республіці.

☞ **Зверніть увагу.** Відеархівні записи ТБ програм і подій цього періоду можна знайти за посиланням: «Развитие телевидения в конце 70-х» за посиланням: <http://ytube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/razvitie-televideniya-v-konce-70-kh.html>.

Зазначимо, що на той період ЦК Компартії України жорстко контролював зміст випусків: за 2 год. до ефіру 1 секретар Володимир Щербицький особисто перевіряв (на аркуші перелічувалися всі основні матеріали програми) і нерідко керівництво Держтелерадіо отримувало «коригувальні правки».

Так *офіційна цензура (Головліт)* доповнювалася партійним контролем.

1980-ті роки

☞ **Зверніть увагу.** Відеоархівний матеріал «Телевидение в конце 1980-х – 1990-х г.» можна переглянути за посиланням: http://history4you.ru/lessons/culture/show-lesson/-/asset_publisher/sqcu6oPUQ1B7/content/id/39347.

1980р., 1 червня розпочав передачі цілодобовий інформаційний ТК CNN International, створений телемагнатом Тедом Тернером у Атланті (США). Завдяки оперативності, поінформованості, широкій кореспондентській мережі, здатності подавати новини «у розвитку», CNN здобуває світову популярність (сьогодні вона ретранслюється у кабельних мережах понад двохсот країн світу).

☞ **Зверніть увагу.** 1981р., березень. Низка ТК США почали в будні транслювати півгодинні *випуски «реальних передач» про судові справи «Мировий суд»*. Вони зацікавили глядача, і в 1984р. з'явилася їхня модифікація «Шлюбозрозлучний процес», 1986р. – «Суд другої інстанції» та «Суддя», а 1988р. – «Процес». У випусках «телевізійних процесів» актори розігрували одну-дві судові історії. Першого липня 1991р. у США вже відкривається тематичний телеканал «Court TV». У 2000-х рр. на українському каналі «1+1» виходить *цикл «Судові справи»*, згодом на «Інтері» також – «Народний суд».

→ 1981р. У травні в ефірі України *Четверта телепрограма*. Її основою став вечірній блок *навчальних і освітніх передач ЦТ*, який кияни одержали першими серед глядачів республік Радянського Союзу. Київ стає другим на території СРСР містом (після Москви), де функціонувало чотири ТБ-програми.

1981р., травень. На виставці ТБ в Монтр'ю (Швейцарія) фірми RCA (США), Sony та Matsushita (Японія) вперше представили три експериментальні зразки знімального обладнання (*телекамера і касетний відеомагнітофон були із вмонтованим джерелом електроживлення*). Так народився сучасний *тележурналістський комплекс (ТЖК)* – основне «знаряддя» телерепортерів світу.

1981р. У США створено перший *музичний ТК MTV*, що протягом наступного десятиліття набув поширення у багатьох країнах світу (і в Україні).

→ 1982р., 8 вересня. Проведено перший *телеміст* «СРСР – США». Космічний телезв'язок поєднав 250 тис. молодих американців – учасників музичного молодіжного фестивалю «Ми», які зібралися поблизу Лос-Анджелеса, та їхніх радянських ровесників, що перебували у концертній студії «Останкіно» (Москва). Ініціатором цього дійства з американської сторони став Стів Возняк (один із творців персонального комп'ютера). Створюється нова форма спілкування представників різних суспільно-політичних формацій. Відтоді космічні телемости стали «візитівкою» радянського ТБ. Свій вагомий внесок у «ТБ-мостобудування» зробили й українські телевізійники, підготувавши у 1984-1988рр. більше двадцяти таких програм.

Зауважимо, що попри все, міжнародні телемости к. 80-х рр. – одна з найяскравіших сторінок у творчій біографії українського ТБ. На жаль, у 1990р. ці традиції «мостобудування» різко обриваються, причиною стає відмова Держтелерадіо СРСР у фінансуванні каналів зв'язку для ТРО союзних республік, а власних валютних коштів українське ТБ не мало.

1983р., 30 вересня. У США створено *пульт дистанційного перемикання* каналів на телевізорі.

1983р. Філіал американської телекомпанії ABC у Детройті запровадив оригінальну *форму подачі новин – ньюзрум* із показом на задньому плані роботи редакційного колективу. Періодично ведучий залишав своє робоче крісло і переходив до працівників у зал, де репортери представляли свої матеріали. Зараз чимало ТК світу теж практикують ведення випусків новин у «режимі ньюзруму» («5 канал», «Громадське ТБ», ТК «Україна» та ін.).

1984р., червень. Уперше в СРСР (Москва) прокладається *підземна телевізійна траса* оптичного світловолоконного кабелю завдовжки 2,5 км. Це дозволило подавати телесигнал у «тіньову зону», у такий спосіб оснащено будинків на Хрещатику в Києві, де не надходив сигнал із нової вежі на Сирці.

1984р. Британська телерадіокорпорація ВВС першою запропонувала *піпметри* («людино-лічильники») для кількісного вимірювання аудиторії глядачів ТК. Обробляючи одержані від піпметрів дані, компанія A.C. Nielsen (США) стала надавати зацікавленим ТК дані про *рейтинг* їхніх передач.

1984р. Українське ТБ показало перший *багатосерійний художній телефільм* власного виробництва «Останній доказ королів» (режисер-постановник – Віктор Кісін, ведучий – Володимир Дунаєв, «Укртелефільм»).

→ 1984р. На українському ТБ почала виходити в ефір програма *молодіжної студії «Гарт»*, яка поступово переросла у щотижневий відеоканал. Одним із її засновників – талановитий журналіст Вадим Бойко. Тривалий час молодіжним відеоканалом керував Віктор Павлюк. *Український «Гарт»* став творчим наступником відомої у 1980-х московської *телепрограми «Взгляд»*.

☞ **Зверніть увагу.** Подібну програму, «600 секунд», що з'явилася 1993р., можна переглянути у мережі за посиланням: «Програма питерського телевидення 600 секунд и ее ведущий Александр Невзоров» – <http://youtube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/programma-600-sekud.html>.

1985р., 21 жовтня. У комплексі Дефанс (східна околиця Парижу) президент Франції Франсуа Міттеран відкрив *Всесвітній центр телепрограм*.

Окрім французьких передач, у паризькій «телевізійній обсерваторії», як називають журналісти, були представлені екранні твори ще 105 організацій із різних регіонів планети. Тож під одним дахом зібралось ТБ усього світу.

1985р., 22 жовтня. На Всесвітній виставці «Експо-85» в Аукуба (Японія) представлено найбільший у світі телевізор «Джамботро» (ширина – 40 м., висота – 25). Площа зображення дорівнювала 10 тис. звичайних екранів.

1985р., 23 жовтня. Почалося мовлення супутникового каналу «Європа-ТБ» – продукт кооперації ТК Нідерландів, Португалії, Ірландії, Італії та ФРН. Транслявалися, головним чином, інформаційні та документальні програми. Передавалися вони із голландського телецентру м. Хільверсум. Брак коштів, незгоди у програмній політиці, – і вже за рік консорціум розпався.

1985р. Американським ТБ на комерційних засадах було надано ефір програми для продажу товарів – так званому *телешоппінгу*. У США із 1990р. цим видом бізнесу займалися вже 25 регіональних і національних ефірно-кабельних мереж. З екрана пропонувався товар, глядачі могли замовляти його телефоном. В Україні телемагазин упроваджується з к.1990-х.

1985р. «Стартує» перший міжнародний канал цілодобових теленовин. Започатковує його інформаційний каналу CNN через супутник «Інтелсат-V» зі штаб-квартири телекомпанії TBS телемагната Теда Тернера (м. Атланта, США).

1986р., 28 квітня. По радіо й ТБ Радянського Союзу передано коротке повідомлення *ТАРС* про аварію на Чорнобильській АЕС, яка сталася вночі 26 квітня. Наступна інформація пролунала лише 2 травня в рубриці «Хроніка подій». Це все, що підконтрольні вітчизняні електронні ЗМІ, подали в перші дні про найбільшу техногенну катастрофу сучасності, в той час світовий телерадіоефір «зашкалював» повідомленнями про подію на берегах Прип'яті.

1986р., 21 червня. Рада Міністрів СРСР видала розпорядження про створення матеріально-технічної бази для виробництва ТБ-програм у 86 краях, областях та автономних республіках Радянського Союзу, де до того часу не було ТБ-студій. Цим документом передбачалося будівництво програмних телецентрів у 10 областях України, проте ця програма була реалізованою лише за часів незалежності; у 1991-94 рр. у всіх областях України (найпізніше у Івано-Франківську) було започатковане державне ТБ.

1986р. Медіамагнат Тед Тернер – засновник телекомпанії CNN – реалізував свою ідею проведення «Ігор доброї волі». Перший такий турнір спортсменів десятків країн світу у міжолімпійський період відбувся тоді в Москві. Надалі змагання проходили по чергово у США і СРСР. Завершився цей проект у 2002р. останніми, шостими «Іграми доброї волі» у Атланті.

→ 1987р., 8 березня. Започатковано першу на радянському ТБ пряму передачу нічного ефіру «До й після опівночі», одним із творців та постійним ведучим якої був Володимир Молчанов. Передача виходила до червня 1991р.

1987р., травень. Японська телерадіомовна корпорація NHK почала транслявати дві свої телепрограми через супутник. У населення острівної держави з'явилися перші індивідуальні приймальні антени-«тарілки».

1988р., 17 квітня. Міністр закордонних справ СРСР Едуард Шеварднадзе підписав у Женеві угоду про припинення Радянським Союзом «глушіння

передач зарубіжних радіостанцій». «Глушилки» в СРСР стали застосовуватися, аби перешкоджати прийому радянським населенням передач «ворожих голосів» (радіостанцій «Свобода – Вільна Європа», «Голос Америки», ВВС).

1988р. У Києві відкрито *першу* в Україні *публічну відеотеку*, яка за оплату надавала для перегляду власникам побутових відеомагнітофонів касети із записами фільмів і популярних телепрограм.

☛ **Зверніть увагу.** У цей же рік створено першу *недержавну телекомпанію «Тоніс»* у Миколаєві.

☛ 1989р., 9 березня. *Державну премію* ім. Т. Шевченка за *телефільм «Чорнобиль: два кольори часу»* присуджено творчій групі студії «Укртелефільм» у складі сценаристів Л. Мужука та Х. Салганика, режисера І. Карина, оператора Ю. Бордакова.

1989р., 27 квітня. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію № R(89)-7 *«Про принципи поширення відеозаписів насильницького, жорстокого чи порнографічного змісту»*. Документ передбачає систему саморегулювання, контролю і класифікації подібних творів, шляхи обмеження поширення вищезначеної відеопродукції.

1989р., 5 травня. Рада Європи прийняла Європейську конвенцію про *транскордонне мовлення* – документ, який має регламентувати діяльність телеорганізацій країн Старого світу. Україна приєдналася до неї в липні 1996р., але в нашій країні вона набула чинності лише 2008р., після ратифікації Верховною Радою.

1989р., 1 червня. На всій території України введено подовжену телевізійну програму – так званий *«Нічний телезал»*. Ретранслювалися передачі ТК «Москва». Це була спроба відволікти увагу радянських глядачів прикордонних територій від перегляду телепрограм із сусідніх держав, якщо ефірний сигнал їхнього ТБ досягав певної частини нашої території.

1989р. На фестивалі ТБ високої чіткості (ТВЧ) у Монтрью (Швейцарія) японська фірма «Ікігамі» вперше представила передачу стереоскопічного (об'ємного) ТБ.

1989р. У Європі *почала мовлення компанія Discovery*. Її передачі, ретрансльовані по шести ТК, можна було приймати у 20 мільйонах домівок жителів континенту. А загалом американський всесвітній телеканал Discovery одержують понад 150 млн. сімей у 170 країнах світу.

Кабельне ТБ (англ. *Cable TV, Community Antenna Television, CATV* – буквально: ТБ із загальною антеною) – модель ТБ-мовлення (а також іноді й FM-радіомовлення), в якій телесигнал розповсюджується за допомогою високочастотних сигналів, які передаються до споживача по кабелю.

Кілька прикладів роботи кабельного ТБ в Запоріжжі. Одним із провідних українських загальнонаціональних телекомунікаційних провайдерів, що надає комплексну мультисервісну послугу, є *компанія «Воля»*. Це крупний кабельний оператор м. Запоріжжя, який надає послугу *кабельного ТБ* і високошвидкісного Інтернету, комп'ютерний і голосовий зв'язок, а також послуги найбільшого в Україні дата-центру. Названий кабельний оператор «працює» у 33 українських

містах: надає інформацію і розваги, забезпечує доступ до ТБ-програм і відео-на запит та інші комунікації.

У кабельній мережі працює й телеканал «ТБ-ГОЛД». Це інформаційно-пізнавальний телеканал міста, який входить до складу Global Media Holding. Він пропонує глядачам кабельного ТБ корисний, цікавий і зрозумілий продукт: новини і аналітику, публіцистику і розслідування, корисну інформацію про відпочинок, хобі, розваги і покупки

«ТБ-ГОЛД» транслює інформаційний і розважальний продукт лише власного виробництва, а також краще із світової документалістики, пізнавальних і художніх фільмів.

Серед новин головними темами є щоденні новини міста, підсумкова аналітика подій у Запоріжжі та Україні, журналістські розслідування тощо. У ТБ-матеріалах – про корисні речі, чи то погода, чи то культурні міські події, чи то місця відпочинку. Для розширення кругозору – документальні фільми і науково-пізнавальні програми для всієї родини; розповіді про секрети природи і давнини; екскурси в історію і мандрівки у найвіддаленіші куточки планети. Для маленьких глядачів – різного роду розвивально-розважальні передачі, вікторини тощо.

У переліку програмного ТБ-продукту: «Новини ТБ-ГОЛД»; «Давай меняться!» (про покращення зовнішності, пошук індивідуального стилю, визначення мети й засобів досягнення мрій); «Отдых в деталях» (про відпочинок); «PRO FASHION со Светланой Целищевой» (сумісний проект ТК «ТБ-ГОЛД» і агентства моделей «Імідж-центр»); «Арифметика комфорту» (будівельні секрети та ремонт, декору і облаштування будинку); «Маленькие взрослые» (ТБ-школа для батьків); «Красота и здоровье» (про останні досягнення у медичній та косметичній галузі); «5 минут на кофе» (огляд ЗМІ); «Гаджет-шоу» (інформаційна програма про новинки нові технології); «Книга рецептов» (шеф-кухарі міста розповідають про кулінарні секрети та діляться оригінальними рецептами); «Телу время» (спорт, фізична культура); «Щойно з YouTube» (кумедні й смішні історії із соціальної мережі); «Золотой круиз» (нові ТБ-маршрути найкращими компаніями міста); «Модный променад» (подорож бутиками і торгівельними центрами міста); «Вкусная жизнь» (про смачну їжу, яскраві емоції і гарний настрій); «Экстра-тайм» (ексклюзивні інтерв'ю із відомими, успішними людьми спорту); «Новости спорта» (оперативно про події у світі спорту); «Золотой прогноз» (не тільки про примхи природи, а і про свята, народні прикмети та традиції).

Супутникове телебачення – (Satellite Television, Sat TV) – це система передачі ТБ-сигналу від передавального центру до глядачів через штучний супутник Землі, що розташований на геостаціонарній орбіті над екватором. На сьогоднішній день це є найбільш сучасний тип телевізійного прийому. Технології супутникового ТБ у світі розвиваються швидкими і динамічними темпами, пропонуючи споживачам новий рівень якості та зручні функції цифрового ТБ на відміну від звичайних систем (ефірне та кабельне ТБ).

На поч. 90-х рр. над європейським континентом «діяли» 18 космічних телерадіоретрансляторів, які «адресували» на землю 91 теле- і 73

радіопрограми. Кожна з таких потужних супутникових телесистем, як «Астра», «Євтелсат-1», «Інтелсат», «ТБ-Сат», «Телеком», має можливість ретранслювати від 8 до 20 програм. Космічні телестанції працюють цілодобово, часто спеціалізуючись на певному різновиді мовлення: «Сі-Ен-Ен» – всесвітні новини, «Суперченнел» – реклама, комерційна та ділова інформація, відеокліпи, «Ем-Ті-Ві» – сучасна музика та хіт-паради рок-зірок, «Євроспорт» – спортивні видовища.

➔ Станом на поч. 2010р. в Україні діяло *чотири оператори* надання послуг супутникового ТБ, це:

- ООО «Диджиталфлай Юкрейн» (марка Digital Fly Ukraine або MYtv): передає пакет власних каналів через супутник «Thor-6», загальний пакет через супутники «Hot Bird», «Sirius-4», «Thor та Amos 3»;

- «Віасат Україна»: використовує супутник «Sirius-4» (можливе отримання додаткових даних з «HotBird» та «Amos»);

- «Поверхность +»: здійснює мовлення з супутника «Eutelsat W4»;

- «НТВ-плюс Україна»: також використовує «Eutelsat W4».

До переваг супутникового ТБ можна віднести таке:

1. Висока якість зображення та звуку, завдяки використанню цифрових методів оброблення та передачі сигналів.

2. Унікальна можливість переглядати телепередачі у форматі високої чіткості HDTV і 3D зі звуковим супроводом Dolby Digital.

3. Велика кількість безкоштовних теле- і радіоканалів, завдяки супутниковому діапазону частот та цифровому формату сигналу.

4. Великий вибір ексклюзивних пакетів ТК (спорт, кіно, музика, а також розважально-інформаційні, еротичні, пізнавальні, дитячі ТК тощо).

5. Незалежність від географічного місця розташування точки прийому, завдяки великій зоні охоплення сигналу з супутника.

6. Можливість користуватися низкою зручних функцій, що дозволяють слідкувати за програмою телепередач прямо на екрані, знайомитися з анонсами, формувати індивідуальний перелік улюблених каналів, налаштовувати нагадування про початок цікавої передачі, кодувати обрані канали або передачі, щоб обмежити їх перегляд дітьми тощо.

До недоліків супутникового ТБ зараховуємо наступне:

1. Залежність потужності сигналу від погодних умов.

2. Необхідність в періодичному обслуговуванні ресивера (переважно раз на рік), пов'язана з переходом невеликої кількості каналів з однієї частоти на іншу або технічними змінами в провайдерів каналів тощо.

Увагу глядачів *до супутникових програм* привертають перш за все художні фільми, найсвіжіші новини з усіх кінців світу, спорт, мультфільми, часом незвична реклама закордонних товарів. До цього тематичного різноманіття додається і технічно високоякісне зображення, комп'ютерно-графічні спецефекти, професійна режисура, журналістська оперативність тощо. Супутниковому ТБ віддають перевагу перш за все глядачі, які володіють іноземними мовами, або яких цікавить «життя за кордоном».

Згідно з угодою, підписаною у Женеві 2006р, до 2015р. – українське ТБ має перейти на винятково *цифрове мовлення*.

Цифрове ТБ – телевізійне мовлення на основі кодованої цифрової інформації; форма одержання й обробки сигналів, які створюють і зображення, і звуковий супровід. Маючи високу перешкодозахищеність, система цифрового кодування забезпечує якість під час передавання аудіовізуальної інформації на будь-які відстані, розширює творчі можливості телепрацівників.

У порівнянні з сьогоднішнім, аналоговим, – *цифровий формат* має вагомі *переваги*, а саме: цифрове мовлення дає надзвичайно високу технічну якість програм і можливість широкого застосування інтерактивного спілкування глядачів із програмними службами ТК. По-перше, глядач якоюсь мірою стає співавтором програми, а ТБ перетворюється на мультимедіасистему. Відбувається об'єднання ТБ та інформаційних технологій. По-друге, це – суттєва економія енергоресурсів для операторів телекомунікацій, оскільки сучасні передавальні засоби мають (порівняно з аналоговими) дуже високий коефіцієнт корисної дії.

Зараз у світі відбувається глобальний перехід на цифрове мовлення ТРО. Він торкнувся всіх країн світу. 1998р. (15 листопада) *Великобританія* першою серед європейських країн почала впроваджувати *регулярне DTT*. 17 липня 2015р. це має статися і в Україні. Відповідно до Женевської угоди 2006р., було затверджено *новий План* використання частот мовлення у Європі, Африці та частині Азії. Фактично запроваджено два окремих плани використання частот (аналогових і цифрових) у цих регіонах. Женевська угода (zareєстрована в ООН) стала обов'язковою для всіх держав, які до неї приєдналися.

Державним замовником-координатором в Україні виступає Адміністрація Держспецзв'язку. Керівником Програми є Голова Держспецзв'язку, а виконавцями стають Адміністрація Держспецзв'язку (відповідно змін до програми – Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації – постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012р. № 474), Держкомтелерадіо, Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, НКРЗІ, ДКА, Міністерство економічного розвитку і торгівлі і Міноборони відповідно до компетенції. Встановлені й терміни виконання програми – 2008-2015рр.

Головними *завданнями і заходами* з виконання Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення є наступні: частотно-територіальне планування впровадження цифрового телерадіомовлення (*далі ТРМ – прим. авт.*) з урахуванням забезпечення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів цифрового ТРМ та радіоелектронних засобів радіолокації, радіонавігації і зв'язку спеціальних користувачів радіочастотного ресурсу України; розробка типових проектів створення систем цифрового ТРМ для однотипових зон та їх впровадження у визначених зонах т ТРМ; створення інфраструктури цифрового ТРМ (тобто забезпечення покриття території країни сигналами цифрового ТРМ); удосконалення нормативно-правової бази з метою впровадження цифрового ТРМ (розробка, уточнення нормативних документів,

а також визначення національних стандартів); підготовка і перепідготовка спеціалістів у сфері цифрового ТРМ й под.

♣**Зверніть увагу.** Нормативно-правові норми впровадження цифрового мовлення в Україні чітко викладені у низці законів «Про телекомунікації», «Про радіочастотний ресурс України», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телебачення і радіомовлення» та ін. Порядок цифровізації ефіру регулюється постановами Кабінету Міністрів України, зокрема такими як: «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення», «Про утворення Міжвідомчої ради з координації здійснення заходів щодо впровадження цифрового телерадіомовлення», «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку цифрового телерадіомовлення» та ін.

Важливу роль у реалізації державної політики щодо цифрового мовлення здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення («Про видачу ЗАТ «Українська цифрова телемережа», м. Київ, ліцензії на мовлення на 51 ТВК у м. Києві», «Про затвердження розподілу програм у мультиплекси МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-4», «Про завершення експерименту з впровадження цифрового телебачення у м. Києві», «Про створення цифрової загальнонаціональної багатоканальної телемережі (МХ-4)» тощо).

Вагому допомогу у впровадженні «цифри» в Україні надає *Громадська рада* – дорадчо-консультативний орган при Нацраді, яка (відповідно Положенню № 1122) є постійно діючою й незалежною, створює ефективні організаційні та правові умови реалізації конституційного права громадян України на участь в управлінні державними справами; координує заходи, пов'язані із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю, з метою врахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації рішень Національної ради. У своїй діяльності Громадська рада керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Вагомим у впровадженні цифрового мовлення є її рішення *«Про необхідність оприлюднення технічних умов для основних класів абонентських приймачів та телевізорів для прийому цифрового сигналу»* (№21, від 23.03.2012р.), у якому обговорені питання запровадження цифрового мовлення в Україні, а саме проблеми з інформуванням населення про перехід на цифрове мовлення та проблеми з прийомом телевізійного сигналу і відсутністю інформації про стан реального покриття цифрою.

Члени громадської ради наголосили на необхідності актуалізації проблематики цифрового мовлення, зокрема обов'язкової співпраці з профільним комітетом ВРУ. Саме за зверненням ради до провайдера ефірної цифрової мережі ТОВ «Зеонбуд» було створено (відповідно виконанню ліцензійних умов) інформаційний ролик й показано 2012р. на загальнонаціональних ТК, висловлено зауваження щодо відсутності в ньому інформації про умови, підстави і строки переходу на цифрове мовлення. Громадська рада при Національній раді порекомендувала надати концепцію

(зміст заходів та термін їх виконання) проведення інформаційної кампанії щодо переходу на цифрове мовлення; оприлюднити на сайті ТОВ «Зеонбуд», а також сайті Національної ради технічні умови для основних класів абонентських приймачів, телевізорів та САМ-модулів для прийому цифрового сигналу та низку інших дій, що визначені ліцензійними умовами.

Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (від 01.12.2010р.), яка регулює відносини у сфері *ТРМ* на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань, пропонується *План розвитку національного телерадіоінформаційного простору* (що розроблений відповідно до статей 21, 22, 23 Закону України «Про телебачення і радіомовлення») і який стає основою для прийняття Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення рішень щодо створення та розвитку каналів мовлення та телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу України, визначення конкурсних умов та оголошення конкурсів на отримання ліцензій на мовлення, визначення умов ліцензій на мовлення тощо.

Ураховуючи складність та великі обсяги технічних й організаційних завдань, які необхідно виконати, ці закони та нормативні акти постійно доповнюються та уточнюються окремими пунктами. Скажімо: концепція нової редакції Закону України «Про телебачення і радіомовлення», схвалена робочою групою Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації (від 6 червня 2012р.), підготовлена за підтримки Проекту Ради Європи / Європейського Союзу «*Сприяння європейським стандартам в українському медійному середовищі*», вносить ряд раціональних пропозицій щодо регулювання відносин, які виникають у сфері *ТРМ* на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Процес переходу з аналогового на цифрове мовлення є досить складним та поступальним і, звичайно, потребує чималих коштів і першочергової державної підтримки.

У грудні 2010р. Національна рада затвердила *План розвитку національного телерадіоінформаційного простору*, яким визначила порядок і правила впровадження цифрового телемовлення в Україні. Передбачено перехідний період: одночасна дія і аналогових, і цифрових станцій. Після його завершення – мовлення здійснюватиметься виключно у цифровому форматі.

Відповідно встановленому Порядку *впровадження цифрового телемовлення* (у складі багатоканальних телемереж МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5), має відбуватися у 5 етапів, зокрема:

1 етап – розбудова цифрових телемереж (2010-2011рр.). На цьому передбачалася розбудова національної мережі наземного цифрового ТБ у складі мультиплексів МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5, а також розбудова мультиплексу

МХ-6 стандарту DVB-H. Зазначимо, що у МХ-5 Нацрада передбачила 4 місця для регіональних та місцевих мовників, із них – одне для ОДТРК;

На 2 етапі (2011-2012рр.), заплановане одночасне аналогове і цифрове мовлення та забезпечення населення цифровими *set-top-box*'ами (пристроями для прийому телепрограм в цифровому форматі); 3 етап – часткове вимкнення радіоелектронних засобів аналогового наземного телемовлення за згодою ліцензіатів та з урахуванням вимог частини дев'ятої статті 22 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Вивільнення радіочастотного ресурсу (2012р.); 4 етап – розбудова багатоканальних телемереж МХ-4, МХ-7, МХ-6, МХ-8 (2013-2015рр.); та 5 етап – повний перехід від аналогового до цифрового формату телемовлення на всій території країни (2015р.).

У звітних матеріалах щодо показників Національної ради за даними Державного реєстру телерадіоорганізацій в Україні функціонують 1682 ТРО та суб'єктів інформаційної діяльності, а саме: 1605 телерадіомовних організацій та провайдерів програмної послуги, 77 суб'єктів інформаційної діяльності.

Для потреб ефірного телемовлення в Україні задіяні 267 ТК. Відповідно до статті 23 (Ч 4) Закону України «Про телебачення і радіомовлення» визначено такі територіальні категорії мовлення та канали мовлення: *загальнонаціональні, регіональні, місцеві*. До загальнонаціональних належать 15 ТК. Кількість регіональних ТК становить 7, а регіональних у межах області – 34. Діють 223 місцевих ТК.

ТОВ «Зеонбуд», м. Київ, визначено провайдером програмної послуги на багатоканальних телемережах МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5, стандарт мовлення – DVB-T2 (стандарт стиснення зображення MPEG4).

Розташування передавачів здійснюється переважно на вежах Концерну РРТ. Передавачі будуть встановлені у 167 населених пунктах України. Синхронізація між головною станцією та наземними передавальними станціями в регіонах відбувається за допомогою супутника.

У зв'язку з тим, що *ТРМ* є одним із основних чинників інформаційної безпеки держави, урахувавши складність та великі обсяги технічних і організаційних завдань, які необхідно виконати у надзвичайно стислий строк, зобов'язання України, що випливають з її членства в Міжнародному союзі електрозв'язку, розв'язання проблеми впровадження цифрового *ТРМ* потребує державної підтримки.

Для *успішного* повного *переходу* на цифрове мовлення у 2015р. в Україні *необхідно вирішити* низку проблем, зокрема таких:

- забезпечити координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій із впровадження цифрового *ТРМ*;

- переглянути принципи регулювання діяльності ТРО та операторів телекомунікацій в умовах застосування технологій цифрового *ТРМ* у зв'язку з розширенням наповнення частотних каналів;

- впровадити у смугах частот 174 – 230 МГц (третій ТБ-діапазон) і 470 – 862 МГц (четвертий і п'ятий ТБ-діапазони) радіотехнології цифрового *ТРМ* стандарту DVB-T;

– створити відповідно до регіонального плану цифрової наземної радіомовної служби («Женева-2006») 81 синхронну зону *ТРМ* з використанням стандарту MPEG-4 (в одному частотному каналі буде до 10 ТБ-каналів);

– створити телекомунікаційну мережу розповсюдження сигналу з раціональним використанням як наземних, так і супутникових телекомунікаційних засобів з переважним застосуванням вітчизняних систем супутникового зв'язку;

– здійснити перехід ТРО на цифровий формат мовлення з одночасним вирішенням питання забезпечення населення засобами приймання сигналів цифрового *ТРМ*;

– забезпечити електромагнітну сумісність радіоелектронних засобів цифрового *ТРМ* та радіоелектронних засобів спеціальних користувачів радіочастотного ресурсу України згідно з нормами частотно-територіального планування;

– забезпечити проведення конверсії необхідного радіочастотного ресурсу шляхом реалізації Міноборони разом з Адміністрацією Держспецзв'язку та НКРЗІ комплексу заходів щодо змін радіотехнологій та категорій користувачів радіочастотного ресурсу України за результатами частотно-територіального планування;

– забезпечити подвійне покриття території країни сигналами цифрового *ТРМ*, залучивши в установленому порядку операторів телекомунікацій до побудови (модернізації) елементів інфраструктури цифрового *ТРМ*;

– забезпечити поетапне припинення аналогового *ТРМ* у зонах синхронного мовлення та затвердити з цією метою відповідний план і умови;

– внести необхідні зміни до законодавства у сфері телекомунікацій, *ТРМ* та користування радіочастотним ресурсом щодо врахування особливостей організації та функціонування *ТРМ* з використанням цифрових технологій та ліцензування відповідної діяльності оператора телекомунікацій;

– вирішити питання надання земельних ділянок під будівництво антенних веж для розміщення передавачів цифрового *ТРМ*;

– створити відповідну нормативно-правову базу для впровадження та подальшого розвитку систем і засобів цифрового *ТРМ*, затвердити національні стандарти цифрового *ТРМ* та визначити вимоги до його технічних засобів;

– організувати підготовку, перепідготовку спеціалістів з розробки, впровадження та технічної експлуатації обладнання і комплексів цифрового *ТРМ*;

– налагодити на базі діючих підприємств виробництво засобів цифрового *ТРМ*, цифрових телеприймачів та цифрових перетворювачів сигналу для аналогових телевізійних приймачів, їх складових та комплектувальних виробів;

– забезпечити надання матеріально-технічної підтримки науковим установам галузі для здійснення науково-технічного супроводження участі України у міжнародних заходах з питань впровадження цифрового *ТРМ*.

Введення в експлуатацію цифрового телемовлення в стандарті DVB-T2 (MPEG-4) планується поетапно, відповідно до Плану розвитку. У мережі очікується трансляція не менш як 32 телепрограм цифрового мовлення,

першочергову можливість матимуть телепрограми Національної телекомпанії України, обласних державних ТРК, загальнонаціональних ТК, провідних регіональних та місцевих ТРК.

Цифрове телебачення – це новий крок у розвитку мовлення. Адже глядач отримає набагато якісніше зображення на телевізорі, а цифровізація вивільнить частоти, яких завжди вкрай не вистачає.

Розподіл каналів у *мультиплексах* МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5 Запорізької області здійснюється у такий спосіб:

МХ-1: Запоріжжя – 43 ТВК, Мелітополь – 33ТВК, Бердянськ – 30 ТВК, Оріхів – 41 ТВК, Куйбишево – 33 ТВК: 1. АТЗТ «Українська незалежна ТВ-корпорація», м. Київ, (ТК «Інтер»); 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк; 3. Телерадіокомпанія «Студія «1+1», м. Київ; 4. ТОВ «Телестудія «Служба інформації», м. Київ (НТН); 5. ТОВ «Телерадіоорганізація «Мульти Медіа Сервіс», м. Київ (К1); 6. Національна телекомпанія України, м. Київ (НТКУ); 7. «Міжнародна комерційна телерадіокомпанія» (ICTV), м. Київ та ТОВ «Телерадіокомпанія «КІНО ТВ», м. Київ (Інтер);

МХ-2: Запоріжжя – 31 ТВК, Мелітополь – 26 ТВК, Бердянськ – 35ТВК, Оріхів – 35 ТВК, Куйбишево – 32 ТВК: 1. ТОВ «Музичне телебачення», м. Київ (MTV-Україна); 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк; 3. ПрАТ «Міжнародний Медіа Центр-СТБ», м. Київ; 4. ПрАТ «Телекомпанія «ТЕТ», м. Київ; 5. ТОВ «Телеканал «К2», м. Київ; 6. ТОВ «Новий канал», м. Київ; 7. ТОВ «Телеодин», м. Київ (М1); 8. Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ТОВ «Телерадіокомпанія «НБМ», м. Київ (5 канал).

МХ-3: Запоріжжя – 49 ТВК, Мелітополь – 28 ТВК, Бердянськ – 34 ТВК, Оріхів – 39 ТВК, Куйбишево – 36 ТВК: 1. ТОВ «Телеканал «МЕГА», м. Київ; 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Музика ТВ», м. Київ (Enter music); 3. ТОВ «ТОТВЕЛЬД», м. Київ (канал «Хокей»); 4. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («НЛО-ТБ»); 5. ТОВ «РСАЛ ІСТЕЙТ-ТВ», м. Одеса; 6. ТОВ «Телерадіокомпанія «Нові комунікації», м. Київ (Star TV); 7. ТОВ «Голдберрі», м. Київ; 8. ТОВ «Телерадіокомпанія «ПОГОДА ТБ», м. Київ).

МХ-5: Запоріжжя-57 ТВК, Мелітополь-50ТВК, Бердянськ-43ТВК, Оріхів-42ТВК, Куйбишево-53ТВК: 1. Запорізька ОДТРК, м. Запоріжжя; 2. ТОВ «Запорізька незалежна телерадіокомпанія «ТВ-5», м. Запоріжжя; 3. ТОВ «НОВИЙ ФОРМАТ ТВ», м. Київ; 4. ПрАТ «МЕДІАГРУП НОВІ ПРОЕКТИ», м. Краматорськ Донецьк. обл.; 5. ВАТ «Телеканал «Тоніс», м. Київ; 6. ТОВ «Банківське телебачення», м. Київ; 7. ТОВ «КОРОНА САНРАЙС», м. Київ; 8. ТОВ «АСПЕРА 2011», м. Київ.

Серед компаній, які мовитимуть у *форматі SD-HD*, – АТЗТ «Українська незалежна ТВ-корпорація» (ТК «Інтер»); ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («Кіноточка»); ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («Україна»); ВАТ «Телеканал «Тоніс», м. Київ; ТОВ «Телеканал «МЕГА», м. Київ; ТОВ «Музичне телебачення», м. Київ (MTV-Україна); ТОВ «Телерадіокомпанія «Музика ТВ», м. Київ (Enter music); ТОВ «Банківське телебачення», м. Київ.

Усі інші телеканали мовитимуть у *форматі SD* (тобто з поліпшеною роздільністю зображення, в порівнянні з аналоговим мовленням, забезпечується насамперед тим, що при цифровій передачі відсутні шум і збої зображення). Поширеним типом сигналу в *SD* є 576, і успадкований від європейських систем PAL і SECAM (про які ми вже згадували).

Специфічними відзнаками у характеристиці *DVB-T2* є значне збільшення пропускної спроможності та покращені характеристики SFN (у порівнянні з *DVB-T*); збалансова передача, передача програм на мобільні та стаціонарні приймачі; широке використання інфраструктури *DVB-T*; зменшення експлуатаційних витрат з боку передачі за рахунок зменшення співвідношень пікової і середньої потужності.

Для прийому сигналу у *стандарті DVB-T2*, окрім стандартної антени дециметрового діапазону, необхідний ресивер *DVB-T2* (приставка) або сучасний РК-телевізор із вмонтованим тюнером (декодером) *DVB-T2*. Також прийом сигналу *DVB-T2* можна здійснювати на будь-який комп'ютер із цифровим ТБ-тюнером, який підтримує мовлення у стандарті *DVB-T2*.

16-17 серпня 2011р. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення визначила переможців конкурсу на вільні місця в цифровому мультиплексі МХ-5 із регіональним покриттям.

Серед ТРК-переможців і *ЗОДТРК*. Окрім неї у конкурсі на отримання ліцензії на мовлення брали: ТОВ «Гравіс» («Сіті»), КП «Бердянська міська телекомпанія «ТБ-Бердянськ»» Бердянської міської ради, ТОВ «Телерадіокомпанія «ЮГ»», ПрАТ «Телерадіокомпанія «Алекс»» м. Запоріжжя, КП «Муніципальна телевізійна мережа», ДП ТРК «НБМ-Запоріжжя», ПрАТ «Українська незалежна телерадіокомпанія «Заграва»» (Перший діловий), ТОВ «ЄС Продакшен груп», ТОВ «Запорізька незалежна телерадіокомпанія «ТВ-5»», ТОВ «ТВ-альянс» м. Мелітополь.

?Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Як Ви розумієте стереоскопічне (об'ємне) ТБ?

Для чого була створена Центральна студія ТБ?

Яка роль Самарія Зелікіна у формуванні українського ТБ?

Коли почав діяти Київський телецентр, яка його роль у ТБ-виробництві?

Як називалися перші інформаційні програми СРСР, УРСР, їх специфіка?

Які студії ТБ працювали в Україні на поч. 60-х рр. ХХ ст.?

З чого «стартувало» ранкове ТБ-мовлення, у чому його особливість?

Перші прямі трансляції на вітчизняному ТБ: що, де й коли відбулося?

Які форми спілкування Вам запам'яталися. В яких жанрах ТБ-матеріалу вони представлені?

Коли розпочався регулярний обмін телепрограмами між Москвою і Києвом, в чому його «користь» для українського виробництва?

Яка роль об'єднання «Телефільм» у формуванні українського виробництва?

Які нагороди отримували українські майстри «малого кіно» й за що?

Що Ви можете згадати про перший документальний кінонарис?

Чим запам'яталася перша позастудійна передача у Києві?

Які передачі вперше вийшли в ефір упродовж цього періоду?

Яка роль міжнародних телемереж «Інтербачення» та «Євробачення»?

Що таке «цифрове ТБ»?

Скільки телепрограм у цифровому форматі є в інформпросторі України?

Міжнародна угода «Женева-2006», як вона стосується України?

Які дії необхідно здійснити Україні для переходу на єдиний «світовий формат мовлення»?

Тема 3. Вітчизняні телевізійні канали та журналістські професії на ТБ

Головні питання, що розглядаються:

Історія формування ринку ТБ-програм. Розподіл на виробників програм і їх трансляторів на пострадянському просторі. Проблеми українських студій. Мовна ситуація в царині телевізійних та електронних ЗМІ. Характеристика українських ТК: історія й сьогодення. Редактор (головний, випусковий, музичний), репортер, відеооператор (студійний, віїздний), журналіст, кореспондент, репортер, інтерв'юер, ведучий програм (новинарних, аналітичних, авторських, художньо-публіцистичних, розважальних та ін.), шоумен, режисер, сценарист, звукорежисер, монтажер та ін.

Основні терміни, поняття та імена: *головна дирекція програм Українського ТБ, авторське ТБ, громадське ТБ, інтерактивне ТБ, цифровий формат, українські ТК, загальнонаціональний та регіональний мовник, Адам Яровенко, Володимир Власов, Зиновій Кулик, Юрій Фокін, Ігор Кобрин, Василь Вітер.*

«УТ» символізувало початок об'єднаної загальнореспубліканської телепрограми України. Ця відповідальна місія – перша програма для мешканців значної частини республіки – випала Харківській студії ТБ. Організувати трансляцію стало можливим завдяки радіорелейним лініям (що зв'язали Харків через Дніпропетровськ з Херсоном, Одесою, Сімферополем та 8 іншими обласними центрами).

→ Трансляцію першого випуску «УТ» наповнили харківський репортаж «По рідному місту», телевістава за п'єсою О. Арбузова «І знову зустріч з юністю», а далі київський півгодинний блок «Новини України».

Вважаємо цікавим збігом, коли 13 травня 1991р. по каналу ІІ програми ЦТ було започатковано «УТ 2» – ця програма теж відкрилася трансляцією футбольного матчу з м. Харків.

Фактично кожна місцева телестудія пропонувала Києву для включення в «УТ» свої регіональні передачі, попередньо вже «апробовані» на місцях. За свідченням Є. Десятника, який у 1955-57рр. очолював службу позастудійних передач, було проведено десятки репортажів із заводів, фабрик, приміських колгоспів та радгоспів, з аеропорту, площ і вулиць столиці. І, звичайно ж, спортивні трансляції прямо із стадіонів і спортивних залів, а також концерти і спектаклі з театрів.

Поступово почали вибудовуватися організаційні структурні передумови

для «цілісної» роботи. При дирекції програм Республіканського ТБ було створено спеціальний *відділ координації програм УТ*, який тривалий час очолювала О. Пархоменко. Перебудовував свою роботу і відділ програмування на чолі з Володимиром Бобошком.

↪ Величезний внесок у становлення УТ на цьому етапі зробили перший заступник голови Держтелерадіо України *Адам Яровенко*, директор Республіканського ТБ *Володимир Власов* та його заступник з програмних питань *Людмила Жвава*.

Формування ринку ТБ-програм на українському просторі відбувалося у кілька напрямків.

Упродовж 1965-1971рр. українське ТБ як система поступово переходить від разових виходів обласних студій з передачами на «УТ» до створення загальнореспубліканських циклів і рубрик, проведення спільних екранних акцій. Так, влітку-восени 1967 – організовані виходи на «УТ» всіх місцевих студій з тривалими програмами, присвяченими 50-річчю Жовтневої революції. Найбільших же успіхів у справі координації творчих зусиль у цей період домоглася *інформаційна служба республіканського ТБ*, яку очолював Гліб Петровський.

↪ Великою прихильністю у глядачів користувався екранний *щотижневик «На меридіанах України»*, у кожен випуск якого з кіносюжетами, репортажами, нарисами включалися 2-3 обласні студії. Між іншим, аналогічна робота велася і для Центрального ТБ, зокрема для *інформаційно-публіцистичної програми «Естафета новин»* з її надзвичайно популярним ведучим *Юрієм Фокіним*.

♣ **Зверніть увагу.** Вже у сер. 1980рр. виформовується спеціалізація творчих колективів у жанрово-тематичному відношенні. Так, донецьким тележурналістам краще вдавалися проблемні передачі громадсько-політичного спрямування (глядачами республіки тієї пори були добре знані «фірмові» *цикли донеччан «Твоя життєва позиція», «Спитай себе»* тощо). Львівським же майстрам «домашнього екрану» – *художні передачі, зокрема, телевістави*.

Важливе місце у справі координації усього творчого процесу належало безпосередньо Головнім дирекції програм Українського ТБ. Саме на неї було покладено функції розробки концепцій та контролю за здійсненням усіх крупномасштабних ТБ-акцій, залучення до їх реалізації головних редакцій і обласних комітетів.

Телебачення як дитина свого часу, а телеекран стає віддзеркаленням певного стану суспільства. Це ствердження цілком стосуються «УТ» періоду становлення як системи загальнореспубліканського мовлення (це часи застою). Не викреслиш із біографії нашого «УТ» численні заідеологізовані цикли і рубрики на кшталт *«Партійного життя», «Рішення з'їздів і пленумів ЦК...», «На головних напрямках п'ятирічки», «Телевізійний плакат», «На ударних будовах», «Комсомольські зорі», «Піонерія»* і т.п.

↪ Проте не варто забувати, що саме з телеекрана звучало слово українських письменників, народна пісня тощо. Взяти хоча б *телетурнір*

художньої самодіяльності «Сонячні кларнети» (к. 70-х рр.), передачі якого виходили по УТ більше двох десятиліть. З того часу у 90-ті роки «перейшов» науково-популярний цикл «Доброго вам здоров'я». З легкої руки львівських телевізійників було започатковано на республіканському екрані щотижневу програму для воїнів «Слава солдатська». Зазначені цикли, як і багато інших, – теж спільний доробок студій України.

За всім цим стоять люди – творці програм. У 70-х рр. на Республіканському ТБ «задавали» ветерани ТБ, багато з яких були ще біля витоків повоєнного відродження Київської студії ТБ. «Кістяком» творчого колективу Республіканської студії вважають *режисерів* А. Денюкова, О. Єрмолова, Н. Калантарова, телевізійних *операторів* Ю. Федорова, Д. Ліфенка, Ю. Бордакова, а також *кінооператори* – В. Степаненко, М. Куриловський, Я. Барановський, *редактори* – А. Лотоцький, В. Челнокова, О. Ранцова, К. Розстальна, О. Губін, *диктори* – Т. Чала, Т. Стратієнко, Т. Цимбал, *інженер монтажу* – Л. Паршина, *звукорежисер* – О. Бурніс, *постановник* – Д. Мучник та багато ін.

Перше десятиліття після переходу УТ на формування програми на окремому каналі характеризується, загалом, значною розбудовою мережі національного ТБ.

☛ **Зверніть увагу.** Про характер і пропорції *екранної продукції* українського ТБ («Укртелефільм») дають уявлення статистичні дані 1982р.: всього студією створено 58 фільмів загальним хронометражем 40 год. 35 хв. З них документальних – 41, художніх – 3, фільмів-вистав – 2, сюжетних фільмів концертів – 12, концертних програм і роликів – 33 й т.д.

☛ **Зверніть увагу.** За перші півтора десятиліття функціонування «Укртелефільму» *63 його роботи були удостоєні високих відзнак* – Державних премій України, призів і дипломів міжнародних, всесоюзних, республіканських і регіональних фестивалів.

80-ті рр. студія «Укртелефільм» зустріла із новою технологією продукування фільмів з допомогою електроніки – *відеоспособом* (до цього всі стрічки виготовлялися старим методом братів Люм'єр, тобто на целулоїдній 35-мм плівці). Між іншим, два перші українські художні короткометражні відеофільми за новелами Євгена Гуцала «*Виїзний товариський суд*» та «*У лузі, на старому дивані*» були зняті за допомогою ПТС працівниками відділу відеофільмів, організованого у 1980р. при Дирекції програм «УТ». Характерно, що за нову справу взялися випускники ТБ-відділення кінофакультету Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого – молоді режисери *Ігор Кобрин і Василь Вітер*.

У січні 1982р. студія «Укртелефільм» поповнилася ще одним творчим об'єднанням – «*Відеофільм*». За короткий час поруч із старим корпусом цієї кінофабрики були побудовані й стали працювати два апаратно-студійні блоки з найбільшими в Україні знімальними павільйонами по 600 м², оснащені комплексом техніки відеозапису й монтажу.

↔ Протягом кількох перших років свого існування об'єднанням «Відеофільм» було створено *електронним способом понад 50 стрічок*. Серед

них – фільми-вистави, сюжетні фільми-концерти, документалістика. Значний інтерес багатомільйонної глядацької аудиторії (а більшість цих робіт транслювалася і Центральним ТБ) викликали балет «*Ольга*» (режисер В. Скворцов), вистави «*Сподіватися*» (режисер І. Молостова), «*Петро*» (режисер В. Лизогуб), чотирисерійний політичний детектив «*Останній довід королів*» (режисер В. Кісін), документальна стрічка «*Від коліски – на все життя*» (режисер І. Романовський), сюжетні концертні картини «*Ох, любов, любов*» (режисер Ю. Некрасов), «*Магічне коло*» (режисер І. Кобрин).

Одним із головним завдань «Відеофільму» його перший творчий керівник Т. Бойко вважала пропаганду засобами «домашнього екрану» кращих здобутків української літератури, національного театру, музичного мистецтва. Першими роботами відеофільмівців стають: екранізація вистави «*Житейське море*» за п'єсою І. Карпенка-Карого у постановці Львівського академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької, оригінальні постановки відеофільмів-вистав «*Диктатура*» за п'єсою І. Микитенка (режисер В. Вітер), «*Суєта*» за п'єсою І. Карпенка-Карого (режисер Ю. Некрасов) та ін.

Так, відеоспосіб засвідчив свою перспективність не лише в оперативному ТБ, а й при створенні фільмів. І все ж на студії «Укртелефільм» аж до початку 90-х рр. в цей прогресивний у технологічному відношенні метод виробництва не був домінуючим. Обсяг фільмів, створених електронним способом, не перевищував чверті всієї екранної продукції. Давалися взнаки нестача портативної електронної знімальної техніки (камер ТЖК), сучасних монтажних комплексів ВМЗ («Бетакам-СП»), повільно переоснащувалися знімальні павільйони ТБ-обладнанням. Та режисери старшого віку не поспішали освоювати відео, бо звикли працювати на кінематографічних «Конвасах» та «Еклерах». Тим більше, що «великі» кіностудії України (зокрема Київська ім. О. Довженка та Одеська) на 35-мм кіноплівці досить успішно продукували телефільми (особливо серіали) на замовлення Центрального ТБ. Це теж є одним із яскравих прикладів певної політики в галузі ТБ.

➔ У телевізійному доробку довженківців були й роботи, пов'язані безпосередньо з Україною. Ось деякі з них: шестисерійний фільм «*Як гартувалася сталь*» (режисер М. Машенко), чотирисерійний «*Мир хатам, війна палацам*» (режисер І. Шмарук) – за мотивами однойменного роману Ю. Смолича, семисерійний «*Стара фортеця*» (режисери М. Беліков, А. Муратов), «*Підпільний обком діє*» (режисер А. Буковський) та ін. Поряд з ними найвідоміша телекіноробота одеситів – восьмисерійний фільм «*Хвилі Чорного моря*», поставлений за трилогією В. Катаєва.

З посиленням принципу уніфікації в діяльності «УТ» водночас залишався простір і для творчої ініціативи місцевих студій (мається на увазі створення ними своїх оригінальних циклів для загальнодержавного екрану). Так, добре зарекомендували себе на поч. 80-х рр. регулярні випуски «*Кают-компанія «Глобус»*» (Одеса), «*Міфи і дійсність*» (Львів), «*Зустріч з юнгою Юрком*» (Миколаїв), «*Павлівські казки*» (Кіровоград) та ін.

Обласні студії ставали спражними виробництвами цікавих екранних робіт для «УТ». Приклади з практики українського ТБ тієї пори такі: у 1974р. на Запорізькій студії створено багатосерійний документально-публіцистичний цикл передач під загальною назвою «*Соціальний портрет колективу*» (головний редактор А. Ставничий, який тоді очолював Запорізьке ТБ). Це була спроба ТБ-засобами «поглянути» на життя трудових колективів, як центральної ланки тогочасного суспільства.

Лише у програмі «*Время*» протягом 1986р. було показано 69 українських репортажів та відеосюжетів з Чорнобильської АЕС та суміжних із нею районів.

→ На рубежі 80-х рр. у Донецьку народжується *гостросоціальна програма «Твоя життєва позиція»* (і це у піковий період застою, коли газети, журнали, ТБ і радіо «рясніли» пафосом щодо «грандіозних успіхів епохи розвиненого соціалізму»).

Зокрема, ще 1972р. було *перебудовано* підготовку і видачу в ефір інформації. Організовано зовсім нову за своїм характером *інформаційну програму «Вісті»*, налагоджено регулярний вихід *передач «День за днем»* і телевізійних «*Вечірніх новин*». Щоденно в ефірі транслювалися 4 *інформвипуски*.

♣ **Зверніть увагу.** Історію власне новинних випусків можна простежити за посиланням: «Інформаційні випуски на телебаченні» – <http://ukrbukva.net/18909-Informacionnye-vypuski-na-televidenii.html>.

Загалом же етап формування програмних телецентрів в Україні розтягнувся на півтора десятиліття і мав такий вигляд:

Назва телестудій	Час початку роботи
Київська (республіканська)	листопад 1951р.
Харківська	лютий 1955р.
Донецька	серпень 1956р.
Одеська	жовтень 1956р.
Львівська	грудень 1957р.
Дніпропетровська	квітень 1958р.
Луганська	липень 1958р.
Сімферопольська	липень 1959р.
Запорізька	серпень 1959р.
Херсонська	вересень 1959р.
Миколаївська	грудень 1959р.
Сумська	квітень 1961р.
Чернівецька	жовтень 1962р.
Кіровоградська	травень 1965р.
Закарпатська	листопад 1967р.
Чернігівська, Житомирська, Черкаська	серпень 1973р.

☛ **Зверніть увагу.** В Івано-Франківську телецентр створений набагато пізніше, 1990р. – він мовить на «Останкіно», листопад 1991р. – самостійне мовлення.

Ще у 1958р. на Київській студії ТБ започатковано перший телевізійний альманах *«Слово»* – спільне «видання» ТБ та Спілки письменників України. В архівах Укртелерадіокомпанії зберігаються мікрофонні папки цих передач.

Надзвичайною популярністю користувалися у глядачів *«Вечірні розмови»* Олександра Михалевича – екранний варіант однойменних публікацій Максима Рильського у *«Вечірньому Києві»*.

Особливим у біографії українського ТБ стало п'ятирічне існування власного *телетеатру* – творчого колективу з постійною трупю. Актори, телевізійні режисери, художники, оператори, звукорежисери прагнули образно донести через «домашній екран» до глядача *художнє слово*.

☛ Прикметною особливістю роботи телетеатру було намагання екранізувати ті драматичні твори, які з різних причин не були показані на сцені. Особливо успішні стали одноактні *«Сашко обирає дорогу»* М. Зарудного, *«Лише один день»* та *«Назви її Леною»* Л. Синельникова, *«Негода»* З. Володарського й В. Суходольського та ін.

Водночас на українському телеекрані з'явилася *драматургія інших країн*. Першим українським художнім телефільмом стала екранізація оповідання А.П.Чехова *«Щасливчик»* (автори сценарію та режисери М. Казневський і Я. Перов, КСТ, 1956р.). Зауважимо, що гідного продовження телетеатру не знайшов, хоча й відіграв позитивну роль у цілому.

☛ **Зверніть увагу.** Хоча чехівські твори «важкі» щодо екранізації, проте перші кроки українського телекіно загалом були вдалими. Правда, до початку роботи студії «Укртелефільм» на українській ниві у цілому мало продукувалося художніх телефільмів. Серед них лірична теленовела *«Вогненний поїзд»* (автор сценарію Б. Силаєв, режисер В. Бутков, Харківська студія ТБ, 1959р.), стрічки *«Вічний вогонь»* (сценарист і режисер В. Хмельницький, КСТ, 1962р.) та *«Тривожна даль»* (сценарист і режисер В. Бутков, КСТ, 1963р.). Гра молоді Ади Роговцевої багато у чому сприяла успіхові телестрічки *«Щедре серце»* (автор сценарію М. Канюка, режисер Н. Дерюгіна, КСТ, 1962р.). Драматична поема П. Тичини *«Шевченко і Чернишевський»* стала основою телефільму *«Сторінки життя»* (сценарист-режисер Р. Єфименко, КСТ, 1964р.). Життя маленького хлопчика відображене у фільмі *«Альбом для малювання»* (автори сценарію Ю. Турчик, В. Бутков, режисер В. Бутков, КСТ, 1965р.). Надзвичайно популярною у глядачів була свого часу *ігрова телестрічка «Тореадори з Васюківки»* за повістю В. Нестайка (автор сценарію Н. Рудова, режисер С. Зелікін, Харківська студія ТБ, 1966р.) – весела *комедія* про шкільні канікули хлопчаків одного села.

Ось, власне, і весь доробок «малого» українського художнього продакшну в «доукртелефільмівський» період. Більший спадок залишило нам тогочасне документальне телекіно. Можливо, причиною цього було те, що хронікально-документальні стрічки для «малого екрана» знімали не лише київськими телевізійниками, а і їхні колеги в інших телестудіях України.

➔ Біля витоків українського документального телекіно, як ми вже зазначали, стояв харків'янин С. Зелікін, який 1958р. створив на місцевій студії стрічку *«У наших друзів моряків»* про взаємозв'язки молоді фабрики ім. Тинякова з екіпажем військового корабля Чорноморського флоту. Упродовж кількох років роботи на Харківській студії С. Зелікін продовжував залишатися лідером українського телевізійного кіно. Ним створено такі стрічки для «малого екрану»: *«Книга дружби»* (1959р.), *«Слово про Україну»* (1961р.), *«За законами нашого завтра»* (1965р.), *«Живе людина на околиці»* (1966р.), *«Шини та інші»* (1967р.), *«Революція триває»* (1967р.). Взагалі, у Харкові тієї пори склалася «сильна» школа кінотелевізійників. До неї належать і режисери А. Караваєв, Г. Матченко, Ю. Нестеренко.

Морська тематика, природа Причорномор'я – в центрі документальних кіноробіт одеських та кримських телевізійників: *«Господар блакитної гавані»* (сценарист Г. Шимановський, режисер Г. Строкан, Одеська студія ТБ, 1959р.), *«Очіма художника»* (автор сценарію і режисер Л. Глібко-Долинська, співавтор сценарію А. Близнюк, Одеська студія ТБ, 1964р.), *«Рибалки»* (дикторський текст С. Славича, автор і оператор А. Сищук, режисер по монтажу М. Прохоров, Кримська студія ТБ, 1968р.) та ін.

Невеликі студії ТБ (*Запорізька* та *Луганська*) виготовили документальні телефільми: 1965р. було створено стрічку *«Де ревів на порогах Дніпро»* (автори сценарію А. Путінцев, В. Репін, Я. Соловейчик, режисер – Я. Соловейчик), фільм про історію будівництва Дніпрогесу; телефільм *«Перша стругова»* (автор сценарію Ф. Литвин, оператор М. Меренков, Луганська телестудія, 1966р.) – це була одна з перших українських ТБ-робіт про шахтарів.

➔ Спроби відобразити тогочасне життя нашого народу роблять кінематографісти *Києва*, це такі роботи: *«Слово про Україну»* (автор сценарію І. Рядченко, режисери С. Зелікін, П. Вайнтруб, 1961р.), *«Дума про Україну»* (автор сценарію і режисер В. Бутков, 1961р.). Ще на Київській студії ТБ на базі студії «Укртелефільм» створена перша стрічка відомого майстра українського телекіно Р. Синька *«Симфонія»* (автори сценарію Н. Слуцький і Р. Синько). Це розповідь про непересічного художника-диригента Степана Турчака. А також стрічка *«Нам – 17»* (сценарист-режисер Ю. Суярк).

Українське телекіно тієї пори все впевненіше виходило на перші сходинки у загальносоюзному «малому кінематографі». То ж закономірним стало проведення у 1966р. саме в Києві *Першого всесоюзного фестивалю ТБ-фільмів*, на якому кінопродукцію українських телевізійників високо оцінили.

♣ **Зверніть увагу**, що з початку 90-х рр., у час зародження ринкових відносин, кіностудії, перейшовши на повну самоокупність, стали вимагати від ТБ досить крупні суми за право показу своїх робіт на «домашньому екрані». Причому, не лише нових фільмів, а й творів попередніх десятиліть. Наприклад, кіностудія «Мосфільм» зажадала від «УТ» у 1991р. за показ кінокомедії *«Волга-Волга»* (1939р.) 25 тис. крб.

1990-ті роки

♣ **Зверніть увагу**. 1990р., 17 січня. Офіційно *припинила своє існування цензура в Україні*, започаткована ще в 1920-ті рр.

Квітнем 1991р позначено початок роботи над проектом Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який Верховна Рада ухвалить 21 грудня 1993р. Текст закону – на офіційному сайті Нацради з питань телебачення й радіомовлення, а також у книзі «Телебачення у законі» І. Мащенко.

☛**Зверніть увагу.** У жовтні – вперше на теренах Радянського Союзу розпочинає ефірне мовлення приватна телекомпанія «ТОНІС-Центр» у Харкові (вихід приватних ТК на регіони).

З 1991р. (з прийняття Україною незалежності по 2006р.) було створено 24 українські ТК. 1 липня 2007р. – згідно з даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, зареєстровано понад 60 каналів супутникового мовлення. Докладніше ознайомитися із переліком цих організацій та їх назвами можна в інтернет-мережі, а саме у електронному словнику «Вікіпедія». Наприклад: грудень 1991р. – створення недержавної телекомпанії з іноземними інвестиціями «ICTV», 15 січня 1992р. – в Києві розпочав мовлення телеканал «Тет-А-Тет», 20 жовтня 1996р. – в ефірі телеканал «Інтер», 2 липня 1997р. – телеканал «СТБ» розпочав мовлення, 26 лютого 1998р. – «Новий канал», 27 грудня 2001р. – в ефірі перший загальноукраїнський музичний телеканал «М1», 1 лютого 2003р. – перший інформаційний телеканал «5-й канал» розпочав мовлення й т.д.

☛1991р., 25-26 квітня. На УТ проведено перший в Україні благодійний телемарафон «Дзвони Чорнобиля», приурочений п'ятій річниці катастрофи на ЧАЕС. Загалом він тривав у прямому ефірі 22 год. За рахунок одержаних коштів фінансувалися заходи по лікуванню постраждалих під час ліквідації наслідків аварії. Надалі благодійні телемарафони стали регулярно проводитися різними ТК (як загальнонаціональними, так і обласними).

1991р., 19 серпня. У зв'язку із приходом до влади в Москві Державного комітету з надзвичайного стану (ГКЧП) телемовлення всіх каналів у СРСР зранку було скомутоване на Першу програму ЦТ, де транслювався балет П. Чайковського «Лебедине озеро» та повідомлялося про укази і розпорядження путчистів.

☛**Зверніть увагу.** Українське ТБ першим з-поміж телеорганізацій союзних республік відключилося від ЦТ і о 16-й годині подало в ефір заяву Леоніда Кравчука (Голови Президії Верховної Ради УРСР), який оголосив, що в Україні надзвичайний стан не вводиться. Одним із перших актів ГКЧП була заборона діяльності недержавних (комерційних) ТРК, які тоді лише розпочинали свою діяльність.

☛1991р., 24 серпня. З 9-ї год. 50 хв. Українське ТБ і Республіканське радіо здійснюють трансляцію з сесійної зали Верховної Ради УРСР. Таким чином започатковуються прямі трансляції сесій.

1 січня 1992р. створено Генеральну дирекцію програм УТ (директор – С. Дем'янчук).

26 вересня 1992р. з'явилося «УТ-3». Ініціатором створення цієї експериментальної програми виступив Зіновій Кулик, який на той час очолив Генеральну дирекцію Українського ТБ.

1993р., 1 січня. Державна телерадіокомпанія України стала членом *Європейської телерадіомовної спілки (ЕВУ)*. З 1 червня 1995р. у зв'язку з утворенням Національної телекомпанії України їй, як правонаступниці, належить місце в ЕВУ.

1994р., 12–27 лютого. В Ліллекхаммері (Норвегія) на XVII зимових Олімпійських іграх вперше 37 спортсменів виступили як команда незалежної України. Українське ТБ (НТКУ) *уперше самостійно транслювало* на свою країну ці ігри в обсязі майже 100 год.

☛**Зверніть увагу.** Восени 1994р. в Амстердамі на виставці телетехніки ІВС-94 вперше експоновано працюючі *«віртуальні студії» ТБ*, у яких зображення вибудовується за допомогою комп'ютера. А восени наступного року в м. Санта-Моніка (штат Каліфорнія, США) у віртуальній студії почалося регулярне виробництво програм для *інтерактивного ТБ* й у запису, й у режимі прямого ефіру.

1995р., 3 січня. Вийшов Указ Президента України №12 *«Про вдосконалення системи управління державним телебаченням і радіомовленням України»*. Ним утворено Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держтелерадіо України) (головою стає З. Кулик). Кабінетом Міністрів України доручає на базі Державної телерадіомовної компанії України, що ліквідувалася, утворити Національну телекомпанію України, Національну радіокомпанію України, Державну телерадіокомпанію «Крим», обласні державні телерадіокомпанії, Київську та Севастопольську державні регіональні телерадіокомпанії. Цим же наказом було передбачено перепідпорядкування Концерну радіомовлення, радіозв'язку і телебачення зі структури Міністерства зв'язку України до Держтелерадіо України.

☛**Зверніть увагу.** 1995р., 15 червня Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яку було створено 15 грудня 1994р., *розпочала ліцензування* телерадіоорганізацій (ТРО). Ліцензія за №1 була видана Національній радіокомпанії України, а першу «телевізійну» ліцензію отримала телекомпанія *«Бриз» Військово-морських сил України* (м. Севастополь).

1995р., 18 липня. Голова Держтелерадіо України З. Кулик видає Наказ №72 *«Про тимчасовий розподіл технічних засобів поширення державних програм телебачення»*. Згідно з ним найпотужніша мережа України, з 1 серпня припиняла трансляцію Першої програми ЦТ СРСР і переходила на розповсюдження Першого каналу Українського ТБ. Цей наказ став важливим етапом на шляху до створення фінансово-технічних, організаційних і творчих засад національного телемовлення нашої країни.

1996р., 3 травня. Кабінет Міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію №R(96) 4 *«Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску»*. У ній, зокрема, зазначається: «Держави-члени мають утримуватися від вжиття будь-яких обмежувальних заходів проти журналістів при здійсненні ними професійних обов'язків чи на підставі змісту репортажів та інформації, що передаються їхніми ЗМІ». А 11 вересня. Кабінет Міністрів Європи ухвалив Рекомендацію *«Про гарантії незалежності громадського телерадіомовлення»*, в якій окреслені правові рамки функціонування організацій громадського

(суспільного) телерадіомовлення. Особливо наголошувалося, що «програма діяльності громадських телерадіоорганізацій не повинна піддаватися будь-якій формі цензури».

1996р., 27 вересня. Британська телерадіокомпанія ВВС першою в Європі розпочала *передачі у цифровому форматі* п'ятьма каналами внутрішнього мовлення. Так почалася чергова технічна революція у ТБ. Завершення переходу на «цифру» у європейському телеєфірі відбулося *до 2015р.*

↔ 1997р., 1 січня. На каналах телевізійної мережі УТ-2 почала працювати *телекомпанія «Студія 1+1» – загальнонаціональний мовник*. З 1997 по 2001рр. обсяг мовлення каналу становив від 13 до 15 год. на добу: у будні — з 07:00 до 10:00 та з 16:00 до 02:00, у суботу – з 07:00 до 10:00 та з 14:00 до 02:00 (з блоком суспільного ТБ) та у неділю — з 07:00 до 10:00 та з 15:00 до 02:00.

1997р. – телеканал «УТ-1» змінив назву на *«Перший Національний»*.

1997р., 19 липня. Верховна Рада України прийняла Закон України *«Про суспільне телебачення і радіомовлення»*. Президент України Л. Кучма наклав на нього вето, яке було зняте на засіданні парламенту 22 жовтня 1997р. Проте повною мірою й дотепер в Україні не реалізований цей закон. ↔ *15 січня 2015р. Верховна Рада ухвалила у 1-ому читанні нову редакцію Закону з поправками.*

1999р., 4 лютого. На пленарному засіданні Верховної Ради України вперше заслухано звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення про роботу цього регуляторного органу упродовж 1994-98рр. За цей час ним видано 927 ліцензій на мовлення 781 телерадіоорганізаціям, у тому числі державним – 28, комунальним – 301, комерційним (приватним) – 452. Таким чином, *закладено підвалини сучасної структури ефірного й екранного мовлення в нашій державі.*

♣**Зверніть увагу**, що наприкінці ХХ ст. виникло *авторське ТБ* як один із напрямків національного телемовлення. Вітчизняні ТК запропонували своїй аудиторії найяскравіші зразки таких програм. Подальший розвиток українських комерційних ТК позначився посиленням конкурентної боротьби, що зумовила модернізацію технологій підготовки ТБ-програм і загострила проблему нестачі талановитих особистостей у телеєфірі. Сучасні авторські програми, залишаючи формальні ознаки перших авторських продуктів, які сформували у глядача стереотипи щодо якості ТБ-продукту, переважно змінилися і є не стільки авторські, скільки *персоніфіковані* матеріали. На жаль, і це відзначається багатьма медійниками, значний вітчизняний *потенціал* для подальшого комерційного успіху ТК *був втрачений.*

2000-ні роки

2000р., 8 березня. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію №R(2000)7 *«Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації»*.

2003р., 1 березня. Розпочала мовлення *державна компанія «Всесвітня служба Українського телебачення і радіомовлення»*. Програма поширюється через супутники Astra 1G та Intelsat 3R цілодобово, а також в Інтернеті.

У березні 2004р., вийшов перший номер журналу *«Телекритика»*.

18 червня 2005р. у столиці Китаю (для проведення 2008р., ХХІХ Олімпіади) завершили будівництво головного корпусу нового Пекінського

телецентру заввишки 236,4 м та загальною площею виробничих приміщень 183 тис. м². *Українські телеглядачі* під час цієї Олімпіади переглянули на каналі УТ-1 (НТКУ) загалом 120 год. спортивних трансляцій, тобто в середньому по 8,5 год. щодня. *«Телевізійна команда» УТ нараховувала 26 коментаторів, режисерів та інженерно-технічних спеціалістів.* До її послуг у Міжнародному радіотелевізійному центрі було орендовано два студійно-програмні комплекси. Зауважимо, що через різницю у часі (6 год.) деякі перегони записувалися українським ТБ і видавалися в ефір в зручний для глядачів нашої країни час.

☞ **Зверніть увагу.** Одним із пунктів постанови Кабінету Міністрів України № 132 від 8 серпня 1991р. передбачалося впровадити в Укртелерадіокомпанії *контрактну форму прийому на роботу* керівників, творчих працівників, фахівців і висококваліфікованих службовців. Слід відзначити, що ця система найму на ТБ досить поширена у зарубіжних електронних ЗМІ й базується на індивідуальному підході до претендентів. На Укртелерадіокомпанії перемиг «традиційний» на той час підхід до справи, більше того, у багатьох творчих професіях було знівельовано критерії щодо індивідуальної майстерності й досвіду працівників. Так, якщо раніше режисери, звукорежисери, художники-постановники, телеоператори, диктори мали по 3-4 категорії якості (та ще по 2-3 категорії асистенти цих професій) з чіткими градаціями творчих вимог до кожної із них і чітко визначеними умовами просування кар'єрними сходинками, – то перехід на контрактну систему все це фактично «зруйнував». Різниця між працівниками однієї спеціальності, але іншого фахового рівня, визначалася лише певною грошовою сумою у посадових окладах, що нерідко залежало лише від рішення керівника. Таке «формальне» переведення творчих працівників Укртелерадіокомпанії не сприяло творчій розбудові ТБ.

Одночасно сталися й деякі *структурні зміни* на українському ТБ. До десяти існуючих головних редакцій Генеральної дирекції програм УТ додалося ще чотири. Таке кількісне зростання «подрібніло» функції вже існуючих творчих підрозділів. Наприклад: *музична редакція* «роз'єдналася» на дві: народної творчості і розважальних програм. Між вже існуючими *головною редакцією інформації та громадсько-політичних програм* з'явилася нова – редакція політичного аналізу і прогнозування. З *Головної редакції науково-популярних і навчальних програм* утворилося дві: редакція науково-публіцистичних програм і редакція освітніх програм. Серед таких організаційних «перебудов» на українському ТБ стало створення над головними редакціями ще однієї ланки – *дирекції творчих об'єднань*.

☞ **Зверніть увагу** це такі структури:

– творче об'єднання *«Громада»* (директор В. Пасак) у складі трьох головних редакцій: політичного аналізу і прогнозування; громадсько-політичних програм; інформації та телерадіоканалу «Право»;

– творче об'єднання *«Культура»* (директор В. Абліцов) у складі чотирьох головних редакцій: музичних програм; літературно-драматичних програм; народної творчості; кіномистецтва;

– творче об'єднання *«Наука»* (директор В. Бояренко) у складі науково-

публіцистичних програм; освітніх програм;

– творче об'єднання «Молодість» (директор С. Скидан) у складі редакцій програм для молоді; програм для дітей та юнацтва.

♣**Зверніть увагу.** Крім того, на ТБ працювали й окремі головні редакції, які лишилися поза жодного творчого об'єднання, це такі: *телепрограм для Києва і Київської області; редакція спортивних програм.*

Ідея про створення творчих об'єднань (точніше творчо-виробничих) зародилася ще у 1990р. Тоді дирекція програм УТ запропонувало керівництву Держтелерадіо перейти на прийнятну у багатьох країнах світу модель вибудови творчо-виробничого процесу. Згідно неї: окремо функціонують організації безпосередніх виробників програмного продукту у вигляді студій, об'єднань, компаній тощо, і окремо – служби організації ефіру (ті ж, наприклад, дирекції програм чи каналів). У такому випадку замість 10 існуючих редакцій УТ мало б утворитися 3-4 *творчо-виробничих об'єднання (далі ТВО – прим. авт.)* за тематичним принципом. Їм надавався б статус юридичних осіб з окремим рахунком у банку чи субрахунком) і певною творчо-виробничою самостійністю. Основне завдання *ТВО* – створювати телевізійні програми, розраховуючись із співпартнерами (телецентром, будинком звукозапису, автобазою тощо), і реалізувати їх дирекціям програм (каналів). Останні ж виступали як замовники передач, формували і видавали в ефір програми.

Стосунки між дирекціями програм (каналів) і *ТВО* мали будуватися на суто економічних договірних засадах (зокрема, на принципах держзамовлення на певну частину програмного продукту *ТВО*). Аналогічні відносини повинні встановитися і між дирекціями програм (каналів) УТ та облтелерадіооб'єднаннями стосовно виходів останніх на Українське ТБ (замінивши тим самим стару систему директивно-планових річних обсягів підготовки обласними студіями передач для загальнореспубліканської телепрограми).

Створення ж у 1992р. *ТВО* було черговою спробою «сучасної» реорганізації». Перш за все, дирекції лишилися фактично всіх прав. По-друге, «розмилися» функції між *ТВО* і головними редакціями, які в них були включені. По-третє, як і раніше, залишався монополізм редакцій на місце в телеефірі й т.д. Фактично, у такому вигляді дирекції творчих об'єднань виявилися адміністративною надбудовою над головними редакціями, своєрідним посередником між ними і Генеральною дирекцією УТ. Практично ніякого виробничого ефекту від цих нововведень не було; разом із тим зросла кількість адміністративно-керівного персоналу та інших працівників, обсяги ж мовлення УТ майже не зросли.

♣**Зверніть увагу.** 26 вересня 1992р. з'явилося «УТ-3». Ініціатором створення цієї експериментальної програми виступив З. Кулик (керівник Генеральної дирекції Українського ТБ). Невеликий (до 100 осіб) мобільний колектив молодих ініціативних професіоналів ТБ розпочав свою діяльність з підготовки п'ятигодинних тричі на тиждень програм (понеділок, субота, неділя). Ефірні дні обралися із врахуванням вечірніх трансляцій з вівторка по п'ятницю у повному обсязі *відеозвітів про пленарні засідання Верховної Ради*

(бо «УТ-3» знаходився на каналі «УТ-2» і «Російського ТБ»).

Головною ж творчою особливістю «УТ-3» стала специфічна екранна реалізація програми: високий темпоритм, внутрішній динамізм, ведення усього випуску одним ведучим, який (на відміну від «виважених» дикторів «УТ-1» чи «Останкіно» із презентацією заготовлених службою випуску шаблонних текстів) самостійно готував екранні «підводки» («*прокладки*») і *імпровізував* по ходу програми. Кількісно вирізнялися ефірні передачі (12-16), кожна з яких (за винятком художніх фільмів) складала 20-30 хв. Цим канал «УТ-3» нагадував американську Сі-Ен-Ен (адже залучалися озвучені українською *випуски тернерівських бюлетнів світових новин*, які цілком «вписувалися» у структуру програми УТ-3). Безперечно, «УТ-3» не вистачало яскравих «фірмових» передач; репортажі, інтерв'ю власних кореспондентів дещо «поступаються» сюжетам світових новин («*від Сі-Ен-Ен*»).

З 1994р. такі програми почали виходити ще у вівторок та п'ятницю.

Зауважимо, що на протигагу «УТ-1», «УТ-3» частину свого ефірного часу віддавало *власній* продукції, практично всі передачі цього каналу створювалися *недержавними ТК* («ЮТАР», «Мегапол», «7 канал», «Гравіс», «УНІАН» тощо). На зарубіжній відеоінформації, «взятій» *із супутників*, головним чином базувалися два щоденні випуски новин. Географія передач «УТ-3» дуже часто обмежується київщиною.

З к. 1990-х рр. Центральне ТБ вже відійшло від прямих трансляцій з'їздів народних депутатів СРСР, а змонтовані репортажі «перевели» на канал ІІ програми. За цих умов українське ТБ почало сильно програвати своїм конкурентам в ефірі, адже прайм-тайм (вечірній час) УТ віддавався баталіям з трибуни і біля мікрофонів, глядачі тижнями позбавлялися можливості дивитися художні фільми, спектаклі, концерти, спортивні репортажі, – це викликало серйозне незадоволення глядацької аудиторії. Рейтинг УТ неухильно падав. Однак, народні депутати України не погоджувалися змінити форми висвітлення роботи республіканського парламенту.

Зазначимо, що лише на поч. 1993р. проекти Законів у другому читанні «дозволили» транслювати у формі скороченого відеорепортажу на каналі «УТ-2». Навзамін зажадали різноманітних «*Парламентських тижнів*», «*Парламентських каналів*», «*Дискусій лідерів*» тощо.

Осінь 1991р. ТБ знову виходить на перші позиції серед ЗМІ. У прямому ефірі було проведено *сім турів дебатів* з усіма претендентами на вищу державну посаду, а потім – і заключна спільна дискусія кандидатів за «круглим столом» у студії. Слід відзначити, що хід висвітлення по ТБ і радіо передвиборної президентської кампанії знов засвідчив недосконалість положень про використання ЗМІ у такі напружені періоди політичного життя.

1 січня 1992р. створено Генеральну дирекцію програм УТ (очолив С. Дем'янчук). Але при цьому поновленні «штабу УТ» цілий ряд функцій його так і не було чітко визначені: зокрема, щодо принципів творчого підпорядкування головних редакцій дирекції, про взаємовідносини з обласними ТРО тощо. А, головне, – не розроблені і не впроваджені нові конструктивні ідеї розбудови українського ТБ.

Криза на ТБ поглиблювалася. Нагадаємо, що 1991р. це було ще малопомітним: ейфорія суспільстві після проголошення незалежності України у повній мірі позначилася й на ТБ. Змін на українському ТБ не спостерігалось. А ефірний час заповнили численні «застольні» *бесіди*, *малохудожні політизовані «круглі столи»*, нескінченні *прес-конференції* і *брифінги*. Починається і практично безконтрольне *засилля реклами*.

Запропонована на початковому етапі переходу суспільства до ринкових відносин система організації ТБ-виробництва у значній мірі відповідала їй: створювався ринок телепередач, з'являлася реальна конкуренція між виробниками програмного продукту. Але керівництво Держтелерадіо не пішло тоді на таку принципову реорганізацію творчо-виробничих відносин. Певне, далися взнаки побоювання втратити реальні важелі влади.

Справжній прорив у цьому напрямку стався у 1991-92рр., коли почали працювати телестудії у Вінниці, Луцьку, Житомирі, Полтаві, Тернополі, Хмельницькому, Черкасах, Севастополі, Кривому Розі. Характерно, що всі вони «минули» підготовку матеріалів на 16-мм кіноплівці (так званий «мокрый процес»), й одразу розпочали виробництво передач на базі лише електронної техніки. Загалом у 1994р. картина місцевого ТБ в Україні була такою: власні передачі в регіонах вели *ТРК «Крим»*, *двадцять три обласних ТРО* (також *Севастополь* та *Кривий Ріг*).

Загальнонаціональний інформаційний простір «наповнюють» такі ТК:

Серед них є *загальноформатними*: «Перший національний», «Перший Ukraine», «УТР», «Ера», «1+1», «Інтер», «Україна», «2+2», «НТН», «Новий канал», «СТБ», «ICTV», «ТВі», «Тоніс» та ін.

Власне інформаційними, новинними ТК є «Перший діловий», «5 канал», «24», «Рада», «News One Channel», «100% News», «102TV», «Triolan», «Телеканал 100», «112 Україна», «Еспресо TV», «Kino News», «Громадське ТБ», «Ukraine Today» та ін.

До *розважальних* відносять «ТЕТ», «K1», «K2», «Vintage», «PRO ВСЕ», «Zoom», «Маххі-TV», «Renome», «Страна советов», «QTV», «HD Fashion» та ін.

Як *пізнавальні* класифікують «ТК Мега», «Перший автомобільний», «Еко-ТБ», «Dobro», «Індиго TV», «Планета», «English Club» та ін. Тематичне спрямування, змістове наповнення контенту простежується за назвою ТК.

ТК «Культура», «Глас», «Перший соціальний», «Надія», «Здорова Україна», «Казак ТБ», «Impact TV» та ін. – *просвітницько-культурологічні*.

Серед *дитячих* ТК – «Піксель», «ПлюсПлюс», «Малятко TV» тощо.

Музичне напрямок мають «OTV-Music», «M1», «M2», «Music Box UA».

Спортивну тематику висвітлюють такі канали як: «Спорт 1», «Спорт 2», «Футбол 1», «Футбол 2».

На вітчизняному інформаційному просторі функціонують деякі закордонні ТК, адаптовані для України, серед них: «Euronews Україна», «Discovery Channel Ukraine», «National Geographic Channel Ukraine» та ін.

Характеристика українських ТК: історія й сьогодення

Перший Національний – загальнонаціональний телеканал. В ефірі з 1951р. Є членом EBU. Технічне покриття телеканалу – 98 %. З 2010р. медіа-показники

Першого Національного вирости удвічі. Генеральний директор – Єгор Бенкендорф.

1 березня 2013р. Національна телекомпанія України заявила про повномасштабний запуск свого нового загальнонаціонального проекту – супутникового каналу *«Перший Ukraine»*. Не зважаючи на малий термін, супутнику вдалося за цей час кардинально змінити свій ефір, сформувати сітку з високоякісних програм, запустити власне виробництво, розширити покриття і збільшити кількість глядачів.

На 2013р. керівництво Національної телекомпанії України ставить перед *«Першим Ukraine»* найвищі цілі. Досвід попередніх місяців роботи показав, що молодому менеджменту ТК вони під силу, а *«Перший Ukraine»* можна назвати одним із найдинамічніших ТБ-проектів країни. Головне – розширити мовлення та запровадити найновіші технології.

«Перший Ukraine» – це проект державного медіа-холдингу України – Національної телекомпанії (НТКУ), унікального телевізійного об'єднання із найстаршою історією і традиціями мовлення в Україні, що працює для глядачів одразу в чотирьох стандартах – ефірному аналоговому, ефірному цифровому, кабельному та супутниковому на трьох телеканалах (Перший Національний, *«Перший Ukraine»* та *«Перший Т2»*).

Сьогодні всі телеканали Національної ТК України мовлять з *надсучасного нового комплексу цифрової ефірної апаратної*, але саме *«Перший Ukraine»* став фактично першим каналом, що почав ефірну трансляцію з нової апаратної, обладнаної за останнім словом техніки. Злагоджена робота технічної і програмної служб НТКУ дали змогу втілити запуск апаратної в зазначені керівництвом терміни, а технічні нововведення підвищили динамічність програмної сітки і можливості оперативного реагування, *«картинка»* супутникового каналу стала набагато якіснішою.

Результати проведеної роботи вже сьогодні можуть побачити мільйони людей. Адже сьогодні *«Перший Ukraine»* – це мовлення на територію *від східних кордонів Іспанії до Уралу, цілодобово, 7 днів на тиждень*, створене на базі Національної телекомпанії України, *без розширення штату ТК і без капітальних інвестицій в інфраструктуру*.

З 1 вересня канал доступний на супутнику *Amos-2* в некодованому сигналі для власників супутникових антен України, Російської Федерації та Європи. Вже 2012р. канал розширив свою аудиторію, увійшовши в усі пакети супутникового оператора *«Viasat»*. У 2013р. потенційна аудиторія каналу нараховує *десятки мільйонів домогосподарств в Європі, Україні та Росії*, це дає змогу *«відповідати»* слогану каналу – *«Україна поруч»*, в кожному домі.

Для цього велися перемовини щодо входження ТК до пакетів *IPTV операторів* в Україні та за кордоном. Конвергенція пристроїв для перегляду ТБ за допомогою технологій WEB 2.0 на базі *SMART.TV*, а також за допомогою додатків для мобільних пристроїв на базі найпоширеніших операційних систем (*Android, iOS*) видозмінює сучасне ТБ та інформаційне суспільство. Тому крім традиційних способів доставки сигналу (ефір, супутник і кабель), канал узяв курс виходу на нові сучасні технології трансляції сигналу.

У лютому 2013р. усі проекти каналу, новини, телепрограму та головне – *онлайн-трансляцію* можна знайти на новому корпоративному сайті каналу «Перший Юкрейн» – www.firstua.com. Виконаний в українській національній стилістиці, сайт ще ближчим для своїх глядачів, забезпечує зворотний зв'язок і прямий контакт з адміністрацією каналу.

Новий *Інтернет-проект* холдингу НТКУ побудований на принципах оперативності, доступності, інноваційності, універсальності. Вони дали змогу власне «Першому Національному» (1tv.com.ua) в тисячі разів збільшити аудиторію сайту каналу, кількість унікальних відвідувань, під час яких було переглянуто більш як 53 млн сторінок.

З лютого 2013р. глядачеві має можливість у будь-який момент, у будь-якій точці світу дивитися пряму трансляцію «Першого Ukraine» з будь-якого пристрою (планшету, смартфона тощо).

З жовтня 2012р. на каналі «Перший Ukraine» відбулася кардинальна зміна *сітки мовлення* (розширене інформаційно-аналітичне мовлення). Сьогодні *збіг ефірного часу Першого Національного та Першого Ukraine практично відсутній*, особливо на який приходилися актуальні прямоефірні проекти («Шустер live» і «Досвід»), новини і трансляції значущих подій у житті країни.

Основою каналу стали *випуски новин* (понеділок – п'ятницю з 12:00 виходять в ефірі каналу *щогодини*). Інформаційне мовлення доповнене проектами «*Офіційна хроніка*», «*З перших вуст*», «*Кабмін. Підсумки тижня*». Щосуботи в ефірі ТК підбірка найважливіших подій тижня у програмі «*Новини за тиждень*».

Інформаційно-аналітичне мовлення «Першого Юкрейн» заключається в політичному ток-шоу країни «Шустер Live». програми «Досвід», «Точка зору», 20 ексклюзивних програм щомісяця «Про головне з Олесем Терещенко», *міжнародні новини* тощо.

І на цьому канал не «зупиняється»: спеціальні випуски новин, *ексклюзивні випуски* програми «Точка зору»; програма про світову політику і зовнішньополітичний курс України «*Міжнародні новини*» (у співпраці з Міністерством закордонних справ України) тощо.

Інформуючи країну і світову спільноту про події в Україні та світі, канал також виконує іншу, не менш важливу функцію – *культурно-просвітницьку*. В ефірі каналу програми і міжпрограмні передачі про українську культуру, історію, великих українців; соціальні, музично-розважальні, науково-просвітницькі, культурні, дитячі, релігійні програми.

Одна з найважливіших складових сітки каналу – *сучасна українська документалістика*, створена на основі власного виробництва Національної ТК України. Щотижня для глядачів ТК – прем'єра нового документального фільму, а також класичні телетвори вітчизняного українського великого кіно. Упродовж 2013р. канал демонстрував в ефірі близько 50 прем'єрних документальних фільмів на історичну, культурну тематику.

ТК «Першого Ukraine» транслює численні концерти та програми, які розповідають і показують особливості української культури, родзинкою серед яких є етнопроект українського ТБ – «*Фольк-music*». Сучасна Україна

представлена показами провідних українських дизайнерів у програмі «Модна країна».

Ексклюзивні випуски «Першого Ukraine» програми «Секрети успіху» про те, як Україна завжди була і залишається багатою на таланти і обдарованих людей, професіоналів у своїй справі світового рівня. І для розповіді про шляхи досягнення успіху сучасних українців в ефірі каналу вітчизняні музиканти, актори, письменники, художники, режисери та громадські діячі.

Завдяки співпраці ТК із Малою академією наук з'явилася можливість показати і майбутнє України – в ефірі каналу програма про молодих українських вчених і їх винаходи «Інтелект. ЮА». Співпраця «Першого Ukraine» із Закарпатською ТК «Тиса-1» із талановитим колективом студії «Експеримент» подарувала глядачем чудовий *культурно-етнографічний проект «Під небом» і дитячу програму «4+1».*

В ефірі каналу – найкращі соціальні проекти Першого Національного «Віра. Надія. Любов» і «Адреналін», які не тільки порушують, але і вирішують реальні проблеми звичайних людей. В міжпрограмному ефірі «Першого Ukraine» – сюжети, мета яких: допомогти дітям, які стали жертвами страшних хвороб і недуг, але чиї життя ще можна врятувати.

У кожному випуску програми «Перший допомагає» історія хвороби дитини та інформація, як можна допомогти аби врятувати юне життя. З лютого 2013р. в ефірі каналу «Першого Ukraine» також інформаційні ролики студії «Магнолія ТВ» – «Служба розшуку дітей».

Ексклюзивно в ефірі каналу були показані концерти і виступи українських та міжнародних виконавців, серед яких найбільш важливою стала трансляція в прямому ефірі концерту оркестру «Йостібенд» (подія відбулася під егідою Посольства Королівства Нідерландів в Україні). Музиканти цього нідерландського оркестру – люди з особливими потребами, проте свої кошти від концерту вони віддали на підтримку українських дітей. Завдяки прямій трансляції в ефірі каналу, на сайті ТК і трансляції сигналу «Першого Ukraine» на сайті *Кореспондент.нет*, концерт змогли побачити всі ті, хто фізично не зміг потрапити на цю цікаву і значущу подію. Унікальний концерт у Києві завжди доступний на сайті каналу *FirstUA.com*.

Телеканал «Інтер» – загальнонаціональний телеканал. В українському ефірі він з'явився 20 жовтня 1996р. Окрім телеканалу «Інтер» в Inter Media Group Limited входять також канали НТН, К1, К2, «Ентер-Фільм», «Мега», «ZOOM», «Піксель». Інформаційне мовлення «Інтера» (далі *I.* – прим авт.) представлено в мережі окремим ресурсом – «Подробности» (www.podrobnosti.ua), який є одним із найбільш популярних українських новинних проектів у глобальній мережі. Щодня цей сайт відвідує близько 60 тис. читачів. Окрім текстових версій сюжетів інформаційно-аналітичної програми та спеціальних телепроектів, на сайті завжди можна знайти оперативну інформацію про основні події в Україні та у світі, аналітичні статті, постійно оновлюваний прогноз погоди, голосування.

У 2006р. телеканал *I.* відкрив «Інтершколу» – медіаосвітню програму, мета якої підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі ТБ. Навчання в ній

відбувається за такими спеціалізаціями як продюсер, режисер, сценарист, журналіст, оператор. У лютому 2008р. в програмі з'явився новий оригінальний курс «Comme il faut», у рамках якого слухачі вивчають такі дисципліни як акторська майстерність, дефіле, фотопластика, візаж, психологія комунікацій, культура і техніка мовлення.

13 січня 2003р. запущена міжнародна версія ТК – «Інтер +». Його мовлення, насамперед, орієнтовано на підтримку зв'язків української діаспори з історичною батьківщиною.

18 червня 2003р. «Інтер +» отримав ліцензію на мовлення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до 2010р. У 2010 – ліцензія була продовжена ще на 10р.

В ефірі «Інтер+» виходять найкращі програми ТК *I.* та інших каналів медіагрупи, а також програми з різних регіонів України. На сьогоднішній день ТК «Інтер +» здійснює мовлення у відкритому і закодованому вигляді з трьох супутників, що покривають усю територію Європи (включаючи Ісландію), Туреччини, західну частину Російської Федерації, Казахстану та Середньої Азії, північну частину Африки і Близького Сходу, всю територію Америки (включаючи Аляску), південну частину Канади і північну частину Мексики.

У листопаді 2007р. – група *I.* і промоутерська компанія K2 Promotions оголосили про співпрацю у сфері просування українського боксу. Тепер усі права на трансляцію боксерських поєдинків за участю братів Кличків та інших провідних українських боксерів належать каналам групи «Інтер». Трансляції відбуваються не тільки на цьому каналі, а також на НТН, К1 та «Мега».

За час існування каналу партнерами *I.* були і залишаються найбільші закордонні компанії, серед них – Європейський мовний союз (ЄМС), УЄФА, а також ТК Росії: «Перший», «Росія», «НТВ», «РЕН-ТВ», кіновиробники «Централ Партнершип», «Фенікс Фільм», «Інтра-комунікейшн», найбільші голлівудські кінокомпанії Sony Pictures Entertainment, Universal Pictures, Twenty Century Fox, Paramount Pictures, Walt Disney, Warner Brothers, а також інші зарубіжні партнери, такі як Discovery, National Geographic, Guinness World Records, компанія Великобританії BBC, один із найбільших виробників латиноамериканських серіалів – компанія Televisa тощо.

Успіх ТК *I.* перш за все обумовлений потужною базою власного виробництва. На даний момент в ефір *I.* виходять ток-шоу, соціальні проекти, концерти та документальні фільми. У 2007р. у складі медіагрупи *I.* розпочала свою роботу студія «07 Продакшн», яка здійснює виробництво кіно і телепередач на найрізноманітнішу тематику. З часу наповнення ефір каналу вітчизняним продуктом, *I.* впевнено закріпив за собою перші позиції у галузі української документалістики. Фільми студії «07 Продакшн» не раз були призерами престижних фестивалів, як в Україні, так і за кордоном.

З 2013р. власне виробництво ТК вийшло на новий рівень. В ефірі з'являлися документальні спецпроекти. Серед них: документальний фільм «Квітка Цісик. Голос в єдиному екземплярі» про американську співачку українського походження; документальний фільм «Визволення», приурочений до 70-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників;

документальний фільм «*Стіна*», присвячений історичній події – падінню Берлінської стіни; документальний фільм «*Перша світова. Справа Принципу*», присвячений 100-річчю Першої світової війни; документальний фільм «*Шукайте один одного...*», приурочений до 15-річчя програми «*Жди меня*».

Також, з 2013р. ТК *I*. вперше почав проводити спеціальні неэфірного плану події, серед них: відкриття пам'ятника «Вічна любов». Пам'ятник спорудили на честь українки Мокрини Юрзук та італійця Луїджі Педуто. Історія про кохання цих людей, 60-річну розлуку, пошуки та зустріч у студії «Жди меня» демонструвалися по всьому світу. Відкриття пам'ятника «Режиссер. Наблюдатель», присвячений пам'яті видатного українського режисера Андрія Бенкендорфа.

Виробництвом новин для ТК *I*. займається окрема продакшн-студія «Національні інформаційні системи» (НІС). Завдяки її роботі майже третина українських глядачів (як зазначають дослідники) надають перевагу новинним програмам саме на каналі *I*. Щодня ТК подає 8 випусків новин, серед яких о 20:00 – вечірній підсумковий випуск «Подобиці», що представляє цілісну картину, з усіма деталями найважливіших подій. У неділю «Подобиці тижня» у жанрі політичної аналітики підводяться інформаційні підсумки тижня.

«Спасибі, що вони не знають» – ІД, створені промслужбою «Inter Media Group» і присвячені темі Великої Вітчизняної війни, зайняли перше місце на Московському Міжнародному фестивалі реклами та маркетингу «RED APPLE 2013». Документальний фільм «Хрещення», виробництва ТК *I*. отримав Гран-прі Міжнародного фестивалю православного кіно «Покров».

Фільм Андрія Цаплієнка «Місто, яке зрадили» запропонований на отримання Національної премії України ім. Т. Шевченка. Ініціатором пропозиції виступив Державний комітет телебачення і радіомовлення.

I. – загальнонаціональний ТК, і від часу свого ефірного мовлення слідує концепції сімейного каналу, враховує потреби всіх соціальних і вікових груп населення.

«Новий канал» входить до групи «StarLightMedia», яка об'єднує 15 компаній, розпочав мовлення 15 липня 1998р. у Києві. «Новий канал» (далі *Нк* – прим авт.) стартує з прямоефірної «Студії» з ведучою Лідією Таран. Наприкінці 1999р. ТК розпочинає трансляцію у Донецьку, Харкові, Кіровограді, Полтаві, Херсоні. Цього ж року «стартує» авторська прямоефірна програма Тетяни Гнедаш «Запитайте у лікаря», яка 2000р. обрала кращою у конкурсі ЗМІ «Золоте перо». Також 1999р. – початок виходу ранкової програми «Підйом» (ведучі: Маша Єфросініна, Юрій Горбунов), яка згодом двічі перемагає як найкраща інформаційно-розважальна програма й отримує Національну телевізійну премію «Телетріумф». Цього ж року у ефірі новинний «Репортер», який у 2000 – переможець «Телетріумфу» у номінації «Краща інформаційна програма», у 2001 – переможець конкурсу ЗМІ «Золоте перо».

Результатом розвитку інформаційного мовлення стала щотижнева програма «Спецрепортер» – результат роботи всього репортерського колективу ТК. Це авторські роботи відомих телевізійників: Андрія Шевченка (паводок у Закарпатті), Володимира Павлюка (українські миротворці у Сьєрра-Леоне; візит

Папи Римського в Україні), Василя Самохвалова й Олексія Маргієва (спортивні огляди), Віки Мельникової (про заселення земель навколо Чорнобиля), Світлани Усенко (життя українських засуджених) та ін.

1 квітня 1999р. на *Нк* приходить нова команда на чолі з Олександром Ткаченком, що призвело до певних змін в концепції ТК та у виробництві ТБ-продукту, який зорієнтовується на широку аудиторію. Таким чином, 2001р. *Нк* здійснює цілодобове мовлення. Офіційно стартує веб-сайт www.nouy.tv, який згодом отримує диплом Першого українського фестивалю Інтернет (www.internetua.net) у номінації «ЗМІ в Інтернет».

На початку 2000р. на *Нк* транслюються телесеріал «*Завтра буде завтра*», розважальна програма «*Кунсткамера*», популярні шоу «*Принцип Доміно*» (виробництво НТВ), публіцистична програма «*Непридумане життя*» («ПрофіТВ», Україна, автор Леся Гонти), шоу «*Козаки-розбійники*» – повністю український проект *Нк* у модному жанрі реаліті-шоу (reality show), проект «*За склом*» (*Нк* – ТВС, Росія) та «*Тепер ти в армії*» – перше українське реаліті-шоу за участю українців.

13 квітня 2002р. у ефірі перший ефір нової розважальної програми «*За гроші*» (ведучий: Геннадій Попенко). А 22 квітня – *Нк* разом із «*Фактами*» презентували премію «Гордість країни» в 9 номінаціях: «Дитяча мужність», «Видатні приклади відваги», «Досягнення всього життя», «Почуття відповідальності», «Рекорд року», «Сусід року», «За турботу і самовіддачу», «Лікар року» та ін.

2003р. стартував новий проект – ток-шоу Іванни Найдю «*Життя прекрасне*». А 5 квітня – *Нк* отримує «Телетріумф» за кращу публіцистичну програму Світлани Усенко «*Королівство зла*» з циклу публіцистичних програм «*СпецРепортер*». 13 жовтня 2003р. в ефір виходить проект Тетяни Цимбал «*25 кадр*» – програма про кіно. У вересні – показ програми «*Фактор страху*» (екстремальний ігровий ТБ-проект) та сімейного ігрового шоу «*Один за всіх*» (ведучий: Юрій Горбунов). До дня Незалежності України *Нк* підготував документальний фільм «*Незалежність. Український варіант*» (автор і ведучий – Олександр Ткаченко), що стало початком власного виробництва.

У 2004р. стартує новий проект «*Безумний день*» (ведучий: Геннадій Попенко) та Інтернет-проект «*За 80 днів навколо світу на мотоциклі*» (із Сергієм Дзюбою, який побував у 12 країнах світу). Восени стартують сімейні шоу «*Готовий на все*» та «*Мій товстий брудкий наречений*» (спільне виробництво з ДТВ (Росія)), а також гумористичний телесеріал (сітком або комедія ситуацій) «*Камера Кафе*» та ін.

Авторські проекти журналіста *Нк* Олексія Маргієва «*Андрій Гусин: Ще раз про кохання*» та «*Андрій Воронін: Шлях воїна!*» вийшли в ефір у 2005р. Цього ж року відбулася прем'єра кулінарної інформаційно-розважальної програми «*Кухня Даші Малахової*» та прем'єра програми «*Жертва моди*» (ведучим став молодий український дизайнер і стиліст *Нк* Андре Тан).

До Дня Соборності 2005р. в ефірі *Нк* – фільм «*Особливості національної інаугурації*» – документальний проект творчого колективу новин «Репортер» про те, що насправді відбувалося у день «посвяти» Віктора Ющенка.

У січні 2005р. на ТК відбулася зміна топ-менеджменту. Головою правління ЗАТ «Новий Канал» призначена Ірина Лисенко – молода, енергійна, з величезним досвідом роботи в сфері ТБ людина.

17 вересня 2006р. стартувала «Шоуманія» – новий розважальний проект про найсвіжіші та найскандальніші новини з життя зірок. Наприкінці 2006р. вийшла в ефір одна з перших в Україні програм у жанрі «інфотеймент» – «Ексклюзив». Разом із тим у цей час на *Нк* з'явилася програма «Хочу заміж» (ведучий проекту – актор Віталій Єгоров).

Навесні 2007р. *Нк* розпочав показ екстремального шоу «Володар гори» (коментували змагання у французьких Альпах фігурист Євген Плющенко та ведучий Андрій Доманський), а у травні 2007р. – прем'єра програми «Корисна площа» (ведучий: Геннадій Попенко). Влітку стартувала Перша українська «Фабрика зірок».

Восени в ефірі *Нк* з'явився проект «Аналіз крові» про дітей відомих людей – В. Януковича, Т. Повалій, С. Леонтьєвої, Ольги й Наталі Сумських, С. Захарової та ін.

22 жовтня глядачі *Нк* побачили перший випуск програми «TV-таблоID», спільного проекту з одним із найпопулярніших ресурсів українського Інтернет – сайту «ТаблоID» (ведучі: Оксана Гутцайт, Михайло Шаманов і Вадим Ярошенко).

На початку 2008р. в ефірі каналу з'явилося нове інтелектуально-розважальне шоу «Чи розумніший ти за п'ятикласника?». На замовлення *Нк* над ним працювала компанія «Star Media Entertainment» (автор проекту «Танці з зірками»). Ведучим став Сергій Притула.

Весняними прем'єрами *Нк* стали програма «Зірка караоке» (ведучий Дмитро Шепелєв) та ранкова музично-розважальна програма «Кліпси» (ведучі Сашко Бодянський, Оля Цибульська). А влітку в ефірі *Нк* глядачам представлені кулінарна програма «90-60-90» (ведучий: Геннадій Вітер) та новий проект «ПроFashion» (ведучі: Андре Тан та Ганна Бонана).

На початку осені 2008р. в ефірі *Нк* з'явилася програма «Зоряні драми», стартували Перше українське скетч-шоу «Файна Юкрайна» (ведучі: Андрій Молочний і Сергій Притула) та Друга українська «Фабрика зірок», що стала спільним проектом *Нк*, «Star Media Entertainment» і музичного продюсера проекту Наталі Могилевської.

У грудні 2008р. в ефір вийшов пізнавально-розважальний 45хв. проект «Infoшок».

2009р. *Нк* відзначився прем'єрою інтелектуально-розважального шоу «Хто проти блондинок?», українським варіантом формату «Beat The Blondes» (ведучий) Андрій Доманський), а також стартом проекту «Дольчевіта Канут» (ведучі: Оля Полякова та Елізабет).

Березень 2010р. «Підйом» у рамках акції «Марафон бадьорих ранків» із ведучі ранкового шоу Ольга Фреймут, Сергій Притула і Олександр Педан побували у понад 20 містах України. Навесні *Нк* став співорганізатором Міжнародного ТБ-конкурсу молодих виконавців «Пісні моря – 2010» та розпочав кастинги нового талант-шоу «Україна слюзам не вірить».

У серпні на *Нк* відбулася прем'єра гумористичного шоу «Зроби мені смішно» (ведучий: Сергій Кузін – член журі шоу «Фабрика зірок»). Наприкінці літа – у ефірі ТК прем'єра проекту «Світлі голови», мега-шоу «Фабрика зірок – 3» та старт проекту «Україна сльозам не вірить».

3 жовтня 2010р. *Нк* транслював у прямому ефірі концерт-марафон «Битва за майбутнє», організований Фондом Олени Пінчука «АНТИСНІД».

Наприкінці року *Нк* спільно з «Friends Production» розпочинає зйомки сіткома «Ласточкино гніздо» (60-серійний комедійний серіал).

Перша половина 2011р. на *Нк* відзначилася такими подіями: гучна прем'єра шоу «Мрії збуваються», яке увійшло в десятку найпопулярніших програм з найвищими показниками (ведуча і креативний продюсер Маша Єфросиніна); «Підйом» змінює ведучих, ними стають Роман Скрипін, Ольга Цибульська і Андрій Шабанов.

8 червня 2011р. *Нк* приступає до роботи над унікальним проектом «Я – герой!», а наприкінці серпня – вже прем'єра цього шоу (ведучі: Сергій Притула, Олександр Педан та Лілія Подкопаєва), а також прем'єри програми «Аферисти» (ведуча: Настя, співведучі: Олена-Христина Лебідь, Дмитро Суммар і Денис Розгон) й програми «Ревізор» (ведуча: Ольга Фреймут).

13 вересня 2011р. на *Нк* кадрові зміни: Дмитро Царенко директор з просування стає головним продюсером каналу.

Восени на *Нк* стартує розважальна програма «ТОП-100» з новим ведучим Дмитром Бурундуковим.

31 грудня 2011р. у ефірі *Нк* новорічна програма «Ніч подарунків».

На початку 2012р. на *Нк* прем'єра масштабного магічного шоу «Україна чудес» (Ведучі шоу: ілюзіоністи СНД брати Сафронови – Ілля, Андрій та Сергій); «Світлі голови. Зимова Ліга» (ведучий: Дмитро Коляденко), а також старт розважального шоу «Парад порад» (ведучий: Сергій Писаренко та Євген Нікішин). У лютому – в ефірі *Нк* проект власного виробництва «Піранії» (ведучі: на прізвисько Зіна та Бібер).

У березні на *Нк* транслюється низка різножанрових та політематичних шоу, зокрема: «Кухня для двох», розважальні шоу «Шури-амури» та «Пакуй валізи», нове соціальне щотижневє шоу «Стороннім «Вхід заборонено»», прем'єра комедійного серіалу «Молодята», відверте й веселе шоу про стосунки чоловіків та жінок «Хто зверху?» та оновлений «Підйом» із новими ведучими та рубриками.

Квітень 2012р. відзначився тим, що співробітники *Нк* взяли участь у Всеукраїнській акції «Зробимо Україну чистою», та стартував восьмисерійний серіал «Геймери» – продовження культової кінодилогії «На гри». А у травні Генеральним директором каналу стає Володимир Локотко (замість І. Лисенко).

Влітку на *Нк* виходить проект «Пікнік» (ведуча: Настя Касілова) та стартує другий сезон інтелектуально-розважального шоу з ведучим Дімою Коляденком «Світлі голови. Літні ігри». Також показано перший і другий сезони серіалу «Закрита школа», перший випуск «КабріоЛіта» (про літні пригоди «відомої трійки» ведучих *Нк*).

Наприкінці літа оновлено студію «Підйому» (тепер вона має вигляд затишної квартири).

1 вересня 2012р. Дмитро Царенко залишив посаду виконавчого директора Департаменту власного виробництва *Нк*, натомість на цю посаду призначено Ларису Панченко. 15 вересня в ефірі ТК – шоу «*Готуй!*» з відомим кухарем-ресторатором Володимиром Ядловським та ведучою Дашою Трегубовою.

У жовтні на *Нк* відбулися прем'єри вечірніх шоу – «*Давай пограємо! ФБР*», формат і концепція проекту придумані командою «Аферистів», «*Весілля буде по-моєму!*» та «*Ближче до тіла*» (українська адаптація французького формату «*Can you feel love*»). Також у жовтні на *Нк* стартував перший кулінарний комедійний серіал – «*Кухня*», а Сергій Притула представив культову сагу «*Сутінки*» в альтернативному перекладі.

Листопад на *Нк* відзначився прем'єрою документального спецпроекту Маші Єфросиніної «*Прокинутися знаменитим*».

Наприкінці року програма *Нк* «Ревізор» стала лауреатом Національної премії України в галузі ТБ «Телетріумф» як найкраща інформаційно-розважальна програма 2012р. *Зауважимо*, що сторінка «Ревізора» у Facebook потрапила до Книги рекордів України в категорії «ЗМІ/масові заходи» як найвідвідуваніша сторінка проекту.

У жовтні на *Нк* гучна серіальна прем'єра – «*Молодіжка*» та старт шоу «*Війна світів. Ревізор проти Шефа*».

У жовтні-листопаді 2012р. у ефірі *Нк* кілька скетч-шоу: «*Дорослі як діти*», «*Вже котрий день*», «*Про що говорять тварини*».

На початку 2013р. – оновлені «*Піранії*» з Андрієм Шабановим.

У березні на *Нк* стартує третій сезон резонансного соціального проекту «Ревізор» зі збільшеним хронометражем випусків, зарубіжними ревізіями та безкоштовний його *мобільний додаток*. Також виходить в ефір дебютний випуск нового розважального шоу «*Педан-Притула Шоу*».

Влітку *Нк* представив глядачам дві прем'єри «*Безумний автостоп*» (з мандрівниками-автостоперами Василем Москаленком і Стасом Капраловим) та «*Мачо не плачуть*» (ведучий і автор ідеї – Саша Скічко).

У вересні на *Нк* стартує гра за іншими правилами Маші Єфросиніної «*Знайти крайнього*», а також шоу «*Співай, якщо зможеш*» (ведучі: Дзідзьо та Альона Мусієнко). Тоді ж вийшов перший випуск розважально-інформаційної програми «*Абзац!*» як результат об'єднання «Репортера» і «Піраній» (ведучі: Анна Жижа, Ірина Волкова, Михайло Шаманов та Андрій Шабанов).

У 2014 р. на цьому каналі, окрім згаданих діючих програм і проектів цікавими видався «*Стенд-ап Шоу*» (ведучий і продюсер – Андрій Шабанов), у якому «шукають» найсмішнішого стендап-коміка України. «*Це 45 хв. сміху!*».

Новим реаліті-шоу стало «*Супермодель по-українськи*» із ведучою – всесвітньо відомою топ-моделлю українського походження Аллою Костромічовою. Це шоу є адаптованою українською версією іспанського формату *Supermodello*. Проект створено Творчим об'єднанням Олексія Гладушевського («Холостяк», «Зважені та щасливі», «Вагітна у 16»). Й це не весь програмний продукт, який виготовляється на *Нк*.

Діяльність інших вітчизняних ТК, їх телевиробництво, програмний контент, тематичне наповнення ТБ-передач, ведучі та ін. виноситься на самостійне опрацювання за запропонованою вище схемою (за часовими характеристиками та жанрами, складом творчих груп тощо).

Журналістські посади на ТБ

Зазначимо, що всі працівники ТК призначаються на посаду і звільняються відповідно до діючого трудового законодавства; кожен має знати (в межах своєї компетенції) структуру компанії, внутрішню і зовнішню політику, програмну концепцію, принципи й методи управління; обов'язково дотримуватися й нести відповідальність за діяльність компанії відповідно законодавчій й нормативно-правовій базі, матеріалам, що визначають головні напрямки діяльності ТК. Кожен працівник ТК має дотримуватися правил і норм охорони праці, техніки безпеки і протипожежного захисту; правил користування оргтехнікою і ПК; правил внутрішнього трудового розпорядку та режиму. А також: бути зразком професіоналізму, дотримуватися етичних норм у спілкуванні, підтримувати позитивний моральний клімат, проявляти взаємопідтримку, довіру, оптимізм.

Головний редактор (англ. *Editor-in-Chief*) очолює редакцію і приймає остаточне рішення стосовно виробництва та випуску ТБ-продукції. До його професійних обов'язків належить: організація роботи і системи управління персоналом, порядок заключення договорів із авторами, угод і трудових договорів (контрактів) на виконання різного роду робіт; координація системи оплати праці співробітникам ТК чи структурних підрозділів, а також порядок підрахунків авторських винагороджень і сплати виконання за трудовими угодами (контрактами). Разом із зазначеним має знати: основи мотивації і методи оцінювання, економіку підприємства; діючі умовні скорочення, які застосовуються в телевиробництві та у бібліографії іноземними мовами; держстандарти і терміни, позначки й одиниці вимірювання; досягнення науки і техніки відповідної галузі знань; перспективи розвитку ринку попиту на ТБ-продукцію й послуги; основи ділового етикету, навички ведення професійних в т.ч. телефонних перемовин.

За посадою головний редактор повинен контролювати якість підготовки матеріалів до випуску та час виходу ТБ-програм. Організовувати, розподіляти роботу співробітників свого відділу, забезпечувати рівномірне і ритмічне навантаження, відповідно чинному трудовому законодавству, та встановлювати терміни виконання завдань; визначати якість виготовлених (ефірних) матеріалів; допускати матеріали до виходу в ефір (підписувати сценарні заявки, тематичні журнали, час виходу програм, реклами тощо); брати участь у розробці анонсів, оформленні заставок, студії тощо).

Редактор (англ. *editor*) – це особа, яка обробляє, виправляє (редагує) чийсь ефірну роботу, рукопис; штатна посада в структурах ТРО (переважно державних, комунальних). Редактор підпорядковується головному редактору; завідувачу редакційно-випускового відділу. Здійснює редагування текстів випусків новин, інформаційно-аналітичних та інших матеріалів, при цьому допомагає авторам програм покращити структуру тексту, стилістику, добір

термінології, відеонаповнення матеріалів (узгоджує ці рекомендації із виконавцями). Є кілька різновидів редакторської роботи на ТК.

Редактор ТБ-програм (англ. *story editor*) організовує і спрямовує творчий процес її створення. Бере участь у розробці поточних і перспективних тематичних планів, залучає авторів для написання сценаріїв та добирає літературний матеріал як основу для написання сценарію. Бере участь у розробці й затвердженні режисерського сценарію, акторських проб, готує письмовий висновок щодо режисерського сценарію (постановочного проекту), а також анотацію до передачі. Контролює своєчасне і правильне внесення у ТБ-передачу необхідних змін, правок. Бере участь у перегляді відзнятого матеріалу, монтажі, озвучуванні, остаточному прийманні програми. Разом із тим – контролює технологічну схему, плани, графіки підготовки і виробництва ТБ-програм, порядок їх подання та впровадження у виробництво, коректуру; перевіряє достовірність цитат, титрів, ППП, посад та інших даних, дотримання стандартів, що встановлені у науковій чи нормативній літературі. Редактор ТБ-програм готує редакторські паспорти телематеріалів, бере участь у розробці дизайну студії, художньому і технічному оформленні ефіру.

Видавничий редактор організовує, розподіляє і контролює роботу журналістів-репортерів, оглядачів, операторів, ведучих, освітлювачів, монтажерів, звукорежисерів задля якісних ТБ-випусків. Здійснює контроль щодо своєчасного виконання рекламних, іміджевих та інших замовних матеріалів. Слідкує за дотриманням графіку їх підготовки, оформлення й вихід в ефір. Здійснює заходи щодо попередження чи уникнення порушень графіків виходу програм, перевіряє їх якість (за необхідності знімає їх з ефірної сітки). Проводить збори творчого колективу, наради для аналізу телематеріалів і роботи творчих груп.

Режисер ТБ здійснює творчо-виробничий процес створення телепродукту. Він забезпечує виконання комплексу робіт із підготовки програми; надає допомогу автору в роботі над сценарієм (сценарним планом). Разом із творчою групою розробляє режисерський (робочий) сценарій чи експлікацію (дає трактовку авторського задуму), проект календарно-постановочного плану, формує кошторис витрат. Бере участь у розробці художньо-декоративного, звукового і світлово-колеристичного вирішення програм, затверджує ескізи, приймає готові декорації, костюми, реквізити, грим. Добирає (затверджує) склад основних учасників передач. Проводить зйомки (запис), монтаж, озвучування і передачу в ефір; розробляє плани необхідних дозйомок і здійснює їх спільно з оператором. Керує творчою групою.

Режисер монтажу (монтажер або інженер монтажу) – це фахівець, що володіє практичними навичками роботи на складному ТБ, монтажному і комп'ютерному оснащенні, й, таким чином, забезпечує творчий процес якісної обробки ТБ-матеріалів різних жанрів, дотримуючись необхідних технологічних процесів та термінів здійснення монтажно-тонувальних робіт, які передбачені календарним планом. Разом із цим монтажер спільно з головним оператором підбирає фільмотечний (чи архівний) матеріал, бере участь у відборі відзнятих

дублів; забезпечує по ходу монтажу оперативну готовність кожного фрагменту і кожної зрізки матеріалу; звіряє весь матеріал, що надійшов до монтажного цеху, працює з монтажними картками і готує матеріал до перегляду його режисером-постановником; забезпечує закінчення «чорнового» монтажу всього ТБ-матеріалу; інформує режисера-постановника (або керівника знімальної групи) про всі випадки суттєвого відхилення хронометражу змонтованих епізодів від затвердженого у режисерському сценарії.

Телеоператор, відеооператор (англ. *cameraman, film recordist, recordist, shooter*) – одна з найцікавіших професій на ТБ, яка поєднує в собі творчу і технічну складову. Цей фахівець забезпечує зображальне рішення ТБ-матеріалів усіх видів і жанрів, високохудожнє втілення авторського і режисерського задумів засобами операторського мистецтва, а також технічну якість зображення. Разом із цим оператор бере участь у створенні режисерського сценарію (експлікації) і розробці мізансцен, в огляді об'єктів для позастудійних зйомок і трансляцій із місць подій, у попередньому перегляді відзнятого матеріалу, у безтрактових і трактових репетиціях, акторських задачах. Розробляє світлову партитуру, коригує і приймає художньо-декоративне оформлення в студії, бере участь у затвердженні гриму, костюмів, реквізиту і бутафорії. Керує розстановкою камер і проведенням технічних проб, безпосередньо працює за камерою у прямому ефірі чи під час зйомок. Спільно з інженерно-технічним персоналом контролює якість зображення, спецефектів, світлову і колірну характеристики зображення. Бере участь у відборі дублів (якщо це запис передачі), монтажі й здачі ТБ-передачі.

Відповідно до масштабів діяльності ТК, часом оператор разом із режисером-постановником і художником-постановником здійснює зйомки акторських проб, бере участь у виборі натурних місць зйомок, затвердженні ескізів декорацій і костюмів. При підготовці хронікально-документальних ТБ-робіт він виступає в ролі кіножурналіста, який не лише визначає зображальне рішення майбутнього твору, але й відбирає відповідно до теми й художнього задуму картини найсуттєвіші явища і факти дійсності; при підготовці науково-популярних – може бути автором сюжетів і кінонарисів, створюваних на основі власного творчого задуму і сценарію.

До переліку повсякденних дій оператора обов'язково входить підготовка камери та інших технічних засобів до зйомок; комплектування необхідної апаратури й додаткового обладнання, а після завершення зйомок складає камеру так, щоб до наступних зйомок її можна було швидко налаштувати. До обов'язків оператора входить вирішення питань щодо освітлення. Серед професійних рис, виокремлюються художній смак; хороша фізична форма; знання методики і техніки фотографії, теорії живопису, скульптури, архітектури, театру; володіння законами композиції.

Щоби стати успішним *оператором-професіоналом*, необхідно дотримуватися *таких порад*: 1. Не поспішати з включенням камери, не будучи впевненим у достатній освітленості об'єкту та можливості якісного прийому звуку. 2. Пам'ятати про наявність штатива і виносного мікрофону. Зйомку з плеча і використання вбудованого мікрофону виправдовує лише оперативний

або інший, зумовлений задумом, характер зйомки. 3. Панорамні кадри повинні мати достатньої довжини статику на початку і в кінці кожного кадру плану. 4. «Проходи» героїв бажано закінчувати їх виходом з кадру, що полегшує побудову монтажної фрази. Це стосується будь-яких рухомих об'єктів: тварин, автомобілів тощо. 5. Людина, що рухається в кадрі, повинна мати закінчені фрази руху, і взагалі кадри з рухомими об'єктами бажано знімати довгими планами. 6. Пластика панорамного кадру має бути зумовлена темпоритмом і настроєм, як усього фільму, так і конкретного епізоду. Характер дії панорами, її композиційне рішення, та й сам напрямок панорамного руху визначається не «характером» оператора, а смисловим і пластичним вмістом епізоду. При зйомці зайнятих якоюсь діяльністю людей, а також природних ландшафтів і задіяних у них тварин, панорами не тільки можна, але бажано виконувати з деякими «призупиненнями», що дозволяє краще розгледіти, що відбувається, і визначити деякі акценти. У цьому випадку механічна «оглядка» явно поступиться осмисленому «огляду». 7. При зйомці довгих проходів необхідно робити час від часу хоча б недовгі «затримки» на тих чи інших об'єктах, деталях, обличчях людей, які потрапили до кадру. Ця обставина дає режисерові можливість у подальшому монтажі «перервати» в потрібному місці тривалий прохід, а не відмовлятися від цього самого кадру із-за недозволеної довжини проходу героя або задовгого панорамного руху камери. 8. Телевізійний кадр диктує максимальне використання переднього плану не тільки при зйомці масштабних, просторових і панорамних кадрів. Зйомка героїв у «живому» середовищі при наявності такого плану створює певний «ефект спостереження збоку», враження випадково підглянутого кадру. 9. Робіть ставки на крупні та середні плани. Це виправдано не лише специфікою телевізійного екрану, можливістю вдивитися в суть в кадрі, заглянути в очі героєві, а й нівелює повсякчасну штучність знімального середовища і поведінки героїв, умовність призначеної для зйомок мізансцени. Зокрема, коли йде синхронна розмова з великою кількістю учасників. На загальному плані подібні режисерські й операторські «побудови» помітні неозброєним оком, і вся «творча кухня», як мовиться на професійному слензі, чітко простежується.

При зйомці синхронних епізодів, коли задіяно двоє, троє і більше людей, що розмовляють людей, не обов'язково тримати в кадрі тільки голови, що говорять. В тому сенсі не менш «виразними» стануть і руки, деталі побуту, співрозмовники, а і власне обличчя героя (коли він мовчить або слухає висловлювання своїх партнерів). Людина, яка слухає деколи буває цікавішою, ніж та, що говорить. Ну а глядач, таким чином, одержує паралельно звукову та зорову інформацію більш об'ємно, тобто про двох героїв одночасно. Для режисера наявність таких кадрів зі слухачами-співрозмовниками дає можливість вільно маневрувати їх текстами при монтажі.

Оператор зобов'язаний знати досконало знімальну і освітлювальну техніку, а це – велика кількість різних пристроїв, приборів, обладнання, оскільки техніка швидко вдосконалюється; з'являються нові системи та формати, оновлюються та збагачуються новаціями технології зйомок. Оператор також мусить, перед початком зйомки ретельно продумати зоровий ряд

(відеоряд) – обов’язковий елемент сценарію, у якому зафіксовано, що буде показано на екрані під час звучання закадрового тексту. Відеоряд у сценарії розміщується в лівій частині аркуша і в ньому максимум конкретизації (вказувати на конкретні об’єкти, місця локації та спосіб (ракурс, план ін.) їх подання). Головна вимога до відеоряду – синхронність і відповідність до озвучуваного тексту (*не дублювання, а доповнення!* – прим. авт.).

Таким чином, для успішного вирішення професійних завдань операторові необхідні не лише належні теоретичні знання, технологічні практичні навички й уміння, а і творчий підхід до відеознімального процесу. Знову ж таки наголосимо, що є студійні оператори, виїзні (у складі знімальної групи) оператори, оператори монтажу, оператори-постановники і т.д.

Репортер (франц. *reporter* – повідомлювач, інформатор) – професійний журналіст, який на місці події збирає матеріал і інформує про нього громадськість у вигляді репортажів, інтерв’ю, сюжетів та ін. Особливістю репортерської роботи постійний ризик, адже він завжди повинен бути в центрі подій, головне завдання – дізнатися максимум інформації про подію і швидко передати цю інформацію на ТК.

До речі, часто в програмах новин роблять пряме включення з місця події, де в режимі реального часу репортер розповідає про події, що відбувалися. При цьому важливо уміти красиво і грамотно розмовляти українською і російською мовами, бути лаконічним аби «втиснути» в п’ятихвилинний сюжет головні факти того, що відбувається. Репортер має вміти дуже швидко самоорганізовуватися, не боятися труднощів на шляху до отримання якісного (за наповненням) сюжету для програми. Для професії репортера критично важливо мати правильну дикцію, бажано мати привабливу зовнішність. Ну і найголовніше – успішний репортер просто зобов’язаний працювати у прямоефірних передачах, що надає матеріалу додаткової переконливості й достовірності.

Кореспондент (від лат. *correspondens (correspondentis)*) – той, що відповідає, повідомляє) – співробітник ТК, який забезпечує редакцію оперативними матеріалами подієвого характеру. Готує і веде інформаційні передачі зі студії чи репортажі з місця подій, організує виступи політичних діячів, спеціалістів різних галузей економіки, науки, культури й мистецтва. Є кілька напрямків діяльності (залежно від статусу ТК): *власний кореспондент* – представник ТРО, акредитований при органах влади в регіонах тощо; *спеціальний* – направлений редакцією для висвітлення важливої події; *кореспондент зарубіжний* висвітлює життя закордонної країни, в якій акредитований.

Сьогодні набирає популярності посада *кореспондент-оператор* – це працівник ТБ, який поєднує функції журналіста, репортера з безпосереднім проведенням зйомок інформаційних матеріалів; цей фахівець визначає об’єкти зйомок, забезпечує творчу і технічну якість матеріалів, пересилає їх лініями зв’язку на базову студію ТК. Таке органічне суміщення посад особливо ефективно в кореспондентських пунктах як всередині своєї країни, так і за кордоном.

Ведучий – співробітник ТРО (не обов'язково штатний), який працює в кадрі (ТБ) або ефірі (радіо). Ведучим може бути тележурналіст, репортер, інтерв'юер, коментатор, оглядач, шоумен. Ключове значення в цій професії має досвід (практика), а не теоретична підготовка. У науковій літературі часом нема чіткого розмежування ведучий чи диктор як професія. *Диктор* (від лат. *dictor* – той, що говорить) – співробітник ТБ, який читає текст перед мікрофоном (телекамерою). Назва професії походить від слова «дикція» – манера вимови, мовлення. Це фахівець, якому притаманні красивий тембр голосу, бездоганна дикція, багатство інтонацій, вміння зрозуміло й дохідливо реалізувати текст будь-якого змісту, різного ступеня складності. Він не просто знайомить глядача із новинами, виголошує інформацію, а й акцентує увагу на вагомих деталях, фактах, нюансах, відповідно інтонує матеріал (новинники це роблять у підводках, відбивках, шпінгелях під час прямоефірної трансляції).

Ця професія перебуває у постійному розвитку, і сьогодні між ведучим та диктором стоять надзвичайно різної складності завдання. Треба розуміти, що на зміну «людини-якоря» (так називали дикторів ТБ на поч. 80-х рр. ХХ ст.) прийшов новий різновид телевізійного ведучого-журналіста, який знає як створити проект, обґрунтувати головну ідею, вміє не тільки написати сценарій програми, текст для реалізації у студії підчас прямого ефіру («прокладку») чи записі передачі, підготувати її до ефіру й «видати» і ефірі.

Ведучий сьогодні домінує у формуванні структури і композиції не тільки авторської програми, а й в інформаційній також ведучий-журналіст бере безпосередню участь у аудіовізуальному вирішенні програми. Варто наголосити, що він працює перед камерою (як в режимі відеозапису, так і в режимі прямого ефіру; як у студії, так і на великому знімальному павільйоні). *Дикторська* майстерність – складне ремесло (дикція, артикуляційні можливості (голос, тембр голосу, гучність звучання голосу...), мовлення і дихання, орфоєпія і техніка мовлення, мовні норми і культура мовлення – це імідж не тільки ведучого, а й обличчя ТК.

Залежно від специфіки цієї професії виокремлюють *різновиди* (часом дуже цікаві!), наприклад: *ведучий інформаційної програми* (news reader, anchorman); *диктор новин* (news announce); *диктор ТБ* (television announcer); *еталоний диктор* (reference speaker); *диктор-конферансьє* (ansager) тощо.

Таким чином, рольова поведінка формує ту чи іншу екранну манеру. Сьогодні на ТБ з'являються посади *модератора* (ведучий «круглого столу», дебатів тощо), *шоумена* (спеціаліст з організації й проведення видовищ, розваг, різного роду шоу-програм і т.д.). І якщо шоумен має бути артистичним, винахідливим (часом дотепним), то ведучий дискусії на серйозні теми має бути виваженим, максимально знатися на темі розмови, чітко слідувати глядацьким інтересам (не відходити від теми дискусії, вдаючися в деталі). За «круглим столом» модератор має бути «нейтральним» щодо думок (часом цілком протилежних).

Коментатор (англ. *narrator, news analyst, newscaster, expositor*) – автор, що готує і веде ТБ-передачі з різних питань внутрішнього й міжнародного життя; виступає в студії, а в необхідних випадках – і з місця подій (часто

спеціалізується на певній галузі і ґрунтовно орієнтується у тих чи інших проблемах, досконало вивчаючи їх і висвітлюючи у ТБ-передачах). До професійних якостей коментатора належать: об'єктивність, правдивість, незалежність, логічність мислення, поінформованість, ерудиція, темперамент, невимушеність поведінки в кадрі, зрозумілість і лаконічність мови, приємний голос, чітка дикція.

Оглядач – це фахівець медійної галузі, який готує огляди для ТРО, автор узагальнюючих матеріалів на теми внутрішнього чи міжнародного життя. У своїх матеріалах він порушує актуальні проблеми, аналізує численні факти, події; має широкий кругозір, глибокі знання матеріалу, високу журналістську культуру, дотримується етичних норм.

Інтерв'юер (англ. *interviewer*) – а) особа, яка проводить опитування; б) журналіст, який готує і проводить інтерв'ю на ТБ. На деяких ТК – це окрема журналістська професія, хоча фрагменти інтерв'ю як форми журналістської роботи присутні практично у всіх жанрах ТБ-журналістики. Для інтерв'юера найважливішими якостями і одночасно умовами успішної роботи є два: уміння попередньо детально спланувати розмову з майбутнім співрозмовником і здатність до миттєвого реагування на несподівані повороти бесіди. Для успішності – необхідно добре володіти темою, щоб зуміти ненав'язливо вести «свою» лінію бесіди (особливо якщо розмова йде в прямому ефірі); витримувати «м'яку» інтонації і загальну «теплу» атмосферу; долати у розмові штучність, навмисність, в яких насправді йде розмова (присутність камери, освітлення і т.д.); самому, і допомогти в цьому співрозмовнику, встановити контакт, порозуміння із запрошеним, – значить, створити умови для виконання задачі.

Журналіст – це штатний (або позаштатний) творчий працівник ТРО, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для подальшого розповсюдження. «Професія журналіста, – як справедливо зазначає І. Михайлин, – це величезна моральна відповідальність за кожне вимовлене чи написане слово».

Традиційно *журналіст (новинар)* – особа, яка займається збором, створенням, редагуванням, підготовкою та оформленням інформації для редакції зареєстрованого ЗМІ, що пов'язаний з нею трудовими чи іншими договірними відносинами (або займається такою діяльністю за власною ініціативою). Серед обов'язків наступне: здійснювати підготовку інформаційних матеріалів на задані теми за вимогам редакції (і у визначений час); формувати перелік питань для інтерв'ю, призначати зустрічі, виїжджати на місце їх проведення, проводити інтерв'ю (при цьому обробляти його результати й представляти в інформаційних матеріалів в певному жанрі; перевіряти достовірність інформації; редагувати матеріали, стежити за точністю фактичних даних: цифри, імена, прізвища; створювати і вести інформаційні бази, необхідні для підготовки матеріалів; пропонувати нові ідеї, теми для висвітлення. Разом із тим, журналіст повинен прагнути до підвищення професійного та особистого росту, навчання, самовдосконалення; підтримувати

позитивний моральний клімат в колективі та проявляти взаємопітримку, відповідальність, довіру, оптимізм.

ТБ-мовлення не можливе й без технічних працівників. Серед них є такі, що забезпечують творчо-виробничий процес на ТК (який без внесення творчого складника є дещо штучним). Скажімо, *звукооператор* (нім. *tonmeister*) – працівник ТРО, який здійснює первинну обробку звукових сигналів і відповідає за художність звучання передач. Він може бути учасником знімальної групи, працює з записом – відстежує рівні звуку фонових шумів і звуку діалогів. Звукооператор підпорядковується звукорежисеру.

Звукорежисер або *звукоінженер* (англ. *sound engineer*) – технічний співробітник, діяльність якого пов'язана з обробкою звуку: записом, відтворенням звуку за допомогою технічних засобів звукових студій, знімальних павільйонів на ТБ. Звукорежисер бере участь у розробці режисерського сценарію, проводить пробні записи звуку. В його обов'язки входить здійснення та контроль за синхронним звукозаписом та монтажем всіх видів звуку. В результаті його діяльності отримуємо кінцевий варіант фонограми матеріалу, котрий отримується в ході зведення (перезапису) всіх початкових елементів, що складають звуковий ряд. Звукорежисер на ТБ є учасник знімальної групи, у його завдання входить створення озвучування, забезпечення належного рівня аудіо, згідно з ідейно-художнім задумом автора сценарію та режисера.

Освітлювач – це фахівець, що обслуговує освітлювальну апаратуру під час ТБ-передач, зйомок у павільйоні і в натурі. Виставляє освітлення нічних і вечірніх сцен, створює світлові ефекти із застосуванням різних технічних засобів; бере участь у розробці схем освітлення зйомок і телепередач; виконує монтаж освітлювальних засобів, за вказівкою оператора коригує освітленість об'єкта.

Цей перелік ще можна продовжувати, оскільки існує ще ціла низка під категорій професій (асистенти, помічники тощо), залежно від статусу та географії діяльності ТК.

?Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Яка роль Республіканського ТБ у формуванні українського телепростору?

Чим відзначилося творче об'єднання «Відеофільм» у становленні телевізійного простору України?

Які структурні зміни відбулися на українському ТБ й як вони вплинули на подальше виробництво ТБ-продукту?

Які події «припадають» на часи застою й як вони вплинули на виробництво власної продукції?

Які телетурніри проведені в ефірі «УТ» й яка їх роль для телепростору?

З чого почалося формування недержавного українського ТБ-простору?

У чому полягає специфіка супутникового ТБ?

Які особливості кабельного мовлення в Україні Вам запам'яталися?

Що таке цифрове ефірне мовлення?

Для чого необхідні мультиплекси й сеп-топ-бокси?

Яка роль Громадської ради у реалізації цифрового ТБ в Україні?

Коли Україна повинна перейти на «цифру» й що для цього необхідно зробити?

Що таке «авторське ТБ» як один із напрямків національного телемовлення?

Які телеканали в Україні Вам відомі й за якими критеріями їх розділяють?

Програмне наповнення ТК України в чому його тематична специфіка?

Що Ви запам'ятали із історії й сьогодення, програмного наповнення ТК «Новий канал»?

Чим вирізняється на українському ТБ-просторі ТК «Інтер» ?

Загальноформатні ТК, в чому їх особливість

У чому особливість пізнавальних, просвітницьких ТК?

Які посади необхідні на ТК для підготовки ТБ-матеріалів?

Чим займається редактор, редактор ТБ-програм, випусковий редактор?

Що Ви можете сказати про діяльність режисера ТБ?

Які обов'язки оператора?

Які професійні обов'язки має виконувати телерепортер?

Хто такий ведучий, які різновиди цієї професії виокремлюються на ТБ й в чому їх специфіка?

Які інші творчі посади на ТБ відомі Вам?

Журналіст – репортер: спільне й відмінне у роботі на ТБ?

Чим займається звукорежисер на ТБ?

Які професії для виробництва якісного ТБ-продукту Ви знаєте ще?

Які нові тенденції простежуються щодо фахової діяльності на ТБ?

МОДУЛЬ 2

ТЕЛЕВІЗІЙНЕ ВИРОБНИЦТВО

Тема 1. Робота журналіста у ході (на різних етапах) підготовки телематеріалу

Головні питання, що розглядаються:

Довиробничий, власне виробничий та післявиробничий етапи створення аудіовізуальної продукції. Особливості роботи над ТБ-матеріалом для прямих ефірів та програм у записі.

Основні терміни, поняття та імена: *телевиробництво, технічні засоби ТБ, сценарій, аудіовізуальний ряд, зйомка, постановка, запис, студія, закадровий текст, ньюзрум, підводка, відбивка, синхрон, стенд-ап, інтершум, прямий ефір, інтерактив, монтаж, Master Collection CS, трансляція.*

Вивчити основні складники, які необхідно знати й вміти використовувати під час виробництва аудіовізуального матеріалу, самостійно – є нагальним питанням. Розумітися на власне виробничих процесах, які відбувалися і наразі відбуваються допоможе публікація: «Розвиток вітчизняного телевізійного кінотелевиробництва: проблеми та перспективи» – <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/14.htm>.

Разом із тим зазначимо, що нині в Україні існує декілька крупних центрів для теле- та кіновиробництва, у яких здійснюється повний цикл виробництва.

Кіностудія ім. О. Довженка повністю перебуває у власності держави. Її великі, хоча й здебільшого застарілі павільйони та технічні потужності активно орендуються низкою провідних українських продюсерських компаній («Українська Медійна Група», «Стар Медіа», «ПРО-ТВ») та телеканалів («Інтер», «Студія «1+1»).

Контрольним пакетом акцій ЗАТ «Одеська кіностудія» володіє держава в особі Фонду Держмайна. Нині триває технічне переоснащення кіностудії й доведення її за багатьма параметрами до рівня «Cinema City». Закінчення модернізації, включаючи введення в експлуатацію двох нових павільйонів, планувалося ще на 2009р. ЗАТ «Ялтинська кіностудія» з 2003р. перебуває повністю у власності російської компанії «Полікомвест».

☞**Зверніть увагу.** Національна кінематека України (колишній «Київнаучфільм») залишається *найбільшою* в Європі спеціалізованою *студією неігрового кіно*. Павільйони студії активно використовуються як для зйомок телепрограм, музичних кліпів та роликів, так, подекуди, і кінофільмів (наприклад, «Аврора» Оксани Байрак). НКУ має власне виробництво – близько 10 документальних фільмів на рік, хоча її продукція має більший попит за кордоном (Росія, Польща, США), аніж в Україні.

Студія «Укртелефільм» вважається сьогодні найкращою в Україні з технічної точки зору, причому саме для ТБ-зйомок. На її базі, зокрема, було відзнято україномовний вітчизняний телесеріал «Родичі». Знаходиться у державній власності.

Поряд із цим власні кіновиробничі комплекси вже почали будувати деякі продюсерські компанії, причому масштаби цих проектів свідчать, що обсяги українського ринку теле- кіновиробництва значно зростуть упродовж 5-10р. Наприклад, компанія «ПРО-ТВ» буде під Києвом сучасну студію, лише павільйонна площа якої близько 10 000 м², а у розпорядженні творчого об'єднання «Мамаду» нині знаходиться близько 7 000 м² знімальної площі.

Починаючи приблизно з 2000р. в Україні з'являється низка виробників телевізійного кіно, які стали впливовими гравцями не лише на вітчизняному, але й на пострадянському ринках. Крім згаданих, це: «Українська Медійна Група», «Film UA», «Star Media», «Production UA», телеканали «Інтер», «Новий», «Студія «1+1», «ICTV», «СТБ».

З липня 2007р. просування свого продукту на вітчизняний ринок почала компанія «Амедіа Україна» – одне з підприємств потужного російського холдингу «Амедіа», партнерами якого є телеканали «Інтер» та «1+1».

На сьогоднішній момент на території України вже створені десятки найменувань теле- і кінопродукції різних форматів, плани виробників і прогнози фахівців щодо її кількісного зростання у найближчому майбутньому – цілком оптимістичні. Разом із тим, треба підкреслити, що йдеться про комерційний сектор телекіновиробництва, а його розвиток має свої, досить неоднозначні особливості.

Сьогодні експерти виділяють *три основних типи* студійних комплексів для теле- і кіновиробництва: «Production Precinct» – порівняно невеликі комплекси з кількома павільйонами, оснащеними базовою виробничою інфраструктурою й найнеобхіднішим набором послуг і техніки. Пристосовані здебільшого для виробництва саме телевізійного кінопродукту; «Cinema City» – студії повного циклу виробництва із значно більшими знімальними площами.

Такі студії мають всю необхідну інфраструктуру й орієнтовані на широкий спектр виробництва, включаючи високобюджетне кіно; «Media City» – потужні центри кіно- й телевиробництва, що надають максимальний спектр послуг. Кіностудії такого рівня мають не тільки велику кількість знімальних павільйонів, але й, наприклад, басейни для зйомок у воді, автопарки з автомобілями різних часів, великі натурні площадки, на яких можлива побудова декорацій різних епох і ландшафтів, міських вулиць різних країн тощо. «Media City» обов'язково має також найсучасніше технічне обладнання, інформаційно-комунікаційну інфраструктуру, нерідко – власні концертні зали й кінотеатри. Для прикладу, в одному з таких комплексів Babelsberg (Потсдам, Німеччина) надають свої послуги більш ніж 130 компаній.

За оцінками фахівців, на сьогодні в Україні (попри заяви деяких бізнесменів про плани комплексної модернізації наявних потужностей і будівництва нових великих комплексів) немає студій, які відповідали б стандартам сучасних «Cinema City» чи «Media City». Це поки що робить проблематичним масове виробництво національного кіно для великого екрана, – принаймні у масштабах, типових для розвинених країн. Зате вітчизняні студії та техніка цілком підходять для налагодження системи замкнених циклів виготовлення українського телевізійного кінопродукту.

Найвпливовіші виробництва, що діють нині в Україні, вдаються до типової для цього бізнесу маркетингової стратегії: вони виготовляють (або закупають в РФ) в основному суто комерційний продукт різних форматів та якості, але розрахований, відповідно, на російського споживача. Для України такий стан забезпечує мінімальні фінансові ризики, достатню аудиторію, розміщення реклами, а отже – прибуток. Тому «цей продукт» кількісно домінує (*сподіваємося, що домінував до певного часу – прим авт.*) у нашому ефірі й розміщується, переважно, у прайм-тайм. ТБ-фільми власного виробництва в рамках бюджетного фінансування на базі державних організацій мають – незалежно від їх якісних характеристик – значно нижчі обсяги розміщення на ТБ та глядацькі рейтинги.

Таким чином, як зазначає медіа-консалтингова компанія *Media Resources Management*, виникає суто гуманітарна проблема – переважна більшість ТБ-кінопродукції, що виготовляється в Україні і розміщується на вітчизняному ТБ не є українською не тільки за мовною ознакою, але й з точки зору художнього змісту. Відтак, вона об'єктивно виступає чинником консервації й зміцнення російського мовно-культурного ареалу, гальмує процеси формування консолідованої української спільноти, сучасної української ідентичності.

Показово, що створені в Україні серіали та телефільми наш глядач зазвичай ідентифікує як російські. Відтак, держава має всі можливості для розв'язання свого головного в цій галузі гуманітарного завдання – налагодження масового виробництва й демонстрації національного – з художньої та змістової точок зору – ТБ-кінопродукту.

Виходячи з ситуації, що склалася у галузі, Кабінету Міністрів України, профільним міністерствам та відомствам необхідно відмовитись від українонеєфективних та застарілих моделей «освоєння» бюджетних коштів і перенести центр уваги з продюсерства (виробництва) на замовлення продукції. У цьому контексті, можливо, є доцільною розробка та реалізація цільової програми державних замовлень на виробництво теле- і кінопродукції відповідного спрямування з обов'язковою конкретизацією: 1) тематичного діапазону продукції (орієнтовно – українська історія, культура, сучасна Україна, її повсякденне життя); 2) форм, умов та механізмів проведення конкурсу на створення сценаріїв, власне продукту, його розміщення; 3) порядку укладання контрактів із продюсерськими компаніями та ТК; 4) відомств та посадових осіб, відповідальних за виконання програми; 5) механізмів та гарантій забезпечення громадського нагляду за ходом її реалізації.

Ефект від програми має проявитися у наступному: а) суттєвий зріст виробництва та розміщення на вітчизняному ТБ правдиво національного телевізійного кіно; б) створення передумов для виникнення консолідованої, задіяної у виробництві і фахової української кінематографічної спільноти, що є однією з підстав відродження потужного українського кінематографа як індустрії й культурного феномена.

Для досягнення зазначеного необхідно виконати такі завдання: модернізація системи підготовки кадрів та забезпечення їх роботою за фахом в Україні; модернізація кіновиробничих потужностей державної форми

власності; розробка програми розвитку та запровадження нової системи державних замовлень на виробництво телевізійної кінопродукції; створення спеціального фонду на підтримку вітчизняного кіновиробника.

Це, в свою чергу, вимагає розробки та прийняття пакету законодавчих актів, які сприятимуть всьому вищезазначеному:

Отже, основними етапами телевиробництва є: довиробничий, власне виробничий та післявиробничий.

Головними компонентами довиробничого етапу є: ідея (інформаційний привід), розробка концепції (жанрового вияву) матеріалу, засоби реалізації та написання сценарію (заявки) з визначенням хронометражу, особливостей візуального ряду (місця зйомки, об'єктів зйомки, ракурсів), озвучування (використання інтершуму, фонового наповнення), технічних засобів та особливостей зйомки і засобів обробки відзнятого матеріалу, програм для нелінійного монтажу, залучення інших комп'ютерних програм для використання різного роду ефектів, графічного матеріалу, інших мультимедійних компонентів.

Найбільшу увагу варто приділити розробці концепції ТБ-матеріалу, яку можна успішно реалізувати у підготовці сценарію.

Сценарій – спочатку: короткий виклад подій, що здійснюються під час спектаклю. Кіносценарій (телевізійний) відрізняється від театрального обов'язковим зазначенням технічних рекомендацій для зйомки й монтажу («крупним планом», «дальнім планом», «загальним...», ... «макропланом», «наплив» і т.д.) та наявністю пояснювальних текстів для глядача. ТБ-матеріал здебільшого реалізовується у *режисерському* сценарії – художньо викладеній словесній моделі майбутнього екранного твору, яка розробляється спільно з оператором, художником, редактором, ведучим тощо.

Термін «сценарій» походить від італійського слова *scenario* й тлумачилося як «короткий виклад змісту драматургічного твору, його сюжетна схема, за допомогою якої створюється вистава, план-схема п'єси, кінофільму, опери, балету або масового театралізованого заходу». Подібне значення цього поняття знаходимо у посібнику «Драматургія масових театральних заходів» відомого сценариста, викладача кафедри режисури Харківської державної академії культури А. Житницького. Він відзначає, що термін «сценарій» сьогодні набуває іншого змісту: «літературне першоджерело видовища, що реалізується за допомогою різних технічних засобів (це для сценаріїв кіно, радіо та ТБ), або ж за допомогою засобів сценічної, театральної виразності у масовій дії (для сценаріїв театралізованих видовищ)». Поділ сценаріїв за технологіями їх втілення має базове значення і підтверджує висновки про особливу техніку створення тексту для аудіовізуальних продуктів.

Такий поділ часто залишається поза увагою. Наприклад, словник за редакцією Ю. Бідзілі визначає сценарій як «детальний план сценічної вистави, кінофільму, структурну канву масового заходу, радіо- або телепередачі». Незважаючи на те, що словник стосується саме журналістських термінів, на нашу думку, поняття сценарію окреслено у ньому дуже загально, без конкретної проєкції на телевізійну журналістику.

Більш «телевиробничим» вважаємо визначення, подане у глосарії підручника З. Дмитровського: «Сценарій – словесно-логічний еквівалент майбутнього екранного твору, його літературна основа. У сценарії детально, послідовно і конкретно автор викладає розвиток теми, її зорове тлумачення, описує майбутні дії». Відповідність цього терміну аспектам телевиробництва і практична привабливість виявляється у сполученні «зорове тлумачення», що дає змогу говорити саме про «екранний продукт».

Досліджуючи нові тенденції у ТБ-журналістиці О. Кухаренко визначає, що: «сценарій – це творча обробка вивченого журналістом життєвого матеріалу за допомогою драматургічних, пластичних, монтажних і словесних засобів виразності», адже телевізійна дійсність створюється за допомогою основних методів творення аудіовізуальних образів, в основі яких драматургія, монтаж, «екранна» і словесна виразність.

У телевізійній журналістиці виділяють *літературний* (авторський) і *режисерський* (або *постановковий*) сценарії. Дослідник Ю. Шаповал, з'ясовуючи відмінності цих двох видів сценаріїв, наголошує на наступному: якщо у літературному сценарії відображають загальну будову телетвору, то режисерський повністю конкретизований. Він передбачає розкадрування сценарного матеріалу: розділення його на окремі знімальні кадри, визначення змісту і тривалості кожного, ракурсів знімання, музичного оформлення тощо.

Розробкою режисерського сценарію займаються переважно режисери, його застосування на ТБ зведене до мінімуму: він здебільшого використовується для створення ТБ-фільмів, серіалів і документальних матеріалів. При зйомці ж телепрограм режисери послуговуються монтажним листом (планом) або монтажним сценарієм.

Сценарій є чи не найголовнішою ланкою у виробництві телепродукту. О. Кухаренко у методичних матеріалах до курсу «Сценарна майстерність» подає таку послідовність етапів роботи над сценарієм: творчий задум; творча або сценарна заявка; відбір матеріалу; фабула та сюжет; сценарний план; конфлікт і композиція; літературний сценарій.

Практика телевізійного виробництва диктує необхідність ще на ранній стадії роботи над передачею або фільмом формулювати задум і оформлювати його у вигляді літературної заявки (творчої, сценарної). Тож, *заявка* – це сформований задум, короткий виклад авторської ідеї екранного твору, його фабули, драматургічної побудови, характеристики головних героїв, системи художніх прийомів, а також жанр і хронометраж.

Наступний крок – *сценарний план*. Це літературний проект, робоча версія майбутньої ТБ-передачі, її сценарна схема, у якій відображено бачення автором задуманого, намічено уявний хід розвитку дій, коли характер матеріалу завчасно визначити не можна. Теоретично сценарний план допомагає цілеспрямовано працювати над сценарієм, він виключає навіть незначний відхід від теми і дає загальне уявлення про структуру усього дійства. Хоча сценарний план має бути схемою, яка «вміщує послідовність екранних дій» а літературний сценарій – описом, варто зауважити, що на практиці відмінностей

між ними майже нема, принаймні для інформаційних жанрів, де відбувається трансформація і злиття цих двох етапів сценарної роботи.

Про схожість цих двох понять свідчить схема оформлення літературного сценарію, запропонована у практикумі В. Бабенко та О. Сербенської. Достатньо порівняти її зі схемою оформлення сценарного плану сюжету з репортажем з дослідження В. Керролл «Новини на TV». Ці дві схеми не ідентичні, але радикальних відмінностей не простежується. Зокрема вони обидві містять у собі ті самі компоненти: відеоряд з класифікацією планів і описом змісту кадрів і звукоряд (аудіоряд) з текстом журналістського твору і синхронами.

Отже пропонуємо таку, дещо уніфіковану, схему *сценарію*:

СЦЕНАРІЙ

(жанр матеріалу) «Назва»

Авторська група:

або:

Журналіст:

Оператор:

Монтаж:

Дата виходу в ефір:

Загальний хронометраж:

№ кадру	Хронометраж	Відеоряд	Аудіоряд	Примітки
1.	Вказати початок та завершення кожного кадру (не залежно від його хронометражу, напр. 1,5 сек., що використовується для «перебивки»)	Необхідно зазначити 1. Крупність планів: загальний середній, крупний, макроплан і т.д. 2. Хто/Що є (чи має бути в кадрі). 3. Місце зйомки (локація) А також, за потребою, наявність панорам , різновиди панорамування; ракурси зйомки.	Закадровий текст Звуковий супровід Інтершум	Вказуються титри Ім'я, прізвище посада Використана музика Інфографіка Специфічні прийоми монтажу та зйомки Додаткове оснащення, відеотехніка, освітлювальні прилади
	Синхрон: ... (зазначити повністю / початкове речення та остання фраза)			
	Якщо це репортаж: Стенд-ап: текст..... (зазначити повністю) (а також ім'я, прізвище, посада та назву ЗМІ)			

Наступним етапом телевізійного виробництва, ясна річ, є *здійснення зйомки* – підготовки всього візуального ряду до матеріалу відповідного жанру.

Як її здійснювати, та на що необхідно звернути увагу – радимо ознайомитися із описом посад та професійних обов'язків оператора.

☞ **Зверніть увагу.** Також стане у нагоді ще раз перечитати електронні матеріали: Т. Засорина, Н. Федосова. Професія – журналіст – http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=334&c_id=2999, лекція № 6 «Журналистские профессии» книги В. Цвик Введение в журналистику – http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=334&c_id=2999.

☛ *Про основні складники сценарію докладніше:*

Закадровий текст та інтершум є компонентами аудіоряду. *Закадровий текст* – текст до сюжету, який виголошується за кадром. І. Машенко називає його знеособленим (на відміну від закадрового коментаря, що має авторський характер подачі матеріалу) матеріалом про офіційні події; озвучують здебільшого від 3 особи, нерідко з прямим посиланням на офіційне джерело інформації. *Інтершум* – це звуки (шуми), які присутні (є) на знімальному майданчику, павільйоні, які виступають як природні виражальні засоби і записуються під час відеозйомки на мікрофон-«гармату» (рос. «пушку»). Це головні компоненти, «цеглинки» сюжету. Запам'ятайте, що кожна із них має бути співвідносна: коротко – довго, більше – менше. Як і в будинку – все має бути збалансованим.

Відеоряд – вся сукупність відзнятих на камеру кадрів і розташованих у певній послідовності після обробки відеоматеріалу для демонстрації у сюжеті. **☛Зверніть увагу.** До нього зараховується й те, що не увійшло до сюжету, а було відзнято! *Стенд-ап* не вважається відеорядом, а є окремим компонентом.

Лайв – це невеликий «шматок» відеоряду, який видається в ефір з натуральним звуком, записаним на відеокамеру. Це поняття прийшло із термінології кіновиробництва. «Живий звук в кадрі» – від англ. *live* «наживо».

Синхрон – це важливий компонент більшості репортажів – звуковий фрагмент, записаний на місці зйомок: коротке інтерв'ю когось-небудь (наприклад, очевидця або експерта). Звуковий фрагмент вибирається до того, як написаний текст, оскільки для того, щоб синхрон природно «лягав» в репортерську розповідь, йому повинен передувати закадровий текст, що «підведе» до висловлення у синхроні.

Стенд-ап (англ. *standup* – стійка) – вербальний репортерський прийом, при якому журналіст працює безпосередньо в кадрі, часто – на місці події.

Існують різні способи запису стенд-апу. Журналіст може просто стояти на якомусь тлі, необхідно стежити, щоб задній план мав максимально велику перспективу (журналіст ні в якому разі не стоїть перед суцільною стіною). Якщо є можливість, то стенд-ап знімають в гущині подій. У деяких службах телевізійних новин взагалі неприйнятні стенд-апи з нерухомим кореспондентом.

Інший спосіб створення стенд-апу ґрунтується на русі телерепортера. У такому випадку журналіст одночасно говорить і йде (або біжить). Але стенд-ап не повинен «вибиватися» з загальної картини сюжету по кольоровості, часу доби, обстановці і місцем. Тому стенд-ап знімають одночасно зі зйомкою самої події. Але далеко не кожна подія настільки видовищна, що дозволяє записати візуально змістовний стенд-ап. У таких випадках стенд-ап може виконувати функцію композиційного елемента, за допомогою якого в репортажі відбувається перехід від однієї відеоінформації до іншої (так званий стенд-ап-місток). **☛Зверніть увагу,** про це докладніше у наступній темі.

Панорамна зйомка – фіксація руху, яка забезпечує оглядові, безперервні плани зйомки відеоматеріалу. Традиційно виокремлюють *горизонтальну* (зліва

→ направо, справа → наліво), *вертикальну* (зверху → вниз, знизу → вгору) та *діагональну* панорами.

Ракурс – кут зйомки (з верхнього/ нижнього) або місце розташування камери щодо відображуваного об'єкта (фронтально, збоку).

Останнім етапом продакшну – є *постпродакшн* (англ. *Post-production*) – етап теле- кіновиробництва, на який припадає обробка відеоматеріалу після зйомок фільму чи телепрограми, підготовка і виготовлення комп'ютерних об'єктів, редакція, монтаж, озвучування.

Монтаж – особлива система смислових, звукових і ритмічних співвіднесень між окремими кадрами, їх формальне і смислове поєднання й співставлення задля композиційного рішення телематеріалу у цілому. Або ж інакше: розташування у певному порядку кадрів за допомогою технічних засобів та комп'ютерних програм, яке зумовлюється творчим задумом, змістом телевізійного матеріалу. Власне процес поєднання кадрів називається технічним монтажем.

Монтаж по звуку – монтажний прийом, за допомогою якого досягається природне звучання голосу, шумів, а також поєднання звукового наповнення із зображенням задля розкриття змісту телетвору.

☞ **Зверніть увагу.** *Покрокова інструкція* по здійсненню обробки аудіовізуального (телевізійного) матеріалу (для зручності використання) подана у *додатках*.

Фази *постпродакшну* включають в себе процесинг, дигіталізацію (англ. *digitizing, capture*) переведення зображення у цифровий формат, композитинг (суміщення) відзнятого матеріалу згідно з вказівками режисера, синхронне озвучування готового матеріалу, фінальний монтаж у цифровому форматі, кольорову корекцію, роботу над вирівнюванням кольорів зображення в цілому, а також реалізація «зробленого» телепродукту в ефірі ТК, кіноекранах, Інтернеті тощо.

Кілька слів про розуміння поняття «прямий ефір». *Прямий ефір* (від англ. *Live television* або просто *Live*) – це процес безпосередньої передачі ТБ-сигналу з місця проведення запису в ефір, тобто трансляція сигналу в реальному часі (безпосередня трансляція передачі без монтажу й обробки зображального ряду). Внаслідок технічних обмежень апаратури, яка здійснює ТБ-передачу, і багатьох точок переходу сигналу (камера – центр обробки сигналу – передаюча антена – супутник – супутник – прийомна антена – телевізор).

☞ **Зверніть увагу,** що прямий ефір ніколи не буває цілком «прямим»: у будь-якому разі відставання на декілька секунд.

Особливості роботи над ТБ-матеріалом для прямих ефірів полягають у тому, що до них треба особливо ретельно готуватися, аби в ході трансляції не було «збоїв». Препродакшн заключається у таких же діях як і для програм у записі. Велика роль у якісному ефірі «на живо» залежить від технічних питань та роботи відео обладнання, проте велика відповідальність «лягає» на ведучих таких програм в ефірі.

Щодо специфіки прямоефірних передач, то це є дещо більше, аніж просто передача реального ходу дій і повноти інформації. Його завдання – відновити паритет між сторонами, які знаходяться по різні боки «голубого екрана».

То ж і «прямий ефір» к. 80-х не ідентичний «живому» ТБ поч. 60-х рр. (про який ми вже згадували). По-перше, на новому виткові розвитку ТБ він одержав потужне технічне оснащення у вигляді мобільних ПТС, можливостей виходу прямо з малогабаритних камер ТЖК у радіорелейні лінії. Космічні ретранслятори миттєво «перекидають» сигнал з континенту на континент. По-друге, у передачі «живого ефіру» складовою частиною стали органічно входити попередньо зафіксовані на ВМЗ фрагменти й епізоди, тим самим збагачуючи документально-публіцистичну палітру «домашнього екрана». Портрети (і що найсуттєвіше), демократизація життя і гласність дозволяли найталановитішим і сміливим журналістам та режисерам уникати шаблонізації екранного дійства.

Друга половина 80-х рр. ознаменувалася на ТБ принципово новою формою спілкування – *телемостами* I, знов-таки, двосторонній ефірний контакт (дуже часто в режимі прямого ефіру чи в наближеному до нього варіанті відеозапису) з'явився на нашому ТБ саме у цей перебудовний час не випадково.

Справжнє «дихання» телемостам надали передачі так званої народної дипломатії. Однією з перших таких стала програма «Ленінград-Сістл» (1985р.), в якій вперше на нашому екрані дебютували В. Познер та Ф. Донах'ю. До найвідоміших міжнародних екранних діалогів ЦТ належить серія з шести телемостів «Кремль-Капітолій» (1987-1990рр.), 6 передач з Британією (березень 1988р.), тематичні програми-диспути «Права людини» (СРСР-США, СРСР-Великобританія, 1988р.), п'ятисерійне «Шоу Філа Донах'ю» (1987р.) та ін. Загалом у 1987-1990рр. по всесоюзній телемережі транслювалося близько двохсот міжнародних телемостів.

Саме на поч. 90-х минулого століття час ТБ повернуло собі найпотужнішу свою зброю – *прямий ефір*. Адже відеозапис, який на початку 70-х увійшов у ТБ-процес як технологічний засіб фіксації зображення і звуку, невдовзі перетворився в ідеологічну зброю: все записувалося, старанно редагувалося-монтувалося, підчищалося і тільки попередньо переглянуте відповідного рівня керівниками (нерідко навіть з партійних та інших органів), і лише після того благословлялося в ефір. Доходило до дивовижного. Якщо уже ніяк не можна було обійтися без прямого ефіру (наприклад, під час трансляцій першотравневих чи жовтневих демонстрацій), то давали «живу» відеокартинку святкових колон, а музичний маршевий супровід – не вуличних оркестрів, а під фонограми із студійних магнітофонів (аби випадково якісь «не ті» вигуки чи мелодії не потрапили в ефір). Для вечірнього ж повтору репортажу в запису його «підчищали», аби на екрані «вожді» не позіхати, не чухали носа, часто не дрімали в президії чи на урядовій трибуні.

І якщо попервах міжнародне «мостобудування» було прерогативою виключно Центрального ТБ, то поступово до цього виду екранної діяльності підключилися республіканські студії, а також крупні крайові та обласні.

Перший український телеміст «Київ-Братислава» був проведений у травні 1986р. Йому передувала угода про творче співробітництво між Українським і Словацьким ТБ, одним з пунктів якого передбачалося регулярне проведення міжнародних телемостів між столицями двох республік. До цієї роботи залучалися різні головні редакції УТ. Так, перший телеміст «Київ-Братислава» готувала редакція пропаганди, у 1987р. – редакція телемовлення на Київ і область, у 1988 – редакція передач для дітей та юнацтва, у 1989 – редакція науково-популярних і навчальних програм. Залучення до підготовки таких складних передач різних творчих колективів продовжувало дух творчого змагання в ефірі, тематично урізноманітнювало телемости.

У грудні 1987 року Українське ТБ встановило екранний контакт зі своїми колегами з ФРН: було проведено телеміст «*Київ-Кельн*». Враховуючи, що це був передноворічний випуск, основою його стали проблеми відпочинку молоді.

Найскладнішими у творчому й технологічному відношенні виявили екранні діалоги через Ла-Манш – «*Київ-Бірінгем*» (1988р.), організатором якого була редакція телемовлення на Київ і область, у 1989 – редакція науково-популярних і навчальних програм. Проходили вони у гарячих дискусіях, були гострополемічними.

Деякі з міжнародних телемостів набували суто культурологічного характеру. Саме такими були «*Київ-Тампере*» (музична редакція УТ, 1987р.), «*Київ-Софія*» (літературно-драматична редакція, 1989р.).

Пробували свої сили у міжнародному «мостобудуванні» й обласні студії України. Зокрема, дві спільні програми з болгарським містом Варна підготували одеські телевізійники. Вони ж через американський супутник зв'язку «Інтелсат» здійснили космічний «діалог» з Калькуттою (Індія). Яскравим і багатобарвним вийшов телеміст, який у 1989р. «поєднав» древній Львів з Вінніпегом. Для канадського ТБ він взагалі став першим міжнародним теледіалогом з європейським партнером. Дебютували у цьому виді мовлення й львівські телевізійники. Телемостові «*Львів-Вінніпег*» була притаманна атмосфера особливої сердечності, адже по обидва боки океану зібралися в основному представники однієї нації – українці. У Львові – громадяни України, у Вінніпезі – канадці, предки яких вирушали із західноукраїнських земель у пошуках кращої долі на північноамериканській континент.

Близько двох десятків міжнародних екранних діалогів провело Українське ТБ зі своїми зарубіжними партнерами у 1987-89рр. Звичайно, не все було «без збоїв» при підготовці цих програм.

Республіканська студія взяла участь в організації *телемостів*. Так, разом з ЦТ була підготовлена телепрограма «*Рахунок 904*» – переклик відомих майстрів естради, що виступали у концертному залі «Олімпійський», та «ліквідаторів», котрі знаходилися у київській телестудії. Весь грошовий збір від концерту пішов у фонд допомоги чорнобильцям. Виразні кадри представило українське ТБ у міжнародному телемості вчених-атомників «*Москва-Київ-Сан-Франциско*».

За часів перебудови ТБ повертається до свого «початкового мовлення» – прямого ефіру. *Докладніше із історією, тематикою, особливостями організації*

й проведення телемостів – у праці відомих дослідників ТБ В. Бугрима та І. Мащенко Телебачення прямого ефіру (К.: Либідь, 1991).

Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Які крупні центри з ТБ- та кіновиробництва з повним циклом виробництва Вам стали відомі?

Які три основних типи студійних комплексів для теле- і кіновиробництва Вам запам'яталися і в чому їх специфіка?

Що необхідно зробити на довиробничому етапі підготовки ТБ-матеріалу?

Які дії необхідно здійснити під час власне виробничого етапу?

Що передбачає панорамна зйомка матеріалу й які її види?

Яку роль відіграє ракурс зйомки у виробничому процесі?

Які «кроки» необхідно здійснити для нелінійного монтажу телематеріалу?

Які дії при нелінійному монтажу застосовуються для додаткового інформування глядача?

Що таке післявиробничий етап аудіовізуальної продукції?

У чому особливості роботи над ТБ-матеріалом для прямих ефірів та програм у записі?

З чого має формуватися сценарій й які його необхідні компоненти?

На що варто звертати найбільше уваги аби продакшн став успішним?

Що викликало труднощі при вивченні покрокової інструкції по монтажу?

Тема 2. Виробництво новин на телебаченні

Головні питання, що розглядаються:

Жанрова структура телевізійної журналістики. Методи викладу телевізійних новин. Діяльність інформаційної служби телевізійних новин. Структура інформаційної редакції. Технологія інформаційного телевиробництва. Виробництво телевізійного сюжету. Репортаж на телебаченні. Особливості репортажу й робота репортера. Коментар, його характерні ознаки, приклади телекоментарів на вітчизняному ТБ. Специфіка та техніка підготовки й реалізації на екрані.

Основні терміни, поняття та імена: жанри ТБ, інформаційні жанри, аналітичні та художньо-публіцистичні (публіцистичні) жанри, сюжет, повідомлення, репортаж, інтерв'ю, кореспонденція, нарис, журналістське розслідування, замальовка, коментар.

Жанр ТБ-продукту становить конкретну єдність особливих властивостей форми в її основних рисах – своєрідній композиції, образності, мові, ритмі передачі (програми). Він є «опредмечуванням» авторського, художнього задуму ТВ-програми чи кінофільму. Дотримання загальних законів жанру – одна з головних умов високої якості й ефектності екранного твору.

Жанри вірізняються *за родом* (документальні чи ігрові), *за методом побудови образу* (символіка, реальність, алегорія), *за предметом зображення* (реальна чи сатирична картина), *за способом створення* (кіно-, відеоматеріали).

Традиційно: *Жанри кіно, ТБ* (франц. *genre* – рід, вид) – поняття, що узагальнює риси, притаманні екранним творам, вибудованим на основі однакових закономірностей.

Тележанр – тип телепередач, що мають певні жанрові особливості. Тележанр розрізняють за характером відображуваного об'єкта, конкретним призначенням у вирішенні певного завдання, масштабом охоплення дійсності, характером літературно-стилістичних та візуальних засобів, за допомогою яких авторський задум реалізовується на телеекрані.

Кожен жанр має свої закони, які впливають з його форми (репортаж, нарис, інтерв'ю, бесіда тощо). Водночас жанри активно модифікуються, трансформуються, «переливаються» один в інший (за І. Мащенко).

Класифікацію жанрів ТБ вперше розроблено Р. Борецьким («Інформаційні жанри телебачення»). Сучасна типологія телевізійних жанрів ідентифікує кілька рівнів, з яких два основні: інформаційно-публіцистичні – інформаційний виступ у кадрі, коментар, огляд, репортаж, інтерв'ю, бесіда, дискусія, прес-конференція; і художні (постановочні, ігрові) – нарис, документальні кіно – та відеофільми. Не зважаючи на «взаємопроникнення» елементів одних жанрових ознак в інші, у структурі будь-якої складної ТБ-програми, екранному творі можна відстежити сталі жанрові ознаки.

ТБ-жанри поділяються на: інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні (художня публіцистика, за Г. Сашук). Проте, зауважимо, у телевиробництві є низка особливостей й відмінностей, у порівнянні із жанрами преси).

Інформаційні тележанри (далі *Іж.* – прим авт.) жанри тележурналістики, головне призначення яких – оперативно відображати події, факти, явища. В них переважає подієва інформація (без поглибленого аналізу), яка здебільшого стосується лише якоїсь однієї події, одиничного факту. *Іж.* відповідають емпіричному (фактологічному) рівню осягнення і відображення реальної дійсності.

До *Іж.* належать: *усне повідомлення* (переважно оперативне: із відеорядом чи без нього), *відеосюжет*, *звіт*, *інтерв'ю*, *репортаж*, *огляд подій* (інформаційний: констатація факту), *коментар* (інформаційний різновид). І. Мащенко виокремлює замітку, звіт, інтерв'ю, репортаж.

До *аналітичних жанрів* відносять *відеокореспонденцію*, *інтерв'ю* (*бесіду*), *коментар*, *огляд*, *дискусію*, *прес-конференцію*, *журналістське розслідування*, *шоу*.

Художню публіцистику представляють *замальовки*, *нариси*, *есе*, *фейлетони*, *памфлети*.

Отже, *усне повідомлення* – найпростіший жанр телевізійної інформації, що дає змогу найоперативніше, крім прямого репортажу, повідомляти про подію. Може бути хронікальним (*це й є замітка!* – прим авт.), розширеним

(деталізованим) і коментованим / некоментованим. Найчастіше його реалізують ведучі в студії (при оперативному надходженні інформації).

Коментоване повідомлення – різновид телевізійного усного повідомлення, яке використовують з огляду на ймовірність небажаного тлумачення повідомлення або ж поверхового його сприйняття; складається з інформаційно-констатувальної та пояснювальної частин. З. Дмитровський вважає, що на ТБ – це максимально лаконічна історія, яка відповідає на питання: *коли? де? й що?* відбулося чи відбудеться, не деталізує, лише гранично стисло повідомляє про подію.

Розширене повідомлення – різновид телевізійного усного повідомлення, метою якого є подача деталей і подробиць, які допомагають чіткіше уявити подію, глибше зрозуміти її, сприяють підвищенню зацікавленості телеглядачів до новини. Інша назва: деталізоване повідомлення.

♣**Зверніть увагу.** До цього жанру також відносять *Телехроніку* –
1. Лаконічні усні та відеоповідомлення про актуальні події та факти.
2. Теленовини в цілому.

Хронікальне повідомлення – це максимально коротка, лаконічна інформація, яка гранично стисло відображає подію. Має постійні структурні елементи: *час (коли?), місце (де?) і суть (що відбулося?)*. Нерідко таке усне повідомлення передує відеорепортажіві, коментареві чи інтерв'ю.

Також різновидом повідомлення є *відеозамітка* (за І. Мащенко) – коротке повідомлення *Іж.*, в якому стисло викладається якийсь факт чи порушується питання. За формою поділяються на хронікальні, розширені інформаційні: за змістом – на повідомлення, відгук, пропозиція тощо.

При цьому Г. Сашук зауважує, що *хроніка* в журналістиці – коротке повідомлення про факт. Отже замітка і хронікальне повідомлення – визначення-синоніми. *Замітка* – найпопулярніший *Іж.*, основна складова бюлетенів (випусків) новин.

У документальному кінематографі відеозамітку часто називають хронікальним *репортажем*: це короткі матеріали, що показують основні моменти події в їхній природній послідовності.

Сюжет ТБ (за І. Мащенко) – короткий інформаційний екранний твір. Від повідомлення відрізняється наявністю елементів драматургії, що дозволяє глибше розкрити суспільне значення конкретної події чи явища.

Г. Сашук пропонує поділяти *сюжети* на 2 види: *перший* – повідомлення про офіційну, традиційну за формою подію: від сесії Верховної Ради України до прес-конференції. Суть його підготовки в якісній фіксації перебігу та вмілому професійному монтажі. *Другий* – сценарний, або авторський. На його підготовці та реалізації зупинимось детальніше.

Готувати сюжет – значить «підготувати» історію, розповідь. Подія – це матеріал сюжету, інформаційний привід – це його форма, а історія й є змістом сюжету. Драматургія сюжету – в наявності конфлікту. Для того, аби грамотно вибудувати конфлікт в сюжеті, необхідно згадати класичну схему (з теорії твору) – це *експозиція* (опис події, найпростіші факти: що, де, коли, з ким – тобто введення в суть інформаційного приводу), *зав'язка* (герой/антигерой,

конфлікт, зміст історії), *розвиток* (розвиток подій, нові факти, «захоплення» глядача історією), *кульмінація* (найвищий розвиток конфлікту, пік емоцій), *розв'язка* (результат конфлікту, часом висновки).

Технологія сюжету вибудовується за *законом формули*: 1 сюжет – це 1 подія, 1 інформаційний привід, 1 історія, 1 емоція, 1 відповідь: для чого знімати. Це формула не тільки скеровує репортера-журналіста в певне русло (допомагає створити інформаційний образ), а й робить сюжет цікавим і зрозумілим (не заплутаним) для глядача, викликає відповідну й просту емоцію.

Справжній сюжет – це цікавий для глядача матеріал. Аби все вдалося – врахуйте *такі поради*: знаходьте яскравий інформаційний привід, шукайте історію з гострим (актуальним) конфліктом, фактурним героєм (антигероєм), завчасно визначайте головну емоційну складову (просту, людську) для глядача, формуйте потужний інформаційний образ сюжету.

Таким чином, *сюжет* – це окремий авторський матеріал, створений репортером для інформаційного випуску, довжиною (хронометражем) не менше однієї хвилини, в ході якого змодельоване повідомлення про подію, відзняту на ТБ-засоби і змонтовану (або оброблену) у вигляді відеоматеріалу.

Складники сюжету – це відеоряд, закадровий текст, синхрон та інтершум. Часом, як сучасний елемент відеоряду – *лайв* (інтершум) чи *стенд-ап* – пряме включення в ефір кореспондента із місця події; також оперативне повідомлення. Це своєрідний *екшн* в кадрі. Крупність, хронометраж кадру, композиційна побудова – все це для журналіста, для глядача – це ряд зображень «строго і просто». На деяких ТК є чіткі правила для новин: заборонено «наїзди»/ «від'їзди» камери, часом і панорамна зйомка.

☞ **Зверніть увагу.** *Правило добору* робочого (рос. исходного) відео: 1 хв. ефіру – це 6 хв. робочого відео, відзнятого матеріалу на технічні засоби.

Повторимося, *що синхрон* – коротке інтерв'ю учасника сюжету (назва закріпилася від часів запису на плівку та подальшої синхронізації (поєднання відео і звука на одну доріжку), а *закадровий текст* – текст до сюжету, який виголошується за кадром. І. Мащенко називає його знеособленим матеріалом про офіційні події; озвучується здебільшого від 3 особи, нерідко з прямим посиланням на офіційне джерело інформації. *Інтершум* – це невеликий «шматок» відеоряду, який видається в ефір з натуральним звуком, записаним на відеокамеру. Це головні компоненти, «цеглинки» сюжету. Запам'ятайте, що кожна із них має бути співвідносна: коротко – довго, більше – менше. Як і в будинку – все має бути збалансованим.

☞ **Зверніть увагу.** *Технологія синхрону*: його необхідно «обрізати» так, аби сказане учасником події мало одну завершену думку (із початком та кінцем), складалося із кількох речень і напевно відтворювало ставлення учасника до події чи його особисту оцінку події, факту. Синхрон необхідний для: емоційного «пояснення» події, емоційного з'ясування ставлення учасника до неї, емоційної оцінки події. Просто синхрон (сухий факт) не важливий. Необхідно з'ясувати ставлення учасника до події, його думку. Синхрон не «визнає звань, рангів, посад».

Подаючи синхрон в сюжеті – ви говорите словами учасника. Утримувати глядача «людиною з вулиці» ви зможете 3-5 сек. Більш компетентний учасник може «витягнути» 8-12 сек., а для «балакунів» – 20 сек. Представникам влади «дозволено» говорити до 45 сек. Середній хронометраж синхрону – 8-15 сек. Синхрон необхідний для «дослуховування» до факту. Чим чіткіше запитання – тим правильніший синхрон. Аби отримати необхідне, *треба наступне*: запитувати лише про подію, цікавитися тільки найголовнішим, ставити запитання аби учасник поділився враженнями від події, знати добре тему – не плутати (наприклад, прізвище).

Чотири правила синхрону: завжди досягайте своєї мети щодо відповіді. Ви повинні знати відповіді на питання (правильне запитання те, на яке ви знаєте відповідь). Не запитуйте того, про що можна сказати за кадром. Не запитуйте про те, про що можете сказати в кадрі.

Для полегшення роботи при зйомці синхронів використовуйте традиційні запитання: *Хто/ що, де, коли, чому, яким чином/ у який спосіб*). *Не варто*: запитувати про цифри, ставити додаткові запитання, зайві (рос. наводящие) питання, запитань із однозначними відповідями (*так чи ні*), ніяких приватних запитань (якщо це публічна особа), не починайте зі слів «*Скажіть*», «*І на останок*», будьте коректними (прямо чи безпосередньо не ображайте, навіть якщо у синхроні відмовили), не намагайтеся фліртувати, шуткувати, формулюйте максимально просто запитання (*не варто в одне запитання «вставляти» кілька*), не намагайтеся вирізнитися надзвичайною освіченістю та обізнаністю. *Хороший синхрон* – три речення, а «гарне» запитання – три слова!

Навчіться фіксувати час, коли пишете синхрон (треба 10 сек.), зекономити час для їх підготовки допоможе чітко визначене ключове слово. Гарні синхрони, коли людина не очікує запитання й не помічає, що його знімають. Інколи синхрони дуже яскраві, доречні й хочеться використати у сюжеті всі. Цього робити не варто.

Крім того, що є питання як брати синхрони, виникає проблема *скільки їх брати у сюжет*. У сюжеті до 2 хв. – не більше 4 синхронів. В одному матеріалі – не може бути більше 3 синхронів однієї особи. У сюжетах до 2 хв. – до 2-х синхронів героя, та 2 – для свідків події.

Сюжет без синхронів – не повноцінний. Кращий синхрон – вибраний з двох однакових, правильний – короткий, яскравий і влучний. Справжній – одна емоція (до теми).

Телерепортаж (далі *Р.* – прим. авт.) – жанр ТБ, за допомогою якого наочно відтворюють картини дійсності у їхньому розвитку методами й засобами телемовлення. Часом у наукових джерелах (словниках) трапляється, що це різновид інформаційного відеосюжету, що відрізняється від відеозамітки ширшою подачею та осмисленням матеріалу, глибшим і масштабнішим розкриттям події. 2. Окрема телепередача про якусь подію.

І. Мащенко вважає репортажем суб'єктивну форму показу реальної події і/або розповіді про неї з яскраво вираженим ефектом присутності, «співучасті» глядача. *За способом виробництва Р.* діляться на: *прямі* (із безпосереднім виходом в ефір) та у *запису* (можливість наступного монтажу і до озвучування).

Репортаж відтворює подію у тій послідовності, в якій вона розгортається, дає їх оцінку, розкриває її суть. Різновидами *P.* є: *P.-звіт*, *P.-трансляція*, *P.-роздум*, *P.-інтерв'ю*, проблемний *P.* тощо.

Як ми зазначили, існує кілька видів *P.* Розрізняють за способом трансляції – прямий і фіксований *P.*. *Прямий P.* транслюється в ефір в момент вчинення дії і здійснюється за допомогою пересувної телевізійної станції (ПТС). Неможливість показати подію в момент її вчинення або в її реальному часовому обсязі (простіше кажучи, якщо дія затягується, а його інформаційна цінність поступається ціною ефірного часу) вимагає його фіксації.

За типом звукового супроводу *P.* поділяються на *синхронні* й *німі*. Синхронний *P.* (термін виник під час появи на ТБ синхронних камер, що дозволяють одночасно фіксувати зображення і звук) містить природні шуми події, мову його учасників. Німий *P.* позбавлений природних шумів, чути лише голос диктора, який читає закадровий текст. Німий *P.* – зрідка є в ефірі.

За способом подачі *P.* діляться на *коментовані* і *некоментовані*. Некоментований *P.*, або *трансляція*, – це найпростіший різновид *P.*. Він повністю позбавлений закадрового авторського тексту і використовується в прямому ефірі при показі найважливіших суспільно-політичних або культурних подій, де глядачам все зрозуміло без коментарів. Але коли подія незрозуміла без пояснень репортера, застосовується коментований *P.*, де репортер пояснює те, що відбувається на екрані за допомогою закадрового тексту.

Кожен вид *P.* застосовується в певних випадках. Наприклад, некоментований *P.* часом перетворюється на «картинки, що змінюються» й нічого не «говорять» глядачеві. А німий *P.* не викликає ні довіри, ні інтересу.

І нарешті ще одна класифікація *P.*: *подієвий*, *тематичний* і *постановочний*. В основі *P.*, як і багатьох інших жанрів, – насамперед актуальність, але часом вона неоднозначна. Це або одинична подія, або ланцюг взаємопов'язаних подій, фактів, що «переростають» в проблему. Звідси – два основних типи *P.*: *подієвий* і *тематичний*.

Важливий принцип вибору інформаційного приводу: новина повинна мати загальний інтерес. Іншими словами новина – це не тільки те, що людям необхідно знати, а й те, що їм цікаво знати.

Тому вибираючи інформаційний привід для *P.*, потрібно перш за все враховувати ці критерії. Для прикладу такий інформаційний привід, як страйк шахтарів, незадоволених заробітною платою. Так, цей привід відповідає першому критерію – новина прив'язана до події. Але чи цікава вона глядачеві? Багато хто із них не розуміється на специфіці роботи шахтарів і ця тема загалу просто нецікава. А деякі сюжети, навпаки, можуть потрапляти відразу у кілька категорій: вони і цікаві, і необхідні. Наприклад, *P.* про прийняття нового закону, що хвилює освітян приверне набагато більше глядачів.

Тематичний P. Іноді стверджують, що журналіст готує «свій» матеріал. Упродовж деякого проміжку часу репортер збирає факти, вивчає якісь явища, вибудовує причинно-наслідковий ланцюжок. Саме цікавий ланцюжок фактів, з якого випливає несподіваний висновок про явище, що цікавить глядача, є приводом для створення тематичного *P.*. Такий *P.* частіше пов'язаний з показом

цікавої для глядачів низки дій (скажімо про роботу міського транспорту, чи того, що лишилося за ефірним показом зйомки певного шоу).

Створення тематичного *P.* істотно відрізняється від підготовки подієвого (термінового, екстреного). Тематичний *P.*, на відміну від подієвого, можна контролювати. Якщо при оперативній роботі тележурналіст змушений йти за подіями, то в ході роботи над таким тематичним матеріалом репортер може планувати заздалегідь, що буде сказано і як показано. Успіх такого матеріалу залежить від попередньої підготовки, від докладного збору інформації, від копіткої й тривалої роботи над матеріалом. В подієвому *P.* – акцент на вмінні швидко зорієнтуватися в ситуації і оперативно викласти основні факти. Роботу над подієвим *P.* часто називають «спринтерським забігом», а роботу над тематичним – «бігом на довгу дистанцію».

Залежно від інформаційного приводу подієвий *P.* може бути: *ситуативним (незапланованим)* та *запланованим*. Зазвичай перші – це *P.* про несподівані події. Це, наприклад, пограбування банку, терористичний акт або відставка високопосадовця країни. *Запланований P.* буде підготовлений заздалегідь, тому що стане відомо раніше про саму подію, яка ще тільки запланована. Цією подією може стати будь-яка презентація, виставка, судове засідання, прес-конференція президента тощо.

Незалежно від інформаційного приводу робота репортера складна і відповідальна. Його завдання – перш за все точно і досить докладно проінформувати про подію. При цьому підготовка до *P.* зводиться всього лише до попереднього збору даних про майбутню подію та написанню якихось заготовок, а «здобувати» всю інформацію доводиться вже на місці. Це в тому випадку, коли подія запланована. Але найчастіше доводиться робити *P.* про події випадкові, невідкладні. Іноді робити це потрібно в прямому ефірі, і тоді телерепортер не має можливості, як газетяр, міркувати над кожним словом, над кожною фразою, а потім перечитати свій матеріал, відредагувати його, виправляти. Репортер часто зіштовхується з несподіваними ситуаціями і нерідко знаходиться при цьому у тому ж становищі, що і глядач, який вперше бачить матеріал. Такі *P.* є одними із найскладніших, і називаються *екстремими (терміновими)*. У випуску новин їх розміщують на початку, або відразу як надійшли до студії.

Синхрон є важливою частиною більшості *P.* – це звуковий фрагмент, записаний на місці зйомок – інтерв'ю кого-небудь (учасника, очевидця або експерта). Звуковий фрагмент вибирається до того, як написаний закадровий текст, бо необхідно, щоб синхрон природно звучав у репортерського розповіді, йому повинен передувати текст, що «підводить» до висловлювання у синхроні.

Важливим компонентом (а часом і не обов'язковим) *P.* є *стенд-ап*. Існують різні способи його запису. Журналіст може просто стояти на якомусь тлі. Єдине: необхідно стежити за перспективою зображення, щоб за спиною журналіста не було «пласких» конструкцій (стіна, будівля). Він може йти, сидіти, *стенд-ап* по можливості краще зняти серед учасників, у гуштині події.

У деяких службах телевізійних новин взагалі неприйнятні *стенда-пи* з кореспондентом, що просто стоїть. **Зверніть увагу**, що й *стенд-ап* з

репортером, і включення з місця подій не повинні вибиватися з загальної картини сюжету по кольоровості, часу доби, обстановці і місцем. Тому стенд-ап знімають одночасно зі зйомкою власне самої події. Треба, щоб він був візуальною частиною повідомлення.

Але далеко не кожна подія є настільки видовищною, що дозволяє записати візуально змістовний стенд-ап. Тоді текст стенд-апу має бути таким же чітким і зрозумілим, як і весь текст *P.*. Записуючи фрагмент, репортер в кадрі повинен пам'ятати про мовні норми (аби потім його просто вибракувати). Поява журналіста в кадрі – це не просто демонстрація себе, необхідно повідомляти найбільш важливу інформацію. Стенд-апом є поява журналіста в кадрі, в якому зазвичай на задньому плані відбувається подія. Розрізняють стенд-апи трьох видів: *початковий*, *«місток»* і *завершальний*. М. Стівенс називає їх стенд-апи на початку сюжету; стенд-апи-переходи; стенд-апи у кінці сюжету. У свою чергу В. Головецький пропонує такі різновиди: *стенд-ап-свідчення*, *стенд-ап-неминучість*, *стенд-ап-коментар*.

Не зважаючи на різновиди, варто пам'ятати, що його завданням є «дати зрозуміти глядачеві, що репортер знаходиться на місці події, де, як вважається, інформації більше, ніж в ньюзрумі». Варто пам'ятати, що *стенд-ап* – це завершена, самостійна дія всередині репортажу, яка тісно пов'язана з іншими його частинами. У стенд-апі репортер звертається до глядачів, а не розмовляє зі своїми героями. Стенд-ап – спрямоване повідомлення телеглядачам, вкрай важливе і досить складне при всій зовнішній простоті виконання.

Медійники виділяють такі обставини, що є *найбільш доречними* для використання стенд-апу:

1) кореспондент або редакція в цілому мають власну точку зору на події або якусь особливу інформацію, однак відсутній відеоряд для того, щоб її проілюструвати;

2) якщо необхідно пов'язати між собою епізоди, місця подій тощо;

3) для викладу контексту події, її передісторії. Навіть за наявності відповідного матеріалу, пряме звернення до глядача іноді буває більш ефективним;

4) стенд-ап незамінний для того, щоб проаналізувати ситуацію або висловити свій (редакційний, кореспондентський) прогноз щодо майбутнього розвитку подій;

5) для опису сторонніх, а може бути, і власних відчуттів або емоцій;

6) для опису масштабу і важливості події, уточнити часові рамки;

7) для наочної демонстрації якої-небудь дії;

8) якщо журналіст сам є частиною історії, про яку розповідає;

9) коли бракує відео «перекрити» закадровий текст.

↔ Зважте на обставини, за яких, на переконання О. Кашпор, записувати стенд-ап *не варто*:

– коли журналіст не був на місці події, про яку розповідає;

– коли єдине можливе тло для стенд-апу є відверто невдалим: «розмитий задник» чи парк біля телецентру;

– коли репортеру насправді нема чого сказати;

– коли журналіст погано зовнішньо виглядає.

Школа журналістики «Інтерньюс» ставить такі вимоги до стенд-апу:

- 1) тривалість не більше 10-20 сек.;
- 2) фон за журналістом повинен мати відношення до теми сюжету;
- 3) зазвичай у стенд-апі використовується середній план, щоб поєднати ефект довірливого спілкування з глядачем і значимий фон;
- 4) стенд-ап як правило не використовується на початку сюжету, якщо це не спілкування в ефірі ведучого і кореспондента;
- 5) текст стенд-апу повинен містити мінімум суб'єктивних оцінок, навіть якщо журналіст дозволяє собі коментарі;
- 6) повинна зберігатися атмосфера природного спілкування з глядачем;
- 7) зовнішній вигляд журналіста повинен відповідати темі та атмосфері сюжету;
- 8) текст стенд-апу має бути відокремленим від закадрового тексту.

До цього переліку *Центр Бі-Бі-Сі* додає ще такі обставини, за яких стенд-ап використовувати *недоречно*:

– коли журналіст користується ним виключно з метою подальшої економії часу в монтажній;

– коли журналіст користується ним як засобом, що допомагає уникнути витрати часу на пошуки гарного відеоряду.

Найповніший перелік способів зйомки стенд-апів, на нашу думку, подає К. Гаврилов, про це докладніше:

1) Стояти перед камерою, встановленою на штативі. Це стенд-ап без руху, коли репортер, завмерши на місці, промовляє весь текст. Більшу частину стенд-апів знімають саме так.

2) Рухатися на камеру, яка віддаляється від репортера, у міру того як відступає оператор або від'їжджає спеціальний візок. Таким складним способом можна користуватися лише зрідка, оскільки до помилок репортера нерідко додаються помилки оператора (впав, втратив фокус і т.д.), а це означає, що кількість дублів збільшується непередбачувано. Робити такий стенд-ап доцільно лише в тому випадку, коли треба пройти повз ряду різних об'єктів, що мають пряме відношення до події. Наприклад, картин в Ермітажі.

3) Рухатися повз камеру, яка стоїть на місці і панорамує, слідуючи за рухом репортера. Сенс такого стенд-апу в тому, щоб показати великий пейзаж за спиною (наприклад, з вершини гори). Зробити його легше, ніж попередній варіант, але журналісту слід пам'ятати, що він неминуче повернеться до глядача не тільки обличчям, але і боком, а можливо, і спиною.

4) Монтажний стенд-ап у русі. Це робиться досить рідко, коли треба з'єднати два різних простори. Цей вид стенд-апу – найважчий. Треба не тільки зробити дублі фактично двох стенд-апів, але в обох говорити з однаковою інтонацією і рухатися з однаковою швидкістю. А ще треба дуже точно закінчити першу частину тексту на самому «виході» з кадру і почати другу частину на самому «вході» в інший кадр. Звичайно, такий стенд-ап виглядає в сюжеті дуже ефектно, але сил і часу вимагає багато. І вірогідність помилки різко зростає.

Враховуючи вищезазначене, при зйомці стенд-апу журналісту *важливо пам'ятати*:

- задній план повинен мати відношення до того, про що говорить репортер;

- у той самий час задній план не повинен бути занадто нав'язливим, відволікати від слів журналіста;

- варто обговорити задній план із оператором заздалегідь. Бо саме він бачить журналіста у кадрі так, як його потім побачать глядачі;

- пояснювати або нагадувати про те, де знаходиться журналіст під час запису стенд-апа варто лише за умови, що це не очевидно.

Отже, *стенд-ап* є однією з основних складових частин матеріалу, разом із *синхрон*, *закадровим текстом*, *відеорядом* та *інтершумом*. При цьому всі ці самостійні частини тісно пов'язані між собою. І для телевізійника є вкрай важливим вміло їх комбінувати, щоб перед глядачем постав якісний ТБ-продукт. Разом із тим, ще раз нагосимо, що *закадровий текст* – виголошуваний за кадром текст, пояснює і розкриває суть подій, які відображаються на телеекрані. Часом його прирівнюють до коментаря чи пояснювального тексту до фільму; тематичної телевізійної передачі.

Звукозоровий характер компонентів «видно неозброєним оком» і закладений у самих їх назвах»: «закадровий» – що знаходиться за кадром, пов'язаний з кадром; «синхрон» – синхронний показ людини із звуком його голосу; навіть музика, що на перший погляд, є самодостатнім елементом, на ТБ і має властивості звукозоровості, тому що так само, як усі інші елементи, стає мотивованою «картинкою».

Найяскравіше звукозоровість виражена в тих компонентах телевізійного медіатексту, які не можна віднести ні до аудіального, ні до візуального рядів. У професійній термінології працівників ТБ ці компоненти фігурують як «люфти» і «лайви» про які ми вже зазначали.

Коментар – власна думка на телеекрані компетентної людини (журналіста або фахівця з іншої галузі) про події, факти, явища. Жанрова специфіка телекоментарю полягає в безпосередності спілкування, можливості органічного поєднання слова і зображення, високій оперативності. І. Мащенко трактує коментар як «різновид оперативного аналітичного матеріалу, що роз'яснює смисл актуальної громадсько-політичної події, документу тощо: розкриває авторську позицію, яка відбиває суб'єктивне судження, оцінку коментатора, і допомагає глядачам формувати власну думку з приводу одержаної перед тим телеінформації». Дослідниця Г. Сащук відносить коментар до публіцистичних жанрів, у якому аналізуються важливі факти суспільно-політичного, культурно-мистецького та інших аспектів життя суспільства; містить пояснювальні або критичні зауваження, які виголошуються самим автором – телекоментатором.

Огляд – жанр ТБ-журналістики, в основі якого є осмислення подій і фактів у часових та просторових межах. Г. Сащук *телеогляд* відносить до різновиду інформаційно-публіцистичного мовлення; у ньому порушуються актуальні проблеми, розкриваються різноманітні теми життя країни й

міжнародна проблематика. У телеоглядах використовують оперативну інформацію, а також архівні документи (відеозаписи, історичні джерела тощо). Основою телеогляду є сценарій (сценарний план).

Інтерв'ю – записана або прямоефірна розмова тележурналіста з компетентною особою. На ТБ інтерв'ю має кілька різновидів, а саме: *інтерв'ю як складова й органічна частина* відеосюжету (репортажу), *цілісне інтерв'ю* як окремий матеріал інформаційної чи будь-якої іншої телепрограми і самостійне, окреме від інших передач.

Структура інформаційної редакції на ТБ.

У колективній структурі ТК виділяють: 1. Головного редактора. 2. Службу координації, яка розписує зйомки, керує технічним забезпеченням, транспортом. Ще називають редакцією новин. 3. Спецвідділ (займається терміновими, незапланованими подіями). Як правило співробітники спецвідділу спеціалізуються на надзвичайних ситуаціях, кримінальних новинах, стихійних лихах. Такий підхід передусім створює ефект «виключення вертикалі», тобто кожна людина відповідає за те завдання (процес), яке вона отримала на початку робочого дня (чи тижня).

Редакція новин, традиційно поділяється на такі 6 рівнів: загальні новин, міські новини (місцева інформація), бізнес, ілюстрації, недільний (підсумковий) випуск новин та спорт.

Найчастіше в редакції зустрічаються *такі професії*: 1. Позаштатний кореспондент або «фрілансер». 2. Власний кореспондент. 3. Репортер. 4. Ведучий рубрики, тобто постійного розділу в телепрограмі. 5. Відповідальний секретар. Допомагає погоджувати роботу відділів, контролює всю роботу по ефірній сітці, координує сценарні ходи. 6. Головний редактор. Відповідає за підготовку матеріалів та увесь випуск програми. В деяких передачах частину обов'язків «перебирає» на себе ведучий. Хоча існує ряд програм, де головний редактор та ведучий, модератор – одна і та ж особа. 7. Журналіст-рекламник. 8. Сценарист. 9. Журналісти-міжнародники (якщо є на те можливості ТК). 10. Продюсер. 11. Режисер (режисер прямого ефіру, режисер-постановник). 12. Звукорежисер. 13. Відеооператор, освітлювач. 14. Ведучий. Таким чином, спектр професій на ТБ, зокрема в структурі редакції інформації або редакції новин досить суттєвий. Він передбачає кадрову підготовку, фахові знання та вміння працювати в колективі.

Кілька слів про *Службу координації* (яка «збереглася» від радянських часів). Її головними напрямками роботи є погодження, зведення до відповідності, установлення взаємозв'язку та узгодженості в контактах та діях людей. Вона займається також такими процесами: ранкові збори колективу; розбиття зйомок; попередження водіїв; опрацювання прес-релізів; запрошення гостей в студію; поточні справи піар-компаній.

В Україні останнім часом відбувається процес дифузії структур редакцій. Навіть при класичній національній схемі починають з'являтися служби координації як структурований об'єкт в інформаційній службі, який займається розподілом інформації між колективом, координує зйомки (техніка, транспорт, графіки зйомок/ дозйомок) і відповідає за цілісність здобуття інформації та

підготовки ефіру загалом. Подібну службу мають ТК «Інтер», «1+1», «Плюс-Плюс» та ін. Якщо такої служби не має, цією роботою займається відповідальний секретар, випускаючий редактор тощо.

Таким чином, служба координації виступає ланкою зв'язку між працівниками та власне виробничим процесом.

На сьогодні ТК практикують створення *нюзрумів*. Так називалися спочатку приміщення, де працюють журналісти, редактори і ін. фахівці, зайняті виробництвом контенту для ЗМІ, або приміщення редакції. Поняття прийшло в Україну від системи організації робочого простору в США. Слово «нюзрум» почали вживати на противагу «редакції», маючи на увазі сучасну обладнану і, найчастіше, інтегровану або мультимедійну редакцію. Тобто, редакцію, яка має устаткування і програмне забезпечення, а також компетентних співробітників для створення, зберігання, управління і публікації контенту на різних медіаносіях (платформах), – в папері, на ТБ, радіо, в Інтернеті.

У межах нюзруму в кожного члена колективу не має власного робочого місця (столу), у «новинарній кімнаті» знаходиться знімальний майданчик, техніка, серед якої комп'ютери, плазмені екрани, відекамери тощо.

Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Які жанри ТБ-журналістики виокремлюються на сьогодні?

У чому їх відмінність від жанрів інших ЗМІ?

Які фахівці необхідні в інформаційній редакції на ТБ?

Що таке «служба координації» й чи потрібна вона?

На які рівні поділяється редакція новин?

Що називається «нюзрумом» і в чому його особливість?

Які матеріали відносять до власне інформаційних?

Які технологічні прийоми застосовують в інформаційному виробництві?

Що називають телевізійним репортажем?

Які різновиди репортажу на ТБ Вам запам'яталися?

З яких «структурних компонентів» складається телерепортаж?

Які сценарії Ви знаєте та з яких елементів вони складаються?

Що необхідно врахувати при виробництві телесюжету?

Чому репортаж є популярним жанром на ТБ?

Що таке синхрон і які його особливості запису й обробки на ТБ?

Що таке стенд-ап й як він реалізується на екрані?

Що таке інтершум й для чого він необхідний в телематеріалах?

Які жанрові різновиди екранної продукції Ви запам'ятали?

Як за допомогою монтажу можна «покращити» ТБ-матеріал?

Тема 3. Виробництво аналітичних та художньо-публіцистичні програм на телебаченні

Головні питання, що розглядаються:

Сутність та характеристика аналітичних програм на ТБ. Особливості пізнавальних, розважальних, соціальних, молодіжних програм на ТБ. Дитячі програми та специфіка їх підготовки. Стан виробництва видовищ на

державному та регіональному рівнях. Власне телевиробництво, український продакшн. Прямоефірне виробництво: переваги і недоліки. Історія й головні етапи розвитку прямого ефіру на телебаченні. Моніторинг ранкових ефірів на телебаченні та аналіз розважального ток-шоу. Специфіка їх підготовки й проведення (трансляції).

Основні терміни, поняття та імена: програми аналітичного спрямування, пізнавальна, розважальна, соціальна, молодіжна, дитяча телепрограма, програма про спорт, прямий ефір, ранкова ТБ-програма.

До аналітичних жанрів відносять: відеокореспонденцію, бесіду, коментар, огляд, дискусію, прес-конференцію, шоу (за Г. Сашук).

Художню публіцистику традиційно представляють: замальовки, нариси, есе, фейлетони, памфлети.

Бесіда – передача на професійну тему, що має форму монологічного виступу перед телекамерою. Вирізняється природністю перебігу розмови, жвавістю викладу, адресуванням певній аудиторії. Як різновид, є телебрифінг.

Телевиступ – інформаційно-аналітичний жанр, де єдиним об'єктом показу є оповідач – безпосередній носій важливої інформації. Г. Сашук відносить телевиступ до жанрів документального ТБ у формі «прямого ефіру» або ж записана на відеострічці передача; обмін думками учасників із того чи іншого питання згідно зі сценарним планом. Можливе залучення додаткового зображального матеріалу (ілюстрована бесіда).

Аналітичний огляд (за І. Мащенко) – передача, в якій подається розгляд журналістом (ведучим) чи коментатором (оглядачем) важливих політичних та суспільних явищ, що відбулися за певний проміжок часу (день, тиждень, місяць). У ньому використовуються подієві зйомки, архівна хроніка, звукозаписи, документальні фотографії, слайди, ілюстрації та ін. зображувальний матеріал.

Відеозвіт (як різновид кореспонденції) – аудіовізуальне повідомлення про важливі громадсько-політичні та масові заходи (з'їзди, конференції, наради, мітинги, зустрічі, збори тощо). Для цього жанру характерна більша, порівняно із відеозаміткою, деталізація повідомлення. За І. Мащенко – це оперативний жанр журналістики, коротке повідомлення з місця події про конкретні факти і ситуації.

Звіт, як зазначає В. Ворошилов, – це інформаційне повідомлення про захід, на якому присутня певна аудиторія (конференції і збори, спортивні змагання та виставки і т. д.). За характером підходу до висвітлюваного матеріалу звіт може бути загальним або *тематичним*, а за метою і особливостям викладу – *інформаційним* (промови, події, факти передаються послідовно) або *аналітичним* (увага концентрується на конкретному аспекті, дається оцінка, коментар скоєного).

Головними складниками *кореспонденції* є думка експерта, думка автора, інфографіка. В. Гетьманець кореспонденцією вважає жанр аналітичної (інколи інформаційної) журналістики, у якому на обмеженому конкретному життєвому матеріалі розглядається певна тема, порушується проблема та пропонується її

розв'язання. Внутрішньожанрова типологія кореспонденції включає в себе *інформаційну, аналітичну й проблемну* кореспонденцію.

Рецензія – аналітичний жанр, через який журналіст критикує, оцінює будь-який твір, театральні постановки, кінофільми, телевізійні передачі, концерти, виставки і т.д.

Журналістське розслідування (далі *Жр.* – прим авт.) – це аналітичний жанр, який передбачає всебічне і детальне дослідження якоїсь маловивченої, закритої або ретельно приховуваної теми, в процесі роботи над якою доводиться долати небажання певних структур надати інформацію, що цікавить. Робота журналіста в цьому жанрі схожа на діяльність приватного детектива, оскільки в її фундаменті пошук фактури, яку зацікавлених осіб і організації укрили від суспільства

У науковій практиці поняття *Жр.* розглядається в двох аспектах: як жанр та як метод. *Жр.* як жанр, або ж класичне журналістське розслідування, представлене на ТБ такими програмами, як: «Кримінал», «Подвійний доказ», «Дістало», «Люстратор» та багатьма іншими. Звісно, якщо розглядати *Жр.* як метод збору інформації, то його елементи можна знайти у будь-якому жанрі, і в інтерв'ю, і в репортажі, а тим більше у аналітичних та публіцистичних матеріалах. Але про *Жр.* як метод слід говорити окремо. Сьогодні ж хотілося б зосередити увагу на цьому понятті і у класичному розумінні. Адже якісних розслідувань в українській журналістиці не так багато. Частенько, отримавши з конфіденційних джерел певний документ, що «кидає тінь» на посадовців, журналісти називають оприлюднення скандальної інформації розслідуванням. Та класичне *Жр.* як жанр є найскладнішою роботою в журналістиці. Ця робота потребує багато часу, вона вимоглива і досить небезпечна. *Жр.* є не що інше, як з'ясування того, що людина, компанія або уряд приховують від суспільства

Розслідування має сенс лише тоді, коли громадськість на нього реагує, коли «не стоять осторонь» прокуратура або інші компетентні органи країни, міста.

Художньо-публіцистичні жанри (ТБ-жанри публіцистики) відрізняються подачею фактів у матеріалі. Конкретний, документальний факт відходить на другий план. На перший план виходять враження автора від факту, його оцінка та авторські думки. Популярними на ТБ є нарис і замальовка, що відображають позитивні явища, майже не представлені на телеекранах фейлетони і памфлети.

У *замальовці* органічно переплітаються ознаки інформаційних та художньо-публіцистичних жанрів. Замальовка оповідає не про власне значущу подію, а змальовує її зримо, наочно, яскраво. У нарисовій формі тільки певне явище чи подія. Замальовка може бути *сюжетною* або *безсюжетною*, може розповідати про *конфлікт* або бути *безконфліктною*.

Нарис – жанр телевізійної публіцистики, що специфічними засобами відтворює дійсність у формі художніх образів і ґрунтується на документальній основі. *Зарисовка* (або *замальовка*) – малá форма нарису, яку використовують, зокрема, в тележурналістиці. Часом це – високохудожній «операторський» жанр, що створюється без участі журналіста. Особливості: відсутність чіткого інформаційного приводу, глибини, логічності, композиційної завершеності.

Історія виникнення жанру, трансформація під впливом нових тенденцій розвитку телемовлення, переродження в музичні та рекламні кліпи – потребує окремого дослідження.

Нарис дозволяє журналісту яскраво, оперативно і доступно для читача відгукнутися на подію, явище та дає можливість розкрити образ цікавої людини, дати портрет колективу, розповісти про побут, звичаї тощо.

За тематикою розрізняють кілька *видів нарису*:

1. *Портретний* нарис – розповідь про людину, її життя, поглядах.
2. *Проблемний* нарис – автор передусім аналізує важливу проблему в її проявах через дії людей. Тому людина залишається на другому плані.
3. *Науково-популярний* нарис розповідає про наукову проблему глибоко і доказово, але доступно і популярно.

Деякі науковці, окрім згаданих, виокремлюють ще й *подорожній нарис* – різновид теленарису, який готують під час подорожей по країні чи за кордоном.

У *нарисі* можуть поєднуватися риси різних жанрів, наприклад, репортажу, звіту, замальовки, кореспонденції. Це ілюструє певну «жанрову свободу» нарису, його рухливість. Дозволяє автору міняти тональність розповіді, ритміку викладу за умови композиційної, сюжетної і стилістичної єдності телематеріалу.

До цих же жанрів відносяться *фейлетон і памфлет*. Як вже зазначили, ці жанри є непопулярними на сучасному ТБ, проте окремі їх ознаки простежуються у інших жанрових формах і досить часто.

Фейлетон є синтезом трьох компонентів: публіцистичного (описуваний факт не тільки злободенний, актуальний, але й оперативний), сатиричного (оцінка факту передбачає сатиричний аналіз) і художнього (створюється сатиричний образ). Фейлетон як жанр вимагає максимальної насиченості фактами, але як ТБ-форма не може обійтися без журналістського домислу.

Фейлетон – жанр телевізійної публіцистики, що специфічними засобами у сатиричному тоні відтворює й оцінює життєві події та явища.

Кілька слів з історії та перших кроках вітчизняного виробництва. Уже з травня 1986р. до підготовки крупних тематичних передач про хід ліквідації наслідків аварії підключилися творчі колективи профільних головних редакцій Українського ТБ. Героїзмові пожежників, які першими вступили у двобій з вогненно-атомною стихією, було присвячено передачу «Обличчям до вогню», про авіаторів розповідав нарис «Вертольоти над Чорнобилем», про водіїв – «Автотранспорт: правила без винятків», про допомогу народів інших республік – програма «Братерство», про спорудження житла для переселенців із зони – «Ключі від нового дому». Загалом за три перші по аварії місяці «УТ» підготувало й показало 36 великих за обсягом передач. Серед тих, хто забезпечував їх підготовку, – журналісти Віктор Пелепець, Олександр Зорка, Сергій Теленчі, Василь Яцура, Петро Карпенко та ін., режисери Андрій Фещенко, Валерій Лиман, Олександр Ільїн, Віктор Гаврилов, Ігор Галкін, Владислав Гордон, Олександр Косяченко, Віра Міхньова та ін.

Українським ТБ «проводилися» спеціальні вечори-зустрічі майстрів мистецтв у Чорнобилі та у Зеленому Мисі і створювалися на їх основі цикли

крупних музично-публіцистичних програм «*Зустрічі у Чорнобилі*» (протягом 1986р. по УТ було показано дев'ять телевечорів, з них два – по ЦТ).

З допомогою обласних телестудій (Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької, Дніпропетровської) проведено сім передач – *телепереключів прип'ятчан*, які залишилися в зоні ЧАЕС ліквідувати аварію, з їхніми дітьми, котрі відпочивали й лікувалися в південних регіонах України.

«Укртелефільм» вже в у травні 1986-го приступив до створення першого відеофільму-трилогії «*Чорнобиль: два кольори часу*». У полі зору оператора Юрія Бордакова – драматичні епізоди прокладання підземного штреку під пошкоднений реактор, який повен радіації. Ця документальна відеотрилогія стала найкращою роботою к. 80-х рр. На XII Всесоюзному фестивалі телефільмів у Мінську стрічка відзначена призом, *а 1989р. – за неї присуджено Державну премію ім. Т. Шевченка*.

Генеральний директор ЮНЕСКО Федеріко Майор та дизайнер П'єр Карден дали *ексклюзивне інтерв'ю* Українському ТБ. Цей відеозапис увійшов до крупної екранної акції – першого благодійного телерадіомарафону «*Дзвони Чорнобиля*», проведеного у квітні 1991р.

Прикметною особливістю цього марафону, який відрізняв його від попередніх (зокрема, проведених Центральним ТБ) став відхід його організаторів (учбової та музичної редакцій УТ, очолюваних головними редакторами, співавторами концепції програми В. Бояренко та Н. Околот), від усталеного цілодобового режиму екранного дійства.

Телемарафон «Дзвони Чорнобиля» став найкрупнішою екранною акцією Українського ТБ, проведеною головними редакціями і обласними телерадіокомітетами на початку 90-х рр. Подальша реорганізація структур УТ, навіть ліквідація на певний час організуючого центру, яким виступала Головна дирекція програм УТ, розпорошила творчі сили, звузила інтереси головних редакцій, відсунула від активних виходів на УТ обласні студії.

Від квітня 1985р., коли Горбачов проголосив перебудову і гласність, «Останкіно» знадобилося майже два роки, щоб розгорнути свою екранну перебудову. То ж і останній «круглий» ювілей Радянської влади – 70-річчя Жовтневої революції (1987р.) всесоюзний телеекран зустрів загалом традиційними циклами і рубриками, фільмами-звітами республік, концертними програмами, ретроспективним показом художніх фільмів революційної тематики. Але поряд з цим підспудно в редакціях ЦТ вже гуртувалися нові сили. Першими партійно-бюрократичні перепони останкінського керівництва вдалося подолати молодіжній редакції ЦТ, яку очолював тоді талановитий молодий журналіст Едуард Сагалаєв. Так з його подачі на початку 1987р. з'явилася новітня за формою і змістом передача «*12-й поверх*» (назва за номером поверху, на якому в Останкінському телецентрі розміщувалася головна редакція молодіжних передач ЦТ). Ефірне життя «*12-го поверху*» було відносно коротким, близько одного року.

Поряд з цією передачею набирала силу інша програма тієї ж редакції ЦТ «Взгляд», яка вперше вийшла в ефір у жовтні 1987р.. Особливість її – тільки режим «прямого ефіру» й постійні телефони «гарячої лінії».

З ім'ям іншого ведучого Володимира Молчанова тісно пов'язана музично-інформаційна програма «До і опісля опівночі», яка дебютувала в ефірі навесні 1987р. А в серпні цього ж року на ЦТ з'явилася ще одна інформаційно-музична програма – цього разу щоденна ранкова – «90 хвилин» (пізніше із збільшенням хронометражу випусків називалася «120 хвилин», а з початку 90-х – «Ранок», згодом – «Телеранок»). Вона «подарувала» ведучу Тетяну Комарову.

На відміну від звичних монопередач, присвячених одній темі, відеоканал виглядає як поєднання – часом досить строкате – різнорідного тематичного матеріалу. Найголовніше ж, що відеоканал – особлива форма контактів з телеаудиторією. Тому не випадково, що поява на ТБ цієї форми не просто збіглася за часом із перебудовою, а й виявилася найтісніше пов'язаною з процесами демократизації суспільного життя.

Знов-таки, і на Українському ТБ першопрохідником нових підходів до організації мовлення стала молодіжна редакція. І головною «фірмовою програмою» оновленого колективу стала «Молодіжна студія «Гарт». Перш за все звернемо увагу на час появи «Гарту» в ефірі УТ: жовтень 1984р. «Гарт» впевнено вийшов на лідируючі позиції в українському телеефірі. Особлива заслуга у цьому належала молодому талановитому журналістові Вадимові Бойку. Навіть у найскладніші часи для нього не було заборонених тем, закритих об'єктів. Докладніше про цей ТК – див. додатки.

Однією з найяскравіших програм «УТ» к. 80-х – поч. 90-х рр. став літературно-мистецький відеоканал «Плеяда», організатором якого виступила коментатор Людмила Лисенко. Ця програма активно сприяла національному відродженню, торувала шлях до незалежності нашої держави.

Форма відеоканалу наприкінці 80-х – поч. 90-х досить поширена на українському ТБ. До неї належали інформаційні програми «Ранкова мозаїка» (пізніше – «З сьомої до восьмої»), «Вечірній вісник», «Будьте з нами», громадсько-політичні випуски «Творче об'єднання «Громада» представляє...», телерадіоканал «Право», літературно-художня студія «Основа», науково-популярна програма «Свічадо», дитяча «Канал «Д», кінематографічна «Чарівний промінь». Одні з цих програм адресувалися всім, інші – певній аудиторії (молодіжній, дитячій), треті призначалися глядачам за інтересами – як за естетичними, так і тематичними (літературними, науково-освітніми, правовими, кінознавчими).

Особливе місце серед українських відеоканалів належить програмі «УТ-3», яка в ефірі з'явилася восени 1992р. Відеоканал – не просто новомодна форма показу різнотипного матеріалу, а швидше за все особливий спосіб контакту з телеаудиторією. І поштовхом до появи та подальшого поширення відеоканалів саме й стали процеси демократизації нашого життя в часи перебудови, а пізніше – становлення молодого нашої державності.

Відеоканал покликаний відродити традицію гостювання, незааганжованого спілкування, культури, приязності (саме ці якості

демонстрували кращі випуски «Гарту», «Плеяди», «Вечірнього вісника»). Таким чином, йдеться про нову форму контактів, діалогу. Телерадіоканал «Право» прикметний тим, що він пробуджував глядача до особистісного самовизначення, індивідуального ставлення до державних, громадських проблем.

Відеоканал – це і є один з вагомих інструментів позиції глядача, форма самовираження. Власне кажучи, мода на відеоканали – це віддзеркалення того бурхливого процесу, з яким у період перебудови було пов'язане виникнення численних неформальних груп і об'єднань. Подібно до того, як останні були відповіддю на примусову громадську діяльність, на недобровільний колективізм, відеоканали відповідають потребам вільного неформального спілкування. Тому відеоканал передбачає інший вид комунікації – не телемовлення, а телеспілкування. Змінюється статус адресата, але не може не змінитися й функція самого телекомунікатора, у цьому випадку він стає рівноправним партнером. Таким чином виникає справжня діалогова комунікація, що формує рівноправні стосунки виробників і споживачів інформації.

Згадане вище простежується в ефірі щотижневої публіцистичної програми «Суботні зустрічі» (1987-1990рр.), яка готувалася зусиллями усіх головних редакцій українського ТБ з підключенням обласних студій. Саме із неї, як вважають дослідники, повелося на ТБ використання діалогової форми «зворотнього зв'язку». Лунають телефонні дзвінки у студії, телеглядачі мають можливість безпосередньо ставити запитання учасникам передачі, а гості студії доводять до відома допитливої аудиторії (якщо для цього вистачить ефірного часу) свою думку з того чи іншого питання. Нерідко ж помітно, що ведучі намагаються «згладити» гострі проблеми, ухилитися від аналізу протиріч дійсності. Це надає «штучності» неформальному телеспілкуванню.

Вдалішими видаються пошуки свого стилю «УТ-3». На початковому етапі існування він виходив в ефір тричі на тиждень (субота, неділя, понеділок) з 19.00 до 24.00. У ньому багато різних фрагментів, взятих із інформаційних випусків СІТ-3 та СІ-Ен-Ен, документальних і художніх фільмів. Манера ведення Анатолія Бондаренка, Катерини Вороненко, Ганною Безулик, Оксани Марченко наближена до стилю ведучих інформаційно-публіцистичних програм, нерідко – з «ліричними відступами».

На сьогодні стан виробництва видовищ на державному та регіональному рівнях можна простежити, переглянувши контент кожного ТК. Однак власне телевиробництво, український продакшн потребує більшої уваги й, зокрема, фінансової підтримки на рівні держави (і ми на цьому наголошували у попередніх розділах).

Ознайомившись із вітчизняним продакшном, зазначимо, що на новинному рівні він проявляється досить часто, загалом ТК мають свої редакції, які створюють новинні блоки. 2014р. довів, що частина українського суспільства стала більш вимогливою й до журналістських стандартів, і до пропонованого контенту. Цілком очевидно, що обставини впливали на програмне наповнення ефіру. Через ситуацію в країні, Майдан, Революцію

Гідності інформаційні канали та новинні випуски отримували найвищі рейтинги.

Гірше ситуація складається з аналітичними та художньо-документальними програми, адже на сьогодні відповідна тематика не особливо затребувана у потенційного глядача; популярністю користуються розважальні проекти, які широко представлені в програмних сітках загальнонаціонального мовника. Розглянемо докладніше:

«1+1 production» – виробничий департамент групи «1+1 медіа», який відповідає за створення власних та адаптацію міжнародних форматів різноманітних жанрів для ТК групи: реаліті- і дейтінг-шоу, талант-шоу і батл-шоу, сценарне реаліті, серіали, ситками, документальні та спортивні програми, авторські програми, інформаційне мовлення та ін. Продакшн не тільки забезпечує власні потреби, але й працює з зовнішніми замовниками. Генеральним продюсером «1+1 продакшн» є Вікторія Лезіна-Масляна.

Поруч із власним продакшном «1+1 production», відомий загальнонаціональний канал тісно співпрацює з компанією «Sister's Production», що створює на замовлення такий проект, як «Поверніть мені красу».

Виробник «07 продакшн» виготовляє телепроекти «Щастя з пробірки», «Стосується кожного», «Стіна», що транслюються на «Інтері». Крім цієї компанії на каналі представлені роботи «TeenSpirit Studio», зокрема досить популярний проект «Орел і решка», що виходить вже три сезони поспіль.

Одним з найбільш потужних компаній-виробників телевізійного контенту можна вважати «StarLight Films» на замовлення ТК «СТБ», зокрема треба згадати прем'єру родинного ситкому «Коли ми вдома».

Продакшн «Gaudi studio» створив популярний проект на російське та українське ТБ (ТРК «Україна») – «Хочу до Меладзе».

Достатньо багато проектів виготовляє компанія «OK Media», що створює розважальний контент для «Нового каналу», а саме: «Супермодель по-українськи», «Шоуманія», «Герої&Коханці», а «Стенд-ап Шоу» створює продакшн Андрія Шабанова.

Цікаво, що проект «Супермодель по-українськи» виготовляє творче об'єднання на чолі з Олексієм Гладушевським для показу на «Новому каналі». Популярну програму «Ревізор-4» створює творче об'єднання «Нового каналу» на чолі з Вікторією Бурдуковою, а «Проект «Перфект» (за норвезьким форматом Prosjekt Perfekt) – творче об'єднання «Нового каналу» на чолі з Анастасією Толстошеєвою. Помічається тенденція, що виробники «Нового каналу» мають персоніфіковану особливість і базуються саме на продюсерах.

Творче об'єднання «Нового каналу» на чолі з Оленою-Христіною Лебідь створило проект «1000 жіночих бажань». У 2014р. на «Новому каналі» відбулася прем'єра оновленого тревел-шоу «Безумний автостоп» Ведучими проекту залишилися Василь Москаленко і Стас Капралов.

«Хто зверху? - 3» створено творчим об'єднанням «Нового каналу» на чолі з Оленою Маторіною. Цей проект – українська адаптація формату Battle of the Sexes компанії «Talpa». За умовами формату, в шоу змагаються жіноча та чоловіча команди. За допомогою різних конкурсів і запитань вони з'ясовують,

хто кмітливіший та веселіший. У перших двох сезонах ведучими шоу були Ольга Фреймут і Сергій Притула. Співведучою Сергія Притули в третьому сезоні шоу «Хто зверху?» на «Новому каналі» стала російська артистка, учасниця «Comedy Woman» Катерина Варнава. Вона замінила у шоу Ольгу Фреймут, яка наприкінці 2013р. перейшла працювати на канал «1+1».

Розважальний проект «Герої&Коханці» підготувало творче об'єднання телеканалу «СТБ» на чолі із Ксенією Бугримовою, на замовлення «Нового каналу». Ведучою романтичного реаліті-шоу стала актриса і телеведуча Сніжана Єгорова. Нове реаліті відзнято за іспанським форматом A Prince for Corona («Принц для Коріни») компанії Eyeworks International.

Проект «Шоуманія», який в ефірі майже 8 років, створює творче об'єднання ТК «СТБ» на чолі з Мариною Комахою-Пчолкіною, яка була одним із авторів інфотейменту «Неймовірна правда про зірок».

На сьогодні відбувається знімальний процес програми «Back in UA», виробника «Студія Пілот». Продакшн-компанія знімає для «Нового каналу» пілотну серію нового розважально-пізнавального шоу, у якому змагатимуться молоді етнічні українці з-за кордону. Формат програми включає в себе елементи реаліті-шоу з ігровими складовими. Головна мета проекту – відкрити глядачам Україну крізь сприйняття очима західного світу.

Крім того, «Новий канал» (творче об'єднання Олени Маторіної) знімає пілот романтично-пригодницького шоу за оригінальним форматом під робочою назвою «Звичка одружуватись», який планується до виходу в цьому 2015р.

За останні декілька років в медійному полі України спостерігається тенденція виготовлення продакшн-студіями каналів на замовлення інших ТК, зокрема в цьому процесі активно себе зарекомендував виробничий цех «СТБ». Проект «Кріт», що створений творчим об'єднанням ТК на чолі з Олександром Слобідським, виходить на ICTV (канал входить до складу холдингу StarLightMedia – прим. авт.). Формат реаліті-шоу «Кріт» був придбаний каналом у компанії The New Flemish Primitives.

Вікторія Лезіна-Масляна, генеральний продюсер «1+1 Production» високо оцінила появу на екранах шоу «Панянка-селянка» (ТЕТ), який виготовляє Юлія Райцина (у рамках Friends Production Олексія Гончаренка).

Напротивагу комерційним компаніям, державний мовник «Перший Національний» майже ніколи не замовляє виготовлення контенту в інших компаніях. 2012р. на цьому ТК ми побачили новий формат – батл-шоу «Наша пісня», побудований на протиставленні різних вокальних стилів та жанрів (продюсер та режисер М. Поплавський). Щотижня переможці батл-шоу брали участь в «Українській пісні року». У 2014р. почала виходити програма власного виробництва «Перша студія», а 17 липня – програма журналістських розслідувань Наталки Седлецької «Схеми» (НТКУ спільно з «Радіо Свобода»).

20 липня 2014р. стартував економічний тижневик Андрія Юхименка та Олега Гавриша «Перша шпальта» власного виробництва НТКУ. «Перша студія» та «Перша шпальта» – прем'єри на «Першому національному» доводять очевидне: навіть у мінімалістичних інтер'єрах можна зробити цікавий продукт, якщо запросити до його створення професійних та творчих людей.

Тенденція ТБ-виробництва вказує ще на такий напрямок, як виготовлення телевізійних фільмів. Зокрема в площині телекартин лідирує СТБ, а багатосерійних проєктів – ТРК «Україна» та «Інтер». Зокрема серіали Ірини Курчакової, представниці «AccelTime Production» – «Верни мою любовь» та ін.

«StarLightMedia» наприкінці 2014р. оголосив про початок зйомок пілотного епізоду комедійного серіалу під робочою назвою «Бар». Прем'єра планується на 2015р. Оригінальний американський серіал «Cheers» – це ситком про бар, де збираються місцеві жителі, та про відносини, які зав'язуються у відвідувачів. Серіал виходив у США у 1982-1993рр. на ТК NBC, мав 11 сезонів (275 серій) та отримав 28 премій Emmy і шість премій «Золотий глобус».

На 2015р. на ТК «1+1» стартує реаліті-шоу про перевтілення жінок «Поверніть мені красу». Проєкт створено за італійським форматом Bella Piu' Di Prima, адаптованим під українського глядача. Виробництво проєкту веда команда «Sister's Production».

Досить влучно про фінансовий бік зйомок висловився Сергій Созановський, голова правління «Інтеру» до 2010р.: «Бюджети мильних опер – в межах 30-40 тис. доларів за серію, іноді навіть дешевше. Локальні екшн-серіали – близько 50 тис. за епізод. Але до дорогих історій український ринок не добереться ні в 2015-му, ні навіть у 2016 році». Він також прогнозує, що найближчими роками популярними в Україні стануть політичні серіали, проєкти про Київську Русь та у жанрі фентезі. Генеральний продюсер «Film.ua Group» Віктор Мирський прогнозує на найближчий час появу на українському ринку недорогих вертикальних серіалів з великою кількістю серій, орієнтованих на внутрішній ринок.

Продакшн-компанія «Euromedia» у 2015р. розпочинає зйомки дитячого повнометражного кінофільму «Казка старого мельника» режисера Олександра Ітигілова. «Казка старого мельника» – це дитячий фільм-казка, у якому автори спробують пояснити дітям, що таке добро і зло.

Підсумовуючи ринок продакшну в Україні, варто зазначити, що паралельно з гігантами медійного ринку функціонують такі компанії, як «Продакшн Валентина Опалева» (фільм «Останній яничар»), «Драйв Продакшн» та «Студія квартал 95», продакшн-компанія Олексій Гончаренка «Friends production». Зокрема, остання адаптує британський формат бізнес-реаліті The Apprentice («Учень») для телеканалу ICTV.

Нагадаємо, реаліті-шоу «Вагітна у 16» створюється за американським форматом Sixteen & Pregnant, його героями є дівчата-підлітки віком від 13 до 17 років, які намагаються подолати труднощі, пов'язані з ранньою вагітністю. Кожен епізод – це історія з життя неповнолітньої мами: від виношування до перших місяців після народження малюка, а також про подальше життя молодой мами. Перший сезон реаліті-шоу «Вагітна у 16» та пост-шоу «Доньки-матері» транслювався в ефірі «СТБ» в осінньому сезоні 2012р. Загалом вийшло 14 випусків. Другий сезон виходив улітку 2014р. і складався з 12 випусків.

Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Які жанри телевізійних матеріалів належать до аналітичних?

Що називають відеокореспонденцією і чим вона відрізняється від повідомлення?

Що називають коментарем і в чому його особливість?

Які матеріали називають телевізійними оглядами?

Які жанрові ознаки містить в собі прес-конференція?

Що розуміється під поняттям «телешоу»?

Які жанри відносять до художньої публіцистики?

Які різновиди замальовок Вам запам'яталися?

Які телевізійні нариси виокремлюють за характерними ознаками?

Чому фейлетони, памфлети вважають непопулярними жанрами ТБ?

Що таке «телевізійний марафон»? Які з них Ви запам'ятали?

Як Ви зрозуміли «відеоканал» і в чому його специфіка?

Чим «цінна» молодіжна студія «Гарт» для українського ТБ?

Як Ви розумієте поняття «продакшн»?

Що Вам запам'яталося із перших спроб власного продакшну?

Які українські сучасні продакшн-студії Ви знаєте?

Над виробництвом якого контенту вони «спеціалізуються»?

Які прямоефірні передачі на українському ТБ Вам запам'яталися?

Чим «цінні» телевізійні мости й у чому їх популярність?

Розважальні ток-шоу – це «данина моді» чи необхідність?

У чому специфіка підготовки й трансляції шоу на ТБ?

Тема 4. Нові медіастандарти у виробництві екранної продукції

Головні питання, що розглядаються:

Сучасний стан та перспективи розвитку нових форм подання інформації на вітчизняних ТБ. Спільне й відмінне у закордонних та українських стандартах телевізійного виробництва. Аудиторії нових медіа. Нові вимоги до контенту та нові інструменти для збору і обробки інформації. Принципи конвергованої журналістики та професійні стандарти. Новини в мультимедійному світі. Формати цифрових новин. Основні вимоги до текстів. Аудіовізуальні складники телевізійної продукції: звукове оформлення, дизайн студії, інфографіка й под.

Основні терміни, поняття та імена: стандарти ТБ-мовлення, формат ТБ-продукту, нові медіа, конвергенція, мультимедіа, професійні стандарти, дизайн, інфографіка.

Старше покоління глядачів добре пам'ятає популярні к. ХХ ст. передачі, серед яких: пізнавальні цикли «Клуб кіноподорожей», «В світі тваринних», «Очевидне – неймовірне», «Людина. Земля. Всесвіт» «Здоров'я», «Кінопанорама»; програми «Бесіди про літературу» й ін.

ТБ минулих років популяризувало різні форми музичного мистецтва, демонстрували фестивалі радянської пісні; спільно з творчими союзами організовували авторські вечори композиторів. Значне місце в програмній сітці займали відомі («як класика жанру») теле- і кінофільми, трансляції театральних

і телеспектаклів, концертних програм, виступів самодіяльних колективів, естрадних і гумористичних передач – «13 стільців», «Блакитний вогник» та ін.; передач для дітей – «Зустрічі із знатними людьми», «Вогнище», «Будильник», спектаклів, мультфільмів; програм для молоді – «Випробуй себе» й ін.; трансляції спортивних змагань.

Вітчизняні ТК, аби утримати рейтинги, швидко реагують на запити аудиторії – це призводить до постійного «пошуку» нових сучасних форм подання інформації (а також її оперативності, достовірності, видовищності та повноти). Наближення якості вітчизняного телефіру до світових стандартів оптимізує розв’язання досі актуальної для України проблеми інформаційної безпеки. Назріла потреба перегляду загальнонаціональними ТК своїх творчих концепцій з метою адекватного висвітлення українських реалій. Стратегія виживання має змінитися на стратегію розвитку, таким чином успішний розвиток вітчизняного ТБ тісно пов’язаний з його жанровим різноманіттям.

Упровадження сучасних жанрових новацій сприяє масовості ТБ-продукту. Видовищність, діалогічність та інші аспекти стилістики ТБ значно розширюють глядацьку аудиторію, що, в свою чергу, зміцнює вплив телефіру на суспільну свідомість. Стилiстика сучасного телефіру нагадує видовище, навіть випуски новин наповнюються елементами видовища й збагачують ТБ-ефір. Наприклад, на каналі «1+1» наповнення ТСН здійснюється наступним чином: 90 відсотків новин інформаційного випуску формуються за ознаками шести – «С» та одного – «Г» (це: Скандали, Сенсації, Страх, Секс, Смерть, Сміх та Гроші). Тобто все тематичне наповнення випуску є цікавим для глядачів. Ясна річ, ефективними завжди є журналістські розслідування, прихована камера. Виняток становлять деякі новини культури і мистецтва: тут обираються найцікавіші події з цих сфер і подаються за принципом інфотеймент або таблоїду.

☞ **Зверніть увагу.** У випуску є різноматичні сюжети, телематеріали інших жанрів з різною формою подачі: комбінування: емоція – корисна інформація, важлива інформація – інфотеймент, екшн-фільм – теленовина, таблоїд – публіцистика.

Невпинне зростання конкуренції, разом із посиленням впливом корпоративних економічних інтересів у 80-і роки ХХ ст. у США, спричинило виникнення нового жанру «інфотеймент» (від англ. *information* – інформація і *entertainment* – розвага), що вивело пошук тем з категорії пріоритетних стратегій для засобів масової інформації у так звану категорію людської цікавості та висвітлення сенсаційних фактів, новий вид інформаційних програм, новини в яких подаються в максимально розважливій формі, який допоміг представити об’єктивну картину реальності в розважальному ключі, додав яскравості та видовищності програмам. Проте варто звернути увагу і на той фактор, що інфотеймент часто ідентифікується як метод подачі новин. На сьогодні подвійне тлумачення поняття є актуальним для дослідження телевізійного поля України.

☞ **Зверніть увагу.** Піонером у цьому напрямі вважають одну з найвпливовіших щотижневих програм про поточні події «60 Minutes» («60

хвилин») на американському ТБ (телерадіомережа CBS), де ведучі стали активно включати в репортажі своє ставлення до подій і журналісти почали з'являтися в кадрі нарівні з героями репортажів, що було нетипово для американського ТБ. Тож інфотеймент допоміг представити об'єктивну картину реальності в розважальному ключі, додав яскравості та видовищності програмам.

Досвід CBS підхопили й інші канали, зокрема, телевізійна мережа NBC візитівкою якої завжди були новини. Продюсер каналу Н. Шапіро, вважав, що підсумкові випуски потрібно подавати винахідливо, з використанням ефектної зйомки, графіки, фантазії, спецефектів тощо. Сенсаційне у верстці має випереджати те, що здається більш значущим, оскільки наприкінці дня (тижня) люди вже знайомі з основними новинами. Тому перевагою перед традиційною подачею новин став інфотеймент, що задовольнив основні запити сучасного масового глядача: особисту свободу, цікаве дозвілля та оптимістичний настрій.

Цей формат мовлення прийшов в Україну разом з явищем, коли ТК «ТЕТ» входив у новий формат. Ретранслюючи програми СТС, український ТК перейняв у нього і концепцію «розважальності». Саме СТС позиціонував себе як ТК у жанрі «Інформуємо розважаючи!». Хоча розваг там було більше, ніж інформації. Найбільш вдала програма, де витримано частку і інформації, і розваги – це «Історії в деталях» з С. Майоровим. Український продукт в жанрі інфотеймент представили засновники програми «Дивись!» (ТЕТ), «Неймовірні історії кохання» на СТБ, «Особистий погляд» (НТН). Прояви «інфотейменту» виявлено в ранкових програмах українського виробництва таких, як «Підйом» на «Новому каналі» (на сьогодні «Абзац»), «Ранок з «Інтером», «Сніданок з «1+1», програма «Ранок по-київськи» на «Сіті» (зараз «Плюс-Плюс») тощо.

Процес розмивання жанрових кордонів призводить не лише до створення гібридних жанрових форм, але й до взаємозбагачення вже існуючих. Утім, змінюючись і трансформуючись, жанри у своєму розвитку зберігають свою наступність, основні типологічні ознаки, що можна знайти у багатоманітності окремих жанрів.

ТБ-публіцистика, по своїй суті, – сьогодні є новим жанровим форматом, який має, більшою мірою, характер шоу. Такі «видовища» помітно впливають на формування обличчя ТК. Тому саме ці відносно нові жанрові формати є популярними серед глядачів. Сучасний авторитетний ТК виробляє різні (політичні, розважальні, інтелектуальні) ток-шоу, охоплюючи провідні сфери суспільного та громадського життя. Їх диференціюють відповідно до потреб аудиторії, ідеологічних цілей, а також маркетингових завдань ТК. Так, у денному ефірі переважають ток-шоу для домогосподарок, шкільної та студентської молоді. Опівночі – для інтелектуалів.

У цьому випадку менеджери свідомо йдуть на збитковість програмного виробництва, адже нічна аудиторія нечисленна і залучити достатньо реклами для самоокупності важко. Проте, формується іміджевість і стильність ТБ.

♣**Зверніть увагу.** Телевізійні критики досить упереджено оцінюють розважальні ток-шоу (особливо у складний для України час), проте це не знижує рейтинги ТК.

Ток-шоу – це насамперед діалог. Найціннішим у ньому, як зазначав В. Здоровега, є прагнення знайти зерно істини, певний повчальний момент, спільний знаменник у результаті зіткнень різних поглядів. Полемічність стає для глядача єдиною можливістю знайти істину самостійно через своєрідну ілюзію причетності до обговорення актуальної проблеми. Студійні «баталії» задовольняють потребу аудиторії в спілкуванні, адже у своєму середовищі глядач не завжди має змогу спілкуватися із фахівцем, експертом чи безпосереднім учасником (свідком) тієї чи іншої події. Ток-шоу дає таку можливість, щоправда віртуальну. Завдяки йому ТБ може привертати увагу громадськості до важливих суспільно-політичних проблем, впливати на суспільні процеси, формувати громадську думку. По суті, ток-шоу сприяє комунікативності, залучає глядача до культури спілкування, розуміння цінності консенсусу й можливості його досягнення.

Отже, *ток-шоу* – це вид розважальної телепередачі, у якій один або декілька запрошених учасників обговорюють запропоновану ведучим тему. Як правило, при цьому присутні запрошені до студії глядачі, які можуть ставити питання, висловлювати свою думку, голосувати й т.д. Завданням ток-шоу є активізувати сприймання змісту, котрий подається у формі диспуту, гострих питань, висловленнями різних точок зору.

Сьогоднішній ТБ-простір представлений різними *видами* шоу.

Реаліті-шоу – програми розважального жанру, у яких учасників проекту вміщують у конкретні, реальні умови, не притаманні їхньому способу життя, та ставлять завдання для виконання.

Талант-шоу – телевізійна програма, умовами якої є показ різного роду здібностей чи таланту; зовнішність і вік учасників мають вторинне значення.

Кулінарні шоу – це змагання характерів, амбіцій і кулінарних здібностей та вмінь чи то початківців-кухарів, чи професіоналів цієї галузі за перемогу та головний приз.

Світські хроніки (програми про моду, модне життя) – це короткі інтерв'ю із зірками шоу-бізнесу, відомими політиками та іншими світськими персонами.

Гумористичні шоу – це екранні дійства, основним завданням яких є створення атмосфери радості, сміху, гумору.

Шоу-програми про подорожі – це передачі, де ведучі знайомлять глядачів із країнами світу, містами, розвагами, побутом і традиціями цих країн тощо.

♣ **Зверніть увагу.** Різноматематичні шоу є своєрідною «візитівкою» (як новини – «обличчям») ТК. Особливою рейтинговістю відзначилися *такі шоу* на українських ТК: «Україна має талант», «Холостяк», «Фермер шукає дружину», «Хата на тата», «Зважені та щасливі», «Х-Фактор», «Танцюють всі», «Неймовірна правда про зірок» та ін. (СТБ); «Хто зверху?», «Ревізор», «Педан – Притула», «Ульотна відпустка», «Алло, гараж!», «Ексклюзив», «Вищий пілотаж» («Новий канал»); «Дивись, хто прийшов!», «Семеро Dj» («ТЕТ»); «Я так думаю», «Ви поїдете на бал?», «Смачна країна», «Приховане життя», «Голос. Діти», «Світське життя», «Міняю жінку», «4 весілля» («1+1»); «Про головне», «Як це?», «Пани Нахаби» «Хто в домі хазяїн?», «Індиго», «Точка зору» та ін. («Перший Національний»); «Шиканемо»,

«Квадратний метр», «Українська топ-двацятка», «Живе багатство України» («Інтер»), «Свобода слова» (громадсько-політична програма), «Анекдоти по-українськи», «Дивитися всім!», «Зірка YouTube», «Україна. Код унікальності» (ICTV), «5 копійок», «Майдан», «Велика політика», «Бізнес-час», «Особливо небезпечно» (були на «5 каналі»); «Говорить Україна», «Співай як зірка», «Реальна містика», «Моє нове життя» (ТРК «Україна»); «Вова зі Львова», «Вольності Вольнової», «Shakeанемо, бейбі» («М1») та ін.

Таким чином, ток-шоу – це діалогова програма на будь-яку (політичну, соціальну, побутову, культурну, освітню, спортивну тощо) тему, яку веде, як правило, відома людина (журналіст) і до обговорення якої запрошуються експерти, фахівці певної галузі та гості у студії.

Останнім часом українські ТК пропонують своїм глядачам *скетч-шоу*. Це переважно гумористичні програми (фільми) із певною кількістю комедійних сцен або «скетчів» із хронометражем, як правило, кожної одна – десять хв. Це відомі скетч-шоу (російського виробництва): «Шість кадрів», «Даєшь молодёжь!», «Джентльмен-шоу», «Уральские пельмени», а також власне українського виробництва – 100 серійне найкраще «народне» скетч-шоу «Файна Юкрайна» («Новий канал») із Сергієм Притулою (був актором, автором і співпродюсером) та Андрієм Молочним (його партнер); «Поки всі вдома» (СТБ); «Віталька» («ТЕТ»), «Стажери» («Новий канал») та ін.

Екшн (з англ. *Action movie* – «фільм дії»; розм. – «екшн») – поєднує в собі драматичний жанр фільму разом з нестримними діями: бійки, автомобільні переслідування, вибухи, стрілянина і т.п. Жанр, в основному, показує самотійні намагання героя відновити справедливість, що нерідко переростає у «маленьку» війну. Проте не варто плутати екшн з фільмами про війну. Серед популярних у СРСР фільмів: «Бережись автомобіля» (1966р.), «Собака на сні» (1978р.), «Екіпаж» (1979р.), у незалежній Україні – «Свати» (2008р.), «О чем говорят животные» (2013р.) – «Новий канал», у ньому показали десять історій із життя тварин; «Фізрук». У березні 2015р. «1+1» розпочне показ 16-серійного комедійного серіалу «Останній москаль» (режисер Семен Горов).

☞ **Зверніть увагу.** Популярними на ТБ є так звані *ситкоми*. Ситуаційна телевізійна комедія або ситком (англ. *situation comedy, sitcom*) – жанр комедійних програм, що зародився в США у 20-х рр. минулого століття. У наш час ситкоми зазвичай складаються з постійних персонажів у звичайному оточенні, такому як дім або робоче місце, наприклад «Леся + Рома», «Бар», «Універ. Новая общага». Хронометраж телевізійних ситкомів, як правило, складає 20–30 хв. (разом із заставкою, титрами). Перші ситкоми знімалися відразу у студії перед глядачами, – тому часто супроводжувалися закадровим сміхом (часом певними репліками). Згодом їх замінили реаліті-шоу. Цей телевізійний жанр об'єднує багато телевізійних програм. *Реаліті-шоу* або реаліті-телебачення – це жанровий різновид розважальної телевізійної передачі, в основі якої є показ дій людей у наближеній до життя обстановці. Цей жанр ТБ-продукту характеризується відсутністю сценарію, прямоєфірною телетрансляцією, участю простих людей, а не професійних акторів, зйомкою в реальних (інколи екстремальних) умовах. З часом формати реаліті-шоу почали

розвиватися в кількох напрямках: *шоу-підглядання* (глядачі слідкують, що відбуваються з персонажами шоу, наприклад: «За склом», «Дом-2»), *шоу-оновлення* (глядачі спостерігають за змінами життєвого простору героїв програми, наприклад: «Квартирне питання», «Один за 100 годин», «Поверніть мені красу»), *шоу-виживання* («Останній герой»), *шоу-навчання* («Від пацанки до панянки», «Фабрика зірок»), *шоу-гра* («Ігри патріотів», «Караоке на майдані», «Хто зверху?», «Найрозумніший», «Мій зможе», «Весілля за 48 годин», «Куб») тощо.

Цікавим, на нашу думку, є показ по ТБ судових шоу – передач, у яких відтворюється судовий процес. Такі дійства нагадують театральні виступи, спектакль, у яких «розігруються» певні ситуації із судових справ («Судові справи: Злочин і кара» – Інтер», «Судові справи» – ТРК «Україна», лялькове пародійне шоу «Судові пристрасті» – ТК «Перець»).

Процес розмивання жанрових кордонів призводить не лише до створення гібридних жанрових форм, але й до взаємозбагачення вже існуючих. Утім, змінюючись і трансформуючись, жанри у своєму розвитку зберігають свої кваліфікаційні ознаки, основні структурні компоненти, які лише увиразнюють й наповнюють новими формами вияву окремі жанри ТБ-продукту.

Зовсім в іншому форматі на українському ТБ представлені *телевікторини*. «Тріумфальний» хід зарубіжних програм такого типу почався у 1990р., коли Владислав Лістьєв «запустив» капітал-шоу «Поле чудес» (аналог американського «Колеса фортуни»). Командні телевікторини – це програми, у яких відповідь на питання знаходять спільно, але відповідає, як правило, один з членів команди. Ці ігри походять від міжкомандних ігор на ерудицію («Що? Де? Коли?») до індивідуальних («Крім», «Найрозумніший», «Детектор брехні»). Телевікторини українського ТБ-простору відрізняються один від одного деталями: правила черговості ходу, типами питань, сумою винагороди, а також кількістю гравців і інтенсивністю участі ведучого. Можна виділити такі види телевікторин: *індивідуальні, командні, спеціалізовані, інтерактивні вікторини для телеглядачів*. Багато ТК зробили інтерактивні вікторини з глядачами обов'язковою частиною свого ефіру з двох причин. Перше – це залучення і утримання глядацької аудиторії, і друге – це швидкий і «непоганий» заробіток.

☞ **Зверніть увагу.** Сьогодні ми спостерігаємо цікавий процес «закріплення» популярних і «апробованих» форматів ТБ-матеріалів інших країн на українських телеекранах. На практиці саме шаблонні форми створюють потрібний технологічний ефект, приваблюють та утримують глядацьку аудиторію. Звідси програми-кальки з західних зразків, програми-близнюки на різних ТК, а також програми, форми яких відкриті багато років тому, й дотепер активно використовуються. Згадаємо, «Льодовий період» (ТРК «Україна»), «Танці з зірками» («1+1»), «Дві зірки» («Інтер»), «Цирк з зірками» («1+1»), «Телезірка – суперзірка» (ТРК «Україна»), «Фабрика зірок» («Новий канал»), «Ти суперзірка» («1+1»), «Яка то мелодія?», «Комедіклуб» (ТРК «Україна»), «Модний вирок», «Городок» («Інтер») тощо.

Є очевидним факт, що до еволюції жанрів приєдналася революція технологій: в жанровому полі відбувається зміна, трансформація, модернізація цієї журналістської системи. У той же час спостерігається розмивання жанрових та типологічних ознак, порушення жанрових законів, гібридизація форм. Старі жанри розпадаються або видозмінюються, створюючи несподівані єдності, виникають нові, синтетичні форми.

☞**Зверніть увагу.** «*Кафе+концерт*» – форма, придумана за зразком модних у перші роки існування ТБ модіжних кафе, популярна й понині та досить успішно тиражується: це безкінечні «сміхопанорами», «криві дзеркала», «Comedy slab». У подібній жанровій формі подано на екрані передачу «Вечірній Київ», проте в одній із рубрик («Вас замовили») використовується телевізійний прийом для робіт в жанрі «журналістські розслідування», а саме «прихована камера». Подібний метод операторської роботи вперше (у кіно) практикувався в 20-х рр. ХХ ст., коли кінорежисер-документаліст Д. Вертов здійснив на практиці принцип «зйомки життя зненацька». На українському ТБ у такому форматі представлені програми «*Розіграш*» («Інтер»), «*Аферисти*» («Новий канал»), «*Прихована камера*» («1+1»), «*Чортиці в спідницях*» (ТЕТ) тощо.

Жанрові новації підвищують конкурентоспроможність будь-якого ТК. Виникненню нових жанрових утворень на сучасному ТБ передує освоєння журналістами нових методів пізнання дійсності, взятих на озброєння з інших сфер людської діяльності. *Новими інструментами* для збору інформації для телепередач, окрім традиційних, стає *Інтернет* (пошта, сайти, портали, блоги), *соціальні мережі* (Facebook, MySpace, ВКонтакте, Однокласники, FriendFeed, LinkedIn), *всесвітньо відомі відео-сервіси* (YouTube, iTunes, Hulu) тощо.

☞**Зверніть увагу.** Ю. Єлісовенко стверджує, що сучасне ТБ все більше відходить від традиційного формату перегляду телепередач, розвиваючись у бік розширення інтерактивних можливостей, доступу до функцій персонального комп'ютера і мобільного пристрою, причому переключення між ними стає все простішим, швидшим і доступнішим.

За словами генерального директора американської багатонаціональної медіа-корпорації «Time Warner» Джефрі Бевкаса, завдяки консолідації ТБ та соціальних мереж змінюється не тільки сама схема програмування ТК здійснюється глобальна технічна революція – поява нових пристроїв для перегляду. Варто зазначити, на нашу думку, поява соціальних мереж не стане головним конкурентом для ТК, а скоріше навпаки, завдяки інтеграції, це явище стає новим етапом розвитку ТБ.

Таким чином, будь-яка медіа-продукція, що є інтерактивною та розповсюджується цифровими методами змінюватиме й інший тип комунікації «від багатьох багатьом», на противагу мас-медіа, де комунікація здійснюється «від одного багатьом». Головними пріоритетами сучасних цифрових медіа стає мультимедійність, гіпертекстуальність та інтерактивність. ТК на сьогодні надають доступ до свого продукту, інформації у цілому в режимі реального часу, персоналізують її доставку споживачеві, надають глядачеві можливість брати участь у її творенні, впливати на процес колективної медіаторчості (за

рахунок форумів, блогів тощо) – тобто набувають ознак новітніх медіа (синонім: нові медіа).

Мультимедіа (від англ. *multi* – багато і *media* – носій, середовище) – сукупність технічних і програмних засобів, що дозволяють вводити, обробляти, зберігати, передавати та демонструвати інформацію в різних цифрових форматах: текстовому, звуковому, відео, анімаційному.

Інфографіка (від лат. *informatio* – інформування, виклад, і грец. *γραφικος* – письмовий) – візуальна подача інформації, яка унаочнює її сприйняття (дорожні знаки, інтерфейс мобільних телефонів); робить її інтернаціональною (попереджувальні знаки, інтерфейс техніки); представляє візуально складний текстовий матеріал великого обсягу, розшифровує деталі події або впливає на реципієнта. Інфографіка дає можливість сприймати й аналізувати великі обсяги інформації в організованій і зручній формі.

Зазвичай на ТБ, використовують такі види *інфографіки*: *діаграми, графіки, карти, таблиці, умовні знаки, зображення зі збільшеними деталями, комбіновані зображення (картодіаграма, сполучення фотографії і креслення).*

Нові медіа – класичне визначення всіх типів переказу інформації, що може розповсюджуватися мережею Інтернет, а також через соціальні мережі. Таким чином, виникають й нові вимоги до наповнення контенту та нові інструменти для збору і обробки інформації, нові технології до виробництва ТБ-продукту. Стає можливим доступ до контенту з усіх електронних пристроїв з виходом у мережу Інтернет, таким чином медіа стають *конвергентними*.

☛ **Зверніть увагу.** Така тенденція активно проявляється саме завдяки ТБ, коли в рамках конвергенції інформація поширюється значно швидше, ніж лише засобами екрану.

Конвергенція ЗМІ (від лат. *convergere* – наближуватися, сходитися) – процес інтеграції інформаційних і комунікаційних технологічних платформ, а також інформаційних продуктів, які вони виготовляють й передають. Значення терміну найточніше передає поняття «злиття». По-перше, це злиття технологій. По-друге, злиття раніше роз'єднаних і віддалених один від одного традиційних ЗМІ (періодичної преси, радіомовлення і ТБ). По-третє, злиття ринків – створюється новий інтегрований ринок, на якому раніше конкуруючі компанії об'єднуються з метою зниження фінансових ризиків. Проте, найважливішим наслідком *конвергенції* медіа є зміна власне інформаційного продукту: текст, графіка, звук, відео інтегруються в єдиний інформпродукт, який позначають терміном «мультимедіа».

Водночас суть і сенс конвергенції, на думку В. Шевченко, вбачається не тільки в тому, щоби створювати такий контент для різних видів ЗМІ, а й у можливості керувати цим інфопотоком із єдиного центру. Конвергенція у медійній сфері відбувається при їх перекладі на єдину цифрову платформу. Внаслідок *дигіталізації* ЗМІ (тобто переведення інформації будь-якого виду (текстової, графічної, аудіальної, візуальної, аудіовізуальної та ін.) у цифровий формат, зрозумілий сучасним комп'ютерам, портативним цифровим пристроям; комп'ютеризація всіх процесів передавання, зберігання та опрацювання даних із використанням для цього бінарного коду) набувають характеристик

багатоканальності, мультимедійності, інтерактивності, здатності до відтворення подій у режимі реального часу і безперервного оновлення інформаційних ресурсів.

Таким чином виникає й *конвергенція* жанрів – взаємопроникнення та асимілювання жанрів традиційних ЗМІ, що відбувається внаслідок з'єднання різних медіаплатформ, наприклад, друкованих ЗМІ з ТБ на базі інтернет-порталів.

☛ **Зверніть увагу.** Інтернет-ТБ набуває все більшої популярності як принципово новий канал розповсюдження інформації. Журналісту, який працюватиме в редакції інтернет-ТБ, потрібно знати як специфіку інтернет-ЗМІ, так і основні принципи мовлення ефірного ТБ.

Поширення продукції в Інтернеті зумовила активність користувачів. Адже популярні сюжети, уривки програм, відеоцитати миттєво з'являються в Мережі. Обсяг контенту, який належить каналам, в Інтернеті зростає, тож канали розпочали систематизацію цих матеріалів. Таким чином, почалася свідомо інтеграція телеканалів в Інтернет, зокрема, в соціальні мережі: канали почали створювати офіційні сторінки, канали на відео-ресурсах, блоги.

Онлайн-мовлення стає одним із способів залучення інтернет-аудиторії до продукції ефірних ТК. Особливою популярністю користуються в такому форматі трансляції футбольних матчів та боксерських поєдинків, права на які викуповують великі ТК. Користувачі Мережі став впливати на контент Інтернету, в тому числі й на наповнення ТБ-продукту, зокрема новинних матеріалів. Це стало можливо завдяки прямій комунікації співробітників ТК із глядачами у соціальних мережах, проведення опитувань, реагування на цікаві новини, які розміщують телеглядачі на сторінках каналу.

Актуальні види телемовлення за допомогою Інтернету: *IPTV* (Internet Protocol Television) і власне *інтернет-ТБ*.

IPTV – сервіс, який користувачі передплачують за можливість дивитися ТБ-продукт на звичайному телевізорі, підключеному до Інтернету у вигляді абонентської плати. Ця послуга є додатковою до кабельного і супутникового ТБ, і включає в себе можливість формувати індивідуальний пакет ТК, а також функцію «пауза» в режимі реального часу й т.д.

Інтернет-ТБ – сукупність ТБ та відеоконтенту, доступного для перегляду в Інтернеті. На відміну від *IPTV*, продукція інтернет-ТБ поширюється безкоштовно і розрахована на широку аудиторію. Це може бути як онлайнове мовлення («потоківне відео») – трансляція ефіру через мережу Інтернет у режимі реального часу, так і «телебачення за запитом» – можливість переглядати опублікований в Інтернеті запис у будь-який час.

Якість зображення інтернет-ТБ забезпечується використанням двох стандартів роздільної здатності: *Standart Definition Television* (SDTV) та *High Definition Television* (HDTV). Мінімальна швидкість з'єднання для перегляду інтернет-телепередач – 300 кілобайтів/сек.

Сьогодні *відео в Інтернеті* транслюють мовники трьох видів:

– оффлайн-канали, що надають доступ до своєї продукції через Інтернет;

– інтернет-ТБ, які не мають оффлайнових версій і виробляють оригінальний продукт власне для Інтернету;

– сайти-колектори відеоконтенту і відеохостинги. Прогнози: ймовірно, з часом інтернет-ТБ і традиційне ТК з'єднаються – і постане виробник інформації нового типу, який розповсюджуватиме її одночасно як по ефірних, супутникових, кабельних каналах, так і через Інтернет.

Інтернет-ТБ широко використовують конвергентні технології. Виконуючи не властиві ТБ функції (адаптація продукту для мобільних пристроїв, інтеграція з телекомунікаційними сервісами), інтернет-телеканали збільшують свою аудиторію.

На сьогодні у Мережі ведуть мовлення десятки інтернет-ТБ. Серед них лише кілька мають стабільно високу відвідуваність і професійну команду. Перші сходинки рейтингу *Rambler's Top 100* потрапили такі українські інтернет-ТБ: «112», «5 канал», «Канал 24», «Інтер», «Life News», «ТВі», «Еспресо ТВ», «Рада», «Громадське ТБ» та ін.

‡**Зверніть увагу.** Найпопулярнішими англomовними ресурсами відеонovin є не власне інтернет-ТК, а сайти всесвітньовідомих теле-радіомовних корпорацій: BBC, CNN, ABC. На відміну від сайтів українських ТК, це продукти діяльності конвергованих редакцій. Зауважимо, що відеоматеріал на сайті іноді з'являється навіть раніше, ніж у телеефірі, причому це інший матеріал, аніж той, який побачить глядач ефірного ТБ.

Власний інтернет-ТК запустив футбольний клуб «Шахтар» (<http://fcsd.tv/ru>). Заявлено про створення *інтернет-ТК про українські музеї* (<http://uamuseum.r-media.com.ua>). Це окремі тематичні проекти – натомість повноцінного інтернет-ТК з різноманітними рубриками і різножанровими програмами чи хоча б суто інформаційного ТК в українськомовному Інтернеті наразі немає.

Новини на сайті інтернет-ТК постійно оновлюються і користувач може спостерігати за розвитком події в реальному часі. Зазвичай спочатку з'являється відео без коментарів із місця події з коротким текстовим підписом. згодом додається текст (розрахований на інтернет-користувача), переважно з відеоцитатами експертів чи очевидців події. І, вже як підсумок, змонтований телерепортаж чи звіт про подію.

Журналіст конвергованої редакції повинен уміти не лише оперативно писати телевізійною мовою, але й самостійно знімати на місці події (і ми про уніфікацію професій на ТБ вже говорили). Інтернет-ТБ – це все ще колективна робота і будь-який телевізійний продукт у Мережі, як і продукт ефірного мовлення, є результатом роботи також редакторів, графіка, дизайнера.

Працюючи над текстом для новин у мережі Інтернет, журналіст зважає на основні особливості інтернет-ЗМІ: інтерактивність, глобалізацію і гіпертекстуальність. Основні правила зйомки відео для Інтернету дещо «спрощені» й наближені суто до родієвої зйомки (камера на штативі; мінімум руху камерою; плани знімати «монтажно»; знімати плани-перебивки; дублювати звук на диктофон тощо).

♣**Зверніть увагу.** Для монтажу відео для Інтернет-ТБ можна використовувати як просту монтажну програму Windows Movie Maker, так і VirtualDUB, Pinnacle, SonyVegas, Ulead Video Studio чи Adobe Premiere Pro, Adobe After Effect, Final Cut, що не завжди є виправданим для суто ТБ-продукту.

Конвергентна подача інформації передбачає наявність відеоряду для більш повного відтворення описуваної події чи розкриття теми. Із кінця 2000х рр. у більшості інтернет-ЗМІ функціонують відеорозділи (підкасти).

Число ТК, що ведуть мовлення в Інтернеті, обраховується вже тисячами. Це ускладнює для користувача вибір каналів і програм. Тому створено сайти-колектори – окремі сайти і сервіси, що полегшують пошук потрібної програми і надають доступ до інтернет-ТК, згрупованих за певними категоріями.

Кожен із інтернет-ТК збирає мільйонну аудиторію. Середня тривалість найпопулярніших відео – до 5 хв. Це переважно новинні сюжети, музичні кліпи, анонси кінофільмів і фрагменти популярних телешоу.

?Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Які нові форми подання інформації з'явилися на вітчизняних ТБ?

Що є спільного й відмінного у закордонних та українських стандартах телевиробництва?

Які вимоги до телевізійного контенту у сучасного глядача?

Що розуміють під поняттям «інфотейнмент»?

У яких телепрограмах найчастіше застосовують?

Що Ви знаєте про нові інструменти для збору і обробки інформації?

Які формати цифрових новин Ви знаєте?

Які зміни до аудіовізуального продукту вимагає сьогодення?

Які стандарти ТБ-мовлення Ви запам'ятали?

Які програми для монтажу ТБ-продукту використовуються?

У чому популярність ток-шоу як телевізійного продукту?

Що таке реаліті-шоу, які програми у цьому жанрі є на українському ТБ?

Що називають кулінарним шоу і в чому їх цінність?

Чи потрібні світські хроніки в українському телебаченні?

Які гумористичні шоу представлені на українських ТК?

Яке головне призначення судових шоу на ТБ?

У чому популярність ігрових програм на ТБ?

Що таке «скетч-шоу», «скетч-фільми»?

Що таке «ситком» і в чому його популярність на ТБ?

Як Ви розумієте поняття «конвергентна редакція»?

Що таке нові медіа (новітні медіа)?

У чому заключається конвергентність?

Як Ви розумієте поняття «мультимедіа»?

Яку роль виконує інфографіка у сучасному виробництві ТБ-програм?

Як Ви розумієте «екшн» у сучасному телевиробництві?

Що нового з'явилося у стилістиці сучасного телебачення на ТК?

Які перспективи розвитку Інтернет-ТБ в Україні?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ

до модуля 1. «Телебачення як засіб масової комунікації»

Тема 1. Телебачення у системі ЗМІ

Лабораторне заняття № 1

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **З'ясуйте** у чому полягають головні функції телебачення, зокрема соціальної сфери, а саме: - інформаційна функція; - культурна функція; - просвітницька функція; - інтеграційна функція; - соціально-педагогічна функція; - управлінська функція; - організаторська функція; - освітня функція; - рекреативна функція.

Зробіть короткі нотатки.

2. **Проаналізуйте** зміст телепрограм різних запорізьких каналів на предмет тенденцій, що переважають у сьогоденному телемовленні, програмній сітці? Письмово зафіксуйте факти, що підтверджують Вашу думку. Спробуйте пояснити: чому саме така ситуація, у чому криється причина такої концепції телевізійного каналу?

На занятті:

1. У телевізійній студії (спеціалізованому класі навчальної лабораторії телевізійної журналістики) **продемонструйте** уривки матеріалів, що підтверджують Вашу думку.

2. **Поміркуйте** над питанням: Яку б із функцій Ви додали до запропонованих? При цьому чітко **сформулюйте** відповідь й запишіть у зошит.

Лабораторне заняття № 2

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Опрацюйте** статтю Ю. Райхеля «Телевидение: такие разные судьбы изобретателей» у всеукраїнській газеті «День», від 16 листопада 2011р. (№ 208. – С. 4). Основне (на Вашу думку) – **занотуйте**.

2. **Знайдіть** інформацію у мережі Інтернет щодо зв'язку кінематографа (розробки братів Люм'єрів) та телебачення. **Визначте** спільні й відмінні риси цих двох видів мистецтв.

3. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури.

На занятті:

1. **Перегляньте** у навчальному класі попередньо підготовлений викладачем відеоматеріал про пристрій «Диск Ніпкова» та архівне відео із соціальної мережі та **визначте** письмово:

– роль Б. Розінга у створенні електронного ТБ та значення електронно-променевої трубки у передачі нерухомого зображення;

– яке місце займає постать В. Зворикіна в історії телебачення, що вигидав радянський вчений для передачі зображення на відстань.

♣**Зверніть увагу:** попередньо ознайомитися із матеріалами можна за посиланнями: «Как появилось телевидение. Нипков, Бэрд, Зворыкин и развитие телевидения» – <http://www.youtube.com/watch?v=raMwXxkXXjs>; «Диск Ніпкова» – https://www.youtube.com/watch?v=ct_OZIEtWvo; «Зворыкин Владимир Кузьмич. Тайны голубого экрана» – <http://www.youtube.com/watch?v=1QwBvgfzYpg>; «Из истории великих научных открытий Нипков, Бэрд, Зворыкин» – <http://www.youtube.com/watch?v=q8kakMp9awc> або інші (<https://ru.wikipedia.org/wiki>).

Лабораторне заняття № 3

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Щодо питання «Хроніка українського телебачення: головні етапи ...» **перегляньте** та частково **розкадруйте** (відповідно вивченому матеріалу на «Студійному практикумі»: різновид телевізійних планів та характерних ознак кадрів) будь-який матеріал за вибором із мережі.

2. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури.

На занятті:

1. **Ознайомтеся** із наданою інформацією на офіційному сайті Національної ради з питань телебачення й радіомовлення України (з інших інтернет-ресурсів) щодо державних та комерційних ТК, а також становлення й сучасного стану муніципального, кабельного ТБ. **Зробіть** нотатки.

2. **Підготуйте** тлумачення понять «муніципальне ТБ», «кабельне (дротове) ТБ», «громадське ТБ», «суспільне мовлення» із різних джерел (у тому числі й законів, законодавчих указів, актів, положень тощо).

3. **Візьміть** участь в обговоренні питання «Суспільне мовлення в Україні: шляхи впровадження і перспективи».

Лабораторне заняття № 4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Вивчіть** запропоновану періодизацію генезису українського ТБ. Зокрема кийвського професора В.В. Гоян, яка презентована у монографії (2012р.):

Перший етап (1939 – 1951pp.): технічні експерименти у сфері практичного інформаційного телемовлення: перша телетрансляція з Києва...

Другий етап (1951 – 1972pp.) – закладання основ інформаційного телемовлення в Україні (перший в Україні Київський телецентр і перша телетрансляція у прямому ефірі; організація республіканського та обласного регіонального телемовлення в Україні; Держтелерадіо УРСР та загальнореспубліканський ТК УТ; створення Головної редакції інформації Держтелерадіо УРСР та редакцій інформації в обласних телекомітетах; вихід перших інформаційних телепрограм в столиці та регіонах і остаточне формування загальнореспубліканської інформаційної телемережі).

Третій етап (1972–1991pp.). Розвиток функціональних особливостей та становлення типологічних основ українських інформаційних телепрограм:

двоканальне телемовлення в Україні; перетворення УТ із загальнореспубліканської у національну телесистему; внутрішні і технічні реорганізації в системі інформаційного телемовлення України, трансляції інформаційних телепрограм у кольорі і в прямому ефірі; перехід від дикторського до авторського ведення інформаційних програм). Формування сегменту інформаційно-розважальних програм на ТБ.

Четвертий етап (1991–1996рр.). Становлення типологічної взаємозалежності програм інформаційного телемовлення триканальне телемовлення в Україні; створення Державної телерадіомовної компанії України; формування системи недержавних телестанцій; створення телевізійної законодавчої бази в Україні та структурні та творчі реорганізації в системі інформаційного телемовлення; організація творчо-виробничого об'єднання «УТН»; створення Держтелерадіо України та Національної телекомпанії України; перші інформаційно-аналітичні програми; становлення інформаційних телепроектів в ефірі недержавних телекомпаній як нове бачення ролі інформації в суспільстві.

2. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури.

3. **Укладіть** бібліографічний список друкованих та електронних джерел початку ХХІ ст., у яких є інформація про ТБ України щодо історії й становлення ТБ у цілому. **Оформіть** його відповідно вимогам.

4. **Перегляньте** вдома такі відеоматеріали: «Телевизоры начала 60-х» – <http://www.youtube.com/watch?v=vwlvZ-B23ss>; «Телевизор «Радуга», цветное ТВ в СССР и телерепортажи» – http://www.youtube.com/watch?v=_5A-XP9eydI; «Телевизор КВН-49 с линзой, ПТС и Центральное ТВ СССР» – <http://www.youtube.com/watch?v=oCxl4ybqSHo>.

На занятті:

1. **Візьміть** участь в обговоренні питання «Сьогодення українського ТБ-простору».

2. **Підготуйте** кросворд (проявіть оригінальність й нестандартність!) на тему «Телебачення» (загальних позицій має бути 15-20). **Презентуйте** його однокласникам під час заняття.

Тема 2. Специфіка аудіовізуальної інформації

Лабораторне заняття № 1

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури.

2. **Ознайомтеся** із архівним відео за такими посиланнями: «Интервью: Татьяна Веденеева об истории отечественного телевидения» – <http://www.m24.ru/videos/6170>; «Развитие телевидения в конце 70-х» – <http://ytube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/razvitie-televideniya-v-konce-70-kh.html>; «1 канал... 80 лет отечественному телевидению» – <http://www.youtube.com/watch?v=hQejGaVRYe8>; «История российского

телевидення 1930-1969» – <http://showday.tv/1350-istoriya-rossiyskogo-televideniya-2011.html> інші.

На занятті:

1. **Поміркуйте** над періодами стрімкого розвитку телемовлення та наповнення контенту різножанровою аудіовізуальною інформацією. Що цьому сприяло?

2. **Перегляньте** по одному випуску новин (не підсумкового, вечірнього!) вітчизняних телеканалів різної форми власності (наприклад «Першого Національного» та «1+1») і охарактеризуйте специфіку подання (спосіб висвітлення, верстку матеріалу, роботу ведучих, дизайн та кольористику ефірної студії, аудіовізуальної інформації на провідних вітчизняних ТК різної форми власності.

3. **Складіть** таблицю про перші телепрограми у Радянському Союзі за схемою:

№	Назва програми	Дата початку/завершення мовлення	Ведучі	Тематика	Заставка

4. **Візьміть** участь в обговоренні питань щодо першої інформаційної програми в УРСР, першого нарису вітчизняного виробництва, першої дитячої програми та перших мультиплікаційних чи анімаційних матеріалів для дітей.

5. **Перегляньте** матеріал за посиланнями: «Детская передача «Будильник» на ЦТ СССР (1965) – <http://ytube.com.ua/watch/iX3sMGd7-Zc/detskaya-peredacha-budilnik-na-ct-sssr.html>; «Детские киножурналы «Ералаш» и «Хочу всё знать» (1975) – http://ytube.com.ua/watch/oPYg_aexLio/detskie-kinozhurnaly-eralash-i-khochu-vsjo-znat.html та **висловіть** думку щодо відеофрагментів, які найбільш вразили чи запам'яталися.

Лабораторне заняття № 2-3

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Ознайомтеся** з державним реєстром телерадіоорганізацій України. **Визначте**, скільки телекомпаній знаходяться у державній та комерційній формах власності.

2. **Письмово** підготуйте короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури. Особливу увагу **приділіть** роботі М. Гриценка «Регіональні та місцеві телекомпанії України на сучасному етапі» – <http://journlib.univ.kiev.ua/>.

Зважте на те, що низка питань цього заняття виноситься на самостійне опрацювання й потребує часу, попереднього (за тиждень-два) ознайомлення.

На занятті:

1. **Перегляньте** відеофрагменти «Громадського ТВ» (із офіційного сайту ТК – <http://www.hromadske.tv/> чи мережі YouTube) та **визначте** наступне: Який формат цього інтернет-ТВ? Які враження у Вас від телемарафону із гостями, новинних блоків, прямих включень чи репортажів із місця подій? **Аргументуйте** свою відповідь прикладами.

2. **Проаналізуйте** письмово як телебачення взаємодіє із Інтернет. **Наведіть** приклади із власних спостережень.

3. **Опрацюйте** публікацію В. Складенко «Телебачення незалежної України: історія та сучасність» // Український історичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 179-186.

4. **Ознайомтеся** із текстом угоди «Женева-2006» (на офіційному сайті Національної ради з питань телебачення та радіомовлення України). **Подумайте** над питанням впровадження цифрового мовлення в Україні. Які із запорізьких ТК здійснюють мовлення в цифровому форматі?

5. **Знайдіть** в мережі Інтернет і **проаналізуйте** останню версію «карти покриття» цифрового мовлення в Україні.

6. **Напишіть** короткий твір-роздум на тему: «ТБ- чи інтернет-мовлення: що популярніше у XXI ст.?».

Лабораторне заняття № 4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури. Особливу увагу зверніть на роботу В. Гоян «Інформаційна телевізійна програма: типологічна характеристика, параметри діяльності журналіста» – <http://referatu.net.ua/referats/7569/165534>.

2. **Перегляньте** доступні у мережі Інтернет архівні ТБ-матеріали: «Довоенное телевидение 30-х СССР» – <http://www.youtube.com/watch?v=aNYLfcdlSxg> або <http://ytube.com.ua/watch/aNYLfcdlSxg/dovoennoe-televidenie-30-kh-sssr.html>; «1931 Первая передача российского телевидения» – <http://www.youtube.com/watch?v=vaQCfKed6aw> або <http://ytube.com.ua/watch/vaQCfKed6aw/1931-pervaya-peredacha-rossijskogo-televideniya.html> та **поміркуйте** над особливостями подання аудіовізуальної інформації того часу та сьогодні на провідних ТК різної форми власності.

3. **Зверніть** увагу, що підтема «Аналітично-публіцистичне телевізійне мовлення» виносить на самостійне опрацювання. Для його успішного засвоєння – перегляньте та складіть список таких програм на українських ТК (при цьому зафіксуйте назву програми, її хронометраж, ТК, час виходу в ефір, наявність ведучого, стиль програми тощо).

На занятті:

1. **Поміркуйте** над процесом контролю владних структур вітчизняних ТК у першій половині 2000-х рр. **Наведіть** приклади тиску на ЗМІ з опублікованих матеріалів на інтернет-сторінках <http://www.telekritika.ua/>, <http://www.pravda.com.ua/>, <http://teleprostir.com/> та інші.

2. **Проаналізуйте** інформаційний контент українського інформаційного простору, зазначивши як називаються випуски новин на вітчизняних каналах, як часто вони виходять в ефір (час трансляції), хто є ведучими новинних випусків, чи прослідковуються відмінності у викладі інформації, інші особливості.

3. **Оберіть** один ТК, **проаналізуйте** його наповнення: наявність монологічних, діалогічних ТБ-програм.

Тема 3. Вітчизняні телевізійні канали та журналістські професії на ТБ **Лабораторне заняття № 1-2**

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Повторіть** лекційний матеріал щодо початку інформаційного мовлення на українських ТК (а також про перші новинні випуски на ЦТ СРСР. **З'ясуйте** у чому полягали проблеми українських студій щодо виробництва і трансляції таких програм.

2. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури. Особлива увага має бути приділена запропонованим електронним ресурсам.

3. **Укладіть** перелік українських ТК та електронні адреси їх офіційних сайтів.

4. **Перегляньте** та **проаналізуйте** «Інформаційні випуски на ТБ» – <http://ukrbukva.net/18909-Informationnye-vypuski-na-televidenii.html> та **прочитайте:** К. Чорна «Інфотеймент та закономірності жанрово-творчих процесів в Україні» – [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%9A\\$](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%A7%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B0%20%D0%9A$).

На занятті:

1. **Оберіть** один із ТК (загальнонаціональний, регіональний) та **опишіть** (вивчивши матеріал) історію його становлення. **Презентуйте** свою роботу на занятті.

2. На основі переглянутих записів новин (запропонованих викладачем) **зафіксуйте** мовні аспекти роботи ведучих у студії, закадрового озвучування новинного продукту, залучених синхронів, коментарів чи думок експертів.

3. **Візьміть** участь в обговоренні мовної ситуації у телеефірах на ТК.

4. **Опрацюйте** статтю: М. Гриценка «Регіональні та місцеві телекомпанії України на сучасному етапі» – <http://journalib.univ.kiev.ua/> та **занотуйте** основні міркування науковця.

Лабораторне заняття № 3-4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Перегляньте** відеоматеріали щодо сучасної телетворчості на сторінках «Телекритики». Ознайомтеся, зокрема, із публікаціями Оксани Соколової «О «Фактах недели» и современном информационном телевещании в Украине. Части 1-4» – http://video.telekritika.ua/show/masterclass/369-oksana_sokolova_o_faktah_nedeli_i_sovremennom_informatsionnom_televevanii_v_ukraine_chast_1 та **занотуйте** цитати відомої ведучої підсумкової аналітичної програми, які Вас зацікавили або збентежили.

2. **Оберіть** ведучого (чи іншого творчого працівника телеєфіру) будь-якого ТК та **здійсніть** опис його професійної діяльності.

☞**Зверніть увагу**, що можна зробити відео- або медіапрезентацію цієї особи.

4. **Поміркуйте** над тим, що є «авторською програмою»? Чи завжди її ведучий є автором продукту? **Підберіть** тлумачення цієї дефініції із різних лінгвістичних праць, що присвячені мас-медіа. **Не забувайте** правильно «паспортизувати» джерело.

5. **Складіть** перелік авторських програм на вітчизняних ТК (при цьому обов'язково **зафіксуйте** назву програми, її хронометраж, ТК, час виходу в ефір, наявність ведучого, стиль програми тощо).

На занятті:

1. На основі «Національного класифікатора професій» ДК 003:2010, затверджено наказом Держспоживстандарту від 28 липня 2010р. № 327, **укладіть** перелік професійних обов'язків таких творчих працівників на ТБ: редактор (головний, випусковий, музичний, програм тощо); репортер, кореспондент та журналіст; відеооператор (головний, студійний, виїзний); інтерв'юер, ведучий (новинарних, аналітичних, авторських, художньо-публіцистичних, розважальних та ін. програм);

2. Користуючись довідковою літературою з власної бібліотеки навчальної лабораторії тележурналістики **зафіксуйте** вимоги до професії шоумена, режисера (режисера монтажу, інженер монтажу), сценариста, звукорежисера, дизайнера та ін.

3. **Презентуйте** у навчальному класі укладений перелік авторських програм на вітчизняних ТК.

4. **Перегляньте** у студії та **здійсніть аналіз** архівного відео (авторський матеріал на вибір).

Тема 4. Спілкування із носіями інформації

Лабораторне заняття № 1-2

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Оскільки теоретичні питання теми виносяться на самостійне вивчення, **опрацюйте** запропоновану літературу та **доповніть** свій конспект лекцій щодо діалогічних різновидів телевізійного продукту.

2. **Перегляньте** кілька інтерв'ю (на власний розсуд) на регіональному та загальнонаціональному каналі. Особливу увагу **зверніть** на авторські телепроекти.

3. **Складіть** табличку із характеристиками інтерв'ю як жанру і методу ТБ.

4. **Перегляньте** програми і зафіксуйте 5 прикладів використання інтерв'ю (або синхронів) у ТБ-матеріалах різних жанрів.

5. **Проаналізуйте** 2 різних за цільовим призначенням інтерв'ю, визначте їх видові риси та стилістику проведення. Бажано, щоб до аналізу була залучена програма-інтерв'ю на будь-якому ТК України. **Зазначте** у чому полягає роль ведучого при проведенні різних видів інтерв'ю.

6. Авторська програма на телебаченні. **Поміркуйте:** позитивні й негативні сторони таких передач в ефірі.

На занятті:

1. **Поміркуйте** над твердженням: «Професійним ведучим може стати не обов'язково випускник відповідного факультету». **Підтвердіть** свої думки прикладами письмово у зошиті.

2. **Оберіть** одного ведучого із провідного ТК України та **проаналізуйте** його професійні якості (стиль, зовнішність, манера, мова тощо).

3. **Продемонструйте** одногрупникам опис обраної медійної персони.

4. **Презентуйте** свій аналіз ТБ-програм одногрупникам.

5. **Візьміть** участь в обговоренні авторських програм на ТБ.

Лабораторне заняття № 3-4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Практикум у студії: **поміркуйте** заздалегідь та **оберіть** особу для проведення із нею інтерв'ю у навчальній лабораторії тележурналістики.

2. **Складіть** перелік запитань та визначте кут подачі інформації після запису інтерв'ю у студії.

3. Чітко **визначіть** вид Вашого інтерв'ю та **розробіть** відповідну його стилістику. **Врахуйте** всі чинники, у тому числі й поведінку ведучого, атрибутику чи інтер'єр студії при проведенні й записі інтерв'ю.

На занятті:

1. **Проведіть** інтерв'ю зі своїм запрошеним гостем (чи одногрупником) у телевізійній студії.

2. **Здійсніть** письмовий самоаналіз своєї роботи: *що вдалося* (як було заплановано), що «вийшло з під контролю» під час інтерв'ю й як його можна було уникнути, загальні враження від журналістської роботи як інтерв'юера й т.д.

3. **Перегляньте** та частково **розкадруйте** здійснений відеозапис проведеного інтерв'ю, **продумайте** концепцію монтажу матеріалу.

До модуля 2. «Телевізійне виробництво»

Тема 1. Робота журналіста у ході (на різних етапах) підготовки телематеріалу

Лабораторне заняття № 1

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Письмово **підготуйте** короткий конспект до кожного питання плану заняття за списком рекомендованої літератури.

2. **Ознайомтеся** та **занотуйте** основні моменти публікації М. Недопитанський «Технологія теленовін» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1459>; Д. Теленков «Особливості телевізійної верстки» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2349>; В. Федорів «Випуски теленовін: головні інструменти верстки» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=125943>; С. Дацюк «Современное новостное производство. Аналитический доклад» – www.xyz.org.ua.

На занятті:

1. **Розподіліться** у групи по 3 особи. **Підготуйте** (продумайте компоненти) телесценарій із відповідного інформаційного приводу.

2. **Напишіть сценарій** поточної події (на вибір), враховуючи усі вимоги до журналістського матеріалу такого плану допоможе запропонована «класична» форма (перелік необхідних складовий елементів): 1. Номер епізоду, сцени, кадру. 2. Метраж (чи хронометраж) того чи іншого кадру. 3. Об'єкт (місце зйомок). 4. Масштаб і зміст зображення. 5. Характер руху камер, художні прийоми, ефекти, монтажні переходи. 6. Репліки «дійових осіб», закадровий текст, систему музичного і шумового оформлення. 7. Необхідна операторська і звукова техніка й реквізити. 8. Примітки, вказівки і рекомендації виконавцям, телеоператорам та іншим членам знімальної групи.

3. **Здійсніть** зйомку обраного самостійно заходу чи події, **обробіть** відеоматеріал.

4 **Здійсніть** розкадровку відео та підготуйте й начитайте у студії закадровий текст.

5. **Опрацюйте** та **взьміть** участь у обговоренні публікації «Сценарій у сучасному екранному мистецтві» – <http://vseslova.com.ua/word/%D0%A2%0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%B1%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-105879u> – зверніть увагу на нюанси.

Лабораторне заняття № 2-3

Попередньо виконайте такі завдання:

4. **Простудіюйте** та **занотуйте** головні кроки щодо монтажу відео й аудіо на комп'ютері із списку рекомендованої літератури (зокрема Електронних джерел) та **випішіть** ключові моменти теми із списку основної літератури:

- власне продакшн телевізійних матеріалів.
- особливості впровадження ідей у ТБ-продукт.
- головні виробничі етапи створення аудіовізуального матеріалу.
- особливості роботи над матеріалом для прямих ефірів та програм у записі.

2. **Підготуйтеся** до командної роботи під час власне виробництва ТБ-продукту.

На занятті:

1. **Перегляньте**, попередньо підготовлений запис ранкового ефіру на вітчизняному ТК та **здійсніть** його аналіз за певною схемою, яка пропонується у публікації А. Стащенко «Інформаційне насичення ранкового телеефіру» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2188>.

2. **Запишіться** для виконання завдань підготовчого етапу продакшну (у день самостійної роботи) у лабораторії та **здійсніть** всі необхідні заходи для власне продакшну свого телематеріалу.

3. **Продумайте** компоненти прямих ефірів включення до вашого матеріалу та **реалізуйте** його під час демонстрації виконаного практичного завдання у групах.

4. **Підготуйте** схему розміщення (дизайн) декорацій для ефіру, студійного оформлення.

5. **Здійсніть** завершальний етап власне продакшн (монтаж) свого ТБ-продукту за покроковою інструкцією (див. додатки).

Лабораторне заняття № 4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Запишіть** свої враження після опрацювання таких матеріалів: М. Рабигер «Режисура документального кино и «постпродакшн»» – http://www.lib.mn/blog/majkl_rabiger/; Д. Теленков «Особливості телевізійної верстки» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2349>; В. Федорів «Випуски теленовін: головні інструменти верстки» – <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1259>.

2. Щодо прямоефірних програм: **підберіть** із різних лінгвістичних джерел (2005-2014рр.) на кшталт Мащенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа: Т. 2: Термінологічний словник основних понять і виразів: телебачення, радіомовлення, відео, аудіо..., Журналістика: словник-довідник / За ред. І.Л. Михайлина. – К.: Академвидав, 2013; Словник журналіста... / Під ред. Ю. Бідзілі. – У.: Вид-во «Закарпаття», 2007; Гетьманець М. Сучасний словник літератури і журналістики / М.Ф. Гетьманець, І.Л. Михайлин. – Х.: Прапор, 2009 та **запишіть** у зошит тлумачення понять «прямий ефір на ТБ», «прямоефірна ТБ-передача». Не забудьте зазначити використане джерело.

3. **«Розбийте»** на виробничі етапи кожну дію по створенню свого ТБ-продукту та «передбачте», що «вийде» за сценарієм, а чого варто уникнути під час роботи).

4. **Поміркуйте** над питаннями: Яку роль «зіграв» монтаж у підготовці Вашого аудіовізуального матеріалу? та Який постпродакшн Ви вбачаєте для свого матеріалу?

На занятті:

1. **Візьміть** участь в обговоренні самостійно підготовлених матеріалів, їх позитивних і не зовсім вдалих моментів.

2. **Проаналізуйте** «внесок» кожного члена команди й свій також щодо розробки й власне продакшна ТБ-продукту. **Дайте** аргументовану оцінку.

3. **Візьміть** участь у організації й здійсненні трансляції свого матеріалу локальною телемережею.

4. **Здійсніть** опис «покрокової» інструкції щодо організації показу відеопродукту та технологію використання технічних засобів для цього.

Тема 2. Виробництво новин на телебаченні

Лабораторне заняття № 1

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Занотуйте** окремо у зошити сучасні жанрові ознаки інформаційного телепродукту за класичними характеристиками.

2. **Поміркуйте** над питанням: Які методи викладу телевізійних новин у ефірі українських ТК переважають?

3. **Дослідіть** структуру інформаційної служби (редакції) телевізійних новин будь-якого ТК.

На занятті:

1. **Пригадайте** та **наведіть** по декілька прикладів на кожний телевізійний жанр із українського телевізійного простору.
2. На основі записаних випусків новин з двох українських загальнонаціональних каналів та одного регіонального за один день – **проаналізуйте** письмово особливості контенту з урахуванням жанрових характеристик.
3. Письмово: **підготуйте** схему інформаційної редакції (відділу новинних програм) та охарактеризуйте функціональні обов'язки її співробітників.

Лабораторне заняття № 2-3

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Письмово: **підготуйте** конспект основних положень із списку рекомендованої літератури.
2. **Повторіть** теоретичний матеріал щодо технології інформаційного телевиробництва.
3. **Перегляньте** телевізійні сюжети будь-якого ТК, зробіть нотатки (назва, хронометраж, автори, методи подачі матеріалу, структура тощо).
4. **Зафіксуйте** репортажі на запорізьких ТК. **Опишіть** їх.
5. **З'ясуйте** особи телереporterів на провідних українських ТК.

На занятті:

1. **Перегляньте** та **проаналізуйте** репортаж, попередньо записаний (чи із офіційних сайтів ТК) на предмет наявності у ньому «класичних» складників.
2. **Здійсніть** опис структурних елементів запропонованого до перегляду викладачем телесюжету.
3. **Поділіться** на групи по дві особи та «**пропишіть**» структуру репортажу.
4. **Відзніміть** на відеокамеру репортаж (принаймні **зафіксуйте** обіграний стенд-ап).
4. **Змонтуйте** свій матеріал репортажного спрямування на комп'ютерах навчальних класів лабораторії тележурналістики, користуючись покроковою інструкцією (див. додатки).

Лабораторне заняття № 4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. Письмово: **підготуйте** конспект основних положень із списку літератури.
2. **Повторіть** теоретичний матеріал щодо технології підготовки коментаря та огляду на ТБ.
3. **Перегляньте** новини будь-якого ТК, **знайдіть** в них коментар та **проаналізуйте** його (назва випуску, хронометраж, тема та автор, місце у програмі, ознаки жанру тощо).
4. **Зафіксуйте** телеогляди на українських ТК. Здійсніть їх аналіз (автор, тема, хронометраж, кут подачі, залучення мультимедійної інформації тощо)
5. **З'ясуйте** особи оглядачів на провідних українських ТК.

На занятті:

1. **Перегляньте** та **проаналізуйте** огляд, попередньо записаний (чи із офіційних сайтів ТК) на предмет наявності у ньому класичних складників.
2. **Здійсніть** опис структурних елементів запропонованого до перегляду викладачем ТБ-коментаря.
3. **Підготуйте** сценарій, зафіксувавши усі складники переглянутого огляду.
4. **Напишіть** текст коментаря для ТБ на одну із тем, що є цікавою для молодіжної аудиторії. **Презентуйте** його на занятті.
5. **Візьміть** участь в обговоренні питання щодо особливостей зйомки коментарів свідків чи учасників подій, експертів, фахівців з певного питання.

Тема 3. Виробництво аналітичних та художньо-публіцистичних телепрограм

Лабораторне заняття № 1-2

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Підготуйте** конспект основних положень із списку літератури.
2. **Запишіть** на електронний носій по одній аналітичній та художньо-публіцистичній телепрограмі з будь-якого українського ТК (тематика вільна).
3. **Складіть** перелік програм такого типу у ефірі ТК України.
4. **Підберіть** із лінгвістичних джерел п'ять визначень «молодіжні телепрограми» («програми на молодіжну тематику» й под.). **Осмысліть** їх.
5. Докладно **опрацюйте** матеріал про першу молодіжну телепрограму (канал) «Гарт» (*див. додатки*).
6. **Поміркуйте:** Яку із програм сучасного телевізійного контенту Ви можете назвати як альтернативу «Гарту»?

На занятті:

1. **Перегляньте** та **проаналізуйте** репортаж, попередньо записаний (чи із офіційних сайтів ТК) на предмет наявності його класичних складників.
2. **Здійсніть** опис структурних елементів запропонованого до перегляду викладачем телевізійного інтерв'ю (тема, питання, робота ведучого в кадрі, особливості зйомки, залучення попередньовідзнятих і змонтованих відеоматеріалів, рівень розкриття теми інтерв'ю, стиль його проведення, інші особливості).
3. **Поділіться** на групи по дві особи та **«пропишіть»** питання для інтерв'ю, **здійсніть** запис своєї роботи у телестудії лабораторії на відеокамеру.
4. **Змонтуйте** свій матеріал комп'ютерах навчальних класів лабораторії тележурналістики, користуючись Покроковою інструкцією (*див. додатки*).

Лабораторне заняття № 3

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Перегляньте** рубрику «Продакшн» на офіційних сайтах українських ТК. **Зробіть** нотатки щодо їх власного виробництва ТБ-продукту.
2. **Вивчіть** стан вітчизняного виробництва за публікаціями «Телекритики». При цьому **зазначте** автора, назву матеріалу та **випишіть** кілька цитат.

3. **Перегляньте** одну прямоефірну передачу (не шоу) та обміркуйте її підготовку й проведення в ефірі. **Повторіть** головні засади використання прямого ефіру на ТБ.

4. **Запишіть** на електронний носій ранковий ефір на будь-якому ТК та одне шоу (будь-якого рінвиду). **Поміркуйте** над його підготовкою й специфікою проведення (трансляції).

На занятті:

1. **Презентуйте** аналіз записаних на електронний носій ранкової програми та шоу. **Проілюструйте** головні позиції аналізу, думок фрагментами записів.

2. **Візьміть** участь в обговоренні теми «Перспективи українського продакшну».

3. **Здійсніть** монтаж попередньовідзнятого відео фахівцями лабораторії (за сценарієм та написаним й начитаним задовгим текстом).

Тема 4. Нові медіастандарти у виробництві екранної продукції **Лабораторне заняття № 1-2**

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Опрацюйте** такі електронні джерела: Н. Симоніна «Новітні жанри української тележурналістики: розвиток інфотейменту» – http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/symonina_publ.php та «Далі буде ще цікавіше – нас чекає золота ера телебачення!» – http://www.cnbc.com/id/47285315/Predictions_The_Future_of_TV.

2. **Поміркуйте** над темою: «Сучасний стан та перспективи розвитку нових форм подання інформації на вітчизняних ТК».

3. Письмово **підготуйте** визначення професійних стандартів у журналістиці, чим вони різняться від світових медіастандартів.

4. **Підготуйте** тлумачення із різних джерел таких дефініцій: «новітні медіа», «мультимедійний світ», «конвергентна редакція», «телевізійний контент», «інтерактивне мовлення», «відеопідкасти», «закордонні стандарти телевиробництва», «українські стандарти телевиробництва».

На занятті:

1. **Презентуйте** підібрані тлумачення із різних джерел таких дефініцій: «новітні медіа», «мультимедійний світ», «конвергентна редакція», «телевізійний контент», «інтерактивне мовлення», «відеопідкасти».

2. **Візьміть** участь в обговоренні теми: «Сучасний стан та перспективи розвитку нових форм подання інформації на вітчизняних ТК».

3. **Презентуйте** підбірку визначень професійних стандартів у журналістиці, **поясніть** чим вони різняться від світових медіастандартів.

4. **Опишіть** головні принципи конвергованої журналістики та як вони впливають на телевізійне виробництво.

Лабораторне заняття № 3-4

Попередньо виконайте такі завдання:

1. **Перегляньте** новини на одному із Інтернет-ТБ та в будь-якій з соціальних мереж (чи відеопідкаст інтернет-видання за власним вибором, наприклад: «Українська правда»).

2. **Підберіть** тлумачення понять «аудіовізуальний продукт», «звукове оформлення телевізійної програми», «дизайн телевізійної студії», «інфографіка», «інтер'єр» із різних довідкових джерел (**зафіксуйте** їх).

3. **Проаналізуйте** відеорозділи найпопулярніших українських інтернет-телеканалів чи офіційних сайтів українських ТК (на предмет: способи поширення продукції ефірними ТК в Інтернеті; онлайнві трансляції ефірних ТК; використання Інтернет-ресурсів ефірними ТК; стандарти Інтернет-ТБ).

4. **Ознайомтеся** із матеріалами: К. Каплюк «Телевізійний формат не поспішає переходити в інтернет» – <http://www.pravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2012/03/9/6960314/>; «Перспективы интерактивного Интернет телевидения» – <http://www.bagnet.org/news/customer/27973>.

На занятті:

1. **Підготуйтеся** та **візьміть** участь у обговоренні трактувань понять «формат», «телевізійний формат» за матеріалами онлайн-ресурсу «Телекритика» (<http://www.telekritika.ua>).

2. **Дайте** аргументовану **відповідь** щодо спільного й відмінного у закордонних та українських стандартах ТБ-виробництва (на основі опрацьованих матеріалів).

3. **Здійсніть** опис (попередньо обраних ТК) на предмет інтер'єру, дизайну студії, використання інфографіки, бігунків, інтерактивних екранів під час новинного ефірного мовлення.

4. **Проаналізуйте** інтернет-аудиторію України за електронним джерелом: <http://www.inau.org.ua/252.3286.0.0.1.0.phtml>.

5. **Візьміть** участь в обговоренні теми: «ТБ чи Інтернет-ТБ, хто перспективніший й конкурентноспроможніший на сьогодні?».

ТЕСТИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Які українські науковці досліджували історію вітчизняного ТБ?

- а) В. Гоян, З. Дмитровський, В. Здоровега, Г. Кузнецов, І. Мащенко
- б) Л. Госейко, З. Дмитровський, А. Камінський, І. Мащенко, В. Цвік
- в) В. Бугрим, В. Гоян, З. Дмитровський, І. Мащенко
- г) Г. Кузнецов, І. Мащенко, О. Юровський, В. Цвік, А. Яковець.

2. Датою «народження» українського ТБ вважається:

- а) 26 січня 1926р. б) 1 лютого 1939р. в) 26 січня 1951р. д) 24 серпня 1991р.

3. Кого із відомих винахідників у галузі ТБ вважають «батьком американського телебачення»?

- а) Бориса Розінга б) Павла Шмакова в) Бориса Грабовського г) Володимира Зворикіна.

4. Першим (1938р.) розпочав ТБ-мовлення який телецентр?

- а) Ленінградський б) Московський в) Київський г) Харківський

5. Що чи кого вперше «показали» з Київського телецентру 1939р.?

- а) концерт колективу художньої самодіяльності б) театральну виставу
- в) фото керівників держави г) заставку телецентру.

6. Якого року завершилася відбудова Київського телецентру, який було зруйновано під час Великої Вітчизняної війни?

- а) 1949р. б) 1951р. в) 1968р. г) 1972р.

7. Коли у Києві вперше було проведено позастудійну передачу за допомогою ПТС-52?

- а) 1947р. б) 1952р. в) 1954р. г) 1962р. д) 1965р.

8. У якому місті й коли розпочав роботу другий в Україні (після Києва) телецентр?

- а) Одеса, 1955р. б) Запоріжжя, 1959р. в) Харків, 1965р. г) д) Харків, 1955р.

9. Коли «побачив світ» перший теленарис власного українського виробництва? Як він називався?

- а) 1956р. «Осінь в Криму» б) 1965р. «День Перемоги» в) 1956р. «Щасливчик».

10. Як називався перший телевізійний фільм автора і режисера Харківської студії ТБ Самарія Зелікіна?

- а) «За законами нашого завтра» б) «Слово про Україну» в) «Живе людина на околиці» г) «Шинов та інші».

11. Коли на екранах телевізорів (у 20 областях України) з'явилися великі літери заставки «УТ» («Українське телебачення»)?

- а) 20.01.1965р. б) 25.05.1966р. в) 16.11.1967р. г) 21.11.1965р.

12. Коли і в якому Виші розпочато фахову підготовку за спеціалізацію «Телебачення і радіомовлення»?

- а) 1965р. Інститут телебачення і кіно ім. І. Карпенка-Карого
- б) 1956р. Електротехнічний інститут зв'язку ім. О. Попова
- в) 1965р. Київський державний інститут ім. Т. Шевченка
- г) 1949р. Одеський електротехнічний інститут ім. О. Попова.

13. Головна інформаційна 15хв. програма ЦТ СРСР мала назву «Время» (1969р.), а як називалася перша інформаційна програма «УТ»?

а) «Останні новини» б) «Актуальна камера» в) «Новини дня» г) «Останні вісті» д) «Естафета новин».

14. Якого року Республіканське ТБ першим в Україні перейшло на трипрограмне мовлення?

а) 1978р. б) 1977р. в) 1976р. г) 1975р. д) 1973р.

15. Коли і між якими державами відбувся перший телеміст за участі українських студій ТБ?

а) 1982р., «СРСР–США» б) 1988р., «Київ–Бірінгем» в) 1986р., «Київ–Братислава» г) 1987р., «Київ–Кельн» д) 1987р., «Київ–Тампере».

16. За який телефільм 9 березня 1989р. присвоєно Державну премію ім. Т. Шевченка?

а) «До й після опівночі» б) «Чорнобиль: два кольори часу» в) «Останній доказ королів» г) «Велика заграва» д) «Мандрівка в молодість».

17. Як називається перший в Україні недержавний телеканал?

а) «ТВі» б) «Інтер» в) «Тоніс» г) «МЕГА» д) «1+1».

18. Якого року на каналах телевізійної мережі «УТ-2» почала працювати ТК «Студія 1+1»?

а) 1995р. б) 1997р. в) 1992р. г) 1998р.

Завдання й запитання Підсумкового модульного контролю з дисципліни «Телевиробництво» в ігровій формі «Брейн-рингу»

Будьте уважні. Для того, аби добре підготуватися до підсумкового модульного контролю й успішно з ним впоратися (тобто набрати максимальну кількість балів), необхідно: перечитати конспекти текстів лекцій та власні нотатки рекомендованої літератури до кожного із лабораторних занять. Разом із тим, необхідно повністю виконати всі завдання для самостійної роботи та індивідуального виконання.

Академічна група поділяється на чотири команди, між якими й відбувається інтелектуальна гра на предмет найкращого володіння навчальним матеріалом, який вивчався упродовж семестру. Кожна перша й правильна відповідь оцінюється в 2 бали, при помилці – право на відповідь передається наступній команді й оцінюється (за умови вірності) в 1 бал, якщо вона також неправильна – свій варіант виголошує наступна команда. Якщо правильно, то третя спроба оцінюється в 0, 5 бала. При відсутності правильної відповіді – питання знімається, при цьому викладач озвучує вірну відповідь і аргументує її.

1 тур

1. Назвіть першого ведучого КВК, який розпочинав програму у 1961 році?

2. У чому полягає спільність, окрім формату, випусків «Пекельної кухні» на українському та російському телебаченні?

3. Який єдиний телевізійний центр в Європі працював протягом Великої вітчизняної війни?

4. У 1991 році у зв'язку з політичним хаосом у країні, новорічне привітання довірили Михайлу Задорнову. Привітання було у прямому ефірі, але щось відбулось не за графіком і вийшло з-під контролю. Поясніть, що саме було зроблено неправильно?

5. Цей факт в реальному житті представники однієї з професій використовують в середньому 1 раз на 23 роки. Завдяки телебаченню, створюється уявлення, що цей процес відбувається на 80% частіше. Назвіть, що це за професійний процес.

6. Ця гра у 60-х роках минулого століття значно занепала, оскільки більярдний снукер впав у рейтингу спортивних програм. Що знову повернуло його популярність?

7. Назвіть колір косметики, який був основним для гриму ведучих під час ефірів чорно-білого мовлення.

8. Кому належить авторське право на слово «телебачення»?

2 тур

1. До 1962р. у Швеції був лише один кольоровий ТК. Для того, щоб отримати кольорове зображення місцеве населення винайшло унікальну методику. У чому полягав її сенс?

2. Новорічне звернення від 31 грудня 1986р. канцлера Гельмунта Коля, що транслювалося каналом ARD, було незвичайним та з телевізійної точки зору «провальним». Поясніть, що трапилося.

3. Яка з телевізійних станцій Європи за інженерною оцінкою має найскладнішу конструкцію?

4. У 1973р. популярний американський ведучий Джонні Карлсон в ефірі свого шоу пожартував щодо кризи виробництва товару першої необхідності. Це спровокувало ажітаж, і протягом трьох тижнів люди масово скуповували цей виріб, що ще раз доводить екранну силу ТБ. Назвіть цей продукт.

5. На якому континенті було вперше в світі повністю відключено аналогове мовлення у 2009р?

6. Продюсер Майк Дарнел став одним з найуспішніших в історії американського ТБ. З-під його пера вийшов проект «Живий», який здобув неймовірний рейтинг, але через місяць після завершення був заборонений, а формат визнаний «найгіршим за всю історію». Специфіка проекту полягала у тому, що 20 учасників були висаджені на безлюдний острів і мали вижити. У розпорядженні була лише мінімальна кількість їжі та зброя. Чому настільки популярний проект був заборонений?

7. Назвіть дату, коли відзначається Всесвітній день телебачення.

8. Кому належать слова (1950-ті рр., Америка): «Я б ніколи не дозволив своїм дітям навіть наблизитися до телевізора. Це жахливо, що вони там показують. Найкраща деталь в телевізорі, – додає автор, це вимикач».

3 тур. Фінал

1. Назвіть дату, коли в Україні вперше відбулась телевізійна передача.

2. У 1936р. відбулася видатна спортивна подія світу. Крім того, це була перша спроба прямої трансляції заходу на відстань. Назвіть що це за подія, та в якому році вона відбулася.

3. На сьогодні в усіх країнах Європи, крім Франції та Китаю використовують незвичний спосіб кодування кольору. Європейський стандарт – це 625 рядків і 50 полів розгортки PAL, а який же використовують ці країни?

4. Назвіть перше європейське реаліті-шоу, яке з'явилося в Нідерландах у 1999р.

5. Який загальнонаціональний канал України отримав власну першу в країні супутникову платформу?

6. Назвіть подію, яка документально зафіксована в угоді «Женева-2006» та точну дату її впровадження в Україні.

7. Яка розважальна програма, на основі французької ліцензії, що виходила на каналі «1+1», починаючи з вересня 2005р. за участю зірок шоу-бізнесу, стала найрейтинговішою у телевізійному сезоні?

8. Канал НТВ розшифровувався як: «Незалежне» чи «Нове» ТБ?

9. В якому місті світу за даними на початок 2015 року розташовується найвижча телевежа?

Додаткові питання (якщо переможця серед груп визначити неможливо через рівні результати)

1. 19 жовтня 2001р. вийшла в ефір популярна диктор Ананова. У чому специфіка її роботи?

2. 10 жовтня в Росії почав мовлення незалежний телеканал, який фінансував банк «Столичний» та фінансова група «Міст». В подальшому канал став першим, хто почав транслювати новини західного типу. Назвіть цей канал.

3. 1 вересня 1995р. ведуча Людмила Клепакова оголосила, що вітає всіх глядачів на хвилях нового телевізійного каналу. Назвіть цей загальнонаціональний канал.

4. У травні 2003р. Національна телерадіокомпанія України провела трансляцію одного з європейський змагань. Вперше Україну представляв Олександр Понамарьов, а трансляція стала однією з найбільш рейтингових у цьому році. Назвіть, що саме транслювала НТРКУ?

ОРІЄНТОВНІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Телебачення як засіб популяризації.
2. Соціальні функції телебачення. Загальна характеристика.
3. Історія українського телебачення як об'єкт наукового дослідження.
4. Телебачення в системі ЗМК.
5. Телебачення. Спільні і відмінні чинники у порівнянні із іншими ЗМІ.
6. Телебачення й Інтернет. Особливості. Сьогодення й перспективи.
7. Поняття «телебачення» у системі сучасного журналістикознавства.
8. Сучасна періодизація етапів становлення телебачення.
9. Борис Грабовський. Його роль в історії телебачення.
10. Історія ТБ у період 20–30-тих років ХХ ст.
11. Роль 40-х років в історії телебачення.
12. 1951-1972 рр. в історії телебачення.
13. Розвиток телебачення у – 1972-1991 рр.
14. Стан телевізійного простору у 1991р.
15. Київська телевізійна студія. Історія й сучасність
16. Харківська студія телебачення. Історія й сьогодення.
17. Сьогодення вітчизняного ТБ-простору. Загальна характеристика.
18. Жанри сучасного телевізійного продукту. Загальна характеристика.
19. Інформаційні жанри екранного виробництва. Загальна характеристика.
20. Аналітичні ТБ-жанри. Загальна характеристика.
21. Класифікаційні різновиди художньо-публіцистичної екранної продукції.
22. Розважальні жанри на ТБ. Загальна характеристика.
23. Програми власне інформаційні на вітчизняному ТБ. Приклади.
24. Програми інформаційно-аналітичного типу. Приклади.
25. Програми інформаційно-розважального типу. Приклади.
26. Теленовини у системі мовлення.
27. «Популярні» й «непопулярні» жанри на ТБ. Причини.
28. Методи підготовки й викладу телевізійних новин.
29. Технологія інформаційного ТБ-виробництва. Загальна характеристика.
30. Телесюжет. Технологія підготовки.
31. Відеоповідомлення. Методи викладу у телевізійних новинах.
32. Відеозамальовка. Визначальні риси. Особливості підготовки.
33. Телерепортаж. Технологія інформаційного телевиробництва.
34. Подієвий репортаж. Особливості підготовки й методи подачі.
35. Проблемний телевізійний репортаж. Структурні компоненти.
36. Коментований репортаж. Технологія підготовки.
37. Інсценований репортаж. Методи викладу у ТБ-новинах.
38. Прямий репортаж. Технологія телевиробництва.
39. Спецрепортаж. Його жанрові особливості та функції у випуску новин.
40. Інтерв'ю як жанр і метод. Загальна характеристика.
41. Класифікаційні ознаки інтерв'ю (за Н. Кодолою).

42. Технологія інтерв'ю за характером спілкування.
43. Технологія інтерв'ю за характером організації.
44. Технологія інтерв'ю за формою реалізації комунікативного завдання.
45. Технологія інтерв'ю за характером теми.
46. Різновиди інформаційного інтерв'ю. Призначення й техніка зйомки.
47. Технологія підготовки інтерв'ю.
48. Технологія проведення й запису інтерв'ю.
49. Теленарис. Технологія підготовки. Приклади.
50. Телеесе. Жанрові особливості. Приклади.
51. Розважально-інформаційні жанри телевізійної продукції.
52. Телешоу. Загальна характеристика. Приклади.
53. Телегра. Загальна характеристика. Приклади
54. Телепортрет. Особливості. Приклади.
55. Телевізійний огляд як жанр. Особливості. Приклади.
56. Телезвіт як жанр. Різновиди звітів і технологія підготовки.
57. Телевізійні прес-конференції. Особливості проведення. Приклади.
58. Світло. Технологія застосування його у ТБ-виробництві.
59. Поняття «план», «панорамування». Їх використання у ТБ-виробництві.
60. Сценарій. Етапи підготовки та технологія втілення його у реальність.
61. Технологія застосування стенд-апу у телевиробництві.
62. Техніка написання й запису закадрового тексту.
63. Особливості підготовки й запису синхрону.
64. Технологія застосування рір-проекції на ТБ.
65. Закадровий формат новин. Технологія підготовки.
66. Сучасні тенденції верстки новинних випусків на вітчизняних ТК.
67. Зображально-виражальні засоби виробництва новинного продукту.
68. Музика в системі художньо-виражальних екранних засобів.
69. Технологія застосування шумів в системі екранного виробництва.
70. Закадровий формат новин. Технологія підготовки.
71. Телевізійні спеціальні проекти. Загальна характеристика.
72. Ведучі новинних програм на українському ТБ.
73. Ведучі художньо-публіцистичних програм на українському ТБ.
74. Телекомпанії України. Загальна характеристика.
75. Телекомпанія «Інтер». Історія й сучасність.
76. Телекомпанія «1+1». Історія й сучасність.
77. Телекомпанія «Україна». Історія й сучасність.
78. Телекомпанія СТБ. Історія й сучасність.
79. Телекомпанія ICTV. Історія й сьогодення.
80. Історія й сьогодення телеканалу «НТВ».
81. Історія й сьогодення телевізійного каналу «MTV».
82. Історія й сучасність телеканалу «ТВі».
83. Історія й сучасність «Першого Національного».
84. Телевізійний канал «Новий». Історія й сьогодення.
85. «5 канал». Історія й сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Борецкий Р. Информационные жанры / Р. Борецкий. – М. : Искусство, 1961. – 230 с.
2. Гаврилов К. Как делать сюжет новостей и стать медиатором / Константин Гаврилов. – СПб.: Амфора, 2007. – 307 с.
3. Гаймакова Б. Мастерство эфирного выступления: учеб. пособие для студентов вузов. / Б. Гайдамакова и др.– М.: Аспект Пресс, 2004. – 400 с.
4. Госейко Л. Історія українського кінематографа (1896-1995) / Л. Госейко. – К.: б.в., 2005. – 464 с.
5. Гоян В. Журналістська творчість на телебаченні [монографія] / В. В. Гоян. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2011. – 319 с.
6. Довженко О. Українське телебачення в 1991-2000 роках [Електронний ресурс] / О. Довженко. – Режим доступу: <http://mediacub.lviv.ua/index.php/id/18>
7. Житницький А. Драматургія масових театралізованих заходів / А. З. Житницький. – Х.: ХНУ, 2007. – 128 с.
8. Журналістика в умовах гласності / І.Г. Мащенко, А.З. Москаленко, В.А. Качкан. – К.: Либідь, 1991. – 192 с.
9. Журналістика: словник-довідник / авт.-уклад. І.Л. Михайлин. – К.: Академвидав, 2013. – 320 с.
10. Каминский А. Вектор замысла. Пошаговый самоучитель тележурналиста / А. Каминский. – М.: Эксмо, 2007. – 384 с.
11. Карабанов М. Українське телебачення: роки, події, звершення / М. М. Карабанов, В. Я. Бойко, І. Ф. Курус, І. Г. Мащенко, Д. В. Неліпа, В. М. Петренко. – К.: ДП «Дирекція ФВД», 2008. – 400 с.
12. Кодола Н. Интервью: методика обучения. Практические советы: учеб. пособие для студентов вузов / Н.В. Кодола. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 174 с.
13. Кошак К. Стан і тенденції розвитку молодіжних програм на українському телебаченні [Електронний ресурс] / К.О. Кошак. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/242752.html>
14. Кухаренко О. Нові тенденції у телевізійній журналістиці: методичні матеріали до курсу «Сценарна майстерність» / О. Кухаренко. – Х.: ХНУ, 2006. 20 с.
15. Мащенко І. Глобальне телебачення / І.Г. Мащенко. – К.: Либідь, 1992. – 228 с.
16. Мащенко І. Горизонти всесвітнього телебачення / І.Г. Мащенко. – К.: Т-во «Знання», 1991. – 48 с.
17. Мащенко І.Г. Електронний старт телебачення / І.Г. Мащенко. – К.-М.: Тетра, 1997. – 148 с.
18. Мащенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2 т. – Том перший: Всесвітній відеоаудіолітопис: дати, події, факти, цифри, деталі, коментарі, персоналії / І.Г. Мащенко. – Запоріжжя: Дике поле, 2006. – 384 с.
19. Мащенко І. Енциклопедія електронних мас-медіа: у 2 т. – Том другий : Термінологічний словник основних понять і виразів: телебачення,

радомовлення, кіно, відео, аудіо / І.Г. Мащенко. – Запоріжжя: Дике поле, 2006. – 512 с.

20.Мащенко І. Лики і лиця телерадіопростору / І.Г. Мащенко. – К.: ГО «Українська МедіаСпілка», 2003. – 400с.

21.Мащенко І. Міфи і реалії телерадіоефіру / І.Г. Мащенко. – К.: Агентство ТРК, 2001. – 288 с.

22.Мащенко І. Радіо і телебачення: від джерел – до космічних висот / І.Г. Мащенко. – К.; М.: Тетра, 2003. – 416 с.

23.Мащенко І. Телебачення України: в 2-х т. – Т.1.: Телебачення de facto / І.Г. Мащенко. – К.: Тетра, 1998. – 512 с.

24.Мащенко І. Телебачення України: в 2-х т. – Т.1.: Телебачення de jure / І.Г. Мащенко. – К.: Тетра. – 528 с.

25.Мащенко І. Телевізійні аномалії (мас-медійні історії в деталях) / І.Г. Мащенко. – К.: ЗАТ «Телерадіокур'єр», 2005. – 216 с.

26.Мащенко І. Українське телебачення: штрихи до портрета / І.Г. Мащенко. – К.: Ай-Пі-Київ, 1995. – 206 с.

27.Мащенко І. Хроніка українського радіо і телебачення в контексті світового аудіовізуального процесу / І. Г. Мащенко. – К.: Україна, 2005. – 381 с.

28.Новітні медіа та комунікаційні технології: комплекс навчальних програм для спеціальностей «Журналістика», «Видавнича справа та редагування», «Реклама та зв'язки з громадськістю» / За заг. ред. В.Е. Шевченко. – К.: «Відродження», 2012. – 412 с.

29.Сашук Г. Вступ до спеціальності: телевізійна журналістика: навч. посібник / Г. М. Сашук. – К.: Грамота, 2010. – 184 с.

30.Скляренко В. Телебачення незалежної України: історія та сучасність / В.Є. Скляренко // Український історичний журнал. – 2008. – № 5. – С. 179–186.

31.Словник журналіста: терміни, мас-медіа, постаті / За заг. ред. Ю. Бідзілі. – Ужгород: ВАТ «Видавництво «Закарпаття», 2007. – 224 с.

32.Телерадіоэфир: история и современность / Под. ред. Я. Засурского. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 240 с.

33.Українська студія хронікально-документальних фільмів [сайт]. – Режим доступу: <http://kinochronika.kiev.ua>

34.Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / ред. Є.М. Карабанова. – К.: «Дирекція ФВД», 2006. – 648 с.

35.Українське телебачення: роки, події, звершення / М.М. Карабанов, В.Я. Бойко та ін. – К.: «Дирекція ФВД», 2008. – 400 с.

36.Українське телебачення: вчора, сьогодні, завтра / під ред. І.С. Чиж. – Сімферополь: «Таврида», 2006. – 400 с.

37.Шаповал Ю. Телевізійна журналістика: навч. посібник [Електронний ресурс] / Ю. Шаповал. – Режим доступу: <http://on-libr.info/index.php/2009-10-20-11-46-46/10--2008?showall=1>

38.Яковець А. Телевізійна журналістика. Теорія і практика: підручник / А.В. Яковець. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007 – 240 с.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бойд Ендрю. Ефірна журналістика. Технології виробництва ефірних новин. – На замовлення проекту ЄС «ЖОРНА» / Е. Бойд. – К.: Інститут журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2007. – 430 с.
2. Бугрим В. Телебачення прямого ефіру: навч. посібник / В.В. Бугрим, І.Г. Мащенко. – К.: Либідь, 1991. – 200 с.
3. Васильєва Л. Делаем новости! / Л.А. Васильєва. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 256 с.
4. Вайшенберг З. Новинна журналістика / З. Вайшенберг. – К.: Аспект Пресс, 2004. – 262 с.
5. Гоян В. Типові та жанрові особливості інформаційної телепрограми: посіб. для студентів Інституту журналістики / В.В. Гоян. – К.: КНУ, 2001. – 52 с.
6. Дмитровський З. Телевізійна журналістика: навч. посібник / З.С. Дмитровський. – Л.: ПАІС, 2009. – 224 с.
7. Кузнецов Г. Так работают журналисты ТВ: учеб. пособие / Г.В. Кузнецов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2000. – 224 с.
8. Мітчел Стівенс Виробництво новин: телебачення, радіо, інтернет / Пер. з англ. Н. Єгоровець / М. Стівенс. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 407 с.
9. Хітрова Т. Репортерська праця: навч.-методичний посібник / Т.В. Хітрова. – З.: КПУ, 2008. – 104 с.
10. Шендерович В. Прямой эфир / В. Шендерович. – М.: Эксмо-Пресс, 2000. – 221 с.

Додаткова

1. Бурмака М. Технологія створення контактної телевізійної програми в контексті українського телебачення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 / М. В. Бурмака. – Київ, 2003. – 17 с.
2. Гетьманець М. Сучасний словник літератури і журналістики / М.Ф. Гетьманець, І.Л. Михайлин. – Х.: Прапор, 2009. – 384 с.
3. Куляс І., Ефективне виробництво теленовин / І. Куляс, О. Макаренко. – К.: МГО Інтерньюз Україна, 2006. 283 с.
4. Лукина М. Технология интервью: учеб. пособ. для студентов вузов / М. Лукина. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 224 с.
5. Матизен В. Портрет ведущего на фоне жанра / В. Мартизен. – М.: Высшая школа, 1997. – 207 с.
6. Муратов С. Телевизионное общение в кадре и за кадром: учеб. пособие для студентов вузов / С. Муратов. – М.: Аспект Пресс, 2003. – 215 с.
7. Пенчук І. Телевізійна журналістика: методичні матеріали до вивчення дисципліни для студентів зі спеціальності 7.030201 – Журналістика. / Ї.Л. Пенчук. – З. КПУ, 2004. – 163 с.
8. Поздняков Н. Информационная телепередача / Н. Позднякова. – М.: МГУ, 1997. – 141 с.

9. Техніка репортажу / Заг. ред. А. Лазаревої, С. Тарана. – К.: Інститут масової інформації, 2003. – 62 с.

10. Ширман Р. Телевізійна режисура. Майстер-клас / Р. Ширман. – К.: ЗАТ «Телерадіокур'єр», 2004. – 200 с.

11. Шостак М. Репортёр: професіоналізм і етика / М. Шостак. – М.: РИП-холдинг, 2001. – 370 с.

12. Цвик В. В кадрі і за кадром / В.Л. Цвик. – М.: Искусство, 1988. – 210 с.

Інформаційні ресурси

1. Вакурова Н. Типологія жанрів сучасної екранної продукції [Електронний ресурс] / Н. Вакурова. – Режим доступу: <http://www.evartist.narod.ru/text3/08.htm>

2. Дацюк С. Сучасне новостне виробництво. Аналітичний доповідь [Електронний ресурс] / С. Дацюк. – Режим доступу: www.xyz.org.ua

3. Егоров В. Термінологічний словарь TV [Електронний ресурс] / В. Егоров. – Режим доступу: http://www.zipsites.ru/books/terminolog_slovar_televid/

4. Ким М. Технологія створення журналістського виробництва [Електронний ресурс] / М. Ким. – Режим доступу: <http://www.evartist.narod.ru/text/71.htm>

5. Кондратьєва Н. Ток-шоу як жанр сучасної масової культури [Електронний ресурс] / Н. Кондратьєва. – Режим доступу: <http://www.analiculturolog.ru>

6. Недопитанський М. Технологія теленовін [Електронний ресурс] / М. Недопитанський. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1459>

7. Рабигер М. Режисура документального кіно і «постпродакшн» [Електронний ресурс] / М. Рабигер. – Режим доступу: http://www.lib.mn/blog/majkl_rabiger/

8. Теленков Д. Особливості телевізійної верстки [Електронний ресурс] / Д. Теленков. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2349>

9. Симоніна Н. Новітні жанри української тележурналістики: розвиток інфотейменту [Електронний ресурс] / Н. Симоніна. – Режим доступу: http://www.journ.univ.kiev.ua/trk/publikacii/symonina_publ.php

10. Стащенко А. Інформаційне насичення ранкового телефірму [Електронний ресурс] / А. Стащенко. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2188>

11. Телевізійна журналістика: учебник / Под ред. Г.В. Кузнецова, В.Л. Цвика, А.Я. Юровського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evartist.narod.ru/text6/23.htm>

12. Федорів В. Випуски теленовін: головні інструменти верстки [Електронний ресурс] / В. Федорів. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1259>

ДОДАТКИ

ПЕРША МОЛОДІЖНА ПРОГРАМА СТУДІЇ «ГАРТ»

Новим етапом в історії українського ТБ вважається (період, що розпочався після Чорнобильської аварії 26 квітня 1986р. Перший відеорепортаж безпосередньо із зони аварії потрапив до інформаційної програми «Актуальна камера» УТ. У цей час на українському ТБ відбувалися процеси, що відповідали загальній демократизації, відновленню свободи слова та гласності в Радянському Союзі. Першими програмами, що вловили цю течію, були програми «Молодіжної студії «Гарт»». Однією з найяскравіших програм став літературно-мистецький відеоканал «Плеяда», організатором якого була коментатор Людмила Лисенко. Ця програма активно сприяла національному відродженню, торувала шлях до незалежності нашої держави.

Український «Гарт» був творчим попередником широко відомої у 1980-х московської телепрограми «Взгляд». Одним із засновників «Гарту» був талановитий журналіст Вадим Бойко. Журналіст, народний депутат України першого скликання. 1984 – редактор, старший редактор передачі Молодіжної студії, в той же час і головний редактор програм для молоді Українського телебачення, позаштатний коректор програми «Взгляд» ЦТ СРСР. На жаль, він трагічно загинув і причиною цього, на думку колег, проведення розслідування із намаганням з'ясувати, куди поділося «золото партії» – мільйонні статки, які залишилися після заборони.

Серед тем, які порушував Вадим у своїй журналістській діяльності, були розслідування про наслідки аварії на Чорнобильській атомній станції, намагання знайти втрачену для потомків бібліотеку Ярослава Мудрого (за однією з версій вона зберігалась на території Межигір'я, на дачі колишнього першого секретаря компартії В. Щербицького, яка нині належить В. Януковичу.

За сюжет про події в Литві – спроби штурму Вільнюського телецентру під час державного перевороту в січні 1991р., зазначається на сторінках «Репортера», В. Бойко нагороджений орденом Литовської республіки (посмертно). У Кременчуці на честь Вадима Бойка названо вулицю, на якій встановлено пам'ятну дошку. Тривалий час молодіжним відеоканалом керував Віктор Павлюк.

В. Нечипорук – редактор головної редакції програм для молоді Держтелерадіо УРСР, нині генпродюсер Українського тижня моди, згадує: *«Програма «Гарт» виходила вже з елементами прямого ефіру, щочетверга по годині до і після новин... для журналістів період змін – найцікавіший. «Були молодими і завзятими. Здавалося, що все можна. Ми не були зашорені попередньою роботою у партійних медіа. Це дозволяло нам робити те, чого раніше в ефірі не було. Говорили про події у Литві, у Баку, в Грузії. Допомігав режим «наживо». Наприклад, з Литви нам передавали матеріали, ми їх майже підпільно монтували і ставили в прямий ефір. Часи змінилися і дати команду «Розстріляти!» керівництво вже не могло, але наступного дня, у п'ятницю, нас викликали «на килим». Це були часи голодування студентів «На граніті». Після того, як по наметовому містечку пішла чутка, що «Гарт» закриють, на Хрещатику з'явилися гасла «Гарт» – в ефір». Насправді нас не збиралися заборонити, але було приємно, що нас*

поважають. ... Найвідповідальнішими випусками «Гарту» я вважаю ті, що виходили перед референдумом 1 грудня 1991 року. Тоді кожному журналісту хотілося бути причетним до процесу переконання людей у тому, що незалежність нам необхідна». Він наголошує, що до проголошення Незалежності «гартівців» постійно докоряли за націоналізм, а потім за брак національної самосвідомості.

Серед ведучих «Гарту» були Василь Яцура, Ігор Слісаренко, Олександр Ткаченко, які спочатку прийшли на студію як практиканти. Василь Яцура (у 1986р. – редактор, керівник творчого об'єднання «47» («Гарт») Держтелерадіо України). 1998р. – президент і головний редактор журналу «Телерадіокур'єр», президент Центру медіа ініціатив; член редколегії журналу «Среда» (м. Москва). З 1993р. – генеральний директор Об'єднання недержавних телерадіостанцій України «УНІКА-TV».

Кілька слів про особистості: **Ігор Слісаренко** (1996-2002рр.) – заступник головного редактора ТСН студії «1+1», у 2003р. – керівник міжнародного відділу і ведучий телепрограми «Вікна в світ» телеканалу СТБ. Протягом 2003-2005рр. – ведучий програми «Вражіння» Громадського радіо. Доцент кафедри глобалістики, політології і паблік рилейшнз Міжнародного відкритого університету розвитку людини «Україна»; **Олександр Ткаченко** – український журналіст, телеведучий та продюсер, генеральний директор «1+1». 1988-1991рр. – редактор і ведучий щотижневої телепрограми «Молодіжна студія «Гарт» на державному телеканалі УТ-1 (творчого об'єднання «47» («Гарт»). Із серпня 2008р. – генеральний директор групи каналів «1+1», до якої входять «1+1», «2+2», «ТЕТ» та «Сіті» (який з 2012р. переформатований у дитячий канал «ПлюсПлюс»). 1993р. створив телекомпанію «Нова мова», яка виготовляла аналітичну програму «Післямова». Восени 1994-го «Післямова» вийшла в ефір на УТ-1, а 1996-го почала виходити на «1+1». У цей період О. Ткаченко очолив службу новин ТСН на каналі «1+1» та став заступником генерального продюсера каналу. 1998-го Олександр пішов з «1+1», зосередившись на розвитку «Нової мови». Протягом року компанія виробляла для телеканалу «Інтер» авторську програму О. Ткаченка «Обличчя світу», гостями якої були Далай-лама, Піночет, Жан Кретьєн, Борис Березовський. У 1999р. О. Ткаченко очолив Новий канал. У 2005-му – став головою правління та одним із акціонерів ЗАТ «Одеська кіностудія». Продюсував фільм українського режисера Єви Нейман «Біля річки», а також популярні телесеріали. У 2008р. працював у Москві заступником генерального директора телеканалу РЕН-TV. У серпні 2008-го став генеральним директором групи «1+1».

Автор і ведучий програми «ТкаченкоUA», зазначає, що перші матеріали (які вийшли на УТ-1), він почав робити їх ще будучи студентом у м. Запоріжжі. Це були випадкові матеріали. *«Нам головний редактор, ну, тоді була така тенденція, щоб, коли люди, які хотіли щось зробити свого часу і не зробили, вони, коли бачили молодих, які здатні більш-менш щось зробити, вони кидали такі кісточки - не кісточки, ідеї, які вони не могли втілити в життя, а коли вони на нас дивилися, вони бачили, що ми можемо, таке нове мислення було, таким чином. І дуже класно, що один-два таких людей нас, припустимо, ну, не дуже сильно, але так обстоювало. І, в принципі, це така була школа гарту і закалки. ... Так співпало, що в 90-му році я закінчив університет і в 91-му я залишив «Гарт», тому*

що, коли після путчу, ну путч взагалі цікаво розпочинався. Я прийшов на «Гарт», я не знав, що щось сталося, ну просто чомусь...».

Перші кроки у телевізійну журналістику О. Ткаченко згадує так: «Мені і моєму товаришу Ігорю Слісаренку було всього по 22 роки, і ми почали робити випуск популярної тогді програми «Молодіжна студія «Гарт». Зняли її, прийшли здавати, проте із восьми сюжетів у ефір дозволили видати лише два. Ми наполягали: «Або все, або нічого». І тоді завіділом студії Андрій Папуша і головний режисер, набагато старші від нас, пішли доводити керівництву нашу правоту. Через деякий час повідомили, що вдалося відстояти ще три-чотири сюжети. Перед нами став вибір: або йти на компроміс, щоби сюжети вийшли в ефір, або загалом відмовиться. Ми наполягли. І більшість сюжетів все-таки вийшла. Так ми розпочали свою телевізійну кар'єру: з одного боку, студентам вперше у житті дали шанс на радянському телебаченні зробити повноцінний випуск програми, яка транслювалася для всього СРСР, з іншого боку – ми пішли на компроміс, так як більшого у тій ситуації досягти було неможливо. Символічно, що в тій програмі було інтерв'ю із Миколою Амосовим, у якому він говорив про таке нетипове у Радянському Союзі поняття, як компроміс».

«Молодіжна студія «Гарт»» відкрила багато імен, проторила «дорогу у світ», які сьогодні успішні, відомі й плідно працюють на ниві мас-медіа. Серед них: **В. Нечипорук** (нині генпродюсер Українського тижня моди), **Ганна Безлюдна** (1991р. – редактор відділу науково-популярних програм Держтелерадіо України, 1992р. – кореспондент, ведуча молодіжної студії «Гарт»). Журналістську кар'єру продовжила на першому в Україні комерційному каналі «УТ-3», як автор та ведуча низки рейтингових програм, створених за оригінальним авторським форматом. Заслужений діяч мистецтв України, заступник директора дирекції програм Першого Національного **Олександр Косяченко**. Практичних навичок режисерської справи він «набував» під час роботи над численними проектами Першого, серед них: «Студія 5», телемарафон «Дзвони Чорнобиля», музично-розважальна програма «П'ять хвилин на роздуми», «Молодіжна студія «Гарт»», інтернаціональний музичний проект «10+10».

1992-1993рр. – редактором молодіжних телепрограм, спеціальним кореспондентом молодіжної студії був відомий у телевізійному й науковому світі – **Анатолій Яковець**. 1995р. працював на Одеському телерадіооб'єднанні, керівником Молодість», директор молодіжного каналу «ЮНІОР-TV». Зараз – кандидат філологічних наук, доцент Могилянської школи журналістики, сам навчає студентів.

Анатолій Бондаренко – журналіст, редактор, телеведучий каналу «Інтер». Зараз працює в пошуковому телепроекті «ЖДИ МЕНЯ. Україна». Починав творчу кар'єру в Головній редакції інформації УТ – працював випусковим редактором програм «Актуальна камера» та «Новин». В 1989-90рр. створив власну авторську інформаційну програму «Вечірні Новини», яка виходила в ефір щочетверга в перерві Молодіжної студії «Гарт», а згодом набула популярності і стала щоденною. Під час роботи в Держкомітеті з телебачення і радіомовлення як провідний оператор брав участь у створенні циклів «Кукурік і Ко», «Телекросворд», «Молодіжна студія «Гарт», «Фант-лото «Надія», «Клас-юніор-бізнес» та ін.

Ольга Кисла – виконавчий продюсер інформаційного мовлення СТБ, яка професійну діяльність починала у Головній редакції передач для молоді телеканалу УТ-1. Як режисер брала участь у створенні програми Молодіжна студія «Гарт», музичного додатку «Топ-Гарт», працювала у спільних проектах із «Взглядом», у тому числі над складними прямими трансляціями рок-концертів та інших масових заходів, зокрема трансляцією «Слов'янського базару» на кілька країн.

Олександр Топчій – заступник генерального директора Миколаївської обласної державної телерадіокомпанії, Заслужений журналіст України. Протягом п'яти років був постійним автором-кореспондентом молодіжної студії «Гарт» (УТ-1) на Півдні України.

Український письменник, перекладач, науковець, кандидат філологічних наук, голова міжнародного відділу Спілки письменників України – **Юрій Покальчук**. Значна частина життя Юрія була пов'язана з ТБ. Він працював на телеканалі «1+1», був членом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, а останнім часом – головою Громадської ради при Нацраді.

У 1984-1990рр. автором низки сценаріїв і співстановник телефільмів («Рота імені Шевченка») на «Гарті» був режисер **Сергій Полховський**; 1987 – автор сценарію і співстановник телефільму про неповнолітніх злочинців («Тому, що люблю») тощо.

Відома постать **Віктора Рибаченка**, який був автором та постійним ведучим ряду ТБ і радіопрограм (1980-1994рр.) на Держтелерадіо України. Серед них: «Трикутник», «Істина дорожче», «Молодіжна студія «Гарт» тощо. Наразі він – заступник Голови партії «Третя сила», Член Політвиконкому та Центральної Ради цієї партії, Член Координаційної ради міжнародної спілки іміджмейкерів, Член Президії Спілки рекламистів України, Директор Фондації конструктивних ініціатив «Третя сила» тощо.

Дмитро Тузов (1993-96рр. – автор і ведучий програми «Молодіжна студія «Гарт» , 1993-95 працює у редакції програм для молоді Національної телекомпанії України, спецкор Молодіжної редакції). З 1996р. – автор телепрограм («Інтер», ICTV) «Час європейський», НТЦ («Практик-TV»), «Україна може!» (УНІКА-TV), автор і ведучий циклу політичних ток-шоу «Ток-ринг» на «Першому Національному». З 1999р. – директор департаменту інформації та публіцистики. Наприкінці 2002 – стає ведучим аналітичної програми «Тоніс-інформ», аналітичної програми «24 години» на ТК «Тоніс». 2005р. отримав звання «Заслужений журналіст України». Автор документальних фільмів «Антитерор», британсько-українського телепроекту «Острови, де народжується майбутнє».

Звісно цей список можна продовжувати. Сучасний молодіжний програмний продукт лише «виформовується». Як зазначає В. Самченко: *«Зараз вітчизняне ТБ – переважно реаліті, шоу, нескінченні російські ведучі і «зірки», маніпулятивна або розважальна інформація у новинах і різні «страшилки». Але було й по-іншому. Період, коли телепрограми намагалися робити соціально значущими. Останнім часом у вітчизняному телебаченні спостерігаємо, на превеликий жаль, деградацію контенту»*. З нею погоджується О. Андріяш, зазначаючи у статті «Молодіжне телебачення:

український формат» про таке: «Молодь сучасної України абсолютно не забезпечена якісним телевізійним продуктом. Причому здебільшого вона сама цього не усвідомлює, оскільки давно розчарувалася тим, що показують на наших екранах. На кого орієнтоване сучасне українське молодіжне ТБ? І чи є рецепт його оздоровлення? ...Юнаків та дівчат ТБ годує переважно різноманітними талант-шоу та видовищними танцювальними проектами – тобто тим самим, що спокійно можуть спожити і перетравити, наприклад, звичайні домогосподарки. Однак потрібне створення нішового телевізійного продукту – тільки для молоді... Якісний молодіжний телепродукт – завдання не з легких. До того ж, молодь ставить до ТБ надзвичайно високі вимоги. Вона одразу ж чітко бачить і легко вловлює фальш, ненатуральність та непрофесійність підходу».

Таким чином, саме молодіжні ТБ-студії стають тим стартовим майданчиком, який призводить до позитивних змін у цьому секторі ТБ-простору. Адже у цілому молодіжні програми – це обов'язковий складник програмної політики загальнонаціональних каналів, і вона має втілюватися якнайповніше і сумлінніше. Одним з пріоритетних завдань державного телеканалу є створення ефірного простору для молоді. Перші кроки для цього вже зроблені. Лишається творити, щоби побачити й почути гасло: «В ефір!» (як 1986-го: «Гарт» – в ефір!»).

ПОКРОКОВА ІНСТРУКЦІЯ ПО МОНТАЖУ

1. Відкриваємо програму для нелінійної обробки відеоматеріалу *Adobe Premiere CS4*.

Створюємо новий проект: відкриваємо меню *File* → *New* → *Projekt*.

У вікні, що відкрилося, маємо дві вкладки *General* (загальні налаштування) та *Scratch Disks* (для визначення параметрів робочих дисків).

У вкладці *General* знаходяться категорії налаштувань: *Action and Title Safe Areas* (безпечні ділянки екрана для відеоматеріалу і тексту); *Video, Audio* (формати відображення), *Capture* (захолення відео), *Location* (місце збереження проекту); *Name* (назва створеного проекту).

Задаємо всі необхідні параметри → клікаємо мишкою на кнопку *OK*.

Вікно *New Sequence* (нова послідовність), що відкрилося, має декілька вкладок: *Sequence Presets* (попередні установки послідовності), *General* (загальні), *Tracks* (треки).

У *Sequence Presets* вибираємо один із варіантів попередніх установок послідовності, відповідно до формату відео: *AVI* (Audio Video Interleave), *MPEG* (Motion Picture Experts Group), *WMV* (Windows Media Video), *MOV*. Якщо відео має інші формати – його необхідно конвертувати в зазначені формати.

Вкладка *General* (загальне) допоможе визначити режим монтажу (редагування) – *Editing Mode*, *Timebase* – для наповнення основи проекту, *Playback Settings* – надає можливість попереднього перегляду.

Зауважимо, що для економії навчального часу, у комп'ютерних програмах для нелінійного монтажу у всіх робочих блоках вже виставлені необхідні параметри всіх налаштувань: *Frame Size* (розмір рамки), *Pixel Aspect Ratio* (форма пікселя), *Fields* (розміщення полів), *Display Format* (формат відображення), *Sample Rate* (частота дискретизації аудіо), *Video Previews*

(формат відеофайлів), *Codec* (тип кодека), а також *Maximum Bit Depth* (максимальна глибина кольору) тощо.

Для збереження заданих налаштувань клікніть мишкою у вкладках *General* і *Tracks* на *Save Preset*. Після цього натисніть на кнопку *OK*.

2. Вивчаємо параметри налаштувань інтерфейсу

Основні програми вікна, що представлені на екрані:

- вікно проекту (*Project*), використовуйте для роботи з файлами, що імпортуються (тобто завантажуються із інших тек (папок) жорсткого диску чи інших носіїв: DVD-, CD-дисків, flash-карт тощо);
- вікно попереднього перегляду та імпорту даних (*Media Browser*);
- вікно перегляду вихідного відеофайлу (*Source*);
- вікно перегляду скомпільованих відеокадрів (*Program*);
- вікно тимчасової лінійки (*Timeline*) для монтажу відеофільму з розташованих уздовж тимчасової осі фрагментів відеокліпів.

Деякі вікна мають по кілька вкладок. У вікні *Project* є вкладка *Resource Central* (центр управління ресурсами), у вікні *Source* є *Effect Controls* (управління ефектами) і *Audio Mixer* (аудіо мікшер). При необхідності – ми їх використовуємо (стабілізація зображення, корегування якості звуку тощо).

Вікно *Media Browser* дозволяє перемкнутися на вкладки *Info* (інформація), *Effects* (ефекти) і *History* (історія).

Пам'ятайте, що **не бажано** від'єднувати вкладку від вікна або зготувати/розгортати вікна на весь екран монтажною програми (хоча на старших курсах це використовується для швидшої роботи по виготовленню ТБ-матеріалу).

3. Window (Вікно) в Adobe Premiere CS4

Розділ меню *Window* (вікно) призначений для управління вікнами і робочими областями. Щоб налаштувати його робочу область → *Workspace*. Також необхідно у списку вибрати потрібне вікно:

- *Audio* (аудіо) – призначений для роботи з аудіофайлами.
- *Color Correction* (цетокорекція) – задає колірний баланс відео.
- *Editing* (монтаж) – використовується для проведення лінійного монтажу відеофрагментів.
- *Effects* (ефекти) – дозволяє додавати і редагувати спецефекти.
- *Metalogging* (додавання опису) – використовується для внесення додаткової інформації про файл або відеоматеріал.

Увага! На початкових етапах виконання обробки аудіовізуальних матеріалів **не рекомендуємо** клікати мишкою на *New Workspace* (нова робоча область), адже це дозволяє відкриття вікон як додатковий режим та видалення робочої області (*Delete Workspace*). Також не варто застосовувати *Reset Current Workspace* (скинути налаштування поточної робочої області, або повернути робочу область до налаштувань за умовчанням) та *Import Workspace from Projects* (імпортувати налаштування робочої області з проектів). При необхідності – запитайте у викладача, або покличете співробітника навчальної лабораторії.

4. Вікно *Project* (Проект) в Adobe Premiere CS4

Одне із головних вікон інтерфейсу згаданої програми є *Project* і призначений для роботи із файлами проекту, що створюються чи редагуються.

У верхній частині вікна (ліворуч, горизонтально) мініатюри відео чи інших імпортованих (переміщених) матеріалів, що будуть задіяні у роботі. Кнопка *List View* (список) застосовується для відображення імпортованих файлів у вигляді списку. Під ним – кнопки для управління цими файлами.

Кнопка – *Icon View* (ікони) – відображує ці файли у вигляді списку ікон із зображенням мініатюр кліпів. Кнопка *Automate to Sequence* дозволяє автоматично додавати вибрані кліпи у телематеріал. Кнопка *Find* відповідає за пошук фрагментів, *New Bin* створює теки для розміщення кліпів, що імпортуються, *New Item* відповідає за додавання в проект нового об'єкту, *Clear* видаляє вибрані фрагменти з проекту.

У списку всіх доданих компонентів для їх перегляду, двічі клікніть по його мініатюрі або по іконі зліва від назви компонента, після чого він з'явиться у вікні *Source* (джерело), яке розташовується поряд (правіше від першого вікна). Його призначення – попередній перегляд і вибір потрібних фрагментів. Для роботи клікайте мишею на кнопки: *Poster Frame* (фоновий кадр) і *Play-stop Toggle* (перемикач відтворення / зупинка відео чи звуку).

Обравши необхідний фрагмент за допомогою дужок ({ – початок фрагменту, } – кінець) клікаємо мишею на виділеному фрагменті й перетягуємо (затиснувши праву клавішу миші) на робочу лінійку (*Timeline*) на перший чи інший трек (рядок – *Video 1, Video 2...*, *Audio 1, Audio 2...*). Цей спосіб застосовується й для зміни тривалості (*хронометражу*) відео (кліпу).

Обираємо *File* → *Import* – перетягуємо відео у вікно *Source*.

Ставимо повзунок на тимчасовій шкалі у те місце, звідки повинен починатися кліп, і натискаємо на першу із двох кнопок із зображенням фігурної дужки «{» (*Set in Point*). На тимчасовій шкалі з'явиться відповідний маркер. Аналогічні кроки здійснюємо і в точці завершення кліпу, тільки тиснемо не на першу, а на другу «}» (кнопку *Set out Point*). На шкалі з'явиться відповідний маркер.

Тепер можна перетягувати обране (обрізане) відео в *Timeline* (область для подальшого редагування).

Альтернативний варіант зміни тривалості відеокліпу – звуження (стискання) або розширення (розтягування) його кінців в монтажній області. На панелі інструментів активуємо кнопку *Selection Tool* і підводимо курсор до одного із кінців кліпу. При появі значка [↔] – клікніть по вибраному краю кліпу і, утримуючи натиснуту ліву кнопку миші, пересуваємо на потрібну відстань.

5. Вікно *Monitor* в *Adobe Premiere CS4*

Вікно *Monitor* призначене для відображення вихідних і перетворюваних відеофайлів. Для перегляду вихідного відео використовується ліва половина вікна монітору, під назвою *Source*. Змінний відеофайл відображується в сусідньому вікні (праворуч) під назвою *Program*.

Щоб додати відео чи інше у вікно *Source*, необхідно спочатку імпортувати його через меню *File* → *Import*, і клікнути по найменуванню у вікні

Project. Нижче власне відеокліпу розміщується тимчасова лінійка, рухаючи по ній повзунком – можна переходити до будь-яких частин відеокліпу.

Під кліпом у вікні *Source* знаходяться різні кнопки управління. По центру розташовуються кнопки відтворення/ зупинки (*Play/ stop Toggle*), перемотування вперед/ назад (*Step Back/ forward*) і переходу до попереднього / наступного маркера (*Go to Previous/ next Marker*).

Щоб змінити масштаб відеокліпу, що відображується, використовується кнопка із стрілкою вниз (↓), розташована відразу під відеокліпом. Натиснувши на цю кнопку, можна вибрати одне із значень масштабу у відсотках, або пункт *Fit*, внаслідок чого відеозображення буде внесене в поточне вікно *Source*.

Дещо нижче за відеофрагментом розташовується тимчасова лінійка, пересуваючи повзунок якої можна переходити до різних частин відео / аудіофрагменту.

6. Робота із монтажною областю *Timeline*

Для склеювання (поєднання) і редагування відео / аудіофрагментів в цілісний відеофільм використовується монтажна зона вікна *Timeline*.

Щоб додати відео / аудіофрагменти на тимчасову лінійку, можна натиснути лівою кнопкою миші на зображення відео / аудіофрагменту у вікні *Source*, і утримуючи її, перетягнути кліп в монтажну область.

Тимчасова лінійка є шкалою часу із повзунком, яким можна рухати для швидкого переходу до певних сегментів відео / аудіофрагментів. Зміна масштабу тимчасової лінійки здійснюється шляхом переміщення повзунка в нижній лівій частині панелі вікна *Timeline*, або шляхом перетягання кінця лінії над тимчасовою шкалою ліворуч чи праворуч.

Головний блок монтажної області поділений на дві частини – відеотреки і аудіотреки – для додавання і редагування файлів відповідних типів. Для активації / деактивації конкретного фрагменту в монтажній області клікніть по ньому правою кнопкою миші і натискуйте на кнопку *Enable/ disable*.

Зліва від монтажної області у вікні *Timeline* розташовуються кнопки для швидкого управління доданими на тимчасову лінійку кліпами: *Toggle Track Output* (включити/ відключити вміст трека), *Toggle Sync Lock* (включить/ відключити синхронізацію фрагментів), *Toggle Track Lock* (відкрити/ закрити трек), *Set Display Style* (встановити стиль відображення), *Show Keyframes* (показати ключові кадри).

7. Інструменти панелі *Timeline* в Adobe Premiere CS4

Інструментами панелі *Timeline* є такі:

- *Selection Tool* (клавіша V) – основний інструмент редагування фрагментів у монтажній області *Timeline*. Активувавши цей інструмент і клікнувши лівою кнопкою миші по вибраному фрагменту відео/ аудіо або простору між його частинами, ви тим самим виділите ці об'єкти, внаслідок чого по їх контуру з'явиться рамка темного кольору.

- *Track Select Tool* (клавіша A) – використовується для виділення всіх відео/ аудіофрагментів певної доріжки монтажної області за допомогою лівого кліка миші на першому відео/ аудіофрагменті з серії, яку потрібно виділити.

- *Ripple Edit Tool* (клавіша B) – змінює виключно початкову або кінцеву точку вибраного відео/ аудіофрагменту.
- *Rolling Edit Tool* (клавіша N) – дозволяє змістити положення стику (місця поєднання) двох відео/ аудіофрагментів ліворуч або праворуч.
- *Rate Stretch Tool* (клавіша X) – змінює швидкість відтворення відео/ аудіофрагменту шляхом його розтягування чи стиснення (зменшення / збільшення хронометражу, тривалості).
- *Razor Tool* (клавіша C) – здійснює операцію роз'єднання (розрізання) відео/ аудіофрагментів на частини. Може використовуватися для видалення окремих його фрагментів з монтажною області або роз'єднання (розбиття) відео/ аудіофрагментів на частини для обробки їх різними фільтрами.
- *Slip Tool* (клавіша Y) – призначена для зміни початкових і кінцевих кадрів відео/ аудіо, що межують ліворуч і праворуч із іншими частинами.
- *Slide Tool* (клавіша U) – переміщує виділений відео/ аудіофрагмент праворуч або ліворуч із збереженням початкової кількості кадрів цього фрагменту, але із скороченням числа кадрів того відео/ аудіо, на який він накладається або на який переміщується.
- *Pen Tool* (клавіша P) – використовується для редагування різних ефектів, доданих в кліп, шляхом розставлення контрольних крапок і зміни форми і положення лінії ефекту.
- *Hand Tool* (клавіша H) – дозволяє пересувати монтажну область ліворуч/ праворуч зі всіма розташованими на ній відео/ аудіофрагментами з метою пошуку потрібного місця для їх додавання або переміщення на тимчасовій лінійці.
- *Zoom Tool* (клавіша Z) – використовується для задання (визначення) масштабів відображення відео/ аудіофрагментів.

8. Додавання відео/ аудіофрагментів в монтажну область

Відкриваємо вікно *Project* → *File* → *Import* (або Ctrl+i) – вибираємо лівою кнопкою миші потрібний файл → відкрити.

Щоб переглянути вибраний відеофрагмент у програмі – двічі клікаємо лівою кнопкою миші по іконці зліва від його назви у вікні *Project*, після чого він з'явиться у вікні *Source*.

Для редагування його необхідно додати в монтажну область (за допомогою звичайного перетягування). Щоб додати кілька відео – виділяємо їх у вікні *Project*, утримуючи натиснутою клавішу *Control*.

Автоматично з'єднує відеофрагменти в монтажній області кнопка *Snap* (знаходиться під індикатором таймера) у вікні *Timeline*. Якщо ви вставлятимете новий фрагмент між двома іншими – то за умовчанням він накладатиметься на них, замінюючи собою вихідні частини. Для того, щоб вставити відеофрагмент між двома іншими (без ефекту накладання при переміщенні відео, що додається), утримуємо натиснуту кнопку *Control*.

9. Вирізання фрагменту кліпу за допомогою інструменту Razor

Активізуємо на панелі інструментів кнопку *Razor* → підводимо лезо до того місця відео чи аудіо, де потрібно зробити розріз, і розділяємо на два

фрагменти. Для розрізати відразу декількох фрагментів, що знаходяться на паралельних треках, вибираємо кнопку *Razor* і утримуємо кнопку *Shift*.

Щоб видалити якесь відео (чи частину) кліпу – робимо розріз (*Razor*) на початку і на кінці → тиснемо *Delete*. З'єднати ділянки кліпу → права кнопка миші на пустій області між частинами → *Ripple Delete*.

Для видалення всього відеофрагменту кліпу без розрізання → виділяємо його → *Edit* → *Clear*. Те ж саме можна зробити за допомогою кнопки *Delete*.

10. Робота зі стиками кадрів відео

Монтаж стиків здійснюється двома способами: кнопками *Rolling Edit Tool* (поєднання) або *Ripple Edit Tool* (зрушення, рос.: сдвиг) на панелі інструментів. При використанні цих інструментів один фрагмент кліпу замінюватиме іншу частину відео (тим самим збільшуватиме тривалість одного із них).

Монтаж із поєднанням: *Rolling Edit Tool* (поєднання) → ставимо курсор на стику двох кліпів і переміщуємо його праворуч/ ліворуч, утримуючи натиснуту ліву кнопку миші. Те ж саме можна зробити за допомогою *Ripple Edit Tool* (зрушення).

11. Зміна швидкості відтворення (рос.: воспроизведения) відео

Є два способи: 1. Виділяємо потрібний фрагмент → в меню *Clip* → *Speed/Duration* (швидкість/ хронометраж).

2. Простіше: натискаємо правою кнопкою миші на виділеній області відео → у вікні, що з'явилося, вибираємо *Speed/Duration*.

Додаткові можливості є у меню *Clip: Reverse Speed* – відтворення відео у зворотньому порядку, *Maintain Audio Pitch* – визначення висоти тону, *Ripple Edit*, *Shifting Trailing Clips* – зрушення, при якому проміжки між кліпами видаляються, а при уповільненні – зрушення здійснюється ліворуч, *Rate Stretch* – зміна швидкості відтворення відео у монтажній області.

12. Масштаб і переміщення в Adobe Premiere CS4

Для переміщення: панель інструментів → *Hand Tool* (рука) → затискаємо ліву кнопку миші в монтажній області і рухаємо курсор в потрібний бік.

Для визначення *Zoom Tool* (масштаб): на монтажній області (курсор буде у вигляді лупи зі знаком +) → клікаємо лівою кнопкою миші на потрібному місці для збільшення, а для зменшення розміру, утримуючи *Alt*, клікаємо лівою кнопкою миші на потрібну область.

☛**Зверніть увагу:** є альтернатива: натискаємо «+» для збільшення, «-» – для зменшення.

13. Прокрутка кадрів відео і редагування

Slip Tool (прокрутка, клавіша Y) дозволяє редагувати кліп шляхом прокрутки внутрішнього кліпу. При цьому загальний хронометраж матеріалу лишається без змін.

Slide Tool (прокрутка зі зміщенням, клавіша U) – редагує кліп у такий спосіб, що сусідні робочі сегменти внутрішнього кліпу накладаються один на інший.

14. Стоп-кадр відео в Adobe Premiere CS4

Frame Hold (зупинка кадру) – використовується для стоп-кадру. Вибираємо на монтажній області певний сегмент відео, де ми хочемо зупинити

і вибрати кадр → переходимо в меню *Clip* → ставимо курсор на розділ *Video Options* → у меню, що відкрилося, вибираємо *Frame Hold* (зупинка кадру) → натискаємо. Далі з'являється вікно з такими функціями: *Hold On* – зупинити на: *In Point* – початок кліпу, *Out Point* – його кінець. Таким чином кліп уповільнюється у вибраних точках.

15. Спецефекти в Adobe Premiere CS4

Є два основні типи ефектів: *статичні й динамічні*. Ефекти першого типу впливають на всі кадри відео, інші – діють при переміщенні від одного кадру до іншого. Робота з ефектами в програмі здійснюється у двох спеціальних вікнах: *Effects* (ефекти) і *Effect Controls* (управління ефектами).

Виділяємо потрібний кліп в монтажній області за допомогою інструменту виділення, внаслідок чого у вкладці *Effect Controls* з'явиться список ефектів вибраного кліпу для їх подальшого налаштування. Додавання нових ефектів → у вікні *Effects*. Списки всіх ефектів розподілені по теках, залежно від того, до якої групи вони відносяться: *Presets* (передумовки), *Audio Effects* (звукові ефекти), *Audio Transitions* (звукові переходи), *Video Effects* (відеоефекти), *Video Transitions* (відеопереходи).

Щоб відкрити одну з цих тек, клікніть по значку трикутника праворуч від її назви. Аналогічно відкривається вміст внутрішніх тек. Якщо ви знаєте назву необхідного ефекту – введіть ключове слово в рядку пошуку у верхній частині вікна *Effects*.

Щоб накласти ефекти на відео → виділяємо його в монтажній області вікна *Timeline* → клікаємо по обраному ефекту у вікні *Effects*, утримуючи натиснуту ліву кнопку миші → перетягуємо його у вікно *Effect Controls* (або на потрібний кліп в монтажній області). Автоматично у вікні *Effect Controls* з'являються додаткові параметри ефекту, зміни яких будуть відображені у вікні *Program* (програма).

Наприклад, при додаванні ефекту мозаїки (*Mosaic In*), у вікні *Effect Controls* для зміни розміру блоків мозаїки по горизонталі пересувайте повзунок по верхній осі (*Horizontal Blocks*) до здобуття потрібного розміру. Аналогічно можна змінити розмір блоків мозаїки по вертикалі, пересуваючи повзунок на наступній осі в розділі *Vertical Blocks*.

Для накладання чи відміни певного ефекту, доданого у вікно *Effect Controls* → кнопка *Toggle the Effect On or Off* із зображенням букв «fx» (праворуч від найменування ефекту). При включеному ефекті, кнопка знаходиться в активному стані. Щоб видалити ефект → виділяємо його у вікні *Effect Controls*, після чого в розділі меню *Edit* виберіть команду *Clear*. Для видалення всіх ефектів одночасно → правою кнопкою миші клікаємо по назві вікна *Effect Controls* → команда *Remove Effects* → у вікні, що відкрилося, ставте галочки навпроти ефектів → кнопка *OK*.

16. Створення динамічного ефекту в Adobe Premiere CS4

Робота з ключовими кадрами, крім вікна *Effect Controls*, може здійснюватися безпосередньо в монтажній області вікна *Timeline*.

Включення відображення лінії ключових кадрів в кліпі здійснюється за допомогою *Show Keyframes* → *Show Keyframes* (показати ключові кадри).

Вибираємо один із доданих до кліпу ефектів, натискаємо на стрілку праворуч від назви поточного ефекту. Далі ставимо курсор у вибране місце тимчасової шкали кліпу → тиснемо кнопку *Add/ Remove keyframe* (додати/ видалити ключовий кадр). Після цього, виділяючи кожен ключовий кадр по черзі, задайте для нього індивідуальні налаштування вибраного ефекту.

Часто у кліп додають ефект прозорості. Є два способи: 1. Виділяємо в монтажній області кліп → вікно *Effect Controls* → *Opacity* (непрозорість) → кнопка «fx» (якщо була відключена). Ліворуч тиснемо на значок трикутника → *Opacity* (додаткові можливості *Opacity*): ступінь непрозорості *Blend Mode* (режим накладання). 2. Вибираємо на монтажній області частину кліпу для зміни → *Show keyframes* (відображувати ключові кадри) → із списку, що відкрився, вибираємо команду *Show Opacity Handlers* (показати маркери непрозорості). На кліпі в монтажній області з'являється жовта лінія, яка відображає ступінь прозорості → *Selection Tool* або *Pen Tool* (зміна загального рівня прозорості).

17. Створення ефекту плавного відеопереходу в Adobe Premiere CS4

Суть цього ефекту полягає у заміщенні особливим чином відеозображення або звуку одного кліпу іншим відео або аудіо. У монтажну область розміщуємо кілька кліпів так, щоб вони дещо накладалися один на одного. У вікні *Effects* (ефекти) виберіть один із варіантів ефекту відео (*Video Transitions*) або аудіо (*Audio Transitions*) переходу і перетягніть його, утримуючи натиснуту ліву кнопку миші, на ту область накладання двох кліпів, до якої ви хочете додати цей ефект. При потраплянні курсора на область стику кліпів, форма курсора зміниться на спеціальне зображення, в цьому місці відпустіть кнопку миші. Для детальнішого налаштування цього ефекту клікніть двічі лівою кнопкою миші у місці стику двох кліпів. Як результат, у вікні *Effect Controls* з'являться додаткові параметри редагованого ефекту переходу, його тривалість → (*Duration*), початок і кінець дії ефекту тощо.

Для додавання аудіопереходу, виберіть один із ефектів у теці *Audio Transitions* у вікні *Effects* і здійсніть ті самі ж кроки, що й з відео.

18. Робота із аудіо (звуком) в Adobe Premiere CS4

1. *Set display style* (встановити стиль відображення) → *Show waveform* (показати графік гучності) → *Show Keyframes* (показати ключові кадри) → *Show Clip Volume* (показати гучність кліпу) або *Show Track Volume* (показати гучність треків) → активізуємо *Selection Tool* (виділення) або *Pen Tool* (перо) на панелі швидкого доступу → утримуючи ліву кнопку миші, рухаємо у монтажній області лінію гучності вгору/ вниз.

2. Створення динаміки звуку в різних областях аудіо → *Add/ remove keyframe* → *Pen Tool* (ставимо крапки, де потрібно посилити або знизити звук).

19. Додавання титрів до відео в Adobe Premiere CS4

Щоб додати статичні *tumpri* у відеокліп необхідно, виділіть потрібний відеокліп у вікні проекту *Project* → відкрийте меню *File* → *New* → *Title*. У вікні *New Title*, що відкрилося, можна задати налаштування відео → *Width* (ширина), *Height* (висота), *Timebase* (тимчасова основа проекту), *Pixel Aspect Ratio* (форма пікселя) і назвати файл титрів в полі *Name* → *OK*.

У вікні дизайнера титрів (*Title Designer*) → введіть потрібний текст і відформатуйте його. Також у вікні дизайнера титрів можна створити (якщо треба) різні графічні об'єкти. Після завершення закрийте вікно дизайнера титрів. Створений кліп з'явиться у вікні *Project*. Після чого його можна буде перемістити в потрібне місце на доріжці в монтажній області.

Для зміни параметрів титрів → двічі клікніть по титрах у вікні *Project*.

Зауважимо, що вікно *Title Designer* (дизайнер титрів) складається з таких блоків: безпосередньо вікно кліпу титрів, у якому відображується редагований текст і його фон, блок стилів титрів (*Title Styles*), панелі інструментів (*Title Tools*) і операцій над титрами (*Title Actions*) та панель властивостей титрів (*Title Properties*).

Вікно кліпу титрів поділене на три секції. У верхній секції вікна знаходяться основні елементи управління титрами: створення титрів на основі поточних титрів (*New Title based on Current Title*), налаштування рядка (*Roll/crawl Options*), вибір шаблонів (*Templates*), вибір шрифту і його формату, а також його розміру і вирівнювання. Останніми елементами даного підрозділу є кнопка *Show Background Video* (показати фонове відео) і тимчасова шкала фонового відео.

Панель інструментів *Title Tools*, розташована ліворуч від вікна кліпу титрів, складається з клавіш різних інструментів для створення і редагування блоків титрів. Панель операцій над титрами (*Title Actions*) містить три основні підрозділи операцій: вирівнювання (*Align*), центрування (*Center*) і розподіл (*Distribute*). Панель стилів титрів (*Title Styles*) містить зображення фрагментів тексту, щоб відформатувати різними стилями, які можна застосувати до створюваних титрів шляхом натиснення на піктограму того або іншого стилю.

І остання панель властивостей титрів (*Title Properties*), що знаходиться праворуч від основного вікна кліпу титрів і призначена для форматування тексту титрів шляхом задання йому властивостей. Вона містить декілька підрозділів: *Transform* (трансформація), *Properties* (властивості), *Fill* (заливка), *Strokes* (обрамлення) і *Shadow* (тінь).

Панеллю вікна дизайнера титрів *Title Designer* є *Title Tools*. Всі інструменти оформлення титрів поділяються на декілька категорій. Відокремлених один від одного вертикальними і горизонтальними перегородками.

Перша – складається з двох інструментів: *Selection* (виділення) – для окремих виділень чи групових та їх масштабування; *Rotation* (обертання) – для здійснення обертання текстових об'єктів навколо певної точки.

Друга категорія включає шість інструментів створення і редагування текстових об'єктів: *Type Tool* (горизонтальний текст), *Vertical Type Tool* (вертикальний текст), *Path Type Tool* (текст на доріжці), *Area Type Tool* (горизонтальний текстовий блок), *Vertical Area Type Tool* (вертикальний текстовий блок), *Vertical Path Type Tool* (вертикальний текст на доріжці).

Третя категорія містить інструменти *Pen Tool* (Перо), *Add Anchor Point Tool* (додавання вузлової точки), *Delete Anchor Point Tool* (видалення вузлової точки), *Convert Anchor Point Tool* (перетворення вузлової точки).

І четверта, це – *Rectangle Tool* (прямокутник), *Clipped Corner Rectangle Tool* (прямокутник зі зрізаними кутами), *Rounded Corner Rectangle Tool* (прямокутник із заокругленими кутами), *Rounded Rectangle Tool* (заокруглений прямокутник), *Wedge Tool* (клин), *Arc Tool* (дуга), *Ellipse Tool* (еліпс), *Line Tool* (лінія).

Для створення нових титрів на основі шаблону:

Відкрийте меню *Title* → *New Title* (новий титр) → *Based on Template* (на основі шаблону). У вікні, що з'явилося, *New Title* виберіть шаблон із списку ліворуч. В полі *Name* введіть назву → натисніть *OK*. Після цього відкриється вікно дизайнера титрів *Title Designer*, у якому можна змінювати необхідні параметри нових титрів.

Для створення в Adobe Premiere CS4 титрів, що «біжать» (на кшталт бігунка – рос. бегущая строка), необхідно зробити так:

Відкрийте раніше створені статичні титри. У вікні дизайнера титрів *Title Designer* → натисніть кнопку *Roll/ crawl Options* (налаштування титрів, що біжать). У розділі *Title Type* (тип титрів) виберемо один із варіантів прокручування титрів: *Roll* (що біжать від низу до верху), *Crawl left* (що біжать з правого боку – ліворуч), *Crawl right* (що біжать з лівого боку – праворуч).

У розділі *Timing (Frames)* можна підключити опції початку і кінця кліпу за межами екрану (*Start/end off screen*) і вказати параметри прокрутки титрів на початку (*Preroll*) і в кінці (*Postroll*), а також параметри плавного входу (*Ease-in*) і виходу (*Ease-out*) → *OK*.

29. Експорт відео в Adobe Premiere CS4

Експортувати («вигнати» із проекту програми комп'ютера) кліп можна так:

Виділіть створений відеокліп у вікні *Program* або в монтажній області *Timeline*. Потім відкрийте меню *File* → *Export* → *Media*. У вікні *Export Settings* (налаштування експорту) виберіть потрібний формат (*Format*) і попередні установки (*Preset*) для нього. У полі *Output Name* виберіть директорію та ім'я (назву) фільму, що експортується. Поставте галочки навпроти *Export Video* (експорт відео) і *Export Audio* (експорт аудіо). 5. *Ok* → *Start* → *Queue*.

Щоб експортувати аудіофайл: виділіть створений відеокліп у вікні *Program (Timeline)*. Далі відкрийте меню *File* → *Export* → *Media* та зніміть галочку біля поля *Export Video* (залиште лише біля *Export Audio*). У вікні *Export Settings* (налаштування експорту) виберіть потрібний формат (*Format*) і попередні установки (*Preset*) для нього. У полі *Output Name* виберіть директорію та ім'я аудіофайлу. І останній крок: *Ok* → *Start* → *Queue*.

У такий спосіб можна експортувати будь-які складові фільму. Для цього після виклику вікна *Export Settings* (налаштування експорту) у списку *Format* виберіть необхідний формат медіафайлу.

Якщо Вам виявилось складно, бо хочете докладніше вивчити й швидше набути практичних навичок у роботі з комп'ютерною програмою нелінійного монтажу Adobe Premiere Pro CS4, рекомендуємо переглянути ще відеоуроки, які розміщені у мережі за посиланнями: <http://www.red.com/learn/workflow/workflow-guides> або <http://www.teachvideo.ru>.

Навчальне видання
(українською мовою)

Тернова Алла Іллівна
Захарс Тетяна Арнольдівна

ТЕЛЕВИРОБНИЦТВО

Навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр»
напряму підготовки «Журналістика»

Рецензент *О.О. Семенець*
Відповідальний за випуск *В.В. Костюк*
Коректор *Н.В. Романюк*